

**Co-funded by
the European Union**

Академія праці, соціальних відносин і туризму

**ЄВРОПЕЙСЬКА ЗЕЛЕНА ПОЛІТИКА ТА СТАЛІ
ФІНАНСИ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ, ОРІЄНТАЦІЯ НА
СТАЛИЙ РОЗВИТОК, УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА
ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(25 червня 2026 року)**

Проект Erasmus+ Jean Monnet Module “GreenFinEDU: European Green Policy and Sustainable Finance: Adaptation of Graduates of Ukrainian Universities to Work in the Labour Market in the Transition to a Sustainable Economy”/ «Європейська зелена політика та сталі фінанси: адаптація випускників українських університетів до роботи на ринку праці в умовах переходу до сталої економіки» (номер проєкту 101126681)

Київ 2026

Co-funded by
the European Union

*Європейська зелена політика та сталі фінанси: ключові аспекти, орієнтація на сталий розвиток,
уроки для українського суспільства, 25 червня 2026 року*

Academy of Labour, Social Relations and Tourism

EUROPEAN GREEN POLICY AND SUSTAINABLE FINANCE: KEY ASPECTS, FOCUS ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT, AND LESSONS FOR UKRAINIAN SOCIETY PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE (25 June 2026)

Erasmus+ Jean Monnet Module project
“GreenFinEDU: European Green Policy and Sustainable Finance: Adaptation of
Graduates of Ukrainian Universities to Work in the Labour Market in the Transition
to a Sustainable Economy”
(Project No. 101126681)

Kyiv 2026

ANNOTATION

The proceedings present the contributions of participants in the International Scientific and Practical Conference **“European Green Policy and Sustainable Finance: Key Aspects, Focus on Sustainable Development, and Lessons for Ukrainian Society,”** held online on 25 June 2026. The conference was organised within the framework of the Erasmus+ Jean Monnet Module **“GreenFinEDU: European Green Policy and Sustainable Finance: Adaptation of Graduates of Ukrainian Universities to Work in the Labour Market in the Transition to a Sustainable Economy”** (Project No. **101126681**).

The publication brings together research findings, analytical assessments, practical cases, and recommendations concerning the European Green Deal, sustainable finance, ESG approaches, climate risks, green investment, public finance transformation, sustainable business models, digitalisation, employment, and the development of green skills. Particular attention is paid to the adaptation of EU policies and financial instruments to the Ukrainian context in the conditions of European integration, wartime challenges, economic recovery, and the transition towards a sustainable economy.

The proceedings open with an overview of the implementation results of the Erasmus+ Jean Monnet Module **GreenFinEDU**, including its educational, research, communication, and public-engagement activities. The project involved specialised courses on the European Green Deal and sustainable finance, summer schools, webinars, research activities, educational materials, and international academic events. The results demonstrate significant interest among students, university lecturers, public servants, civil society representatives, and other target groups in European green policy and sustainable finance.

The thematic sections cover the strategic foundations of EU green-transition and sustainable-finance policy; legal, economic, and social aspects of green transformation in the EU and Ukraine; green and sustainable financial instruments; and the role of communities, businesses, educational institutions, researchers, and civil society organisations in achieving sustainable development objectives. The authors also examine the impact of digital transformation, climate-related risks, green skills, and changing labour-market requirements.

A significant part of the proceedings is devoted to the practical application of European experience in Ukraine. The authors emphasise the importance of integrating sustainable development principles into national and regional recovery strategies, developing green and transition finance, supporting sustainable entrepreneurship, modernising public finance, improving environmental governance, and strengthening cooperation among public authorities, financial institutions, businesses, universities, and civil society.

The publication is intended for researchers, university lecturers, postgraduate and undergraduate students, representatives of public authorities, financial institutions,

*Європейська зелена політика та сталі фінанси: ключові аспекти, орієнтація на сталий розвиток,
уроки для українського суспільства, 25 червня 2026 року*

businesses, civil society organisations, international partners, and all those interested in European green policy, sustainable finance, ESG, and Ukraine's sustainable recovery and European integration.

The materials are published in the authors' original versions. The authors are responsible for the content, accuracy of data, conclusions, and recommendations presented in their contributions. The publication was prepared with the financial support of the European Union within the Erasmus+ Jean Monnet Module **GreenFinEDU**. The views and opinions expressed are those of the authors and do not necessarily reflect the official position of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency.

.

**Рекомендовано Вченою радою Академії праці, соціальних відносин і
туризму (протокол №10 від 30 червня 2026 р.)**

Є 24

УДК 502.131.1:336

Редакційна колегія: Людмила Петрівна Гуляєва, к. екон. наук, доц., доц. кафедри фінансів, Академія праці, соціальних відносин і туризму (відп. ред.); Ігор Степанович Чорнодід, д-р екон. наук, проф., проректор з навчально-педагогічної роботи, Академія праці, соціальних відносин і туризму; Андрій Анатолійович Олійник, к. екон. наук, доц. кафедри міжнародного менеджменту, Державний торговельно-економічний університет.

«Європейська зелена політика та сталі фінанси: ключові аспекти, орієнтація на сталий розвиток, уроки для українського суспільства»: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 25 червня 2026 р. / за ред. Гуляєвої Л.П., Чорнодіда І.С., Олійника А.А. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2026. – 260 с.

У збірнику представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвячені стратегічним засадам політики Європейського Союзу у сфері зеленого переходу та сталих фінансів, правовим, економічним і соціальним аспектам реалізації зеленої політики в ЄС та Україні, розвитку зелених і сталих фінансових інструментів, формуванню зелених компетентностей, а також ролі громад, бізнесу, освіти, науки та інститутів громадянського суспільства у досягненні цілей сталого розвитку.

Збірник підготовлено у межах реалізації проєкту Erasmus+ Jean Monnet Module «GreenFinEDU: European Green policy and sustainable finance: adaptation of graduates of Ukrainian universities to work on the labor market in the transition to a sustainable economy / Європейська зелена політика та сталі фінанси: адаптація випускників українських університетів до роботи на ринку праці в умовах переходу до сталої економіки» (номер проєкту 101126681).

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Профінансовано Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать виключно авторам і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу або Виконавчого агентства з питань освіти, аудіовізуальних засобів та культури. Європейський Союз та орган, що надає грант, не несуть відповідальності за висловлені погляди та думки.

DOI: 10.6084/m9.figshare.33345591

© Академія праці, соціальних відносин і
туризму, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	13
----------------	----

ГУЛЯЄВА Л.

ПІДСУМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ERASMUS+ JEAN MONNET MODULE «GREENFINEDU: ЄВРОПЕЙСЬКА ЗЕЛЕНА ПОЛІТИКА ТА СТАЛІ ФІНАНСИ: АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ДО РОБОТИ НА РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОЇ ЕКОНОМІКИ» (GREENFINEDU).....	14
--	----

СЕКЦІЯ I

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ ТА СТАЛИХ ФІНАНСІВ

ТКАЧЕНКО Я., ТКАЧЕНКО І.

ПЕРЕХІДНЕ ФІНАНСУВАННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЄС	19
--	----

ОЛІЙНИК А.

РИНОК ПОСЛУГ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОЇ ЕКОНОМІКИ: МІЖКРАЇНОВИЙ РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ	23
--	----

ПЕТРУХА С.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ	28
---	----

ГОЛОВКО Л.

ФОРМУЛА ПЛАУМАНА В ЕПОХУ ЗМІНИ КЛІМАТУ: ПЕРЕШКОДА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО СУДОВОГО ЗАХИСТУ?	32
--	----

ПЕТРУХА Н.

ТРИЩАРОВА МОДЕЛЬ РАННЬОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: «ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА, МОДЕРНІ ФІНАНСИ ТА БІОЕКОНОМІЧНИЙ МЕЙНСТРИМ.....	34
--	----

СРІБНА Є., ПЕТРИНА Ю.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ЦИФРОВІ ФІНАНСИ ЯК ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СТАЛИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ	38
--	----

ГЛУШКО А.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗАСАД ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ В УКРАЇНІ.....	40
--	----

СРІБНА Є., ДРОЗДОВА В.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ ТА РОЗВИТКУ СТАЛИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ.....	44
---	----

ДЕМИДЕНКО Л., НАКОНЕЧНА Ю.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ В
УКРАЇНІ 48

ГРІНЧЕНКО Г.

РОЛЬ СТАЛИХ ФІНАНСІВ У МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АТОМНОЇ
ГЕНЕРАЦІЇ: АДАПТАЦІЯ ДО КРИТЕРІЇВ EU TAXONOMY ТА
«ЗЕЛЕНОГО» КУРСУ ЄС 51

СТОЯНЕЦЬ Н., СОХАНЬ І., ОРЕХОВА А.

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО
ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ 56

КОБЗИСТА О.

ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО БУДІВНИЦТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 59

БАБІЧЕВА О.

МАРКЕТИНГОВА АНАЛІТИКА ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ
ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ ...61

СЕКЦІЯ II

**ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ІНШІ ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РОЗБУДОВИ
СИСТЕМИ СТАЛИХ ФІНАНСІВ У ЄС ТА УКРАЇНІ**

КОЗЕНКО А.

ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ:
МЕХАНІЗМИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА
ДЕРЖАВНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ.....65

БУДЯКОВА О.

БІОЕКОНОМІКА: ЄВРОПЕЙСЬКА ЗЕЛЕНА ПОЛІТИКА ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІОЕНЕРГЕТИКИ.....69

МЕЗЕТКОВ А., ОСАДЧА Т.

БОРГОВА СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО
РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 72

ТИМЧУК С.

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ
ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ 75

КРАВЧЕНКО А.

ЗЕЛЕНА ЛОГІСТИКА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....78

ОЛЬШЕВСЬКИЙ Д.

ІНСТИТУЦІЙНА ДОВІРА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ 81

РАЙКОВСЬКА І., МУРАВСЬКИЙ О. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ СТАЛИХ ФІНАНСІВ.....	86
МЕТЕЛЕНКО Н., ПОПОВА А. КЛІМАТИЧНА ПРОСВІТА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	91
СРІБНА Є., ГУЦУЛ А. МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ В УКРАЇНІ.....	95
ЗВАРУН Б., ФАЙЧУК О. ПРАВОВІ МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	97
САМОЙЛЕНКО О. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ, ЕКОЛОГІЧНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	99
ЛАДИЧЕНКО В. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МЕХАНІЗМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОЛОГІЧНУ ШКОДУ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	102
СРІБНА Є., КРАВЧУК М. ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ	106
ДУВА М., GERNEGO I. IP PROTECTION IN DRIVING ENVIRONMENTAL INNOVATIONS	108
CHYZHYK O. LEGAL REGULATION OF GREEN BONDS IN THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE: A COMPARATIVE ANALYSIS	113
DYMCHENKO O., KHANDOGINA O., AGOSHKOV D. SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE PRODUCTION OF SECOND-GENERATION BIOFUELS IN THE CONTEXT OF DECARBONIZATION OF THE UKRAINIAN ECONOMY AND THE EUROPEAN GREEN TRANSITION	119
KULIKOVA D. STRATEGIC DIMENSIONS OF IMPLEMENTING MEMBRANE ZLD TECHNOLOGIES IN WITHIN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN SUSTAINABLE FINANCE POLICY	121

КОНОВАЛЕНКО Д., УЩЕНКО П.

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОГО БІЗНЕСУ ДО
ЕКОЛОГО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ ВИКЛИКІВ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ДЛЯ УКРАЇНИ..... 126

МІАКОТА М., ПЛАХОТНИЙ Д.

TRANSFORMATION OF GOVERNMENT BORROWINGS IN THE
CONTEXT OF THE EUROPEAN GREEN DEAL: LESSONS FOR UKRAINE'S
DEBT POLICY 130

СЕКЦІЯ III**ЗЕЛЕНІ ТА СТАЛІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ПРАКТИЦІ ЄС ТА
УКРАЇНИ****ОХРІМЕНКО І.**

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ 134

ШЕПЕЛЬ О.

ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ:
ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ 137

МАНУІЛЬЧИК І.

ЗЕЛЕНІ ТА СТАЛІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ПРАКТИЦІ ЄС ТА
УКРАЇНИ..... 140

КАЛІНІН А.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТАКСОНОМІЇ ЄС У СИСТЕМУ СТАЛОГО
ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ 142

УХНАЛЬ Н., КЛИМЕНКО К.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ «ЗЕЛЕНОГО»
ФІНАНСУВАННЯ..... 147

СРІБНА Є., МАКСИМЕНКО В.

РОЛЬ СТАЛИХ ФІНАНСІВ У РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ..... 151

НИЖНИЧЕНКО Я.

СТАЛІ ФІНАНСИ У СИСТЕМІ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ 153

ХАУСТОВА В., КИЗИМ М., ТРУШКІНА Н.

СТАЛІ ФІНАНСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ
СИСТЕМ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ 157

ЗВЕРУК Л.

ESG-КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ:
ДОСВІД СИСТЕМНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ВИМОГ 162

ШУМАН В., КАРАЩЕНКО В.

ГРАНТОВІ МЕХАНІЗМИ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ:
ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ 166

КУЧЕРІВСЬКА С.

ПРАКТИКИ СТАЛОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ
КОМПАНІЙ 169

АБЛЯЗІЗОВ Е., КОСТЕЦЬКА Л.

АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ
РОЗВИТКУ СТАЛИХ ФІНАНСІВ 172

СЕКЦІЯ IV**РОЛЬ ГРОМАД, БІЗНЕСУ, ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА У ВПРОВАДЖЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ****КАДАЛА В., ГУЗЕНКО О.**

АКТУАЛІТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В
УПРАВЛІНСЬКІ ЦИКЛИ СУЧАСНИХ БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУР 176

БУЛЬБЕНЮК С.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВЗАЄМОДІЇ
УНІВЕРСИТЕТУ, ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ ТА МІСЬКОЇ ВЛАДИ
(КЕЙС ПРОЄКТУ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ВІД «ІННОВАЦІЙНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ».)..... 179

ГУЛЯЄВА Л., YILMAZ A., AVANOĞLU S.

СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОФЕСІЙНІ
МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК-ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК НА
РИНКУ ПРАЦІ ТУРЕЧЧИНИ..... 183

ТАРАСЕНКО О.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ОСНОВА ЗЕЛЕНОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТАЛОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ..... 187

БАРАНЕЦЬ О.

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ
ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД МІНІКОМПАНІЇ «УКРАЇНСЬКІ
СУВЕНІРИ» 192

ЯРОШЕНКО І.

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СТАЛОЇ
І СТІЙКОЇ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ..... 194

СЕМИГУЛІНА І.

ПОЄДНАННЯ МЕНЕДЖМЕНТ-ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДИ І БІЗНЕСУ У
ВПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ ПРІОРИТЕТІВ ПРОСТОРОВОГО
РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ 198

МОСІЄНКО О., ПЕРШКО Л.

ПСИХОЛОГІЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ: ЯК МИСЛЕННЯ ВПЛИВАЄ НА
УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ГРОМАД 201

СКОМОРОХА Н., БАЛАНЮК Н.

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ІНСТИТУТІВ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ 205

МАРЧЕНКО М., ЧЕРНИШ І.

РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ
УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРОЦЕДУРИ ОВД, СЕО ТА ІНТЕГРОВАНОГО
ДОВКІЛЛЄВОГО ДОЗВОЛУ 210

ГУЛЯЄВА Л., GLADYSH M., ISAYEVA N.

ЗЕЛЕНІ СЕКТОРИ РИНКУ ПРАЦІ ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК-ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК У
ЧЕХІЇ 214

КИРИЛЮК І.

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У ВПРОВАДЖЕННІ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО
ТУРИЗМУ 217

ДОБРЯНСЬКА О.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
КОНЦЕПЦІЇ LIFELONG LEARNING (НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ)
НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 219

БАЛАБАН О.

РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ 223

СИРОТЮК Г., ЯНКОВСЬКА К.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ
РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 226

ЧЕРЕДНИЧЕНКО К.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ 228

ГОЛОВНЯ Ю.

УРБАНІСТИЧНА ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: GREEN SKILLS У
ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСТ 230

ШАТСЬКИХ Н.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ZERO WASTE ТА ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ (З ДОСВІДУ КЗ СОР «ШОСТКИНСЬКЕ ВПУ»).....233

ХЛІВНА-АНДРЕЄВА О. Г.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В КОМУНІКАЦІЙНІЙ СТРАТЕГІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ МІСЦЕВИХ ГРОМАД ЧЕРЕЗ ЛОКАЛІЗАЦІЮ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕКОСИСТЕМІ DREAM.....238

HNEDINA K.

INNOVATIONS, STARTUPS, AND PARTNERSHIPS FOR SUSTAINABLE RECOVERY AND DEVELOPMENT.....242

СІДАШ Н.

SPIRITUALLY AND CULTURALLY ORIENTED ENGLISH LANGUAGE EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT 247

ВЕЛИКИЙ Є.

ДИЛЕМА «ІНТЕГРАЦІЯ–РЕПАТРІАЦІЯ»: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ЄС НА РЕАЛІЗОВАНІСТЬ ЦІЛЕЙ ДОВГОСТРОКОВОГО ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....250

ПИСАРЕНКО Н.

КОНВЕРГЕНЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ, ESG ТА МАРКЕТИНГУ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД.....253

ЯКИМЧУК А., ГУБАНОВ О.

ПЕРЕПОНИ НА ШЛЯХУ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ESG-ПРИНЦИПІВ У МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ. ШЛЯХ ДО ВИРІШЕННЯ.....256

ПЕРЕДМОВА

Європейська зелена політика та сталі фінанси є важливими складовими переходу Європейського Союзу до кліматично нейтральної, ресурсоефективної та конкурентоспроможної економіки. Для України, яка одночасно проходить шлях європейської інтеграції, здійснює структурну трансформацію економіки та формує засади повоєнного відновлення, вивчення досвіду ЄС у сфері зеленого переходу та сталого фінансування має особливе наукове і практичне значення.

Цей збірник наукових праць представляє результати Міжнародної науково-практичної конференції **«Європейська зелена політика та сталі фінанси: ключові аспекти, орієнтація на сталий розвиток, уроки для українського суспільства»**, проведеної в межах реалізації модуля Жана Моне **«GreenFinEDU: European Green policy and sustainable finance: adaptation of graduates of Ukrainian universities to work on the labor market in the transition to a sustainable economy / Європейська зелена політика та сталі фінанси: адаптація випускників українських університетів до роботи на ринку праці в умовах переходу до сталої економіки»** програми ЄС Erasmus+ (№ 101126681). Конференція стала платформою для професійного обміну між науково-педагогічними працівниками, дослідниками, здобувачами освіти, представниками органів влади, професійних спільнот, бізнесу, громадянського суспільства та іншими зацікавленими учасниками, діяльність яких пов'язана з дослідженням, викладанням або практичним упровадженням політик ЄС в українському контексті.

Тематика збірника охоплює стратегічні засади політики ЄС у сфері зеленого переходу та сталих фінансів, правові, економічні й соціальні аспекти реалізації зеленої політики в Європейському Союзі та Україні, розвиток зелених і сталих фінансових інструментів, трансформацію публічних фінансів і банківського сектору, ESG-підходи, кліматичні та екологічні ризики, вплив цифровізації на сталий розвиток, зайнятість і формування зелених компетентностей, а також роль громад, бізнесу, освіти, науки та інститутів громадянського суспільства у досягненні цілей сталого розвитку.

Матеріали конференції можуть бути корисними для науковців, викладачів, здобувачів освіти, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, фінансових установ, бізнесу, громадських організацій і всіх, хто цікавиться питаннями Європейського зеленого курсу, сталого фінансування, зеленої трансформації економіки та адаптації європейського досвіду до потреб України.

Щиро дякуємо авторам за участь у підготовці матеріалів, організаторам і партнерам – за сприяння проведенню конференції, а всім учасникам – за змістовні дискусії та внесок у розвиток наукового діалогу щодо європейської зеленої політики, сталих фінансів і перспектив переходу України до сталої економіки.

Гуляєва Людмила,

координаторка проєкту GreenFinEDU,

кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри фінансів,

Академія праці, соціальних відносин і туризму

Гуляєва Людмила

*кандидатка економічних наук, доцентка кафедри фінансів,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна
координаторка проєкту GreenFinEDU*

ПІДСУМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ERASMUS+ JEAN MONNET MODULE «GREENFINEDU: ЄВРОПЕЙСЬКА ЗЕЛЕНА ПОЛІТИКА ТА СТАЛІ ФІНАНСИ: АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ДО РОБОТИ НА РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОЇ ЕКОНОМІКИ» (GREENFINEDU)

Європейський зелений перехід поступово трансформується з переважно екологічного порядку денного на комплексний процес структурної перебудови економіки, фінансової системи та ринку праці. Реалізація Європейського зеленого курсу, розвиток сталого фінансування, поширення ESG-підходів та посилення вимог до екологічної і соціальної відповідальності суб'єктів господарювання змінюють компетентнісний профіль сучасних фахівців. Для України ці процеси мають особливе значення, оскільки одночасно пов'язані з європейською інтеграцією, модернізацією економіки та формуванням засад сталого повоєнного відновлення.

За таких умов актуалізується потреба в інтеграції проблематики Європейського Союзу, зеленого переходу та сталих фінансів у систему вищої освіти України. Одним із практичних прикладів реалізації такого підходу став проєкт Erasmus+ Jean Monnet Module «**GreenFinEDU: European Green policy and sustainable finance: adaptation of graduates of Ukrainian universities to work on the labor market in the transition to a sustainable economy / Європейська зелена політика та сталі фінанси: адаптація випускників українських університетів до роботи на ринку праці в умовах переходу до сталої економіки**» № 101126681, реципієнтом якого є Академія праці, соціальних відносин і туризму [1].

Концепція GreenFinEDU передбачала комплексне поєднання **освітньої, науково-дослідної та просвітницької складових**. Такий формат дозволив не обмежувати діяльність Модуля викладанням навчальних дисциплін для студентів, а сформуванню ширше середовище поширення знань про політику Європейського Союзу. Цільовими аудиторіями проєкту стали здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні працівники, державні службовці, представники громадянського суспільства та інші зацікавлені сторони [1].

Одним із ключових напрямів реалізації GreenFinEDU стало створення та систематичне викладання навчальних курсів, присвячених Європейському зеленому курсу та сталим фінансам. Освітня складова включала поглиблений онлайн-курс «**Європейська зелена угода: як зробити фінанси сталими?**» для студентів денної форми навчання, базовий інтенсивний курс з аналогічною

тематикою для студентів заочної форми навчання та Літню школу «Європейська зелена політика та сталі фінанси: адаптація випускників українських університетів для роботи на ринку праці в умовах переходу до сталої економіки» [1].

Результати реалізації освітнього компонента свідчать про суттєве перевищення низки запланованих показників. Поглиблений онлайн-курс для студентів денної форми навчання протягом трьох навчальних років пройшли загалом **95 здобувачів вищої освіти** при запланованому показнику 75 осіб. У 2023-2024 навчальному році до курсу було залучено 31 студента, у 2024-2025 навчальному році – 32 студенти та у 2025-2026 навчальному році – ще 32 студенти.

Ще вищі результати було отримано за базовим інтенсивним курсом для студентів заочної форми навчання. Загалом навчання пройшли **133 студенти** при первісно запланованих 75 учасниках: 30 осіб у 2023-2024 навчальному році, 71 особа у 2024-2025 навчальному році та 32 особи у 2025-2026 навчальному році.

Особливо вагомим результатом стало масштабування Літньої школи GreenFinEDU. Вона орієнтувалася не лише на студентську аудиторію, а насамперед на викладачів, державних службовців та представників громадянського суспільства. Первісно передбачалося залучити 90 учасників – по 30 осіб щороку. Фактично в Літній школі взяли участь **243 особи**, у тому числі 65 осіб у 2023-2024 навчальному році, 78 осіб у 2024-2025 навчальному році та 100 осіб у 2025-2026 навчальному році.

Загалом лише три основні освітні компоненти GreenFinEDU забезпечили **471 участь у навчальних програмах**. Важливим є не лише кількісне перевищення встановлених індикаторів, але й диверсифікація аудиторії. Проєкт забезпечив поширення знань про європейську зелену політику серед різних груп, представники яких у подальшому можуть використовувати отримані компетентності у викладацькій, професійній, управлінській та громадській діяльності.

Навчальна проблематика GreenFinEDU мала міждисциплінарний характер. Європейський зелений перехід розглядався у взаємозв'язку з трансформацією фінансових ринків, банківською діяльністю, інвестиційними процесами, екологічною та соціальною відповідальністю бізнесу, ESG-підходами, змінами на ринку праці та формуванням нових професійних компетентностей. Такий підхід дозволяє розглядати зелену трансформацію не як вузькоспеціалізовану екологічну проблематику, а як системний процес, який охоплює практично всі сфери сучасної економічної діяльності.

Значущим результатом освітньо-методичної діяльності стало створення електронного навчального посібника «Європейський зелений курс: як зробити фінанси сталими?», підготовленого у травні 2026 року [3]. Його розроблення дозволило систематизувати знання та навчальні матеріали, напрацьовані командою GreenFinEDU протягом реалізації проєкту. Наявність такого

відкритого освітнього ресурсу має важливе значення для забезпечення сталості результатів Модуля, оскільки створює можливості для використання матеріалів у навчальному процесі та після завершення грантового періоду.

Окремим напрямом GreenFinEDU стала науково-дослідна діяльність за тематикою **«Європейська зелена угода та стале фінансування: досвід ЄС та уроки для України»**. Її важливою складовою була міжнародна апробація отриманих результатів. 30 травня 2025 року представники команди проєкту взяли участь у міжнародній конференції «Сучасні проблеми міжнародного екологічного права» в Університеті Коменського у Братиславі. Л. Гуляєва, А. Олійник та Я. Ткаченко представили доповідь на тему **«Роль фінансових інститутів у просуванні міжнародних стандартів охорони навколишнього середовища»** [4].

Результатом цієї роботи стала також публікація розділу **«The Role of Financial Institutions in Advancing International Environmental Protection Standards»** у міжнародній науковій монографії *Contemporary Issues of International Environmental Law*, виданій Університетом Коменського у Братиславі [2]. Це дозволило поєднати освітню діяльність проєкту з науковим аналізом ролі фінансових інститутів у реалізації міжнародних стандартів екологічного захисту та забезпечити поширення результатів GreenFinEDU в міжнародному академічному середовищі.

Науковий напрям проєкту продемонстрував важливість переосмислення ролі фінансового сектору в умовах зеленого переходу. Фінансові інститути впливають на темпи структурної трансформації економіки через кредитування, інвестування, оцінювання ризиків, підтримку інноваційних проєктів і впровадження принципів сталості у власні продукти та процеси [2]. Відповідно, змінюється і компетентнісний запит до випускників закладів вищої освіти. Поряд із традиційними фінансовими знаннями дедалі більшого значення набувають компетентності у сфері сталого фінансування, кліматичних ризиків, ESG-підходів, екологічного регулювання та політики Європейського Союзу.

Важливою складовою реалізації GreenFinEDU стала комунікація з широкою громадськістю. За проєктом передбачалося охоплення відповідними заходами щонайменше 150 осіб, однак фактична кількість учасників становила **270 осіб**.

Першим із таких заходів стала презентація проєкту **«GreenFinEDU в АПСВТ»**, проведена у грудні 2023 року, до якої долучилися 44 учасники. Надалі було організовано серію спеціалізованих вебінарів. Захід **«Бізнес, зелена економіка та стале фінансування: чи готові ви до змін?»**, орієнтований на представників бізнесу, бізнес-консультантів, тренерів та інфраструктуру підтримки підприємництва, зібрав 63 учасники. Вебінар **«Стале фінансування: роль споживачів та фінансових установ»** для представників громадянського суспільства охопив 27 учасників. Ще 28 осіб долучилися до вебінару **«Вступ до досліджень з тематики ЄС»**. Загалом три тематичні вебінари об'єднали **118 учасників**.

Логічним завершенням реалізації GreenFinEDU стала Міжнародна науково-практична конференція **«Європейська зелена політика та сталі фінанси: ключові аспекти, орієнтація на сталий розвиток, уроки для українського суспільства»**, проведена 25 червня 2026 року. У заході взяли участь **108 осіб**.

Тематична структура конференції відобразила комплексність проблематики, яка досліджувалася в межах GreenFinEDU. Основними напрямками роботи стали стратегічні засади політики ЄС у сфері зеленого переходу та сталих фінансів; правові, економічні, соціальні та інші практичні аспекти реалізації зеленої політики та розбудови системи сталих фінансів у ЄС і Україні; зелені та сталі фінансові інструменти; роль громад, бізнесу та інститутів громадянського суспільства у впровадженні цілей сталого розвитку [1].

Однією з особливостей проєкту GreenFinEDU стало те, що його реалізація припала на період повномасштабної війни в Україні. Організація освітнього процесу супроводжувалася об'єктивними труднощами, пов'язаними з повітряними тривогами, відключеннями електроенергії та нестабільним інтернет-зв'язком [4]. Це вимагало адаптації освітніх підходів та використання гнучких цифрових рішень.

Зокрема, для забезпечення доступності навчання здійснювався відеозапис онлайн-занять. Завдяки цьому учасники, які через безпекові або технічні причини не могли приєднатися до навчання синхронно, отримували можливість опрацювати матеріали пізніше.

За результатами реалізації GreenFinEDU можна виокремити декілька основних ефектів. По-перше, було сформовано спеціалізоване освітнє середовище для системного вивчення політики Європейського Союзу у сфері зеленого переходу та сталих фінансів. По-друге, забезпечено значне розширення аудиторії проєкту: фактичні показники участі у всіх трьох навчальних компонентах суттєво перевищили заплановані. По-третє, навчальну діяльність було органічно поєднано з науковими дослідженнями та міжнародною апробацією їх результатів. По-четверте, створено освітні матеріали, які формують основу для продовження використання результатів GreenFinEDU після завершення реалізації проєкту. По-п'яте, забезпечено широкий суспільний діалог через тематичні вебінари, презентаційні заходи та міжнародну підсумкову конференцію [1-3].

Таким чином, результати GreenFinEDU підтверджують ефективність комплексної моделі Jean Monnet Module, яка поєднує **викладання, дослідження та поширення знань про Європейський Союз**. Кількісні показники демонструють значний суспільний попит на проблематику проєкту: 95 студентів пройшли поглиблений онлайн-курс, 133 студенти – базовий інтенсивний курс, 243 особи стали учасниками літніх шкіл, а заходами для широкої громадськості було охоплено 270 учасників [4].

Разом із кількісними показниками важливими є якісні результати: формування міждисциплінарного навчального контенту, підготовка навчального

посібника, розвиток міжнародного наукового співробітництва, поширення результатів досліджень та створення професійного середовища для обговорення політики ЄС у сфері сталого розвитку. Саме поєднання цих компонентів забезпечує потенціал для довготривалого впливу проекту.

Подальше використання результатів GreenFinEDU доцільно пов'язувати з інтеграцією проблематики Європейського зеленого курсу, сталих фінансів, ESG, кліматичних ризиків та зелених компетентностей до освітніх програм українських університетів; використанням розроблених матеріалів у програмах підвищення кваліфікації; продовженням міждисциплінарних наукових досліджень; розширенням співпраці між університетами, державними інституціями, бізнесом та громадянським суспільством.

В умовах європейської інтеграції та майбутнього відновлення України зелений перехід потребуватиме не лише фінансових ресурсів, нових технологій та відповідного регуляторного середовища, але насамперед людського капіталу, здатного професійно працювати в нових умовах. Тому одним із найважливіших довгострокових результатів GreenFinEDU є внесок у формування фахівців, які розуміють логіку європейської зеленої політики, принципи сталого фінансування та можуть застосовувати відповідні знання у професійній діяльності. Такий людський капітал є важливою передумовою конкурентоспроможності української економіки, її європейської інтеграції та переходу до моделі сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. GreenFinEDU: European Green policy and sustainable finance: adaptation of graduates of Ukrainian universities to work on the labor market in the transition to a sustainable economy / Європейська зелена політика та сталі фінанси: адаптація випускників українських університетів до роботи на ринку праці в умовах переходу до сталої економіки : проект Erasmus+ Jean Monnet Module № 101126681. Академія праці, соціальних відносин і туризму. URL: <https://www.socosvita.kiev.ua/node/3172>
2. Huliaieva L., Oliinyk A., Tkachenko Ya. The Role of Financial Institutions in Advancing International Environmental Protection Standards. Contemporary Issues of International Environmental Law / L. Golovko, L. Mareček (eds.). Bratislava : Comenius University, Faculty of Law, 2025. P. 183–214.
3. Європейський зелений курс: як зробити фінанси сталими? : навчальний посібник. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2026. DOI: 10.6084/m9.figshare.32521806.

СЕКЦІЯ І

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ ТА СТАЛИХ ФІНАНСІВ

Ткаченко Яніна

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

Ткаченко Іван

студент магістратури D2 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
кафедра фінансів Національного університету
«Києво-Могилянської Академії», Україна

ПЕРЕХІДНЕ ФІНАНСУВАННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЄС

Перехід до кліматично нейтральної економіки є одним із ключових стратегічних пріоритетів Європейського Союзу. Досягнення цілей Європейського зеленого курсу передбачає масштабну трансформацію всіх секторів економіки, зокрема традиційних галузей, таких як металургія, цементна та хімічна промисловість, на які припадає значна частина викидів парникових газів.

У цьому процесі особливу роль відіграє банківський сектор, оскільки банківське кредитування залишається одним із головних джерел фінансування в Європі. Саме тому дедалі більшої актуальності набуває перехідне фінансування, сутність якого полягає у спрямуванні капіталу на підтримку поступової декарбонізації, скорочення викидів та модернізації економіки.

Перехідне фінансування охоплює фінансову діяльність, яка сприяє зменшенню викидів парникових газів, насамперед у секторах, де їх складно скоротити. Особливого значення таке фінансування набуває також для країн, що розвиваються, де потреби у фінансових ресурсах є високими, тоді як доступ до зеленого фінансування залишається обмеженим [1].

Мета перехідного фінансування полягає у спрямуванні цільових інвестицій у проєкти, технології та бізнес-моделі, які є сумісними з переходом до кліматично стійкої та екологічно сталої економіки. Водночас важливим завданням такого фінансування є запобігання ефекту «прив'язки» — ситуації, коли компанії через попередні рішення або інвестиції залишаються залежними від вуглецево інтенсивних технологій чи неефективних бізнес-моделей, а перехід до більш сталої альтернативи потребує значних витрат, часу та організаційних змін.

У цьому контексті перехідне фінансування може використовуватися у двох основних напрямках. По-перше, воно дає змогу модернізувати наявні бізнес-моделі, які ще не є достатньо сталими, але мають потенціал для поступового скорочення негативного впливу на довкілля. По-друге, воно підтримує інвестиції в інноваційні технології, виробничі процеси та інфраструктурні рішення, які сприяють досягненню кліматичних цілей і забезпечують довгостроковий сталий розвиток [2].

Отже, перехідне фінансування доповнює роль зеленого фінансування, яке швидко зростало в останні роки, але яке не може забезпечити всі аспекти трансформації енергетичної системи, особливо в секторах, де важко скоротити викиди, та в країнах, що розвиваються.

Наразі обсяг фінансування, яке можна чітко класифікувати як перехідне, залишається відносно невеликим. Водночас сценарії Міжнародного енергетичного агентства (International Energy Agency, IEA) дають орієнтовне уявлення про потенційний масштаб інвестицій, які можуть бути підтримані за допомогою перехідного фінансування.

За оцінками IEA, протягом наступного десятиліття обсяг таких інвестицій може становити близько 5 трлн дол. США сукупно за сценарієм оголошеної політики (Announced Pledges Scenario, APS) та близько 4 трлн дол. США за сценарієм досягнення чистих нульових викидів до 2050 року (Net Zero Emissions by 2050 Scenario, NZE). У середньорічному вимірі це відповідає приблизно 400–500 млрд дол. США на рік.

Понад половина цього потенційного обсягу інвестицій припадатиме на ринки, що розвиваються, та країни, що розвиваються. Основними напрямками фінансування можуть бути підвищення енергоефективності, впровадження окремих низьковуглецевих технологій у секторах кінцевого споживання, а також інвестиції в інфраструктуру природного газу, газову енергетику, критично важливі корисні копалини та інші напрями, необхідні для забезпечення поступового й керованого переходу до низьковуглецевої економіки.

Протягом останнього десятиліття Європейський Союз (ЄС) посилив свою відданість чистій енергетиці, а інвестиції у 2025 році сягнули майже 390 мільярдів доларів США. Інвестиції в електроенергію з низьким рівнем викидів були зумовлені світовою енергетичною кризою, яка настала після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році. У 2024 році відновлювані джерела енергії виробляли 50% електроенергії, що споживається в ЄС, тоді як викопне паливо становило трохи більше 25% (майже вдвічі менше, ніж їхня частка десять років тому), що довело співвідношення інвестицій у виробництво енергії з відновлюваних джерел до енергії з викопного палива без обмежень до 35:1 порівняно з 6:1 десять років тому. Крім того, інвестиції в енергоефективність будівель за останнє десятиліття майже подвоїлися до 100 мільярдів доларів США, і регіон є лідером у випуску сталого боргу для зелених будівель [3].

Перехідне фінансування відкриває для банківського сектору ЄС низку можливостей. Насамперед воно формує нові напрями кредитування, оскільки компанії потребують фінансових ресурсів для підвищення енергоефективності, модернізації виробництва, заміни обладнання, впровадження очисних технологій, цифровізації управління ресурсами та перебудови логістичних ланцюгів. Усі ці напрями можуть стати основою для розвитку нових банківських продуктів, зокрема спеціалізованих кредитів, інструментів сталого фінансування та продуктів, прив'язаних до досягнення кліматичних показників.

Крім того, перехідне фінансування дає банкам змогу краще управляти кредитними ризиками. Компанії, які не адаптуються до кліматичних, технологічних і регуляторних змін, можуть зіткнутися з втратою конкурентних позицій і ринків, зростанням витрат, знеціненням активів та погіршенням фінансової стійкості. Тому оцінка здатності компанії здійснювати перехід до низьковуглецевої моделі діяльності поступово стає важливою складовою аналізу її кредитоспроможності.

Для банків це означає також зміну підходу до оцінки клієнтів. Якщо раніше екологічна оцінка могла зводитися до визначення того, чи є діяльність компанії «зеленою» або «незеленою», то в межах перехідного фінансування банк має оцінювати динаміку змін. Зокрема, важливо визначити, чи має компанія реалістичний план переходу, чи відповідають її інвестиційні плани цілям декарбонізації, чи встановлено проміжні цілі, а також чи підтверджуються ці цілі капітальними витратами, технологічною стратегією та належною управлінською відповідальністю.

Водночас розвиток перехідного фінансування супроводжується низкою викликів. Для якісної оцінки таких операцій банки потребують детальної інформації про обсяги викидів Scope 1, Scope 2 і Scope 3, енергетичну структуру бізнесу, капітальні витрати, технологічні сценарії, фізичні кліматичні ризики та залежність компаній від природних ресурсів. Однак такі дані часто є неповними, нерівномірними за якістю або взагалі недоступними, особливо у випадку малих і середніх підприємств.

Додатковим викликом є фінансова специфіка проєктів декарбонізації. Вони можуть мати тривалий строк окупності, потребувати значних початкових інвестицій і залежати від державної політики, цін на вуглець, субсидій, регуляторних стимулів або темпів технологічного прогресу. Це ускладнює традиційний кредитний аналіз і може робити такі проєкти менш привабливими з погляду стандартного ризик-профілю.

Важливим орієнтиром для європейських банків у цій сфері є діяльність багатосторонніх банків розвитку, які одними з перших почали системно інтегрувати кліматичні та екологічні критерії у процес фінансування проєктів. Вони розробляють методології оцінки кліматичних ризиків, рамкові підходи до відповідності Паризькій угоді, інструменти кліматичного аналізу та механізми мобілізації приватного капіталу. Такий досвід може бути використаний

банківським сектором ЄС для вдосконалення власних підходів до перехідного фінансування та підвищення його прозорості, надійності й масштабованості.

Європейський банк реконструкції та розвитку є одним із ключових прикладів такого підходу, зокрема «Перехід до зеленої економіки» (Green Economy Transition, GET), схвалений у 2015 році (BDS15-196 (Final)) [4] спрямований на підтримку переходу до зеленої економіки в країнах операцій банку. ЄБРР розглядає зелене фінансування не як окрему нішу, а як інтегровану частину інвестиційної діяльності.

Інтеграція діяльності в межах GET відобразилася у зростанні частки фінансування GET у загальному обсязі операцій банку. Стратегія переходу до зеленої економіки на 2026-30 роки (GET 2030) [5] зосереджена на максимізації впливу в шести ключових системах: енергетичній, промисловій, агропродовольчій, транспортній, міській та фінансовій.

Стратегічною фінансовою ціллю Європейського банку реконструкції та розвитку на період 2026–2030 років є досягнення сукупного обсягу «зеленого» фінансування на рівні не менше 150 млрд євро, із наміром перевищення зазначеного мінімального орієнтира.

Банки безпосередньо впливають на процеси сталого розвитку через свої продукти та послуги. Такий вплив, як правило, проявляється у двох формах: шляхом впровадження принципів екологічної та соціальної відповідальності у повсякденну операційну діяльність (наприклад, раціональне використання паперу, енергоефективність). По-друге, шляхом інтеграції принципів сталості у фінансові продукти та стратегічні пріоритети (як у випадку з ЄБРР, через розвиток зеленого фінансування).

Від того, як банки оцінюють кліматичні ризики, структурують кредитні продукти та підтримують клієнтів у процесі декарбонізації, значною мірою залежить швидкість і якість зеленого переходу.

Список використаних джерел:

1. What is transition finance. The International Energy Agency (IEA). URL: <https://www.iea.org/reports/scaling-up-transition-finance/what-is-transition-finance>
Federal Ministry of Agriculture and Forestry, Climate and Environmental Protection, Regions and Water Management of the Republic of Austria. Transition Finance. URL: <https://www.bmluk.gv.at/en/topics/climate-environment/sustainable-development/green-economy-und-green-finance/green-finance/transition/transition-finance.html>
2. Transition Finance. Federal Ministry of Agriculture and Forestry, Climate and Environmental Protection, Regions and Water Management Republic of Austria. URL: <https://www.bmluk.gv.at/en/topics/climate-environment/sustainable-development/green-economy-und-green-finance/green-finance/transition/transition-finance.html>

3. European Union. The International Energy Agency (IEA). URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2025/european-union>
4. Green Economy Transition Approach, As approved by the Board of Directors at its meeting on 30 September 2015, (BDS15-196 (Final))
5. The Green Economy Transition (GET) Strategy 2026-30 – GET 2030, URL: <https://www.ebrd.com/home/who-we-are/ebrd-values/ebrd-environmental-social-sustainability/EBRD-green/Green-Economy-Transition-Paris-alignment.html> (дата звернення: 04.04.2026)

Олійник Андрій

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного менеджменту,
Державний торговельно-економічний університет, Україна*

РИНОК ПОСЛУГ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОЇ ЕКОНОМІКИ: МІЖКРАЇНОВИЙ РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ

Перехід до сталої економіки передбачає одночасне підвищення ресурсної ефективності, технологічну модернізацію, створення продуктивної зайнятості та зменшення соціальних диспропорцій. У цьому процесі інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) виконують роль технологій загального призначення, що змінюють організацію виробництва, міжнародний обмін, моделі зайнятості та способи створення доданої вартості. Їх вплив реалізується через автоматизацію, зниження трансакційних витрат, прискорення обміну інформацією, розвиток дистанційних послуг, платформної економіки та цифрових форм кооперації. Водночас результати цифровізації залежать від кваліфікації працівників, інституційної спроможності, якості управління та здатності підприємств інтегрувати цифрові рішення у виробничі процеси [1; 2].

Окремим каналом цифрової трансформації є міжнародний ринок послуг ІКТ. Розширення транскордонного надання програмних, телекомунікаційних, інформаційних та інших цифрових послуг зменшує просторові бар'єри, сприяє міжнародній спеціалізації та підвищує доступ підприємств до технологічних ресурсів. Поширення Інтернету стимулює торгівлю послугами, полегшує вихід компаній на зовнішні ринки та створює передумови для розвитку знаннево інтенсивної зайнятості [3]. Проте експорт, імпорт послуг ІКТ і внутрішнє поширення цифрових технологій відображають різні складові цифровізації, а тому можуть неоднаково впливати на продуктивність праці та зайнятість.

Актуальність дослідження посилюється суперечливістю наслідків цифрового переходу. З одного боку, технології підвищують ефективність використання ресурсів, розширюють доступ до знань, фінансів і ринків,

підтримують дистанційну працю та інноваційне підприємництво. З іншого боку, автоматизація рутинних операцій і структурна перебудова економіки можуть тимчасово скорочувати попит на окремі професії та загострювати нерівність між працівниками з різним рівнем цифрових навичок [4; 5]. Тому оцінювання внеску ІКТ у сталий розвиток має враховувати не лише зростання продуктивності, а й характер змін на ринку праці.

Метою дослідження є визначення зв'язку між торгівлею послугами ІКТ, цифровим поширенням, продуктивністю праці та зайнятістю у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються. На відміну від підходів, у яких цифровізація представлена одним узагальненим показником, у дослідженні окремо враховано експорт послуг ІКТ, імпорт послуг ІКТ та частку населення, що користується Інтернетом. Це дає змогу розмежувати зовнішню цифрову конкурентоспроможність, використання іноземних цифрових ресурсів і внутрішнє поширення цифрових технологій.

Теоретичною основою аналізу є розширена інтерпретація моделі економічного зростання Р. Солоу, відповідно до якої випуск залежить від капіталу, праці та технологічного прогресу [6]. Послуги ІКТ та використання Інтернету розглядаються як технологічні чинники, здатні впливати на ефективність праці й структуру зайнятості. Водночас їх результативність залежить від накопичення капіталу, людського капіталу, відкритості економіки, секторної структури та інституційної стабільності.

Емпіричну базу сформовано за 100 країнами за 2006-2024 рр. До вибірки увійшли 31 розвинута країна та 69 країн, що розвиваються, відповідно до класифікації Міжнародного валютного фонду [7]. Залежними змінними обрано рівень зайнятості населення віком від 15 років та валовий внутрішній продукт у розрахунку на одного зайнятого у постійних доларах за паритетом купівельної спроможності. Основними пояснювальними змінними є експорт та імпорт послуг ІКТ у відсотках до ВВП, а також частка населення, що користується Інтернетом. Інформаційною базою стали World Bank Open Data та UNCTADstat [8; 9].

До моделей включено контрольні змінні, що характеризують темпи зростання ВВП, ВВП на одну особу, інфляцію, відкритість торгівлі, політичну стабільність, валове нагромадження капіталу, охоплення вищою освітою, частку послуг у створенні доданої вартості та демографічне навантаження. Для зменшення впливу викидів і забезпечення можливості використання нульових та від'ємних значень застосовано перетворення оберненого гіперболічного синуса.

Оцінювання здійснено за допомогою панельних регресій із фіксованими ефектами країн і років та робастними стандартними похибками, кластеризованими за країнами. Фіксовані ефекти країн контролюють незмінні в часі особливості економік, зокрема географію, історичну структуру виробництва, інституційні традиції та сталі відмінності в організації ринку праці. Фіксовані ефекти років враховують глобальні шоки, спільні для всіх країн,

включно з фінансовими кризами, пандемією COVID-19 та загальносвітовими хвилями цифровізації. Діагностичні тести підтвердили перевагу панельної моделі з фіксованими ефектами над об'єднаною моделлю найменших квадратів, а виявлена гетероскедастичність зумовила використання кластеризованих робастних похибок.

Таблиця 1

Ключові результати панельних регресій із фіксованими ефектами

Змінна	Розвинуті країни: зайнятість	Розвинуті країни: продуктивність	Країни, що розвиваються: зайнятість	Країни, що розвиваються: продуктивність
Експорт послуг ІКТ	0,011**	-0,001	0,013	-0,023
Імпорт послуг ІКТ	0,013	-0,012	0,005	-0,016
Користувачі Інтернету	0,061***	0,004	-0,021**	0,030**

Примітка: *** - статистична значущість на рівні 1%; ** - на рівні 5%. Усі моделі містять фіксовані ефекти країн і років; стандартні похибки кластеризовано за країнами.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank Open Data та UNCTADstat [8; 9].

Результати, узагальнені в табл. 1, свідчать про суттєву неоднорідність зв'язку між ІКТ і ринком праці. У розвинутих країнах експорт послуг ІКТ має позитивний статистично значущий зв'язок із зайнятістю: коефіцієнт становить 0,011 за рівня значущості 5%. Такий результат можна пояснити здатністю зрілих цифрових екосистем трансформувати зовнішній попит на послуги ІКТ у робочі місця у сфері програмування, професійних і ділових послуг, цифрового консалтингу, інженерії та інших знаннєво інтенсивних видах діяльності. Він узгоджується з висновком про те, що участь у міжнародному ринку послуг ІКТ може впливати не лише на зовнішню торгівлю, а й на ширші макроекономічні результати [10].

Ще стійкішим чинником зайнятості у розвинутих країнах є використання Інтернету. Коефіцієнт 0,061 є позитивним і статистично значущим на рівні 1%. Поширення Інтернету розширює доступ до дистанційної роботи, цифрових вакансій, електронної комерції, платформної зайнятості та онлайн-послуг. Високий рівень цифрової зрілості дає змогу поєднувати технологічне оновлення зі створенням нових завдань і професій. Водночас імпорту послуг ІКТ не має статистично підтвердженого зв'язку із зайнятістю, що може свідчити про переважне використання таких послуг як проміжних ресурсів для підтримки вже наявних бізнес-процесів.

Для продуктивності праці у розвинутих країнах жодна з трьох ІКТ-змінних не продемонструвала стійкої статистичної значущості. Це не означає відсутності економічного ефекту цифровізації. Ймовірним поясненням є високий рівень цифрового насичення, за якого додаткове збільшення охоплення Інтернетом або інтенсивності торгівлі послугами ІКТ не забезпечує автоматичного приросту продуктивності. Ефект залежить від організаційних змін, якості менеджменту, навичок персоналу, інвестицій та інституційного середовища [1; 11].

У країнах, що розвиваються, експорт та імпорт послуг ІКТ не мають статистично значущого зв'язку ані із зайнятістю, ані з продуктивністю. Це може відображати нижчу інтегрованість у високовартісні сегменти цифрового ринку, обмежену здатність підприємств засвоювати технології та значну частку низькопродуктивної або неформальної зайнятості. Сам факт участі у торгівлі цифровими послугами не гарантує широкого поширення ефектів на національну економіку без розвиненої системи освіти, інноваційної інфраструктури та сприятливого бізнес-середовища.

Найбільш показовими є результати щодо використання Інтернету в країнах, що розвиваються. Його зв'язок із зайнятістю є від'ємним: коефіцієнт становить - 0,021 за рівня значущості 5%. Водночас зв'язок із продуктивністю праці є позитивним - 0,030 за рівня значущості 5%. Така комбінація не дає підстав стверджувати, що Інтернет безпосередньо скорочує зайнятість. Вона радше вказує на структурну перебудову ринку праці, під час якої цифровізація підвищує ефективність, автоматизує частину рутинних операцій і змінює співвідношення між низько- та високопродуктивними видами діяльності. Позитивний продуктивний ефект може проявлятися раніше, ніж економіка створює достатню кількість нових робочих місць.

Перевірка стійкості результатів включала моделі без ВВП на одну особу та специфікації з однорічним лагом основних ІКТ-змінних. Після виключення ВВП на одну особу позитивний зв'язок експорту послуг ІКТ із зайнятістю у розвинутих країнах зберігся, а використання Інтернету залишилося статистично значущим для зайнятості в обох групах країн. У лагових моделях використання Інтернету позитивно пов'язане із зайнятістю у розвинутих країнах, негативно - із зайнятістю у країнах, що розвиваються, та позитивно - з їх продуктивністю. Натомість імпорт послуг ІКТ не продемонстрував стійкого зв'язку з досліджуваними результатами.

Отримані висновки мають важливе значення для переходу до сталої економіки. По-перше, цифрову трансформацію не слід ототожнювати зі сталим розвитком автоматично. Збільшення доступу до Інтернету та торгівлі цифровими послугами створює потенціал для продуктивності, але соціальний результат залежить від того, чи супроводжується цифровізація створенням гідних робочих місць, розвитком компетентностей і доступом різних груп населення до нових економічних можливостей. Цифрова нерівність, дефіцит навичок і слабкі інституції можуть обмежити розподіл вигод від технологічного прогресу [5; 12].

По-друге, політика має бути диференційованою за групами країн. Для розвинутих економік доцільно підтримувати експортну спроможність сектору ІКТ, розвиток цифрових бізнес-екосистем, дистанційну зайнятість і перепідготовку працівників для знаннєво інтенсивних професій. Для країн, що розвиваються, розширення цифрової інфраструктури необхідно поєднувати з професійною освітою, підтримкою цифровізації малих і середніх підприємств,

формалізацією зайнятості, розвитком локального виробництва цифрових послуг та активною політикою створення продуктивних робочих місць.

По-третє, цифровий і зелений переходи мають координуватися. ІКТ можуть зменшувати матеріало- та енергоємність окремих процесів, забезпечувати моніторинг ресурсів, розумне управління енергетикою, логістикою й міською інфраструктурою. Водночас цифрова економіка сама потребує електроенергії, обладнання та критичних матеріалів, тому її екологічний ефект залежить від енергоефективності центрів обробки даних, циркулярного використання електронного обладнання та декарбонізації енергетики [12]. Стала цифровізація має поєднувати економічну ефективність, екологічну відповідальність та соціальну інклюзію.

Висновки дослідження слід трактувати як умовні статистичні зв'язки, а не як доведені причинно-наслідкові ефекти. Торгівля послугами ІКТ, використання Інтернету, продуктивність і зайнятість можуть визначатися спільними чинниками. Крім того, агреговані дані країн не відображають відмінностей між секторами, підприємствами та групами працівників. Подальші дослідження доцільно спрямувати на використання динамічних панельних моделей, інструментальних змінних і секторних даних.

Отже, ринок послуг ІКТ є важливим, але неоднозначним чинником продуктивності праці та зайнятості. У розвинутих країнах експорт послуг ІКТ і поширення Інтернету пов'язані з вищим рівнем зайнятості. У країнах, що розвиваються, цифрове поширення пов'язане з підвищенням продуктивності та одночасною перебудовою зайнятості. Це підтверджує необхідність розмежовувати міжнародну торгівлю послугами ІКТ і внутрішнє цифрове поширення, а також узгоджувати цифрову політику з розвитком людського капіталу, продуктивною зайнятістю та цілями сталого переходу.

Список використаних джерел:

1. Cardona M., Kretschmer T., Strobel T. ICT and productivity: Conclusions from the empirical literature. *Information Economics and Policy*. 2013. Vol. 25, No. 3. P. 109-125. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.infoecopol.2012.12.002>
2. Jorgenson D. W., Vu K. M. The ICT revolution, world economic growth, and policy issues. *Telecommunications Policy*. 2016. Vol. 40, No. 5. P. 383-397. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2016.01.002>
3. Freund C., Weinhold D. The Internet and international trade in services. *American Economic Review*. 2002. Vol. 92, No. 2. P. 236-240. DOI: <https://doi.org/10.1257/000282802320189320>
4. Acemoglu D., Restrepo P. Automation and new tasks: How technology displaces and reinstates labor. *Journal of Economic Perspectives*. 2019. Vol. 33, No. 2. P. 3-30. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.33.2.3>

5. Nayyar G., Pleninger R., Vorisek D., Yu S. Digitalization and inclusive growth: A review of the evidence. World Bank Policy Research Working Paper. 2024. No. 10941. DOI: <https://doi.org/10.1596/1813-9450-10941>
6. Solow R. Technical Change and the Aggregate Production Function. Review of Economics and Statistics. 1957. Vol. 39, No. 3. P. 312-320. DOI: <https://doi.org/10.2307/1926047>
7. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database: Groups and Aggregates Information, April 2025. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo/weo-database/2025/april/groups-and-aggregates>
8. World Bank Open Data. Indicators of employment, labour productivity, Internet use and macroeconomic development. URL: <https://data.worldbank.org/>.
9. UNCTADstat. Data Center: ICT services trade and macroeconomic indicators. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/> (дата звернення: 15.07.2026).
10. Олійник А. The Impact of Countries' Participation in the ICT Services Market on Economic Growth, CPI, and Exchange Rates. Economics - Innovative and Economics Research Journal. 2023. Vol. 11, No. 1. P. 269-287. DOI: <https://doi.org/10.2478/eoik-2023-0009>.
11. OECD. Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives. Paris: OECD Publishing, 2019. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264312012-en>.
12. UN Trade and Development. Digital Economy Report 2024: Shaping an Environmentally Sustainable and Inclusive Digital Future. Geneva: United Nations, 2024. DOI: <https://doi.org/10.18356/9789213589779>.

Петруха Сергій

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри транспорту і логістики,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ

Перехід Європейського Союзу до моделі сталого, низьковуглецевого розвитку, закріплений у Європейському зеленому курсі та подальших трансформаціях Спільної аграрної політики (далі – САП), системно змінює архітектуру державних фінансів країн-членів і країн-кандидатів. Для України, яка з 2022 року має статус кандидата на вступ до ЄС та одночасно здійснює повоєнне відновлення економіки, питання модернізації державних фінансів у напрямі їх «озеленення» набуває подвійної актуальності. Так, з одного боку, це виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію та гармонізація з регламентами САП, а з іншого – необхідність використати відбудову як можливість для переходу сільської економіки на модель сталого розвитку без відтворення

вразливої, ресурсомної моделі господарювання [5]. Сільська економіка, що поєднує продовольчу, екологічну та соціальну функції, є тим середовищем, де ефекти «озеленення» державних і місцевих фінансів виявляються найбільш комплексно.

Концептуально «озеленення» державних фінансів у сільському розвитку доцільно розглядати як цілеспрямовану трансформацію бюджетних, податкових і боргових інструментів держави, що змінює критерії розподілу бюджетних ресурсів від підтримки обсягів виробництва до підтримки екологічних суспільних благ й сталості сільських територіальних громад. Подібна логіка історично закладена в еволюції САП ЄС за якої перехід від цінової підтримки й експортних субсидій 1960–1980-х років до прямих виплат, відокремлених від обсягів виробництва (реформа Р. Мак Шеррі, 1992 р.), а згодом до дворівневої архітектури фінансування, у якій «стовп 2» спрямований саме на збереження ландшафтів, агроекологічні заходи та диверсифікацію сільської економіки. На бюджетний період 2014–2020 рр. на «стовп 2» САП було передбачено понад 95 млрд євро, тобто близько чверті сукупного аграрного бюджету ЄС [2], що демонструє масштаб фінансового забезпечення, необхідного для реальної, а не декларативної екологізації сільського розвитку.

Порівняння поточного стану фінансового забезпечення аграрного сектору України з практикою країн – нових членів ЄС засвідчує системний розрив, який ускладнює як адаптацію до вимог САП, так і власне «озеленення» державних фінансів (таблиця).

Таблиця 1

Порівняння інструментів бюджетної підтримки сільського розвитку в Україні та окремих країнах ЄС

Країна	Прямі виплати, євро/га	Частка підтримки у ВВП, %	Платіжне агентство	Структура інструментів
Україна	~13,6	~0,33	відсутнє	фрагментарні й компенсаційно спрямовані програми
Польща	~210	~0,45	є	прямі виплати, інвестиції, підтримка молодих фермерів
Румунія	~180	~0,38	є	соціальні доплати, агроекологічні програми

Джерело: складено на основі джерел [4–7].

Як свідчать дані таблиці, рівень прямої бюджетної підтримки гектара сільгоспугідь в Україні є у 13–15 разів нижчим, ніж у Польщі та Румунії, а індикатор підтримки виробників (PSE), за оцінками ОЕСР, не перевищує 1,7 % валового випуску проти середніх 17 % у країнах ЄС [4]. Принципова відмінність полягає не лише в обсягах, а й в інституційній архітектурі, оскільки в Україні відсутній аналог аграрного платіжного агентства, здатного прозоро

адмініструвати кошти за принципами САП, зокрема в частині екологічних умов і програм розвитку сільських територій. Це є першочерговим напрямом інституційної модернізації державних фінансів.

Другим напрямом є реформування фіскальних інструментів «озеленення». Чинна система екологічного оподаткування в Україні характеризується фіскальною недостатністю за якої сукупні надходження екологічного податку у 2017–2021 рр. коливалися в межах 177–236 млн дол. США, тоді як оцінений потенціал ринку послуг з енергоефективності та чистої енергетики до 2030 р. становив 73 млрд дол. США [1]. Рівень екологічного оподаткування до ВВП України (1,94 %) залишається нижчим за середній показник ОЕСР (2,27 %). Водночас, О. Варченко [1] обґрунтовує доцільність запровадження прогресивних ставок екологічного податку та рентної плати, а також перегляду бюджетного розподілу надходжень на користь спеціальних фондів державного й місцевих бюджетів із цільовим спрямуванням на природоохоронні заходи. Для сільського розвитку це означає, зокрема, перехід рентної плати за використання земельних і водних ресурсів від фіскальної до стимулюючої функції, тобто за аналогією з принципом «модуляції» САП, який дозволяє переміщати частину прямих виплат фермерам на агроекологічні цілі.

Третім напрямом є розбудова боргових «зелених» інструментів публічних фінансів. Досвід емісії корпоративних зелених облігацій ДТЕК (2019 р.) та Укренерго (2021 р.) підтвердив технічну спроможність українського ринку капіталу до розміщення таких інструментів, однак сукупний кумулятивний обсяг зелених облігацій України (1,2 млрд дол. США) залишається значно нижчим за потенціал ринків країн, що розвиваються. Емісій суверенних і муніципальних зелених облігацій, спрямованих безпосередньо на сільський розвиток (енергоефективність комунальної інфраструктури громад, відновлювана енергетика на деокупованих сільських територіях), в Україні досі не відбувалося. Водночас досвід кредитування українських сільських і малих міських рад Північною екологічною фінансовою корпорацією (НЕФКО) за програмами «Еко-ефективність» і «Чисте виробництво» у 2017–2021 рр. демонструє практичну спроможність територіальних громад залучати цільове «зелене» фінансування за умови належного інституційного супроводу. Доцільним напрямом модернізації є формування державної гарантійної інфраструктури для випуску муніципальних зелених облігацій сільських територіальних громад за аналогією з Фондом часткового гарантування кредитів у сільському господарстві.

Четвертий напрям пов'язаний із кадровим та інституційним забезпеченням зеленого переходу сільських територій в умовах війни. Н. Дегтярь [3] обґрунтовує, що синхронізація фінансування зелених компетенцій (відновлювана енергетика, розмінування і рекультивація земель, сталі агросистеми, циркулярна економіка) з повоєнними відновлювальними потребами села здатна забезпечити створення близько 1,5 млн робочих місць до

2035 р., однак ресурсний конфлікт виникає саме у площині фінансування підготовки кадрів [3]. Це обумовлює потребу інтеграції освітньої складової (дуальна освіта, мікросертифікати у сфері «зелених» компетенцій) до інструментів державної фінансової підтримки сільського розвитку, зокрема через механізми Ukraine Facility Plan.

Узагальнюючи викладене, інтегральний показник прогресу «озеленення» державних фінансів сільського розвитку доцільно представити через індекс відносної бюджетної екологізації:

$$I_{oz} = (F_{eco} / F_{total}) \times 100\% \quad (1)$$

де F_{eco} – обсяг бюджетних видатків (включно з податковими преференціями), безпосередньо спрямованих на екологічні та агроекологічні цілі сільського розвитку; F_{total} – сукупний обсяг бюджетної підтримки аграрного сектору.

Застосування подібного індикатора в бюджетному плануванні дозволило б здійснювати моніторинг реального, а не декларативного просування «озеленення» державних фінансів за аналогією з кліматичним маркуванням бюджетних видатків, що практикується в зеленому бюджетуванні країн ЄС.

Модернізація державних фінансів в умовах «озеленення» політики сільського розвитку України потребує комплексних, інституційно узгоджених заходів за чотирма напрямками:

1) створення спеціалізованої платіжної інституції за зразком аграрних платіжних агентств країн ЄС для прозорого адміністрування коштів державної та міжнародної підтримки з урахуванням екологічних умов;

2) реформування екологічного оподаткування шляхом запровадження прогресивних ставок і цільового спрямування надходжень до спеціальних фондів бюджетів;

3) розбудову ринку суверенних і муніципальних «зелених» облігацій, орієнтованих на енергоефективність і відновлювану енергетику сільських територіальних громад, за підтримки державних гарантійних механізмів;

4) інтеграцію освітньо-кваліфікаційної складової зеленого переходу до інструментів фінансової підтримки сільського розвитку.

Реалізація цих напрямів відповідає як зобов'язанням України в рамках європейської інтеграції, так і логіці використання повоєнного відновлення для переходу сільської економіки на модель сталого й всеохоплюючого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Варченко О., Варченко О., Драган О., Ткаченко К., Рибак Н., Зубченко В. «Зелені» фінанси в повоєнному відновленні України: організаційно-фінансові

аспекти. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. Т. 3. № 56. С. 75–86. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.56.2024.4403>

2. Варшавська Н. Г. Спільна аграрна політика ЄС: генезис, основні цільові орієнтири для України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 2 (22). С. 215–222.

3. Дегтярь Н. Зелений перехід як основа відновлення: узгодження попиту на робочу силу та кваліфікації в сільській місцевості України в умовах війни. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 2 (59). С. 226–234. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-31>

4. Каленюк І., Мотиль Р., Сапожников В. Фінансове забезпечення розвитку сільського та лісового господарства України в умовах європейської інтеграції. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35. № 1. С. 312–333. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.312>

5. Петруха С. Сільська економіка: напрями нової теоретизації та імплементації кращих європейських практик фінансової регуляції. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. Т. 5. № 40. С. 454–464. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v5i40.245198>

6. Петруха Н., Петруха С. Менеджмент енергоефективності аграрних підприємств в умовах загострення дефіциту ресурсів: концептуалізація, стратегування та інноватика. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2026. № 2(82). С. 277–295. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2026-82-277-295>

7. Petrukha S., Klymenko K., Petrukha N. Rural economy and public finances: the effects of mutual reconstruction. *Finance of Ukraine*. 2024. № 9. Р. 77–98. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2024.09.077>

Головка Людмила

асоційована професорка кафедри міжнародного права та міжнародних відносин, Університет Коменського в Братиславі, Словаччина

ФОРМУЛА ПЛАУМАНА В ЕПОХУ ЗМІНИ КЛІМАТУ: ПЕРЕШКОДА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО СУДОВОГО ЗАХИСТУ?

Зміна клімату є однією з глобальних проблем людства. Необхідність запобігання зміні клімату визнана на міжнародному рівні і доведена Міжурядовою групою експертів зі зміни клімату – органом Організації Об'єднаних Націй з оцінки наукових досліджень, пов'язаних зі зміною клімату. Обов'язки держав у сфері запобігання зміні клімату були розкриті і в рішеннях міжнародних судів [1, 2, 3], що також свідчить про підвищену увагу до цієї проблеми на міжнародному рівні. Водночас виникає питання, чи можливо фізичним особам та неурядовим організаціям звернутися до Суду ЄС у випадку якщо вони вважають, що ЄС робить недостатньо для виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері запобігання зміні клімату.

Згідно статт 263 (4) Договору про функціонування Європейського Союзу, на умовах, передбачених у першому та другому абзацах, будь-яка фізична чи юридична особа може подавати позови проти актів, адресатом яких вона є або які безпосередньо та індивідуально її торкаються, а також проти регламентарних актів, які безпосередньо її торкаються та не вимагають виконавчих заходів [4]. Здавалося б, на перший погляд, враховуючи, що на певні категорії осіб (людей з інвалідністю, дітей, жінок, людей похилого віку) зміна клімату має більший вплив, що вимога індивідуальної зачепленості є виконаною. Проте Суд ЄС наполягає на застосуванні тесту Plaumann і в кліматичних справах. Цей тест був сформульований у справі Plaumann у 1963 році, у якій суд визначив, що особи, яким рішення органів ЄС не адресоване, можуть вважатися індивідуально зачепленими лише тоді, коли це рішення впливає на них через певні характеристики, властиві лише їм, або через обставини, які відрізняють їх від усіх інших осіб [5].

При розгляді кліматичних справ, а саме у справі Carvalho [6] та Sabo [7] Суд ЄС не визнав індивідуальну зачепленість позивачів, зазначивши, що хоча зміна клімату і впливає на різних осіб по-різному, це не означає, що оскаржувані акти у сфері зміни клімату індивідуально відрізняють заявників. Тому, на думку суду, позивачі у вищезазначених справах не мали процесуальної правоздатності і не розглядав справи по суті.

Такий підхід Суду ЄС є ефективною перешкодою для здійснення захисту кліматичних прав людини в ЄС, оскільки фактично унеможлиблює подання кліматичних позовів до Суду ЄС фізичними чи юридичними особами. Застосування тесту Plaumann в кліматичних справах створює ситуацію абсолютної неприйнятності такого виду позовів перед судом. Погоджуємося з тими авторами, хто вважають за необхідне переглянути застосування вищезазначеного тесту в кліматичних справах. Це б підвищило рівень захисту кліматичних прав людини в ЄС.

Співфінансується Європейським Союзом у рамках Проєкту “EU Food and Environmental Law” № ERASMUS-JMO-2025-CHAIR – 101238479 – EUFEL
ERASMUS-JMO-2025-CHAIR – 101238479 – EUFEL

Список використаних джерел:

1. Inter-american court of human rights. Advisory opinion ao-32/25 of May 29, 2025. Requested by the Republic of Chile and the Republic of Colombia climate emergency and human rights. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/seriea_32_en.pdf
2. ITLOS. Advisory Opinion on Request submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law, Advisory Opinion, 21 May 2024.

3. ICJ. Advisory Opinion of 23 July 2025 Obligations of states in respect of climate change. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>.
4. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, pp. 47–390
5. Judgment of the Court of 15 July 1963. Plaumann & Co. v Commission of the European Economic Community. Case 25-62. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61962CJ0025>
6. Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 25 March 2021. Armando Carvalho and Others v European Parliament and Council of the European Union. Appeal – Action for annulment and for damages – Environment – 2030 climate and energy package – Fourth paragraph of Article 263 TFEU – Lack of individual concern. Case C-565/19 P. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62019CJ0565>
7. Order of the General Court (Fourth Chamber) of 6 May 2020. Peter Sabo and Others v European Parliament and Council of the European Union. Action for annulment — Environment — Energy — Directive (EU) 2018/2001 — Inclusion of forest biomass among the sources of renewable energy — Act not of individual concern — Inadmissibility. Case T-141/19. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62019TO0141>

Петруха Ніна

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри менеджменту в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна*

ТРИШАРОВА МОДЕЛЬ РАННЬОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: «ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА, МОДЕРНІ ФІНАНСИ ТА БІОЕКОНОМІЧНИЙ МЕЙНСТРИМ

У структурі панєвропейської політики «зеленого» переходу та сталих фінансів повоєнне відновлення України дедалі частіше осмислюється не як лінійна відбудова втраченого економічного потенціалу, а як керована структурна трансформація, що синхронізує регуляторний, фінансовий і реально-секторальний контури онтогенезу. Актуальність такого ракурсу посилюється тим, що ранній період повоєнного відновлення характеризується одночасною дією кількох системних обмежень – енергетичної крихкості, дефіциту капіталу, підвищеної вартості ризику та незавершеності гармонізації національного регулювання з нормативно-правовою базою ЄС, що унеможлиблює ефективне розв’язання завдань «зеленої» трансформації засобами лише однієї політики чи одного інструментарію [3]. Метою дослідження є обґрунтування тришарової моделі раннього повоєнного відновлення, у якій «зелена» економічна політика,

модерні фінанси та біоекономіка постають не паралельними, а вертикально інтегрованими шарами єдиного відтворювального контуру.

Перший шар моделі – «зелена» економічна політика виконує функцію регуляторного ядра, яке задає стратегічні орієнтири та селекціонує інвестиційні імпульси відповідно до пріоритетів Європейського зеленого курсу, Біоекономічної стратегії ЄС та Цілей сталого розвитку [4]. У цьому шарі державне регулювання доцільно розглядати не як зовнішній допоміжний чинник, а як визначальну ланку формування резильєнтності, оскільки саме через регуляторні рішення відбувається перерозподіл стимулів між простим відновленням і трансформаційним розвитком [1]. Методичним підґрунтям для операціоналізації цього шару слугує категорія «біоекономічного імпаكتу» державної підтримки, яка фіксує здатність регуляторних інтервенцій стимулювати поглиблення переробки, розширення ресурсної та енергетичної адаптивності й знижувати крихкість виробничо-логістичного контуру аграрного сектору [1].

Другий шар – модерні фінанси є передавальним механізмом, що конвертує регуляторний сигнал у конкретні умови залучення капіталу. Його архітектуру формують три взаємодоповнювальні блоки інструментів: організаційно-управлінський (формалізація інвестиційної політики, регламентований відбір і пріоритизація проєктів у портфелі), фінансово-юридичний (зелені облігації, проєктне фінансування, інструменти хеджування ризиків сталості) та аналітично-моніторинговий (тригерні правила реагування на відхилення від порогових значень) [1]. Інтегральним методичним ядром цього шару є чотириконтурна система оцінювання інвестиційного забезпечення – фінансовий, біофізичний, екосистемний та ESG-контури, яка дає змогу перевести вимоги сталості з декларативної площини у вимірювані й верифіковані індикатори, без яких доступ до преміальних каналів фінансування та ринків залишається лише номінальним [1; 3].

Третій шар – біоекономічний мейнстрим становить реально-секторальну основу моделі, на якій матеріалізуються регуляторні та фінансові імпульси. Саме в період раннього повоєнного відновлення біоекономічна резильєнтність проявляється через здатність господарюючого суб'єкта перетворювати капіталовкладення на відтворюваний інноваційний цикл, а не на епізодичні «вікна» комерціалізації [1]. Емпіричним підтвердженням практичної значущості цього шару є структурні диспропорції аграрного експорту України, породжені часткою готових харчових продуктів у його структурі, яка знизилася з 35,1 % у 2010 р. до 19,7 % у 2021 р., різко просіла до 14,3 % у 2022 р. під впливом воєнного шоку і лише частково відновилася до 20,0 % у 2023 р. [1], що свідчить про збереження сировинно-комодитної залежності та обмеженого внутрішнього формування доданої вартості. Водночас енергетична складова цього шару демонструє протилежну, відновлювальну динаміку. Так, на тлі скорочення доступної диспетчеризованої потужності енергосистеми України з 37,6 ГВт до

повномасштабного вторгнення до близько 12 ГВт після хвиль атак 2024 р. [1] активізується сегмент біоенергетики – функціонування 83 біогазових установок сукупною потужністю близько 140 МВт, виробництво приблизно 230 млн м³ біогазу та скорочення викидів на 249 тис. т CO₂ [1] ілюструють, як децентралізована біоенергетична інфраструктура частково компенсує крихкість централізованої енергосистеми й водночас реалізує пріоритети «зеленого» переходу на мікрорівні.

На рисунку візуалізуємо перелічену вище трьохшаровість моделі раннього повоєнного відновлення економіки України.

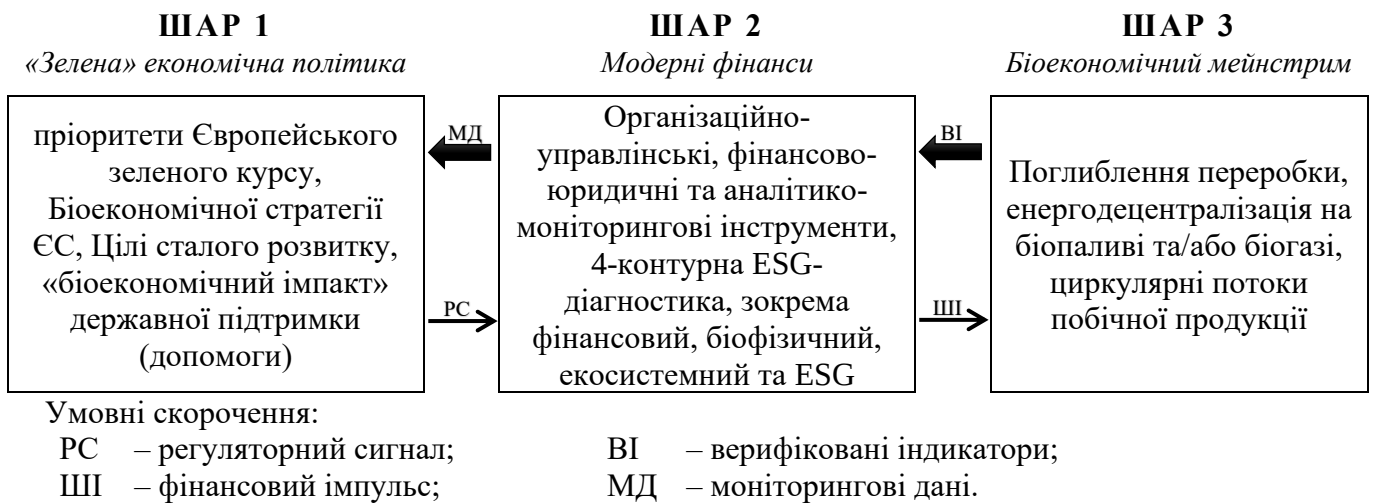

Рис. 1. Тришарова архітектура раннього повоєнного відновлення на засадах біоекономіки [1; 4]

Інтеграція трьох шарів не є сумативною, а вертикальною, тобто сформована за аналогією з архітектурою EU Bioeconomy Monitoring System, у якій цілі Біоекономічної стратегії ЄС, Цілі сталого розвитку та пріоритети Європейського зеленого курсу послідовно транслуються від наднаціонального до секторального і первинного мікрорівнів [4], доцільно формалізувати інтегральний індекс резильєнтності раннього повоєнного відновлення (ІРРПВ) як зважену композицію станів трьох шарів:

$$ІРРПВ = \alpha \cdot П + \beta \cdot \Phi + \gamma \cdot Б, \quad \alpha + \beta + \gamma = 1, \quad (1)$$

де $П$, Φ , $Б$ – нормовані (0–1) індикатори стану відповідно регуляторно-політичного, фінансового та біоекономічного шарів, а α , β , γ – вагові коефіцієнти, що відображають пріоритетність шарів на конкретній фазі відновлення. Принципова відмінність цієї конструкції від традиційних композитних індексів сталого розвитку полягає в тому, що вона фіксує не лише рівень, а саме режим взаємодії шарів, тобто зростання Φ без відповідного зростання $Б$ сигналізує про ризик «фінансового декаплінгу» (накопичення сталого капіталу без реального

поглиблення переробки), тоді як зростання B без розвитку Φ – про ризик недофінансованої трансформації.

Практичне значення тришарової моделі для українського суспільства полягає в тому, що вона дає змогу диференціювати інструментарій підтримки відповідно до фази відновлення, а саме на ранньому етапі пріоритетом є фазова верифікація готовності за логікою «технологія → організація → ринок» [1] та консервативне порогове налаштування фінансових тригерів, тоді як форсоване нарощування обсягів «зелених» інструментів без відповідного дозрівання біоекономічного шару підвищує ризик декларативного приписування проєктам ознак сталості без емпіричного підтвердження [1]. У цьому контексті закономірно зростає роль територіальних громад, бізнесу та інститутів громадянського суспільства – не лише як отримувачів підтримки, а як суб'єктів первинної верифікації, носіїв даних мікрорівневого моніторингового контуру, без якого наднаціональна архітектура «зеленої» політики ЄС залишається не транслированою на рівень господарської практики [1; 4].

Відтак, запропонована тришарова модель раннього повоєнного відновлення синтезує регуляторно-політичний, фінансово-інструментальний та реально-секторальний (біоекономічний) вимір структурної трансформації в єдину вертикально інтегровану конструкцію. Її застосування дає змогу уникнути фрагментарного трактування «зеленої» політики та модерних фінансів і слугує методичним підґрунтям для подальшого емпіричного оцінювання резильєнтності аграрного сектору національної економіки на шляху до сталого розвитку в координатах європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Petrukha N. Investment Support Reconfiguration and Resilience Formation of Agri-Enterprises within the Bioeconomic Paradigm of the New Security Reality: Methodology, Diagnostics, Modelling. Monograph. Kyiv National University of Construction and Architecture. Kyiv: Akademperiodyka, 2026. 430 p. DOI: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.583.430>
2. Петруха Н., Брич В. Роль інституційних механізмів у забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 4. С. 587–607. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.587>
3. Петруха Н. Інституційні умови забезпечення зеленої трансформації сільськогосподарських підприємств у контексті переходу до біоекономіки. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 3. С. 174–189. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.03.174>
4. EU Bioeconomy Monitoring System dashboards. Knowledge for Policy, European Commission. URL: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/visualisation/eu-bioeconomy-monitoring-system-dashboards_en (date of access: 22.06.2026).
5. Petrukha N., Petrukha S., Gubanov O., Demidyonok I. Bioeconomics as a Basis for Comprehensive Design of Ukraine's Post-War Reconstruction. *Actual Problems of*

Economics. 2025. № 2 (283). Р. 68–87. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-2-283-68-87>

Срібна Євгенія

*кандидатка економічних наук,
доцентка кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна*

Петрина Юлія

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна*

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ЦИФРОВІ ФІНАНСИ ЯК ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СТАЛИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ

У сучасних умовах реалізації Європейського зеленого курсу та досягнення Цілей сталого розвитку особливого значення набуває формування ефективної системи сталих фінансів. Однією з ключових передумов її функціонування є прозорість фінансових потоків та ефективність державного фінансового контролю. Водночас розвиток цифрових технологій та глобалізація фінансових ринків створюють нові виклики, пов'язані зі зростанням масштабів тіньової економіки та поширенням альтернативних цифрових фінансових інструментів.

За оцінками експертів Світового банку та Міжнародного валютного фонду, середній рівень тіньової економіки у світі становить близько 20–25% світового ВВП, а в окремих країнах, що розвиваються, перевищує 30% [1, 2]. Водночас світова капіталізація ринку криптоактивів у 2025 році перевищила 3 трлн дол. США, що свідчить про стрімке зростання ролі цифрових фінансів у глобальній економіці [2]. Сучасна тіньова економіка вже не обмежується традиційними схемами приховування доходів. Вона активно використовує можливості цифрових платформ, офшорних юрисдикцій, криптоактивів та децентралізованих фінансових систем (DeFi), що значно ускладнює державний контроль та адміністрування податків.

Особливу увагу привертає поширення криптовалют та інструментів децентралізованих фінансів. З одного боку, вони сприяють розвитку фінансових інновацій, прискоренню транскордонних платежів та розширенню доступу населення до фінансових послуг. З іншого боку, високий рівень анонімності окремих операцій створює ризики ухилення від оподаткування, відмивання коштів та приховування фінансових потоків. За оцінками OECD, щорічні втрати бюджетів різних країн від агресивного податкового планування та переміщення прибутків можуть сягати 100–240 млрд дол. США [3]. У результаті держави

недоотримують ресурси, необхідні для фінансування екологічних програм, розвитку відновлюваної енергетики та реалізації соціальних ініціатив.

Для системи сталих фінансів проблема тінізації має особливе значення. За даними Міжнародного енергетичного агентства, для досягнення глобальних кліматичних цілей щорічний обсяг інвестицій у чисту енергетику має перевищувати 4 трлн дол. США до 2030 року [4]. Реалізація таких масштабних проєктів потребує не лише фінансових ресурсів, а й високого рівня прозорості та довіри інвесторів. Виведення капіталу в офшорні юрисдикції або його переміщення у неконтрольовані цифрові мережі зменшує можливості держав щодо фінансування екологічної модернізації економіки та досягнення кліматичних цілей.

У країнах Європейського Союзу дедалі більшого поширення набувають механізми забезпечення прозорості фінансових потоків, включаючи ESG-звітність, цифровий моніторинг фінансових операцій, вимоги щодо розкриття нефінансової інформації та посилення контролю за джерелами походження капіталу. Важливим напрямом також виступає розроблення цифрових валют центральних банків (CBDC), які можуть поєднувати переваги цифрових технологій із належним рівнем державного контролю та фінансової безпеки.

Для України питання детінізації економіки набуває особливого значення в умовах післявоєнного відновлення та європейської інтеграції. За різними оцінками, частка тіньової економіки в Україні у воєнний період перевищує середньоєвропейські показники, що негативно впливає на бюджетні надходження та інвестиційний клімат. Залучення інвестицій у проєкти зеленої трансформації потребує підвищення прозорості фінансової системи, удосконалення механізмів фінансового моніторингу та гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами сталого фінансування.

Отже, розвиток цифрових фінансів створює не лише нові можливості, але й додаткові ризики для системи сталих фінансів. Формування ефективної моделі фінансового регулювання має ґрунтуватися на поєднанні інноваційності, прозорості та відповідальності. Саме такі підходи здатні забезпечити ефективне фінансування зеленого переходу, підвищити рівень економічної безпеки та сприяти досягненню Цілей сталого розвитку в Україні та Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. World Bank. *Global Economic Prospects* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (дата звернення: 25.05.2026).
2. International Monetary Fund. *Fintech and Crypto Assets* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Topics/fintech> (дата звернення: 25.05.2026).

3. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Tax Transparency* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/tax/transparency/> (дата звернення: 25.05.2026).

4. International Energy Agency. *World Energy Investment 2024* [Електронний ресурс]. – Paris : IEA, 2024. – Режим доступу: <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2024> (дата звернення: 25.05.2026).

Глушко Аліна

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗАСАД ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ В УКРАЇНІ

Політика Європейського Союзу у сфері зеленого переходу формується як комплексна стратегія трансформації економічної, енергетичної, промислової, екологічної та соціальної сфер. Її базисом правомірно визначити Європейський зелений курс, який окреслює довгострокові орієнтири розвитку ЄС – досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, підвищення ресурсної ефективності, скорочення забруднення, модернізацію промисловості та забезпечення соціально справедливого переходу до низьковуглецевої економіки [1]. У цьому контексті зелений перехід розглядається не лише як екологічна політика, а як стратегічна модель економічного розвитку, що поєднує кліматичні цілі, інноваційність, енергетичну безпеку, конкурентоспроможність та стійкість економічних систем.

Для України, яка одночасно вирішує завдання протидії наслідкам повномасштабної війни, відновлення зруйнованої інфраструктури, зміцнення енергетичної безпеки та наближення до стандартів Європейського Союзу політика зеленого переходу набуває особливого значення [2]. Умови воєнного стану актуалізували потребу у формуванні нової моделі відновлення, орієнтованої на структурну модернізацію економіки відповідно до принципів сталого розвитку, декарбонізації, енергоефективності та кліматичної стійкості. Саме тому імплементація стратегічних засад політики ЄС у сфері зеленого переходу має розглядатися як один із ключових напрямів євроінтеграційної трансформації України.

Стратегічна рамка зеленого переходу ЄС ґрунтується на кількох взаємопов'язаних документах та ініціативах. Передусім це European Green Deal, який визначає зелений перехід як основу нової моделі зростання Європейського Союзу [1]. Важливим правовим підґрунтям цієї політики є European Climate Law,

що закріплює юридично обов'язкову мету кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року та проміжну ціль скорочення чистих викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року [3]. Практичним інструментом досягнення цих цілей виступає пакет Fit for 55, який охоплює трансформацію енергетики, транспорту, промисловості, системи торгівлі викидами, оподаткування енергоресурсів та інших секторів економіки [4].

Важливим напрямом політики ЄС є також посилення енергетичної безпеки в умовах геополітичної нестабільності. План REPowerEU [5] був сформований як відповідь на необхідність швидкого зменшення залежності ЄС від російського викопного палива шляхом енергозбереження, диверсифікації постачання енергоресурсів, розвитку відновлюваної енергетики та прискорення чистого енергетичного переходу.

Імплементация досвіду ЄС у сфері зеленого переходу в Україні має відбуватися не шляхом формального копіювання європейських норм, а через адаптацію стратегічних інструментів ЄС до національних умов, зокрема до наслідків воєнних руйнувань, структурних дисбалансів економіки, високої енергоємності окремих галузей, потреб відбудови критичної інфраструктури та необхідності забезпечення соціальної справедливості трансформацій. Зелений перехід повинен бути інтегрований у державну політику [6] повоєнного відновлення, промислову політику, енергетичну політику, регіональний розвиток, інвестиційну політику та політику підтримки малого і середнього бізнесу.

Одним із ключових документів, що визначає рамку співпраці України та ЄС у цьому напрямі, є Ukraine Facility Plan на 2024–2027 роки. У межах Ukraine Facility Європейський Союз передбачає фінансову підтримку України для відновлення, реконструкції, модернізації та реалізації реформ, необхідних для наближення до членства в ЄС [7]. Важливо, що зелений перехід у цьому плані визначено як один із наскрізних напрямів поряд із цифровою трансформацією та європейською інтеграцією [8], тобто екологічна та кліматична модернізація розглядається ЄС як невід'ємна складова відбудови та структурної трансформації України.

Практичну імплементацию стратегічних засад зеленого переходу ЄС в Україні доцільно систематизувати за кількома напрямками. Перший напрям охоплює декарбонізацію енергетики та розвиток відновлюваних джерел енергії, і передбачає збільшення частки сонячної, вітрової, біоенергетичної та інших видів відновлюваної генерації, розвиток розподіленої енергетики, накопичувачів енергії, мікромереж, а також модернізацію електроенергетичної інфраструктури відповідно до європейських правил ринку. Участь України в Енергетичному Співтоваристві створює правову та інституційну основу для поступового наближення енергетичного законодавства до асquis ЄС, зокрема у сферах електроенергетики, енергоефективності, відновлюваної енергетики та скорочення викидів парникових газів.

Другий напрям пов'язаний із підвищенням енергоефективності як невід'ємною складовою зеленого переходу. Імплементация європейських підходів у цій сфері має передбачати модернізацію будівель, впровадження енергоменеджменту, підтримку енергоефективних технологій у промисловості, розвиток енергосервісних механізмів та стимулювання інвестицій у скорочення енергоспоживання.

Третій напрям стосується зеленої модернізації промисловості та розвитку циркулярної економіки. З огляду на потребу відновлення промислового потенціалу України на новій технологічній основі, цей напрям є безперечно актуальним. Європейський досвід засвідчує, що циркулярна економіка, ресурсоефективне виробництво, екодизайн, повторне використання матеріалів, скорочення відходів і впровадження чистих технологій є важливими чинниками підвищення конкурентоспроможності підприємств. У цьому напрямі значну роль відіграє програма EU4Environment [9], яка підтримує Україну у розвитку зеленої економіки, ресурсоефективного та чистого виробництва, зелених державних закупівель, екомаркування, екологічного врядування та зелених індикаторів розвитку.

Четвертий напрям охоплює кліматичне врядування та адаптацію до зміни клімату. Європейський зелений перехід передбачає не лише скорочення викидів, а й посилення здатності держав, громад і бізнесу адаптуватися до кліматичних ризиків. Враховуючи руйнування екосистем, забруднення територій, деградацію ґрунтів та пошкодження природоохоронної інфраструктури через воєнні дії, для України цей напрям є одним із найбільш пріоритетних. Відповідно, важливою є підтримка ЄС у межах ініціатив EU4Climate та EU4ClimateResilience [10], спрямованих на розвиток кліматичної політики, низьковуглецевого розвитку, адаптаційного планування та кліматичної стійкості країн Східного партнерства, зокрема України.

П'ятий напрям пов'язаний із гармонізацією українського законодавства з правом ЄС у сфері довкілля та клімату. У межах переговорного процесу щодо вступу України до ЄС особливе значення має розділ 27 «Довкілля та зміна клімату», який охоплює широкий комплекс питань: якість повітря, управління водними ресурсами, поводження з відходами, промислове забруднення, охорону природи, кліматичну політику, екологічну відповідальність та доступ до екологічної інформації. Початок підготовки України до скринінгу за цим розділом [11] засвідчує перехід від декларативної євроінтеграції до практичної оцінки відповідності національного законодавства та інституційної спроможності вимогам ЄС.

Водночас імплементация стратегічних засад зеленого переходу ЄС в Україні супроводжується низкою викликів, серед яких доцільно виокремити обмеженість фінансових ресурсів [12], високий рівень воєнних ризиків, значні руйнування енергетичної та промислової інфраструктури, недостатню інституційну спроможність органів влади, потребу у значних інвестиціях, а

також ризики соціальної нерівності в процесі трансформації. Крім того, важливо забезпечити узгодженість зеленого переходу з потребами бізнесу, територіальних громад, енергетичного сектору та регіонів, які найбільше постраждали від воєнних дій.

Отже, зелений перехід для України є не лише екологічним завданням, а стратегічним напрямом євроінтеграції, економічної модернізації, енергетичної незалежності та повоєнного відновлення. Політика ЄС у цій сфері формує для України ціннісну, нормативну та інструментальну рамку трансформації, однак її ефективність залежатиме від здатності адаптувати європейські підходи до національних умов. Успішна імплементація стратегічних засад зеленого переходу ЄС може стати чинником зміцнення економічної безпеки України, підвищення конкурентоспроможності бізнесу, залучення інвестицій, розвитку інноваційної промисловості та прискорення інтеграції до європейського економічного простору.

Список використаних джерел:

1. European Commission. *The European Green Deal*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 21.06.2026).
2. Hlushko A., Khudolii Y. Transformation of Ukraine's energy system in the context of European integration and the green transition. *European Science*. 2026. № 4 (sge47-04). P. 21–29. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2026-47-04-004>
3. European Commission. *European Climate Law*. URL: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-climate-law_en (дата звернення: 21.06.2026).
4. European Commission. *Fit for 55: Delivering on the proposals*. URL: https://commission.europa.eu/topics/climate-action/delivering-european-green-deal/fit-55-delivering-proposals_en (дата звернення: 21.06.2026).
5. European Commission. *REPowerEU*. URL: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en (дата звернення: 21.06.2026).
6. Glushko A. D. Assessment of the effectiveness of state regulatory policy in the field of domestic trade in Ukraine. *Economy and Region*. 2012. № 6 (37). P. 82–89.
7. European Commission. *Ukraine Facility*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/ukraine-facility_en (дата звернення: 21.06.2026).
8. *Ukraine Facility Plan 2024–2027*. Official website. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/home/> (дата звернення: 21.06.2026).
9. EU4Environment. Ukraine. URL: <https://www.eu4environment.org/where-we-work/ukraine/> (дата звернення: 21.06.2026).
10. UNDP. *EU4Climate*. URL:

<https://www.undp.org/eurasia/projects/eu4climate> (дата звернення: 21.06.2026).

11. UNDP Ukraine. *Ukraine advances EU bid with first simulation of environment and climate screening*. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/ukraine-advances-eu-bid-first-simulation-environment-and-climate-screening> (дата звернення: 21.06.2026).

12. Hlushko A. D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. *Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine* : monograph. Tallinn : IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.

Срібна Євгенія

кандидатка економічних наук,
доцентка кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна

Дроздова Віолетта

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ ТА РОЗВИТКУ СТАЛИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах глобальних кліматичних змін та трансформації світової економіки питання переходу до екологічно сталих моделей розвитку набувають особливої актуальності. Європейський Союз формує нову модель економічного зростання, засновану на принципах декарбонізації, енергоефективності та сталого фінансування. Для України, яка реалізує курс на європейську інтеграцію та здійснює повоєнне відновлення, важливим є врахування вимог Європейського зеленого курсу, механізмів кліматичного регулювання та сучасних фінансових інструментів підтримки сталого розвитку. Дослідження макроекономічних аспектів зеленої трансформації дозволяє оцінити можливі ризики та перспективи адаптації національної економіки до нових умов господарювання.

Метою дослідження є аналіз макроекономічних наслідків впровадження Європейського зеленого курсу та визначення ролі інструментів сталих фінансів у забезпеченні зеленої трансформації економіки України в умовах євроінтеграції та повоєнної відбудови.

Посилення глобальної кліматичної політики суттєво впливає на механізми функціонування національних економік, міжнародну торгівлю та фінансові ринки. У цих умовах особливого значення набувають інструменти зеленої трансформації, які поєднують екологічні цілі з економічним зростанням і

модернізацією виробництва. Провідну роль у формуванні таких підходів відіграє Європейський зелений курс (ЄЗК), що визначає стратегічні орієнтири розвитку Європейського Союзу до 2050 року [1]. Для України імплементація принципів ЄЗК є не лише елементом євроінтеграційної політики, а й важливим чинником підвищення економічної стійкості та конкурентоспроможності в умовах повоєнної реконструкції.

Впровадження Європейського зеленого курсу має глибокі макроекономічні наслідки, які охоплюють усі ключові сектори економіки та впливають на агрегований попит, пропозицію, рівень інфляції, зайнятість та фінансову стабільність. З макроекономічної точки зору, зелений перехід являє собою масштабний структурний шок, який вимагає колосального перерозподілу капіталу з вуглецевісних галузей до екологічно чистих технологій та відновлюваної енергетики. За оцінками Європейського центрального банку та міжнародних фінансових інституцій [2], такий перехід супроводжуватиметься періодом макроекономічної турбулентності, але в довгостроковій перспективі забезпечить стійке економічне зростання.

Одним із ключових викликів зеленого переходу на макrorівні є феномен так званої «зеленої інфляції» (greenflation). Цей термін описує зростання цін на товари та послуги внаслідок впровадження суворіших екологічних стандартів, вуглецевих податків та квот на викиди парникових газів. З одного боку, інтерналізація зовнішніх екологічних витрат (негативних екстерналій) призводить до подорожчання традиційної енергії та промислових товарів (сталі, цементу, добрив). З іншого боку, різке зростання попиту на метали та мінерали, необхідні для зелених технологій (мідь, літій, кобальт, рідкоземельні метали), створює інфляційний тиск з боку попиту. Для центральних банків, у тому числі Національного банку України, це створює складну дилему: як збалансувати цінову стабільність, не перешкоджаючи при цьому фінансуванню зеленої трансформації через надмірно жорстку монетарну політику.

Окремим макроекономічним викликом для України є запровадження Європейським Союзом Механізму прикордонного вуглецевого коригування (Carbon Border Adjustment Mechanism – CBAM) [3]. CBAM передбачає стягнення плати з імпортерів вуглецевісної продукції за обсяги викидів парникових газів, пов'язані з її виробництвом. Враховуючи високу енерго- та вуглецевісність українського експорту (зокрема металургії, енергетики та хімічної промисловості), CBAM становить суттєву загрозу для торговельного балансу України та її макроекономічної стабільності загалом. За відсутності адекватних заходів з декарбонізації вітчизняної промисловості, українські експортери можуть втратити конкурентні переваги на європейському ринку, що призведе до скорочення валютних надходжень, девальваційного тиску на гривню та падіння ВВП.

Для подолання цих макроекономічних викликів та забезпечення успішного зеленого переходу критично необхідною є розбудова ефективної системи сталих

фінансів (sustainable finance). Сталі фінанси визначаються як процес врахування екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG – Environmental, Social, Governance) при прийнятті інвестиційних рішень у фінансовому секторі. Європейський Союз вже розробив комплексну архітектуру сталих фінансів, яка включає Таксономію ЄС (класифікацію економічних видів діяльності з погляду їх екологічної стійкості), стандарти зелених облігацій (EU Green Bond Standard) та вимоги щодо розкриття інформації про сталість корпоративного управління [4].

Інтеграція України в європейську систему сталих фінансів вимагає масштабної трансформації вітчизняного фінансового сектору. Ключовим інструментом залучення інвестицій для зеленого переходу та повоєнної відбудови мають стати зелені облігації (green bonds). Випуск суверенних та корпоративних зелених облігацій дозволить акумулювати довгостроковий капітал для фінансування проєктів у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності, екологічного транспорту та сталого сільського господарства. Важливо зазначити, що глобальний ринок зелених облігацій демонструє стрімке зростання, і міжнародні інвестори все частіше вимагають відповідності проєктів принципам ESG. Тому створення надійної законодавчої бази та системи верифікації зелених проєктів в Україні є необхідною умовою для доступу до міжнародних ринків капіталу.

а оцінками Європейського центрального банку, близько 75% корпоративного кредитного портфеля банків єврозони припадає на підприємства, діяльність яких суттєво залежить від кліматичних ризиків та екологічного регулювання [5]. Водночас результати кліматичних стрес-тестів ЕСВ свідчать, що за сценарію відсутності своєчасного переходу до низьковуглецевої економіки потенційні втрати фінансового сектору можуть суттєво зрости внаслідок фізичних ризиків та знецінення активів. Фізичні ризики пов'язані зі збитками від екстремальних погодних явищ, тоді як перехідні ризики виникають унаслідок змін у регулюванні, технологіях та споживчих уподобаннях під час переходу до низьковуглецевої економіки. Кредитні портфелі банків, обтяжені «коричневими» активами, можуть зазнати суттєвого знецінення. Відповідно, політика НБУ має стимулювати банки до переорієнтації кредитування на сталі проєкти шляхом впровадження спеціальних макропруденційних інструментів, таких як диференційовані вимоги до капіталу залежно від вуглецевого сліду активів (green supporting factor / brown penalizing factor). Крім того, у 2024 році Національний банк України затвердив Політику щодо розвитку сталого фінансування, яка передбачає поступове впровадження ESG-підходів, врахування кліматичних ризиків у банківському нагляді та гармонізацію регулювання з вимогами Європейського Союзу.

У контексті повоєнного відновлення України питання зеленого переходу набуває особливої актуальності. Відбудова країни не повинна зводитися до простого відновлення зруйнованої інфраструктури за старими технологіями.

Натомість, застосування принципу «відбудувати краще» (Build Back Better) означає, що нові об'єкти мають відповідати найвищим стандартам енергоефективності та екологічної безпеки [6]. Це вимагатиме залучення значних обсягів фінансування, які неможливо забезпечити лише за рахунок державних коштів чи донорської допомоги. Необхідно задіяти механізми змішаного фінансування (blended finance), які поєднують публічні ресурси для зниження ризиків (derisking) із приватним капіталом. Саме сталі фінансові інструменти дозволять структурувати такі проєкти та зробити їх привабливими для міжнародних інституційних інвесторів.

Роль громад та інститутів громадянського суспільства у цьому процесі неможливо переоцінити. Децентралізація енергетики та розвиток розподіленої генерації на базі відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) є не лише кроком до енергетичної незалежності громад, але й фактором підвищення загальної макроекономічної стійкості країни. Громадянське суспільство відіграє функцію контролю за цільовим та прозорим використанням кліматичного фінансування, протидіючи практикам «грінвошингу» (greenwashing) – недобросовісного позиціонування екологічно шкідливих проєктів як зелених. Досвід Європейського Союзу свідчить, що перехід до сталої економіки є комплексним процесом, який потребує узгодженості макроекономічної, промислової, енергетичної та фінансової політик. Для України уроки європейського досвіду полягають у необхідності завчасного планування структурної трансформації, оцінки макроекономічних шоків та створення компенсаторних механізмів для найбільш вразливих верств населення і галузей економіки (справедливий перехід – Just Transition).

Таким чином, впровадження Європейського зеленого курсу та розбудова системи сталих фінансів є невід'ємною складовою макроекономічної політики України на шляху до євроінтеграції. Адаптація вітчизняної економіки до нових кліматичних реалій та вимог СВМ є питанням виживання експортоорієнтованих галузей та збереження макрофінансової стабільності. Водночас, зелений перехід відкриває унікальні можливості для модернізації економіки, залучення інновацій та інтеграції в глобальні ланцюги доданої вартості. Успішна реалізація цих завдань вимагає консолідації зусиль держави, фінансового сектору, бізнесу та громадянського суспільства, а також ефективного використання всього арсеналу інструментів сталих фінансів для фінансування економічного відродження України.

Список використаних джерел:

1. European Commission. The European Green Deal. Brussels : European Commission, 2019. 24 p. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0006.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 20.05.2026).

2. Національний банк України. Політика щодо розвитку сталого фінансування в Україні до 2025 року. Київ: НБУ, 2021. 24 с. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
3. European Commission. Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en (дата звернення: 30.05.2026).
4. European Commission. EU taxonomy for sustainable activities. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en (дата звернення: 20.05.2026).
5. European Central Bank. Guide on climate-related and environmental risks. Frankfurt am Main : ECB, 2020. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.202011finalguideonclimate-relatedandenvironmentalrisks~58213f6564.en.pdf> (дата звернення: 25.05.2026).
6. United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). *Build Back Better in recovery, rehabilitation and reconstruction*. Geneva : UNDRR, 2015. URL: <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030> (дата звернення: 25.05.2026).

Демиденко Людмила

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Наконечна Юлія

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення в мирну незалежну Україну певним чином розставило пріоритети у проведенні фінансової політики як на мікро- так і макrorівнях, і питання зеленого переходу і трансформації структури економіки відповідно до нових сучасних вимог залишаються вкрай актуальними, але мало досліджуваними у вітчизняних вчених.

Разом з тим, жорстокі системні ворожі удари по інфраструктурним об'єктам, які були побудовані в радянські часи і працювали на традиційних вуглецевих джерелах і викопному паливі, фактично знищили енергопостачання для мільйонів українців, що загостило необхідність побудови нової вітчизняної сучасної енергетичної моделі, заснованої на відновлювальних джерелах енергоресурсів. Питання необхідності прискореного переходу від використання викопного палива загостило і нещодавна «Ормурзька криза», яка викликала

суттєву світову паливну кризу і показала всю вразливість економічної моделі заснованої на традиційних енергоджерелах.

Вітчизняні науковці Шкварук Д., Дончак Л. [2] здійснили ґрунтовне дослідження сутності зелених фінансів, їх інструментів, та стану їх використання в Україні. Дослідники О.Щербакова [3], Р. Зварич і О. Масна [1] акцентують увагу на використанні зелених облігацій як інструменту досягнення цілей сталого розвитку, висвітлюючи різні аспекти від залучення міжнародного капіталу на післявоєнне відновлення до фінансування екологічних проєктів.

Розвиток зеленої економіки в умовах повномасштабної війни в Україні набуває нового змістовного наповнення. Сьогодні нагальною потребою є не тільки збереження екологічного середовища для проживання людей, а й забезпечення бізнесу і домогосподарств енергозберігаючими технологіями, відновлювальними джерелами енергії, враховуючі страшні наслідки повномасштабної війни - значні пошкоджені або знищені країною-агресором, енергетичної (теплових і гідроелектростанцій), медичної, освітньої, транспортної інфраструктури, об'єктів житлового фонду і необхідності її відбудови. Пріоритетом у відновленні має стати сучасні еко- технології та інновації, створення децентралізованої енергосистеми України і нової високотехнологічної структури економіки.

Серед основних фінансових інструментів, що впливають на розвиток зеленої економіки зазначимо: екологічні податки, податкові пільги, «процедурні пільги» (застосування касового методу обліку), бюджетне фінансування охорони природного середовища, залучення приватних інвестицій у зелену економіку, зелені кредити і облігації, міжнародні гранти та ін.

Податкові пільги є активним і динамічним інструментом стимулювання екологічних ініціатив в сфері в сфері зеленої енергетики і включають: пільгову ставку або повне звільнення від оподаткування, зменшення бази оподаткування. Розглянемо сучасний стан використання інструментів податкового механізму на прикладі трьох основних податків ПДВ, податку на прибуток і ПДФО.

На сьогодні згідно чинного Податкового кодексу України передбачено звільнення від ПДВ імпорту енерго-обладнання (сонячних панелей, вітро-генераторів, акумуляторів) для відновлення енергетичної інфраструктури; звільнення від ПДВ операцій з постачання металобрухту і макулатури. Ця екологічна пільга, є стимулом до утилізації відходів і зменшення засмічення довкілля.

Також, варто відмітити «процедурну» пільгу з ПДВ - застосування касового методу визначення податкового зобов'язання та податкового кредиту для платників податку, які виробляють, постачають, передають, розподіляють електричну енергію, у тому числі з відновлювальних джерел. Є звільнення від ПДВ і мита для фізичних осіб, які самостійно здійснюють перевезення, або отримують поштові відправлення, в межах визначених норм, зелене обладнання (сонячні панелі, інвертори і т.і.); не є платниками ПДВ фізичні особи, які

виробляють на власних об'єктах і продають надлишок зеленої електрики в мережу.

В механізмі використання податку на прибуток застосовується прискорення амортизація техніки (для машин і обладнання списання за 2 роки) для підприємств, що здійснюють інвестування у відновлювальну енергетику; зменшення об'єкту оподаткування (відсутність податкових різниць що збільшують фінансовий результат до оподаткування) щодо коштів, які спрямовуються на капітальні інвестиції в екологічну безпеку; зменшення об'єкта оподаткування на суму сплаченого екологічного податку; звільнення від оподаткування державних екологічних програм Чорнобильської зони та радіоактивних відходів.

Податок на доходи фізичних осіб передбачає можливість зменшення річного оподатковуваного доходу на суми витрат на переобладнання транспортного засобу на більш екологічний вид палива (скраплений газ, т.щ.); звільнення від оподаткування державної допомоги (грантів) громадянам на заходи щодо енергозбереження і енергоефективності; не є об'єктом оподаткування відсотки за пільговими зеленими кредитами населенню на придбання сонячних, вітрових систем для приватних будинків.

Разом з тим, діюча модель фінансового механізму в Україні є недостатньою в умовах інтеграції до ЄС, де діють жорсткі екологічні норми і вимоги до товарів і їх виробників, тому забезпечення зеленого переходу має розвиватись через впровадження зеленого бюджетування на загальнодержавному і місцевому рівнях, підтримки вітчизняного бізнесу щодо переходу на європейські стандарти, широкого застосування ESG-фінансування, залучення грантової та технічної допомоги на кліматичні проекти. Саме ці напрями будуть актуальними і мають посісти вагоме місце у фінансовій науці і практиці.

Список використаних джерел:

1. Зварич Р. Є., Масна О. С. Зелені облігації як інструмент фінансування сталого розвитку в Україні. *Світ фінансів*. 2024. № 2(79). С. 146–158.
2. Шкварук Д. Л., Дончак Л. Г. Зелені фінанси: теоретичний аспект та особливості функціонування в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 1. С. 143–149. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-21>
3. Щербакова О. В. Роль зелених облігацій у фінансуванні сталого розвитку. *Економіка України*. 2023. № 12. С. 3–18. DOI: 10.15407/economyukr.2023.12.003.

Грінченко Ганна

кандидатка технічних наук, доцентка,

доцентка кафедри автоматизації, метрології та енергоефективних технологій,
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, Україна

РОЛЬ СТАЛИХ ФІНАНСІВ У МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АТОМНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ: АДАПТАЦІЯ ДО КРИТЕРІЇВ EU TAXONOMY ТА "ЗЕЛЕНОГО" КУРСУ ЄС

В умовах інтенсифікації глобальних кліматичних викликів та масштабного розгортання регуляторної архітектури Європейського зеленого курсу (European Green Deal), що імперативно вимагає переходу світового співтовариства до кліматично нейтральної моделі економіки, особливої теоретико-практичної актуальності набуває трансформація фінансових ринків на засадах екологічної та соціальної відповідальності, де центральним інструментом спрямування інвестиційних потоків виступає Класифікаційна система сталих видів економічної діяльності ЄС (EU Taxonomy Regulation), положення якої після тривалих концептуальних дискусій офіційно ідентифікували ядерну енергетику як легітимний інструмент перехідного етапу декарбонізації за умови суворого дотримання безпекових та утилізаційних критеріїв [1].

Для України, яка здійснює форсований рух у напрямку повноправної європейської інтеграції та одночасно постає перед безпрецедентними завданнями капітальної перебудови та стабілізації зруйнованої внаслідок військової агресії енергетичної інфраструктури, критично важливим кроком стає гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами зеленого фінансування та практичне розгортання вітчизняної Платформи фінансування сталого розвитку як базового координаційного механізму залучення приватного й інституційного капіталу [2].

Разом з тим, незважаючи на визнання атомної енергетики фундаментальним базисом національної енергетичної незалежності, наявний стан її виробничих потужностей характеризується прогресуючим фізичним і моральним зносом ключових основних фондів, наближенням граничних термінів експлуатації більшості енергоблоків радянського зразка та дефіцитом внутрішніх інвестиційних ресурсів, що актуалізує глибоку науково-практичну проблематику щодо неспроможності традиційних бюджетних та корпоративних джерел самостійно забезпечити високотехнологічне оновлення галузі.

З огляду на це, задачею цього дослідження є комплексне обґрунтування теоретико-методологічних засад та прикладних фінансових механізмів, які б дозволили адаптувати українську атомну генерацію до жорстких вимог EU Taxonomy, тим самим відкриваючи доступ до міжнародних інструментів сталих фінансів (зокрема, «зелених» облігацій та спеціалізованих фондів) для забезпечення її невідкладної технічної модернізації та гарантування

довгострокової енергетичної безпеки держави.

Фундаментальна переорієнтація архітектури європейського фінансового ринку, задекларована в межах Стратегії фінансування переходу до сталої економіки (Strategy for Financing the Transition to a Sustainable Economy), сформувала принципово нову регуляторну парадигму капіталоутворення, згідно з якою доступ до довгострокових інвестиційних ресурсів провідних інституційних інвесторів безпосередньо корелює зі спроможністю суб'єктів господарювання верифікувати відповідність своєї діяльності жорстким критеріям кліматичної нейтральності [3]. У цьому контексті розгорнута трикомпонентна система європейських сталих фінансів, що інтегрує класифікаційні стандарти екологічної діяльності, диверсифіковані зобов'язання щодо корпоративної звітності з підзвітності (Corporate Sustainability Reporting Directive - CSRD) та правила розкриття інформації учасниками фінансового сектора (Sustainable Finance Disclosure Regulation - SFDR), створює багатовекторний фільтр, який унеможлиблює залучення традиційного капіталу без доведення екологічної спроможності інфраструктурних проєктів [4].

Для унаочнення механізму екологічного та фінансового тиску, що висувається до модернізаційних проєктів у сфері енергетики, нижче систематизовано ключові елементи цієї нормативної архітектури (Таблиця 1).

Таблиця 1

*Структурно-функціональна матриця сталих фінансів ЄС у контексті
модернізації енергетичної інфраструктури*

Компонент системи сталих фінансів	Нормативний базис	Регуляторний вплив на енергетичний сектор (зокрема атомну енергетику)
Екологічна таксономія (EU Taxonomy)	Регламент (ЄС) 2020/852; Делегований регламент (ЄС) 2022/1214	Визначає чіткі технічні скринінгові критерії (TSC) та закріплює статус ядерної енергетики як «перехідного» екологічного виду діяльності за умови суворого дотримання безпекових вимог.
Європейський стандарт зелених облігацій (EU GBS)	Регламент (ЄС) 2023/2631	Встановлює уніфіковані вимоги до цільового використання залучених коштів (<i>use-of-proceeds</i>), які мають бути повністю спрямовані виключно на таксономічно верифіковані технології.
Директива про звітність (CSRD)	Директива (ЄС) 2022/2464	Зобов'язує енергетичні компанії розкривати детальну інформацію щодо вуглецевого сліду всього життєвого циклу активів (включаючи ланцюги постачання ядерного палива та утилізацію відходів).

Джерело: складено автором

Центральне місце в цій системі посідає методологічний імператив «незавдання значної шкоди» (Do No Significant Harm - DNSH), який вимагає від операторів ядерно-енергетичного комплексу не лише демонстрації мінімального рівня емісії парникових газів на етапі генерації, а й доведення наявності чітких,

фінансово забезпечених планів декомісії енергоблоків та остаточного й безпечного захоронення високоактивних радіоактивних відходів [4]. Оскільки фінансування в межах «Зеленого курсу» орієнтоване на мінімізацію екологічних ризиків, зазначений принцип DNSH фактично трансформує класичні вимоги інженерно-екологічного менеджменту у фундаментальні критерії фінансової спроможності та довгострокової інвестиційної привабливості будь-яких модернізаційних ініціатив на ринку капіталу.

Практична реалізація завдань технологічної модернізації та технічного оновлення об'єктів вітчизняної атомної енергетики в умовах обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів держави вимагає формування комплексної, багаторівневої фінансової архітектури, яка б дозволила диверсифікувати ризики та інтегрувати потенціал міжнародного капіталу шляхом синергетичного поєднання регуляторних можливостей екологічної таксономії ЄС, пільгового інституційного кредитування та цільового грантового фінансування. У межах запропонованого підходу екологічна таксономія розглядається не як пасивна система обмежень, а як базовий трансформаційний інструмент та первинний фільтр інвестиційного менеджменту, що дозволяє конвертувати технічні параметри підвищення безпеки та ефективності діючих енергоблоків у чіткі фінансові премії (у формі знижених відсоткових ставок або розширених лімітів кредитування) через процедуру офіційної верифікації відповідності проєктів європейським критеріям сталого розвитку.

Рис. 1. Концептуальна схема гібридного фінансового механізму залучення капіталу в технологічне оновлення атомної енергетики України

Для оптимізації структури капіталу та мінімізації боргового навантаження на стратегічне державне підприємство-оператор пропонується запровадження гібридної моделі фінансування, де кожен тип модернізаційних робіт забезпечується найбільш адекватним та економічно виправданим фінансовим інструментом (Рисунок 1).

Згідно з представленою архітектурою, основним драйвером залучення

довгострокового приватного та квазі-державного капіталу для високорентабельних проєктів (таких як капітальний ремонт із продовженням терміну експлуатації енергоблоків або спорудження потужностей на базі малих модульних реакторів - SMR) має стати механізм емісії цільових «зелених» корпоративних облігацій (*Green Bonds*) та залучення синдікованих кредитів під егідою міжнародних фінансових інституцій (МФО), де умови обслуговування боргу безпосередньо прив'язані до майбутніх грошових потоків від генерації.

Водночас для покриття критично важливих, але низькорентабельних чи суто безпекових сегментів модернізації (зокрема, поводження з відпрацьованим ядерним паливом (ВЯП) та радіоактивними відходами (РАВ)), які є наріжним каменем для отримання позитивного висновку за принципом DNSH, обґрунтовано необхідність залучення безповоротного грантового фінансування та інструментів технічної допомоги в межах спеціалізованих програм ЄС (зокрема, дослідницьких фондів *Euratom*). Такий диференційований підхід дозволить сформувати стійку інвестиційну платформу, де грантове фінансування некомерційних екологічних аспектів виступатиме стабілізатором ризиків, підвищуючи тим самим загальний кредитний рейтинг модернізаційних проєктів та відкриваючи доступ до масштабних ресурсів європейського ринку сталих фінансів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що в умовах стратегічного вектора України на повноправну євроінтеграцію та за умов невідкладної капітальної перебудови національного енергетичного сектору, адаптація вітчизняної атомної генерації до жорстких технічних скринінгових критеріїв Європейської зеленої таксономії (*EU Taxonomy*) постає не просто формальною регуляторною вимогою, а безальтернативним інструментом розблокування доступу до масштабного міжнародного ринку сталих фінансів.

Обґрунтовано, що подолання системного дефіциту внутрішніх інвестиційних ресурсів та прогресуючого технологічного зносу основних фондів АЕС є неможливим у межах традиційних інструментів самофінансування чи дефіцитного державного бюджету, що безпосередньо актуалізує доцільність практичної імплементації запропонованої гібридної фінансової архітектури, яка базується на чіткому розділенні модернізаційних проєктів за критеріями окупності та екологічної безпеки.

При цьому доведено, що комерційний блок, який охоплює високорентабельні проєкти з продовження термінів експлуатації діючих енергоблоків та будівництва новітніх потужностей на базі малих модульних реакторів (SMR), має ефективно забезпечуватися ринковими інструментами під егідою міжнародних фінансових інституцій (зокрема, через емісію цільових «зелених» облігацій), тоді як фінансування капіталомістких некомерційних аспектів ядерної безпеки та поводження з радіоактивними відходами повинно спиратися на безповоротну грантову підтримку спеціалізованих європейських фондів, забезпечуючи безумовне виконання імперативу «незавдання значної

шкоди» (*DNSH*). У підсумку, системне розгортання такої диференційованої моделі фінансування дозволить суттєво знизити ризики для приватного капіталу, підвищити інвестиційну привабливість вітчизняного енергокомплексу на міжнародній арені та стратегічно гарантуватиме довгострокову енергетичну незалежність і сталий, кліматично нейтральний розвиток українського суспільства в єдиному європейському просторі.

Список використаних джерел:

1. Commission Delegated Regulation (EU) 2022/1214 of 9 March 2022 amending Delegated Regulation (EU) 2021/2139 as regards economic activities in certain energy sectors and Delegated Regulation (EU) 2021/2178 as regards specific public disclosures for those economic activities. *Official Journal of the European Union*. 2022. L 188. P. 1–45. URL: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2022/1214/oj (дата звернення: 15.06.2026)
2. Посилення стійкості України: Офіційний запуск Платформи фінансування сталого розвитку / Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/> (дата звернення: 16.06.2026).
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Strategy for Financing the Transition to a Sustainable Economy. *COM(2021) 390 final*. Brussels, 2021. 26 p. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10029-2021-INIT/en/pdf> (дата звернення: 17.06.2026)
4. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088. *Official Journal of the European Union*. 2020. L 198. P. 13–43. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj> (дата звернення: 17.06.2026)

Стоянець Наталія

*докторка економічних наук, завідувач лабораторії дослідження людського капіталу, головний науковий співробітник,
професорка кафедри менеджменту імені Л.І. Михайлової,
Сумський національний аграрний університет, Україна*

Сохань Інна

*докторка економічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії дослідження людського капіталу,
професорка кафедри менеджменту імені Л.І. Михайлової,
Сумський національний аграрний університет, Україна*

Орєхова Альвіна

*докторка економічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії дослідження людського капіталу,
професорка кафедри менеджменту імені Л.І. Михайлової,
Сумський національний аграрний університет, Україна*

*Дослідження виконано в рамках проекту МОН «Адаптивне управління людським капіталом у секторі відновлюваної енергетики: синергія інновацій та соціальної стійкості»
номер державної реєстрації 0126U000453*

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Сучасні глобальні екологічні виклики, насамперед стрімка зміна клімату, вимагають корінної перебудови світового енергетичного сектору, який наразі генерує понад 75% світових викидів парникових газів. Ратифікація Паризької угоди та консолідована позиція Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату визначили чіткий вектор на декарбонізацію та досягнення кліматичної нейтральності. Проте успішність цього масштабного переходу залежить не лише від політичної волі, обсягу фінансових інвестицій чи впровадження новітніх технологічних рішень. Вирішальним фактором виступає наявність та якість підготовленого людського капіталу, здатного реалізовувати індустріальні зміни, розробляти й обслуговувати зелені інновації, а також долати сучасні інституційні бар'єри [1].

В умовах декарбонізації управління людським капіталом трансформується з допоміжної кадрової функції в складну стратегічну систему, яка має забезпечувати синхронізацію компетенцій працівників із технологічним прогресом. Проте реальна практика демонструє глибокий дисбаланс: темпи розробки та впровадження енергетичних технологій значно випереджають процеси адаптації робочої сили та модернізації освітніх програм. Спостерігається суттєвий розрив між технологічним інноваційним крилом та

ринком праці, що призводить до дефіциту «зелених» навичок і сповільнює темпи модернізації. Більше того, академічний дискурс навколо цієї проблематики залишається фрагментованим — більшість досліджень фокусуються на ізольованих кейсах, не пропонуючи цілісної моделі управління, що створює гостру потребу в систематизації наявних знань та виявленні концептуальних розривів.

Як обґрунтовано у сучасних глобальних оглядах ринку праці, заміщення викопного палива відновлюваними джерелами енергії має глибокі структурні наслідки для зайнятості та вимагає чіткого екологічного та соціо-економічного узгодження. Масштабний відхід від викопного палива вимагає керованого перерозподілу робочої сили, мінімізації соціальних ризиків на ринку праці та максимізації екологічних вигод через випереджальний розвиток компетенцій альтернативної енергетики. Інтеграція сучасних теоретичних напрацювань, зокрема системних оглядів екологічних та трудових імплікацій 2026 року, доводить, що збалансоване управління людськими ресурсами є єдиним дієвим містком для синхронізації вимог ринку праці та глобальних викликів екологічних цілей [3].

Комплексне картографування наукового ландшафту через систематичний бібліометричний огляд із застосуванням міжнародного протоколу PRISMA 2020. Завдяки кластеризації у VOSviewer було ідентифіковано п'ять взаємопов'язаних, але функціонально роз'єднаних тематичних доменів [2]. Кластер I це технологічна та освітня основа яка досліджує взаємозв'язок впровадження сонячної/вітрової енергетики та професійного навчання, обґрунтовуючи потребу в зміні освітніх парадигм. Кластер II як макроекономічне середовище та ресурси має економетричну орієнтацію, де людський капітал розглядається як фактор зниження викидів CO₂ та зменшення екологічного сліду в довгостроковій перспективі. Кластер III стратегічне управління та інноваційна трансформація відображає перетин цифровізації, концепції Індустрії 4.0 та управління людськими ресурсами через призму концепту «подвійного переходу». Кластер IV це соціально-трудовий вимір та ринок праці що фокусується на практичному створенні «зелених» робочих місць, динаміці зайнятості та мобільності працівників між традиційним та альтернативним секторами. Кластер V складає еко-технологічне регулювання та аналізує вплив інституційного середовища, зеленого фінансування та екологічного законодавства на ефективність використання людського потенціалу.

На основі виявлених розривів та систематизації найкращих світових практик, авторами сформульовано комплексну систему стратегічних кроків для оптимізації управління людським капіталом в умовах енергетичного переходу. Впровадження концепції «подвійного переходу» на мікро- та макрорівнях. Необхідно синхронізувати процеси цифровізації та екологізації в управлінні персоналом. Екологічний ефект від інвестицій у відновлювану енергетику стає статистично значущим лише тоді, коли персонал володіє високим рівнем одночасно як цифрових (AI, Big Data, IoT, Digital Twins), так і зелених

компетенцій. Організації мають перейти до прогностичного планування робочої сили та гнучких освітніх траєкторій. Радикальна модернізація та інтердисциплінаризація системи освіти. Подолання ізоляції освітнього кластера вимагає розробки інтегрованих навчальних програм. Слід відійти від вузькотехнічної підготовки. Нові магістерські та професійні програми повинні об'єднувати інженерні дисципліни з аналітичними, соціально-політичними та еколого-економічними модулями для підготовки соціотехнічних дослідників та управлінців. Розвиток концепції людського капіталу як адаптивної системи. Замість сприйняття людського капіталу як статичного запасу знань і кваліфікацій, державна політика та корпоративний менеджмент мають фокусуватися на здатності працівників до швидкого перенавчання та підвищення кваліфікації. Слід створювати регіональні освітньо-виробничі екосистеми, які забезпечать високу трансферабельність компетенцій та безперешкодну мобільність кадрів з традиційних вуглецевих секторів енергетики до відновлюваних. Посилення інституційної якості та інтеграція зеленого фінансування. Державні інститути повинні забезпечити дієве правове та регуляторне поле (включаючи податкові стимули для компаній, що інвестують у зелене навчання персоналу). Ефективність використання зеленого фінансування для енергетичного переходу напряму залежить від якості державного врядування, антикорупційних заходів та верховенства права.

Перехід до відновлюваної енергетики є багатовимірним процесом, успіх якого визначається не лише технологічними інноваціями, а й якістю менеджменту людського капіталу. Проведений бібліометричний аналіз унаочнив наявність глибоких концептуальних розривів між динамікою розвитку технологій та готовністю соціально-освітніх інститутів до відтворення відповідних компетенцій. Реалізація запропонованих шляхів вирішення — через інтеграцію цифрових і зелених навичок, створення гнучких адаптивних систем навчання та посилення інституційної підтримки — дозволить перетворити людський капітал з пасивного макроекономічного ресурсу на активного драйвера екологічної модернізації економіки

Список використаних джерел:

1. Climate Watch. (2026). Global historical emissions. <https://www.climatewatchdata.org/ghg-emissions?breakBy=sector§ors=total-including-lulucf>
2. Karakozhayeva, A. (2026). Developing human capital through innovative competencies in the context of Industry 4.0: Insights from Kazakhstan. Problems and Perspectives in Management, 24(1), 697–709. [https://doi.org/10.21511/ppm.24\(1\).2026.45](https://doi.org/10.21511/ppm.24(1).2026.45).
3. Jomaa, H. (2026). Labor market and ecological implications of the shift from fossil fuels to renewable energy: A systematic literature review. Ecocycles, 12(1). <https://doi.org/10.19040/ecocycles.v12i1.609>.

Кобзиста Олена

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна*

ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО БУДІВНИЦТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: *зелені фінанси, сталий розвиток, енергоефективне будівництво, ESG-принципи, зелені облігації, Європейський зелений курс, декарбонізація, повоєнна відбудова України.*

Глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів та необхідністю переходу до низьковуглецевої економіки, зумовлюють зростання ролі зелених фінансів як інструменту реалізації цілей сталого розвитку. Особливе місце в цьому процесі посідає будівельна галузь, яка є одним із найбільших споживачів енергії та джерел викидів парникових газів.

Європейський Союз активно впроваджує механізми фінансування енергоефективного будівництва через інструменти сталого фінансування, зелені облігації та ESG-інвестування [2]. Для України ця проблематика є надзвичайно актуальною в контексті євроінтеграції, підвищення енергетичної безпеки та повоєнної відбудови. Саме тому вивчення європейського досвіду розвитку зелених фінансів та можливостей його адаптації до українських умов має важливе теоретичне і практичне значення.

Зелені фінанси являють собою систему фінансових інструментів та механізмів, спрямованих на фінансування проєктів, що забезпечують екологічну стійкість та раціональне використання ресурсів. До основних інструментів зеленого фінансування належать зелені облігації, зелені кредити, кліматичні фонди, механізми державно-приватного партнерства та ESG-інвестування.

Будівельний сектор відіграє важливу роль у досягненні кліматичних цілей, оскільки характеризується значним рівнем споживання енергетичних ресурсів. У зв'язку з цим у країнах ЄС активно впроваджується концепція сталого будівництва, яка передбачає підвищення енергоефективності будівель, використання екологічних матеріалів, скорочення вуглецевого сліду та впровадження відновлюваних джерел енергії.

Важливим напрямом реалізації Європейського зеленого курсу є програма «Renovation Wave», спрямована на модернізацію житлового та громадського фонду. Для фінансування таких проєктів використовуються зелені облігації, кошти Європейського інвестиційного банку, пільгові кредити та державні програми підтримки енергоефективності [1].

Суттєвого значення набувають ESG-принципи, які дедалі частіше враховуються інвесторами під час прийняття рішень щодо фінансування

будівельних проєктів. Екологічні критерії оцінюють рівень енергоефективності та вплив на довкілля, соціальні – безпеку та комфорт користувачів, управлінські – прозорість і якість корпоративного управління. Відповідність ESG-вимогам підвищує інвестиційну привабливість компаній та спрощує доступ до фінансових ресурсів.

Для України розвиток зеленого фінансування має стратегічне значення у процесі повоєнної відбудови. Відновлення зруйнованої інфраструктури та житлового фонду створює можливість для впровадження сучасних стандартів енергоефективності та сталого будівництва. Залучення міжнародних фінансових ресурсів через механізми зелених облігацій, грантових програм і кредитних ліній міжнародних фінансових організацій може забезпечити реалізацію проєктів із високими екологічними стандартами [4].

Разом із тим розвиток зелених фінансів в Україні стримується низкою факторів, серед яких недостатня розвиненість нормативно-правової бази, обмежений ринок зелених фінансових інструментів, недостатня обізнаність учасників ринку щодо ESG-підходів та дефіцит довгострокових інвестиційних ресурсів [3].

З метою адаптації європейського досвіду доцільним є гармонізація національного законодавства із стандартами ЄС у сфері сталого фінансування, розвиток ринку зелених облігацій, удосконалення механізмів діяльності Фонду енергоефективності, впровадження ESG-звітності та стимулювання інвестицій у сертифіковані енергоефективні будівлі. Важливу роль також можуть відігравати механізми державно-приватного партнерства та міжнародна фінансова допомога [5].

Зелені фінанси є важливим інструментом забезпечення розвитку енергоефективного будівництва та досягнення цілей сталого розвитку. Досвід Європейського Союзу свідчить про ефективність комплексного використання зелених облігацій, ESG-інвестування, спеціалізованих фондів та програм державної підтримки для модернізації будівельного сектору[1].

Для України впровадження механізмів зеленого фінансування є важливою передумовою не лише виконання євроінтеграційних зобов'язань, а й забезпечення ефективної повоєнної відбудови. Використання європейського досвіду сприятиме залученню інвестицій, підвищенню енергоефективності будівель, скороченню викидів парникових газів та формуванню конкурентоспроможної економіки, орієнтованої на принципи сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Organisation for Economic Co-operation and Development. Green Finance and Investment. Paris: OECD Publishing, 2023. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://sdg.iisd.org/events/oecd-forum-on-green-finance-and-investment-2023/>

2. United Nations Environment Programme. Global Status Report for Buildings and Construction 2024. Nairobi, 2024. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://www.unep.org/resources/report/global-status-report-buildings-and-construction-20242025>

3. World Bank. Building Back Better: Green Reconstruction and Recovery in Ukraine. Washington, DC, 2023. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>

4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Ринок зелених облігацій в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Київ, 2023. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua>

5. Фонд енергоефективності. Річний звіт. Київ, 2024. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://eefund.org.ua/>

Бабічева Олена

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри маркетингу,

Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

МАРКЕТИНГОВА АНАЛІТИКА ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ

Європейська зелена політика, втілена у стратегії European Green Deal, формує принципово нове регуляторне та конкурентне середовище для підприємств, які працюють на ринку ЄС або планують інтеграцію до нього. Директива про корпоративну звітність зі сталого розвитку (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) та Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку (European Sustainability Reporting Standards, ESRS) передбачають системне розкриття інформації щодо екологічних, соціальних та управлінських аспектів діяльності підприємств на рівні, співставному з фінансовою звітністю [3]. Для України зазначені процеси набувають особливої актуальності в контексті євроінтеграції. Розпорядженням КМ України від 18.10.2024 р. № 1015-р схвалено Стратегію запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку, яка передбачає поетапну адаптацію національного регулювання до вимог ЄС [1]. Відповідно до положень CSRD, вимоги щодо звітності поширюватимуться також на окремі підприємства третіх країн, які здійснюють істотну діяльність на території Європейського Союзу [3]. За таких умов маркетингова аналітика перестає бути виключно інструментом оцінювання результативності маркетингових комунікацій і набуває статусу стратегічного механізму інтеграції ринкових даних, показників сталого розвитку та регуляторних вимог у єдину систему підтримки управлінських рішень.

Маркетинговий компонент переходу підприємств до сталого розвитку виконує функцію формування нової ціннісної пропозиції та підтримки довгострокової конкурентоспроможності, без якої стратегія сталого розвитку ризикує залишитися декларативною [2]. Водночас трансформація стратегічних намірів у конкретні управлінські рішення можлива лише за наявності відповідного аналітичного інструментарію, здатного інтегрувати традиційні маркетингові показники (частку ринку, рівень лояльності споживачів, рентабельність маркетингових інвестицій (ROMI)) з нефінансовими показниками сталого розвитку.

У структурі такого інструментарію доцільно виокремити три рівні застосування маркетингової аналітики. На стратегічному рівні здійснюється оцінювання відповідності маркетингової стратегії вимогам ESRS і Таксономії ЄС, аналіз ризиків грінвошингу та невідповідності вимогам Директиви ЄС щодо екологічних тверджень (Green Claims Directive), а також моделювання довгострокової цінності для заінтересованих сторін. Тактичний рівень охоплює аналіз поведінки споживачів щодо «зелених» товарів і послуг, тестування маркетингових комунікацій на предмет формування довіри та оцінювання соціального ефекту корпоративних програм за методикою соціальної віддачі на інвестиції (Social Return on Investment, SROI). На операційному рівні здійснюється моніторинг традиційних маркетингових показників у поєднанні з індикаторами екологічного сліду маркетингових кампаній і ланцюгів постачання.

Принципово важливо, що маркетингова аналітика не формує стратегію безпосередньо, а забезпечує її доказову основу. Вона відповідає на питання «що відбувається?» та «чому це відбувається?», тоді як стратегічний маркетинг визначає «що необхідно робити?». Саме стратегічний маркетинг на основі аналітичних висновків здійснює вибір цільових сегментів, формує позиціонування бренду, обґрунтовує продуктові рішення та адаптує комплекс маркетингу до вимог сталого розвитку. Таким чином, маркетингова аналітика виконує функцію інтелектуального забезпечення стратегічних маркетингових рішень, а не їх заміщення.

Особливістю сучасного етапу реалізації Європейської зеленої політики є формування принципово нової інформаційної бази для маркетингової аналітики. Запровадження CSRD та ESRS створює стандартизований масив даних щодо викидів парникових газів, ресурсоефективності, циркулярності виробництва, характеристик ланцюгів постачання, взаємодії зі споживачами та іншими заінтересованими сторонами [3]. Водночас Європейський Союз послідовно розбудовує відкриту інфраструктуру даних для підтримки екологічного переходу. Платформа Eurostat забезпечує доступ до статистики щодо моделей споживання, циркулярної економіки, екологічних інновацій та ресурсної продуктивності, а Європейське агентство з навколишнього середовища (European Environment Agency, EEA) акумулює дані щодо екологічного стану, кліматичних ризиків та галузевих екологічних показників. Крім того, ініціатива GreenData4All

спрямована на формування єдиного простору екологічних даних ЄС для прийняття рішень на основі доказової інформації [4].

На нашу думку, зазначені інформаційні ресурси доцільно інтегрувати у фреймворк маркетингової аналітики сталого розвитку підприємства (Sustainability Marketing Analytics Framework – SMAF), який передбачає поєднання чотирьох взаємопов'язаних блоків даних: внутрішніх маркетингових даних підприємства (CRM-системи, продажі, клієнтська база); цифрової поведінкової аналітики (веб-аналітика, соціальні мережі, аналіз взаємодії зі споживачами); даних корпоративної звітності зі сталого розвитку відповідно до вимог CSRD та ERSR; відкритих європейських статистичних та екологічних баз даних (Eurostat, EEA, GreenData4All). Інтеграція зазначених інформаційних потоків дозволяє здійснювати сегментацію споживачів за ознаками екологічної свідомості, прогнозувати попит на екологічно відповідальні товари та послуги, оцінювати репутаційні ризики та виявляти перспективні напрями ринкової експансії.

Особливої актуальності зазначений підхід набуває для українських підприємств, які вже здійснюють діяльність на ринку Європейського Союзу, входять до міжнародних груп компаній або розглядають європейський ринок як стратегічний напрям розвитку. Частина великих українських компаній, що мають дочірні підприємства в державах-членах ЄС, уже здійснює підготовку нефінансової звітності відповідно до європейських вимог. Крім того, поширення вимог CSRD на ланцюги створення вартості означає, що навіть підприємства, які формально не підпадають під обов'язкову звітність, дедалі частіше повинні надавати європейським контрагентам інформацію щодо власних екологічних, соціальних та управлінських практик [1; 3]. За таких умов наявність аналітичної інфраструктури для збору та інтерпретації показників сталого розвитку стає не лише інструментом дотримання регуляторних вимог, а й чинником формування конкурентних переваг і стратегічного позиціонування на європейському ринку.

Отже, в умовах реалізації Європейської зеленої політики маркетингова аналітика еволюціонує від інструменту оцінювання результативності маркетингових заходів до системи інтеграції ринкових даних, показників сталого розвитку та регуляторної інформації, яка забезпечує доказову основу стратегічних маркетингових рішень. На цій аналітичній основі стратегічний маркетинг забезпечує адаптацію сегментації, позиціонування та маркетинг-міксу до принципів сталого розвитку. Для українських підприємств формування аналітичної інфраструктури та розвиток компетенцій у сфері маркетингової аналітики стають необхідною передумовою забезпечення конкурентоспроможності на ринку ЄС в середньостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із

сталого розвитку : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 жовт. 2024 р. № 1015-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80> (дата звернення: 21.06.2026).

2. Чернишова Т. В. Актуальні питання розвитку маркетингу в системі сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-22>.

3. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU as regards corporate sustainability reporting. Official Journal of the European Union. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj> (дата звернення: 20.06.2026).

4. European Commission. GreenData4All – updated rules on geospatial environmental data and public access to environmental information. URL: https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/green-data_en (дата звернення: 20.06.2026).

СЕКЦІЯ II

ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ІНШІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ СТАЛИХ ФІНАНСІВ У ЄС ТА УКРАЇНІ

Козенко Аліна

кандидатка економічних наук,

в.о. завідувача кафедри фінансів і обліку,

ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД «Київський кооперативний інститут бізнесу і права»,

Україна

ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ: МЕХАНІЗМИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ДЕРЖАВНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

Глобальний порядок денний сталого розвитку та євроінтеграційний курс України ставлять перед системою публічних фінансів завдання принципово нового порядку: від традиційного фінансування поточних потреб – до стратегічного управління ресурсами, орієнтованого на досягнення кліматичних, соціальних і управлінських цілей одночасно з забезпеченням економічної відбудови. Повномасштабне вторгнення Росії завдало колосальних збитків критичній інфраструктурі, енергетичній системі та довкіллю України, разом з тим сформувавши унікальне вікно можливостей для принципу «збудуй краще» – відновлення на засадах сталості. Водночас мобілізація «зелених» фінансових ресурсів залишається одним із найбільш проблемних вузлів фінансової архітектури відновлення: наявні механізми є розрізненими, нормативна база – незавершеною, а потенціал місцевих бюджетів як суб'єктів зеленої трансформації – суттєво недовикористаним.

Актуальність теми визначається конвергенцією кількох чинників. По-перше, ЄС формує умовність «зеленого» фінансування відновлення України: Ukraine Facility (50 млрд євро на 2024–2027 рр.) передбачає відповідність реформ принципам екологічного управління та кліматичної нейтральності [4]. По-друге, на конференції з відновлення України у Римі (URC 2025) ЄС підписав нові угоди на 2,3 млрд євро, у тому числі 265 млн євро безпосередньо на зелений перехід і відновлення відновлюваної енергетики [3]. По-третє, наукова спільнота фіксує, що трансформація публічних фінансів на засадах сталості є ключовою передумовою для ефективного залучення міжнародного «зеленого» фінансування та реалізації ЦСР [2].

«Зелені» публічні фінанси – це система фінансових відносин, інструментів і механізмів, за допомогою яких держава та органи місцевого самоврядування акумулюють, розподіляють та використовують фінансові ресурси для досягнення екологічних, кліматичних та соціальних цілей. Від традиційних публічних фінансів вони відрізняються трьома ключовими ознаками: цільовою

орієнтацією на ЦСР і Паризьку кліматичну угоду; застосуванням критеріїв екологічної сталості при прийнятті бюджетних рішень; підзвітністю перед громадянським суспільством у частині екологічних результатів використання коштів. Сутність «зелених» фінансів формується на тріаді вихідних ознак: сталий розвиток, охорона навколишнього середовища та економічна ефективність, причому в публічному секторі вирішальну роль відіграє не лише ринкова рентабельність, а й суспільна цінність «зелених» видатків (рис.1) [5].

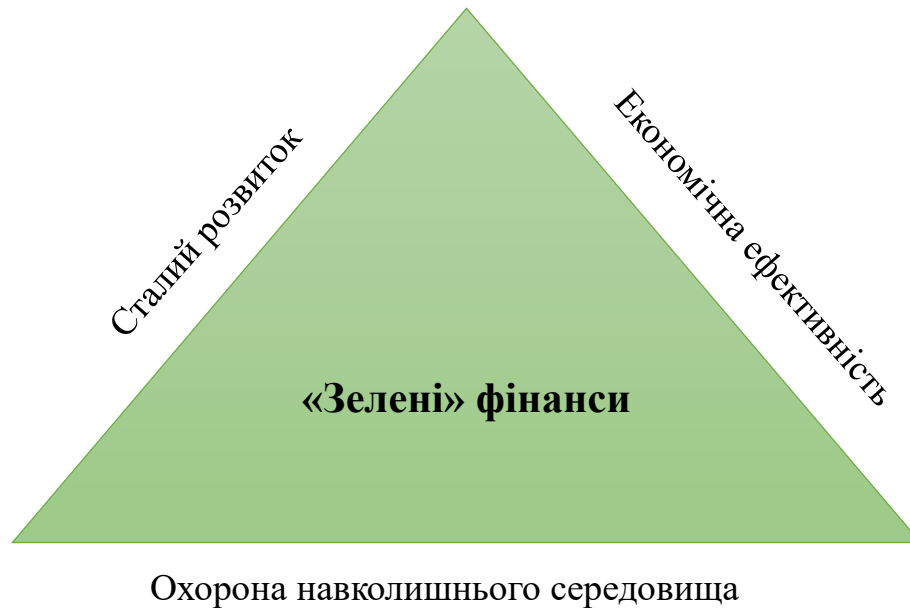

Рис. 1 Тріада формування «зелених фінансів»

Для аналізу механізмів зеленої трансформації публічних фінансів України доцільно виокремити два рівні: державний – де формується нормативна рамка, визначаються пріоритети та залучається міжнародне фінансування; та місцевий – де реалізуються конкретні «зелені» заходи, акумулюються власні ресурси громад і реалізується принцип субсидіарності у досягненні ЦСР.

На державному рівні зелена трансформація публічних фінансів України реалізується через кілька взаємопов'язаних механізмів. Перший – імплементація таксономії ЄС. У 2025 році Офіс зеленого переходу та НАБУ розпочали координацію впровадження системи класифікації екологічно сталої економічної діяльності ЄС. Таксономія виступає не лише стандартом розкриття інформації, але й фільтром розподілу публічних ресурсів: державні видатки, що кваліфікуються як «таксономічно узгоджені», отримують пріоритетний доступ до «зеленого» фінансування ЄС та міжнародних фінансових організацій [1].

Другий – залучення коштів Ukraine Facility з «зеленою» умовністю. Відповідно до Ukraine Plan 2024–2027, обов'язковою умовою отримання траншів є реалізація реформ у сфері кліматичної політики, енергетичної ефективності та охорони довкілля [4]. Це фактично встановлює «зелений» якір для фіскальної політики: Міністерство фінансів вимушене адаптувати бюджетні пріоритети до екологічних критеріїв ЄС.

Третій – зелені публічні закупівлі (ЗПЗ). Рибіна Л. та Маслак Н. [2] наголошують, що зелені публічні закупівлі є інструментом, без якого перехід до сталого розвитку неможливий: вони спрямовують значний обсяг видатків державного та місцевих бюджетів у зелений сектор, стимулюючи попит на екологічно відповідальні товари і послуги. В Україні ЗПЗ поступово інтегруються у систему Prozorro: запроваджуються екологічні критерії оцінки тендерних пропозицій, хоча практика залишається нерівномірною.

Місцевий рівень є ключовим для реалізації «зеленої» трансформації, оскільки саме тут відбуваються конкретні зміни в інфраструктурі, енергетиці та довкіллі. Дослідження фінансів сталого розвитку громад в умовах повоєнного відновлення (EconomicSpace, 2026) встановлює, що трансформація фінансової політики громад на основі інтеграції економічних, соціальних та екологічних цілей відповідно до ЦСР є необхідною умовою ефективного відновлення [1].

Аналіз практики виявляє кілька ключових інструментів. Перший – муніципальне «зелене» фінансування через програми міжнародних партнерів. NEFCO (Північноєвропейська фінансова корпорація) реалізує Програму «зеленого відновлення» для українських міст: партнерство з муніципалітетами для фінансування та розбудови потенціалу, що включає енергоефективні будинки для внутрішньо переміщених осіб, сонячні панелі для критичної інфраструктури, відновлення систем водопостачання та тепlopостачання [3]. З пакету URC 2025 (2,3 млрд євро) 520 млн євро спрямовано безпосередньо на муніципальну інфраструктуру у постраждалих регіонах [3].

Другий – інтеграція «зелених» компонентів у місцеві бюджети. В умовах бюджетної децентралізації органи місцевого самоврядування мають вагомий важелі для «озеленення» видатків: формування «зелених» паспортів проєктів, запровадження «зелених» індикаторів у програмно-цільовому бюджетуванні, пріоритизація енергоефективних технологій при відновленні інфраструктури.

Третій – партисипаторне фінансування та залучення громадянського суспільства. «Зелені» бюджети участі (participatory green budgeting) дозволяють громадам безпосередньо обирати екологічні пріоритети інвестування і є важливим інструментом мобілізації суспільної підтримки «зеленої» трансформації.

Попри позитивну динаміку, зелена трансформація публічних фінансів України стикається з рядом системних викликів. По-перше, незавершеність нормативно-правової бази: відсутність адаптованої до українських умов таксономії екологічно сталої діяльності ускладнює ідентифікацію «зелених» видатків у бюджетній класифікації та знижує привабливість для міжнародних «зелених» інвесторів [1].

По-друге, обмежена фіскальна спроможність місцевих бюджетів: в умовах воєнного стану переважна більшість громад функціонує в умовах гострого дефіциту коштів, що обмежує їх здатність до самофінансування «зелених» ініціатив.

По-третє, недостатня інституційна спроможність: органи місцевого самоврядування нерідко не мають кваліфікованих фахівців із «зеленого» проєктного фінансування, що знижує якість проєктних заявок до міжнародних донорів.

По-четверте, ризик «зеленого камуфляжу» (greenwashing) у публічному секторі: декларування «зелених» цілей без реального впливу на довкілля, що дискредитує саму концепцію зеленої трансформації публічних фінансів.

На основі проведеного аналізу визначено пріоритетні напрями зеленої трансформації публічних фінансів України. На державному рівні: прискорення імплементації таксономії ЄС та запровадження «зеленої» бюджетної маркіровки (green budget tagging) у системі виконання державного бюджету; інтеграція кліматичних показників у систему програмно-цільового бюджетування; розвиток інструментів суверенних зелених облігацій для залучення інституційних інвесторів. На місцевому рівні: формування методологічного супроводу «зеленого» бюджетування для органів місцевого самоврядування; розбудова мережі «зелених» муніципальних банків розвитку та гарантійних фондів для малих громад; посилення потенціалу громад у підготовці проєктних заявок до міжнародних «зелених» фондів (GCF, NEFCO, EBRD Green Economy Financing).

Отже, зелена трансформація публічних фінансів України є не лише нормативною вимогою євроінтеграції, але й стратегічним інструментом мобілізації міжнародних ресурсів для повоєнного відновлення. Вибудовування «зеленої» архітектури публічних фінансів – від таксономії та ЗПЗ до муніципального «зеленого» фінансування – потребує скоординованих зусиль центрального уряду, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою кількісних методик оцінки «зеленого» компоненту місцевих бюджетів та порівняльним аналізом ефективності різних механізмів мобілізації «зелених» ресурсів у практиці українських громад.

Список використаних джерел:

1. Економічний простір. Фінанси сталого розвитку громад у контексті повоєнного відновлення: наукові підходи та практичні імплікації. Економічний простір. 2026. URL: <https://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/353966> (дата звернення: 20.05.2026).

2. Рибіна Л., Маслак Н. Зелені публічні закупівлі як інструмент ефективного використання публічних фінансів в цілях сталого розвитку. Сталий розвиток економіки. 2025. № 2 (53). С. 479–484. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-67>

3. European Commission. EU announces new €2.3 billion agreements package at the Ukraine Recovery Conference 2025. 2025. URL:

https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-announces-new-eu23-billion-agreements-package-ukraine-recovery-conference-2025_en (дата звернення: 18.05.2026).

4. Ministry of Economy of Ukraine. Ukraine Plan 2024–2027. 2024. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf> (дата звернення: 15.05.2026).

5. Варченко О., Варченко О., Драган О., Ткаченко К., Рибак Н., Зубченко В. «Зелені фінанси» в повоєнному відновленні України: організаційно-фінансові аспекти. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2024. Т. 3. № 56. С. 75–85. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.56.2024.4403>

Будякова Олена

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри економіки,

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

БІОЕКОНОМІКА: ЄВРОПЕЙСЬКА ЗЕЛЕНА ПОЛІТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІОЕНЕРГЕТИКИ

Біоенергетика є єдиним джерелом відновлюваної енергії, здатним забезпечити три основні джерела енергії, необхідні як окремим особам, так і підприємствам: біотепло / охолодження, біоенергія та біопаливо [1].

За даними Енергетичного балансу України, частка біопалива у загальному постачанні первинної енергії (ЗППЕ) у 2018 році склала 3,2 млн т н.е., що складає 3,4% від ЗППЕ [2].

Згідно зі звітом Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), теплова й електрична енергія з біомаси наразі вже може конкурувати з викопним паливом. Головні переваги – повсюдне поширення ресурсів біомаси та їх теоретична невичерпність. Основні види біомаси – деревина, деревне вугілля, сільськогосподарські та тваринницькі відходи – вже забезпечують теплом 2-3 млрд світового населення. З посиленням екологічних норм централізованої генерації, очевидна тенденція з використання біомаси в промислових виробництвах. Відтак, щоб задовольнити попит, знадобиться близько 5-7 млрд тонн сухої біомаси до 2050 року для виробництва електричної й теплової енергії. Таким чином, міжнародна торгівля біомасою матиме життєво важливе значення для задоволення попиту й потребуватиме належного функціонування ланцюга створення вартості [2].

Виробництво біопалива з біомаси є одним із напрямків біоекономіки, яка заснована на заміні використання викопного палива на відновлювані ресурси (біомасу) на циркулярній основі.

Біомаса – невикопна біологічно відновлювана речовина органічного походження, здатна до біологічного розкладу, у вигляді продуктів, відходів та

залишків лісового та сільського господарства (рослинництва і тваринництва), рибного господарства і технологічно пов'язаних з ними галузей промисловості, а також складова промислових або побутових відходів, здатна до біологічного розкладу. Це визначення біомаси в українському законодавстві було приведено у відповідність до визначення, встановленого Директивою ЄС (RED і RED II) [2].

Біоекономіка зменшує залежність від невідновлюваних викопних ресурсів, замінює їх відновлюваними біологічними ресурсами (біомасою), що забезпечує зниження викидів ПГ та переходу до кліматично нейтральної економіки, є каталізатором зеленої та цифрової трансформації, а також сприяє досягненню Цілей сталого розвитку [3].

Для України, яка за період воєнного стану втратила енергобезпеку, розвиток біоекономіки в частині біоенергетики, є перспективним напрямком для національної безпеки. Потенціал біомаси аграрного сектора дозволяє розвинути біоенергетику на біоекономічних засадах, що зменшить залежність від імпорتنих енергоносіїв. План джерел постачання первинної енергії до 2030 р. та 2035 р. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

*Структура загального постачання первинної енергії згідно з
Енергетичною стратегією України до 2035 р.*

Найменування джерел	2015 (факт)	2030	2035
Вугілля	27,3	13	12
Природний газ	26,1	28	29
Нафтопродукти	10,5	7,5	7,0
Атомна енергія	23	27	24
Біомаса, біопаливо та відходи	2,1	8	11
Сонячна та вітрова енергія	0,1	5	10
ГЕС	0,5	1	1
Термальна енергія	0,5	1,5	2
Всього, млн т н.е.	90,1	91	96

Джерело: наведено автором на основі [1]

Водночас необхідно досліджувати вплив біоенергетики на навколишнє середовище та на екосистеми (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив біоенергетики на навколишнє середовище

Аспекти	Рівні	Сфери впливу
Просторовий	Локальний	Здоров'я ґрунту та продуктивність
		Інтенсифікація управління
		Управління земельними ресурсами
		Вплив на біорізноманіття
		Вплив на зміну клімату
		Вплив на споживання води та забруднення
		Забруднення повітря
	Регіональний	Найкращі практики
		Дозвільні процедури

Політичний	Національний	Розвиток сільських районів
		Продовольча безпека
		Кліматичні цілі
		Енергетичні цілі
		Енергетична безпека
	Глобальний	Вплив на глобальний клімат
		Глобальне управління земельними ресурсами
		Вплив на світові ринки продуктів харчування, кормів, деревини та палива
		Плани управління екосистемами

Джерело: узагальнено автором

Однією з цілей Європейської стратегії розвитку біоекономіки є розгортання біоекономіки по всій Європі для забезпечення того, щоб біоекономіка в цілому стала рушієм інклюзивного та сталого зростання в тому числі у містах [4].

Отже, відходи промисловості та життєдіяльності у містах, які мають біологічне походження (біомаса), також є потенціалом для виробництва біогазу та біометану.

Таким чином, формування та розвиток біоекономіки в Україні є перспективним напрямком біоенергетики. Україна має потужний потенціал біомаси як залишків та відходів аграрного сектору та відходів міст, що дає можливість заміни імпорту енергоносіїв виробництвом біометану, біогазу для розвитку біоенергетики.

Плани джерел постачання первинної енергії до 2030 р. та 2035 р. доводять, що Україна здатна довести розвиток біоенергетики до рівня європейських країн, що дає перспективи інтеграції у загальний енергетичний ринок Європейського Союзу.

Дослідження проведено за підтримки Європейського Союзу в рамках проекту Жана Моне [номер гранту ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH, 101127252 – «Просування європейських навичок та підходів до сталої біоекономіки в умовах сучасних викликів в Україні» (PESAB)].

«Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності».

This research has been conducted with the support of the European Union within Jean Monnet project [grant number ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH, 101127252 – “Promoting of European skills and approaches for sustainable bioeconomy in the conditions of Ukrainian acute challenges” (PESAB)].

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them”.

Список використаних джерел:

1. Перспективи розвитку ринку біомаси в ЄС і Україні. URL: <https://uabio.org/bioenergy-transition-in-ukraine/> (дата звернення: 22.06.2026).
2. Стратегія розвитку біоенергетики в Україні. URL: <https://uabio.org/bioenergy-transition-in-ukraine/> (дата звернення: 22.06.2026).
3. Будякова О. Ю. Екосистемний підхід до соціально-економічного розвитку в умовах зеленої та цифрової трансформації на засадах біоекономіки. *Економічні горизонти*. 2026. №1(34). С. 15-31. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(34\).2026.348943](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(34).2026.348943)
4. Будякова О. Ю. Смарт міста в контексті зеленого та цифрового переходу. Наукові перспективи (Naukovі perspektivi). 2025. № 1(55). С. 643-660. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1\(55\)-643-660](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1(55)-643-660)

Мезетков Артем

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Херсонський національний технічний університет, Україна

Осадча Тетяна

викладачка-стажистка кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Херсонський національний технічний університет, Україна

БОРГОВА СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах економічної нестабільності, воєнних викликів та необхідності повоєнного відновлення України особливого значення набуває забезпечення боргової стійкості держави. Зростання потреб у фінансуванні оборони, соціального захисту, відбудови зруйнованої інфраструктури та підтримки економічно активності зумовлює збільшення обсягів державних запозичень і посилює навантаження на систему публічних фінансів. Водночас євроінтеграційний курс України передбачає поступове впровадження принципів Європейського зеленого курсу, розбудову системи сталих фінансів та спрямування фінансових ресурсів на проекти, що забезпечують екологічну, економічну й соціальну стійкість.

Для України проблема боргової стійкості є особливо актуальною, оскільки впродовж останніх років зростання державного боргу було зумовлене хронічним дефіцитом державного бюджету, необхідністю фінансування оборонних і соціальних видатків, залученням зовнішніх і внутрішніх запозичень, а також виконанням державою гарантійних зобов'язань [4, с. 233]. У таких умовах важливого значення набуває оцінювання боргового навантаження та визначення

його відповідності критеріям фінансової безпеки. Одним із базових показників, що характеризує рівень боргового навантаження на економіку та спроможність держави обслуговувати свої зобов'язання, є співвідношення обсягу державного боргу до валового внутрішнього продукту (далі – ВВП). В Україні граничне значення цього показника визначено на рівні 60% ВВП, що робить його важливим орієнтиром для аналізу боргової стійкості та оцінювання ризиків для сталого розвитку держави. Водночас в умовах воєнного стану ця норма має переважно аналітичне, а не обмежувальне значення, оскільки дія положення Бюджетного кодексу України щодо граничного рівня державного та гарантованого державою боргу тимчасово зупиняється, що зумовлено необхідністю фінансування першочергових оборонних, соціальних та відновлювальних потреб держави [1].

Оцінювання боргової стійкості України дає змогу визначити наявний фінансовий простір держави для фінансування пріоритетів сталого розвитку, зеленого переходу та повоєнного відновлення, у зв'язку з чим доцільно проаналізувати динаміку сукупного державного боргу, ВВП і співвідношення боргових зобов'язань із масштабами національної економіки (рис. 1).

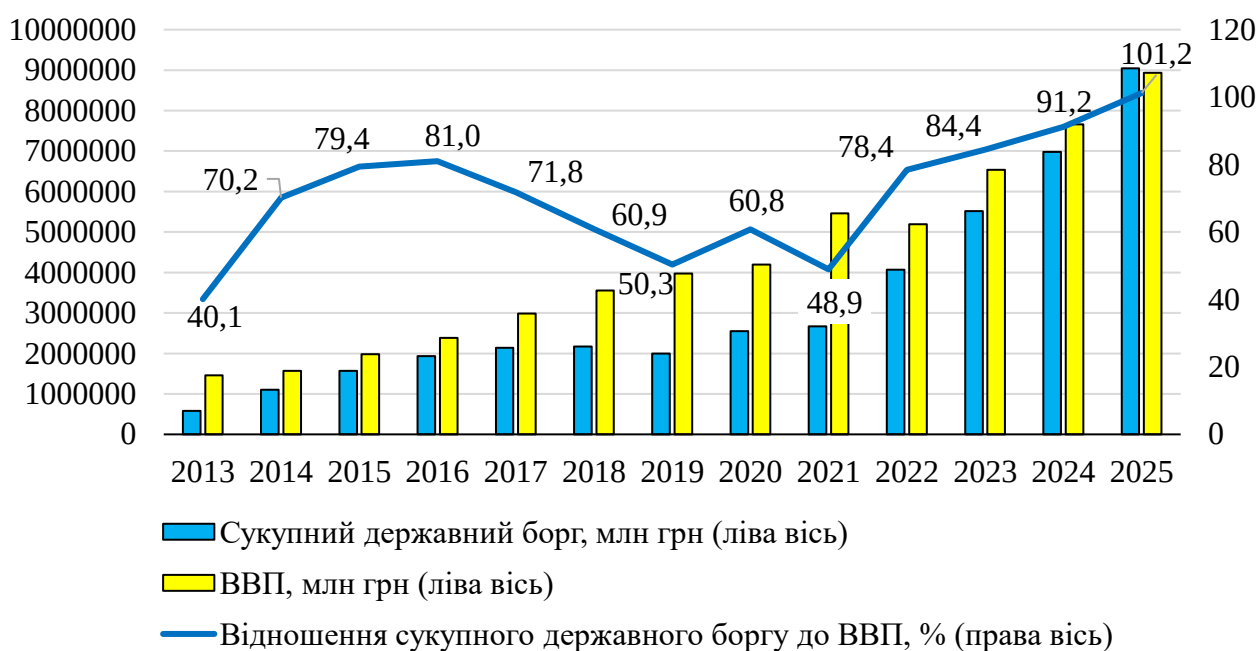

Рис. 1. Динаміка сукупного державного боргу та ВВП України, а також відношення боргу до ВВП протягом 2013-2025 рр. [2]

З рисунку 1 можна побачити, що протягом аналізованого періоду сукупний державний борг та ВВП мали тенденцію до зростання. Водночас темпи їх зміни були нерівномірними, що безпосередньо впливало на показник боргового навантаження. У 2013 р. співвідношення сукупного державного боргу до ВВП становило 40,1%, тоді як у 2025 р. – 101,2%. Це означає, що боргове навантаження на економіку суттєво зросло. Особливо небезпечним є те, що після зниження

показника у 2019-2021 рр. відбулося його різке зростання у 2022-2025 рр.

Перевищення державного боргу над обсягом ВВП у 2025 р. вказує на зростання боргових ризиків, що може обмежувати можливості держави щодо фінансування соціально-економічного розвитку, інфраструктурного відновлення, підтримки бізнесу та реалізації стратегічних реформ. Водночас залучення боргового фінансування в сучасних умовах залишається об'єктивно необхідним, тому першочергово значення набуває не лише обмеження обсягів запозичень, а й підвищення ефективності їх використання. Державні позики мають бути орієнтовані на фінансування проєктів, здатних забезпечити економічне зростання, підвищення енергоефективності, відновлення інфраструктури, екологічну модернізацію та досягнення цілей сталого розвитку.

Отже, боргова стійкість держави є важливою передумовою забезпечення макрофінансової стабільності, підтримання довіри кредиторів та формування достатнього фінансового простору для реалізації стратегічних пріоритетів розвитку. За умови ефективного управління державним боргом, підвищення прозорості використання запозичених коштів та орієнтації боргової політики на економічне зростання державний борг може виконувати не лише стабілізаційну, а й інвестиційну функцію, сприяючи відновленню економіки, модернізації виробництва, розвитку підприємництва, зміцненню енергетичної безпеки та підвищенню фінансової спроможності України.

Важливим напрямом у цьому контексті є розвиток системи зелених фінансів, що передбачає спрямування фінансових ресурсів на проєкти з позитивним екологічним, економічним і соціальним ефектом. Використання зелених облігацій, облігацій сталого розвитку, цільових кредитних програм та інших інструментів сталого фінансування може сприяти диверсифікації джерел залучення коштів і забезпеченню довгострокового фінансування енергоефективності, відновлювальної енергетики, екологічної модернізації підприємств та відбудови інфраструктури [3, с.71]. За належного відбору проєктів, контролю за цільовим використанням ресурсів і дотримання принципів прозорості звітності такі інструменти можуть зменшувати довгострокові економічні, енергетичні й екологічні ризики, які потенційно створюють додаткове навантаження на публічні фінанси.

Водночас застосування зелених фінансових інструментів має узгоджуватися з можливостями держави щодо обслуговування боргових зобов'язань і не повинно призводити до неконтрольованого зростання боргового навантаження. Тому розширення зеленого фінансування потребує поєднання з удосконаленням середньострокового боргового планування, залученням довгострокових і пільгових ресурсів, оцінюванням результативності профінансованих проєктів та посиленням інституційного контролю.

Таким чином, поєднання відповідального управління державним боргом із розвитком зелених фінансів створює передумови для розбудови в Україні цілісної системи сталого фінансування. У контексті європейської інтеграції це сприятиме

наближенню національної фінансової політики до принципів Європейського Союзу, підвищенню інвестиційної привабливості України та залученню ресурсів міжнародних партнерів. У період повоєнного відновлення така політика має забезпечити не лише відбудову зруйнованих об'єктів, а й структурну трансформацію економіки на засадах енергоефективності, екологічної відповідальності, інноваційності та довгострокової стійкості.

Список використаних джерел:

1. Сідельникова Л.П., Посаднєва О.М. Архітектура фінансового потенціалу держави в умовах сучасних викликів безпекового середовища. *Вісник ХНТУ*. 2025. № 4 (95), Ч.2. С. 228-235. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.4.2.29>.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456- VI. Дата оновлення: 03.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 08.06.2026).
3. Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України за 2013-2025 рр. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 08.06.2026).
4. Луців Б., Майорова Т., Луців П. «Зелені фінанси» в парадигмі сталого інвестиційного розвитку економіки України. *Світ фінансів*. 2023. № 3 (76). С. 64-76. DOI: <https://doi.org/10.35774/SF2023.03.064>.

Тимчук Світлана

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Уманський національний університет, Україна*

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах розвитку світової економіки питання екологізації господарської діяльності набувають особливої актуальності, зокрема у сфері туризму. Туристичні підприємства функціонують у тісному взаємозв'язку з природним середовищем, оскільки природні ресурси, екологічний стан територій та рівень збереження туристичних дестинацій безпосередньо впливають на конкурентоспроможність туристичного продукту. Зростання екологічної свідомості споживачів, посилення міжнародних екологічних стандартів та необхідність забезпечення сталого розвитку спонукають туристичні підприємства впроваджувати екологічні ініціативи у власну діяльність.

Екологічні ініціативи у сфері туризму охоплюють широкий спектр заходів: раціональне використання природних ресурсів, енергоефективність, зменшення

обсягів відходів, використання екологічно безпечних матеріалів, впровадження принципів «зеленого» менеджменту та розвиток екологічного туризму. Реалізація таких заходів не лише сприяє збереженню довкілля, а й може позитивно впливати на економічну ефективність туристичних підприємств через оптимізацію витрат, підвищення лояльності клієнтів, формування позитивного іміджу та зміцнення ринкових позицій.

Водночас впровадження екологічних ініціатив потребує додаткових інвестицій, змін у системі управління та адаптації бізнес-процесів, що зумовлює необхідність комплексного дослідження їх економічної доцільності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває аналіз впливу екологічних ініціатив на фінансові результати та конкурентоспроможність туристичних підприємств.

Екологічні ініціативи в туристичній діяльності розглядаються як система організаційних, управлінських та технологічних заходів, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля та раціональне використання природних ресурсів у процесі надання туристичних послуг. У науковій літературі сталий розвиток туризму визначається як збалансоване поєднання економічної ефективності, соціальної відповідальності та екологічної безпеки, що забезпечує задоволення потреб туристів без загрози для майбутніх поколінь [1].

Теоретичною основою екологічних ініціатив у туризмі є концепція сталого розвитку, яка передбачає інтеграцію екологічного компонента в усі рівні управління туристичним підприємством. У межах цієї концепції ключовими є принципи мінімізації антропогенного навантаження, збереження біорізноманіття, підвищення енергоефективності та впровадження екологічно безпечних технологій обслуговування туристів. Екологічні підходи також включають розвиток екотуризму як форми діяльності, що безпосередньо орієнтована на охорону природного середовища та екопросвітницьку функцію [2].

У межах теорії сталого розвитку туристичних підприємств екологічні ініціативи розглядаються як складова стратегічного управління, що впливає на формування конкурентних переваг. Зокрема, впровадження «зелених» стандартів, екологічної сертифікації, систем управління відходами та енергозбереження дозволяє знизити операційні витрати та підвищити ефективність використання ресурсів. Окремі дослідження підкреслюють, що екологічна модернізація бізнес-процесів є важливим чинником інноваційного розвитку індустрії гостинності та туризму [3].

Важливим теоретичним аспектом є також поведінкова модель туристичного попиту, згідно з якою зростання екологічної свідомості споживачів стимулює підприємства до впровадження екологічних практик. Це формує додаткову цінність туристичного продукту, сприяє підвищенню лояльності клієнтів та зміцненню ринкових позицій підприємства. Таким чином, екологічні ініціативи виступають не лише інструментом охорони довкілля, але й економічним фактором конкурентоспроможності.

Одним із ключових економічних ефектів впровадження екологічних заходів є зниження операційних витрат. Використання енергоефективних технологій, систем водозбереження, сортування та переробки відходів дозволяє скорочувати витрати на комунальні послуги та утилізацію відходів. У довгостроковій перспективі такі заходи забезпечують економію ресурсів і підвищують рентабельність діяльності туристичних підприємств, особливо у сфері готельного господарства та ресторанного обслуговування, де частка ресурсних витрат є значною [4].

Важливим аспектом економічного впливу екологічних ініціатив є формування додаткових доходів через підвищення привабливості туристичного продукту. Підприємства, які впроваджують «зелені» стандарти та екологічну сертифікацію, отримують можливість залучати нові сегменти туристів, зокрема екологічно свідомих клієнтів. Це сприяє зростанню попиту на послуги та підвищенню середнього чека, що позитивно відображається на виручці підприємства [2].

Екологічні заходи також впливають на інвестиційну привабливість туристичних підприємств. У сучасних умовах інвестори все частіше враховують ESG-критерії (екологічні, соціальні та управлінські фактори) при прийнятті рішень щодо фінансування бізнесу. Впровадження екологічних практик зменшує ризики та підвищує довіру з боку партнерів і фінансових установ, що може сприяти залученню додаткових інвестиційних ресурсів та розширенню бізнесу [5].

Окремо слід відзначити вплив екологічних заходів на формування конкурентних переваг. Підприємства, які демонструють екологічну відповідальність, мають вищий рівень лояльності клієнтів та кращу репутацію на ринку туристичних послуг. Це дозволяє їм утримувати стабільні позиції навіть в умовах високої конкуренції, а також забезпечує більш стійкий попит у довгостроковій перспективі.

Водночас необхідно враховувати, що впровадження екологічних заходів потребує початкових інвестицій, які можуть тимчасово збільшувати витрати підприємства. Проте аналіз наукових досліджень свідчить, що в середньо- та довгостроковій перспективі ці витрати компенсуються за рахунок економії ресурсів, зростання доходів та підвищення ефективності операційної діяльності.

Екологічні ініціативи є важливим чинником підвищення економічної ефективності туристичних підприємств у сучасних умовах розвитку ринку туристичних послуг. Їх впровадження сприяє оптимізації витрат за рахунок енерго- та ресурсозбереження, підвищенню якості обслуговування, формуванню позитивного іміджу підприємства та розширенню цільових сегментів споживачів.

Попри необхідність початкових інвестицій, екологічні заходи у середньо- та довгостроковій перспективі забезпечують зростання прибутковості, підвищення

конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості туристичних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Польова О. Економічні аспекти сталого туризму: принципи та нові можливості. *Економіка та суспільство*, (76). 2025. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-61>
2. Паньків Н., Скрипник М. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туризму в Україні: виклики сьогодення. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 308(4), 2022. 229-240. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-36>
3. Дишкантюк О. Інституційна трансформація для сталого розвитку індустрії гостинності. *Український економічний часопис*, 7, 2024. 141–147. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-7-23>
4. Kalinska V. P., Liubchenko V. V. Green hotel business: environmental responsibility. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2023. №9. С. 30–37.
5. Zhadko O. Ensuring sustainable tourism development of protected areas. *Економіка та суспільство*. 2025. №76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-86>

Кравченко Алевтина

студентка освітньої програми «Менеджмент» (Логістика),
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
Україна

ЗЕЛЕНА ЛОГІСТИКА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасний етап розвитку світової економіки дедалі більше орієнтується на принципи сталого розвитку, які передбачають поєднання економічного зростання, соціальної відповідальності та збереження навколишнього природного середовища. Одним із важливих інструментів реалізації таких підходів є зелена логістика, яка передбачає екологізацію транспортних, складських та управлінських процесів з метою мінімізації негативного впливу на довкілля [2].

Питання розвитку зеленої логістики набуває особливої актуальності для України в умовах активного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу. Адаптація до європейських стандартів передбачає модернізацію транспортної системи, скорочення викидів парникових газів, розвиток енергоефективних технологій та гармонізацію екологічного законодавства відповідно до європейських вимог [5]. У країнах Європейського Союзу зелена логістика вже

давно розглядається не лише як інструмент екологічної політики, а й як фактор підвищення конкурентоспроможності бізнесу.

Водночас в Україні процес упровадження принципів зеленої логістики відбувається повільніше через низку економічних та інфраструктурних проблем. Однією з найбільш серйозних проблем залишається значний рівень забруднення атмосферного повітря транспортним сектором. За даними екологічних досліджень, автомобільний транспорт формує вагомую частку шкідливих викидів у повітря, зокрема вуглекислого газу, оксидів азоту та дрібнодисперсних частинок, які негативно впливають як на довкілля, так і на здоров'я населення [1]. Ситуація ускладнюється тим, що значна частина транспортних засобів в Україні має високий ступінь фізичного зношення, а екологічні стандарти оновлення транспортного парку впроваджуються недостатньо швидко.

Таблиця 1

Основні проблеми впровадження зеленої логістики в Україні

Проблема	Характеристика	Наслідки
Зношений транспортний парк	Використання автомобілів із високим рівнем шкідливих викидів	Погіршення якості атмосферного повітря
Значні транспортні викиди	Високий рівень викидів CO ₂ , оксидів азоту та пилових частинок	Негативний вплив на довкілля і здоров'я населення
Недостатнє фінансування	Обмежені інвестиції у впровадження зелених технологій	Повільна модернізація логістичної системи
Недостатньо розвинена інфраструктура	Недостатній розвиток сучасної екологічної транспортної інфраструктури	Ускладнення переходу до екологічно орієнтованої логістики
Нормативні бар'єри	Повільна адаптація законодавства до стандартів ЄС	Гальмування екологічних реформ

Джерело: сформовано автором.

Наведені фактори свідчать, що впровадження зеленої логістики в Україні стримується не лише економічними труднощами, а й зовнішніми кризовими чинниками, зокрема воєнними діями.

Особливим фактором, який сьогодні неможливо ігнорувати при дослідженні екологічних проблем логістики, є повномасштабна війна. Внаслідок військової агресії російської федерації значних руйнувань зазнають промислові підприємства, транспортні вузли, нафтобази, об'єкти енергетичної інфраструктури та складські комплекси. Масові пожежі, що виникають після ракетних атак, супроводжуються потраплянням в атмосферне повітря великої кількості токсичних речовин, продуктів горіння, канцерогенних сполук та важких металів. У Національній доповіді про стан навколишнього природного середовища України зазначається, що техногенні аварії та забруднення

атмосфери залишаються одними з ключових екологічних викликів, а військові дії значно посилюють ці процеси [4].

Окрім екологічних наслідків війни, суттєвою проблемою залишається обмежене фінансування впровадження зелених технологій. Значна частина бюджетних ресурсів спрямовується на потреби оборони та відновлення пошкодженої інфраструктури. Це ускладнює впровадження сучасних екологічних технологій у транспортній сфері, стримує модернізацію логістичної інфраструктури та уповільнює загальний процес переходу до більш екологічно орієнтованих моделей господарювання [2].

Разом із тим перспективи розвитку зеленої логістики в Україні залишаються достатньо значними. Важливими напрямками можуть стати модернізація транспортної інфраструктури, збільшення частки залізничних перевезень, розвиток мультимодальної логістики, залучення міжнародних екологічних інвестицій та цифровізація логістичних процесів. Особливого значення набуває концепція зеленого відновлення економіки України, відповідно до якої післявоєнна відбудова має здійснюватися з урахуванням екологічних стандартів, енергоефективності та принципів сталого розвитку [3].

Таким чином, зелена логістика в сучасних умовах виступає не лише інструментом екологізації транспортної системи, а й важливим стратегічним напрямом розвитку економіки України. Незважаючи на існуючі проблеми, серед яких високий рівень транспортних викидів, недостатнє фінансування, недосконалість інфраструктури та негативний вплив повномасштабної війни, Україна має значний потенціал для впровадження екологічно орієнтованих логістичних рішень. Подальше впровадження принципів зеленої логістики має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики, оскільки саме екологічна модернізація транспортної системи визначатиме конкурентоспроможність України в процесі післявоєнного відновлення, сприятиме скороченню негативного впливу на довкілля та забезпечить ефективну інтеграцію до Європейського Союзу в межах реалізації принципів сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Аналіз викидів від транспорту в Україні. Ecoaction : вебсайт. URL: <https://ecoaction.org.ua/vykydy-vid-transportu.html>
2. Зелена логістика в Україні: проблеми та перспективи. ResearchGate : електронний науковий ресурс. URL: https://www.researchgate.net/publication/369055445_ZELENA_LOGISTIKA_V_U_KRAINI_PROBLEMI_TA_PERSPEKTIVI
3. Зелене відновлення економіки України: візія, потенціал, моделі : матеріали дослідницької секції. EFBM : офіційний вебресурс. URL: <https://www.efbm.org/wp->

content/uploads/2024/05/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B8-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D1%96%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D1%96%D0%B7%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB-%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%96.pdf

4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища України у 2021 році. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України : офіційний сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf>

5. Про затвердження нормативних документів у сфері охорони довкілля. Верховна Рада України. Законодавство України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-01#Text>

Ольшевський Дмитро

аспірант кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ІНСТИТУЦІЙНА ДОВІРА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасна екологічна модернізація економіки Європейського Союзу, втілена в Європейській зеленій угоді [4], є одним із найамбітішних стратегічних проєктів XXI століття. До 2050 року Європейський Союз планує досягти кліматичної нейтральності, що вимагає масштабних інвестицій у екологічно чисті технології, трансформації енергетичного сектору та перебудови всієї фінансової системи на засадах сталого розвитку. Однак успіх цієї трансформації залежить не лише від значних фінансових ресурсів та регуляторних стимулів. Ключовим, хоча й часто недооціненим чинником є високий рівень інституційної довіри — віра економічних агентів (підприємств, інвесторів, громадян) у прозорість, справедливість, стабільність та ефективність державних і наднаціональних інститутів.

Наукові дослідження підтверджують, що високий рівень інституційної довіри суттєво знижує транзакційні витрати в економіці, нівелює ризики опортуністичної поведінки та підвищує готовність суб'єктів господарювання

дотримуватися нових екологічних стандартів [2]. У країнах із розвиненою інституційною архітектурою ринок значно швидше інтегрує інструменти сталих фінансів, оскільки соціальний капітал виступає потужним драйвером екологічного переходу в межах ЄС [3]. Навпаки, дефіцит довіри стає серйозним бар'єром для реалізації зеленої політики, що особливо актуально для України, яка прагне інтегруватися в європейський екологічний простір в умовах післявоєнного відновлення.

Метою даних тез є проаналізувати роль інституційної довіри як чинника ефективної реалізації зеленої політики ЄС та визначити практичні уроки для трансформації регуляторної та фіскальної політики України.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання інституційних бар'єрів, які гальмують екологічний перехід в Україні, та використанням європейського досвіду для відновлення довіри бізнесу й населення до держави — одного з ключових завдань економічної політики на сучасному етапі.

Центральним елементом системи сталих фінансів Європейського Союзу є Європейська таксономія сталих діяльностей — класифікаційна система, яка чітко визначає, які економічні діяльності вважаються екологічно сталими. Вона охоплює шість екологічних цілей (зокрема, пом'якшення зміни клімату, адаптацію, перехід до циркулярної економіки) та встановлює технічні критерії оцінки. Таксономія виконує функцію «спільної мови» для інвесторів, компаній та регуляторів, суттєво знижуючи інформаційну асиметрію та ризики введення в оману щодо екологічності. Завдяки цьому бізнес отримує чіткі сигнали щодо пріоритетних напрямів інвестування, що підвищує передбачуваність регуляторного середовища та довіру ринку.

Доповнює таксономію Регламент щодо розкриття інформації про сталі фінанси, який зобов'язує фінансових учасників ринку розкривати інформацію про інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських ризиків, вплив інвестицій на сталість та класифікацію продуктів. Хоча цей регламент має певні недоліки (гібридність правил і принципів), він сприяє прозорості та стандартизації звітності, що є ключовим для відновлення довіри інвесторів.

У країнах з високою інституційною довірою ці інструменти працюють ефективніше. У Німеччині та Швеції високий рівень довіри до регуляторних органів (часто понад 50–60% за даними Організації економічного співробітництва та розвитку та Євробарометру) дозволяє швидше приймати та впроваджувати екологічно чисті технології, зокрема зелений водень [5]. Дослідження показують, що в таких країнах бізнес охочіше інвестує в проекти, що відповідають таксономії, оскільки впевнений у стабільності правил і відсутності довільності правозастосування.

Важливим механізмом, що поєднує екологічні цілі з соціальною справедливістю, є Фонд справедливої трансформації. Фонд спрямований на підтримку регіонів, що залежать від вугільної промисловості, і передбачає не

лише інфраструктурні інвестиції, а й перепідготовку працівників, створення нових робочих місць та залучення громад.

Таблиця 1

Порівняння рівня довіри до державних інститутів у вибраних країнах ЄС (приблизні дані 2023–2025 рр., % респондентів, які довіряють)

Країна	Довіра до уряду/парламенту	Довіра до ЄС інститутів	Особливості реалізації зеленої політики
Швеція	55–65%	Висока	Висока суспільна підтримка, стабільність політики
Норвегія	60–70%	Висока	Ефективне впровадження зеленої промислової політики
Німеччина	45–55%	Середньо-висока	Сильна роль бізнесу та профспілок у справедливій трансформації
Польща	30–40%	Вища за національну	Виклики з довірою в вугільних регіонах, важливість інклюзивності

У Польщі (найбільшому отримувачі Фонду справедливої трансформації — близько 3,85 млрд євро) успіх трансформації Верхньої Сілезії та інших регіонів значною мірою залежить від відновлення інституційної довіри через прозоре управління та залучення зацікавлених сторін [1]. Порівняльні дослідження підкреслюють, що там, де вдалося забезпечити справедливий розподіл ресурсів та участь громад, рівень спротиву трансформації суттєво нижчий.

Таблиця 2

Ключові інструменти ЄС та їх внесок у підвищення інституційної довіри

Інструмент	Основна функція	Вплив на довіру ринку та суспільства
Європейська таксономія сталих діяльностей	Класифікація сталих діяльностей	Зниження ризиків введення в оману, передбачуваність
Регламент щодо розкриття інформації про сталі фінанси	Розкриття ESG-інформації	Прозорість для інвесторів
Фонд справедливої трансформації	Підтримка вразливих регіонів	Соціальна справедливість, зменшення спротиву
Звітність про екологічні, соціальні та управлінські фактори	Обов'язкова звітність для великих компаній	Підвищення підзвітності бізнесу

Європейський досвід переконливо демонструє, що інституційна довіра є не другорядним, а фундаментальним чинником і каталізатором успішної екологічної модернізації та розбудови системи сталих фінансів, ефективність якої базується на поєднанні чітких регуляторних стандартів, прозорості звітності й соціально-інклюзивних фіскальних механізмів. У країнах Північної Європи (Швеція, Норвегія) та Німеччині стабільність інститутів і традиція соціального діалогу забезпечують широку підтримку таких інструментів, як Європейська

таксономія сталих діяльностей та Регламент щодо розкриття інформації про сталі фінанси. Це дозволяє реалізовувати масштабні реформи з мінімальним опором, суттєво знижує трансакційні витрати та прискорює інвестиції в екологічні проекти. Водночас досвід Фонду справедливої трансформації в Польщі показує, що навіть за нижчого стартового рівня довіри прозоре та інклюзивне управління процесами декарбонізації вугільних регіонів спроможне суттєво пом'якшити соціальний спротив і забезпечити залученість суспільства й бізнесу до реалізації екологічних цілей.

Для України, де рівень інституційної довіри до державних органів залишається відносно низьким, ці уроки набувають особливої актуальності. Низька довіра гальмує залучення інвестицій, ускладнює дотримання європейських стандартів та перешкоджає детінізації економіки. Тому трансформація регуляторної та фіскальної політики повинна бути спрямована не лише на формальне запозичення європейських інструментів, а й на системне відновлення довіри економічних агентів.

Ключові напрями змін у регуляторній політиці:

1. Впровадження прозорих та передбачуваних стандартів сталих фінансів. Україна має адаптувати Європейську таксономію сталих діяльностей та Регламент щодо розкриття інформації про сталі фінанси з урахуванням національних особливостей, забезпечуючи чіткі, стабільні та обов'язкові правила гри. Це передбачає створення національної таксономії екологічно чистих проектів з незалежним наглядом та публічним моніторингом, що зменшить ризики введення в оману щодо екологічності та підвищить довіру інвесторів.

2. Посилення підзвітності та антикорупційних механізмів. Необхідно запровадити обов'язкову звітність про екологічні, соціальні та управлінські фактори (за аналогією з відповідною європейською директивою) для великих підприємств та фінансових установ з публічним доступом до даних. Це створить умови для реального контролю з боку громадянського суспільства та бізнесу.

У фіскальній політиці пріоритетними мають стати:

- Розвиток цільових екологічних фіскальних інструментів (податкові пільги, гранти, гарантії для проектів, що відповідають таксономії) з прозорими критеріями розподілу.

- Створення національного аналога Фонду справедливої трансформації для підтримки регіонів, залежних від традиційної енергетики, з обов'язковим залученням місцевих громад, профспілок та бізнесу до управління коштами.

- Інтеграція механізмів моніторингу ефективності використання коштів, що безпосередньо впливатиме на відновлення довіри населення та підприємств.

Реалізація цих заходів дозволить не лише прискорити екологічний перехід, а й сформуванню довірче середовище в системі соціально-економічних відносин. Підвищення інституційної довіри через прозорість, справедливість та

стабільність політики стане важливою передумовою детінізації економіки, залучення іноземних інвестицій та загального сталого розвитку України.

Таблиця 3

Основні рекомендації для України на основі європейського досвіду

Європейський інструмент/досвід	Рекомендація для України	Очікуваний вплив на інституційну довіру
Європейська таксономія сталих діяльностей + Регламент щодо розкриття інформації	Адаптація національної таксономії з незалежним наглядом	Зниження асиметрії інформації, передбачуваність
Фонд справедливої трансформації	Створення регіональних фондів справедливої трансформації з участю громад	Соціальна справедливість, зменшення спротиву
Звітність про екологічні, соціальні та управлінські фактори	Обов'язкова публічна звітність для ключових секторів	Підвищення підзвітності інститутів
Соціальний діалог (Німеччина, Швеція)	Посилення тристоронніх консультацій (державо–бізнес–громада)	Легітимізація реформ, зростання довіри

Таким чином, інституційна довіра виступає каталізатором ефективної зеленої політики. Використання європейських уроків у трансформації регуляторної та фіскальної політики України дозволить не тільки виконати вимоги європейської інтеграції, а й суттєво зміцнити соціально-економічні відносини на засадах довіри, що є ключовим завданням сучасного етапу розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Berisha E. та ін. Just Green Transitions in the EU: Comparing the Cases of Italy, Poland, Sweden, and the Netherlands. *Environmental Policy and Governance*. 2025. Vol. 35, No. 2. Pp. 89–104.
2. Devine D. Political trust and climate policy choice: evidence from a conjoint experiment. *Journal of Public Policy*. 2024. Vol. 44, No. 1. Pp. 12–28.
3. Peiró-Palomino J. та ін. Is social capital a driver of the green transition in the European Union? *Ecological Economics*. 2025. Vol. 230. Art. 108450.
4. Європейська комісія. Європейська зелена угода: Комунікація Комісії. Брюссель, 2019. 24 с.
5. Організація економічного співробітництва та розвитку. Drivers of Trust in Public Institutions in Norway. Париж : Видавництво ОЕСР, 2022. 142 р.

Райковська Інна

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів і обліку,
проректорка з навчально-методичної та наукової роботи,

*ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД «КИЇВСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ
БІЗНЕСУ І ПРАВА», Україна*

Муравський Олександр

доктор філософії за спеціальністю «Облік і оподаткування»,

доцент кафедри фінансів і обліку,

*ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД «КИЇВСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ
БІЗНЕСУ І ПРАВА», Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ СТАЛИХ ФІНАНСІВ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки та посилення уваги до сталого розвитку інформаційно-комунікаційні процеси набувають особливого значення в системі обліку, аналізу й оподаткування. Реалізація політики сталих фінансів потребує якісної, достовірної, оперативної та зіставної інформації про фінансові й нефінансові результати діяльності суб'єктів господарювання, їхній вплив на економічне, соціальне та екологічне середовище, а також рівень прозорості, доброчесності й відповідальності бізнесу.

Глобалізація, розвиток цифрових платформ, автоматизованих інформаційних систем, електронного документообігу, хмарних сервісів, бізнес-аналітики та технологій обробки великих даних суттєво змінюють зміст, форми й механізми професійної взаємодії у сфері обліково-аналітичного забезпечення управління. У цьому контексті інформація стає не лише ресурсом управління, а й основою формування довіри до фінансової звітності, податкової поведінки, інвестиційних рішень і процесів реалізації політики сталих фінансів.

Інформаційно-комунікаційні трансформації в системі обліку, аналізу й оподаткування проявляються у переході від фрагментарної моделі обробки даних до інтегрованого цифрового середовища, у якому фінансова, управлінська, податкова та нефінансова інформація поєднується в єдиному інформаційному просторі. Бухгалтерський облік у таких умовах уже не обмежується функцією реєстрації господарських операцій, а виступає джерелом формування інформаційної бази для оцінювання сталості бізнесу, ефективності використання ресурсів, прозорості операцій та відповідності діяльності підприємства принципам сталого розвитку.

Аналіз господарської діяльності трансформується з періодичного підсумкового оцінювання у безперервний процес обробки, інтерпретації, візуалізації та прогнозування даних. Його роль посилюється в частині оцінювання фінансової стійкості, ресурсної ефективності, інвестиційної привабливості, ризиків сталого розвитку, впливу ESG-чинників, а також здатності підприємства адаптуватися до змін регуляторного та ринкового

середовища. Податкова сфера дедалі більше переходить у формат електронної взаємодії, що сприяє підвищенню прозорості податкового адміністрування, зниженню паперового навантаження та формуванню відповідальної податкової поведінки бізнесу.

У контексті реалізації політики сталих фінансів особливої актуальності набуває якість інформаційної взаємодії між підприємствами, державними органами, фінансовими установами, інвесторами, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами [4]. Сталі фінанси передбачають не лише залучення фінансових ресурсів у проекти сталого розвитку, а й наявність прозорої системи обліку, аналізу, звітності й оподаткування, яка дає змогу оцінити реальний внесок суб'єктів господарювання у досягнення економічної, соціальної та екологічної стійкості.

Глобальний контекст цих змін визначається кількома взаємопов'язаними тенденціями. По-перше, відбувається уніфікація цифрових підходів до ведення обліку, складання звітності та електронного обміну даними. По-друге, міжнародна інтеграція ринків посилює вимоги до якості, зіставності та прозорості фінансової й нефінансової інформації [4]. По-третє, розвиток цифрових сервісів, програмних платформ і штучного інтелекту розширює можливості аналітичної обробки даних, але водночас підвищує ризики інформаційної залежності, кіберзагроз і втрати контролю над якістю інформації.

У сфері бухгалтерського обліку інформаційно-комунікаційні трансформації пов'язані передусім із переходом до автоматизованих облікових систем, електронного документообігу, інтеграції фінансових, управлінських, податкових та операційних даних [1; 3]. Це дозволяє забезпечити оперативність формування звітної інформації, зменшити трудомісткість облікових процедур, підвищити точність даних і посилити контроль за їх рухом. Водночас змінюється професійна роль бухгалтера: він дедалі більше виступає не лише виконавцем облікових операцій, а й координатором інформаційних потоків, аналітиком, комунікатором і учасником процесу прийняття управлінських рішень у сфері сталого розвитку.

У сфері аналізу господарської діяльності цифрові трансформації проявляються у використанні бізнес-аналітичних платформ, дашбордів, цифрових панелей управління, інтерактивної візуалізації, автоматизованого прогнозування та сценарного моделювання. Це дає змогу перейти від статичних звітів до динамічного аналітичного моніторингу, своєчасно виявляти тенденції, ризики й відхилення, а також оцінювати вплив фінансових і нефінансових чинників на довгострокову стійкість підприємства.

У сфері оподаткування інформаційно-комунікаційні зміни проявляються через цифровізацію звітності, розвиток електронних кабінетів платників, автоматизацію податкового адміністрування, використання цифрових реєстрів і алгоритмів моніторингу ризикових операцій [2]. Такі процеси підвищують швидкість обробки податкової інформації, спрощують комунікацію між державою та бізнесом, сприяють прозорості податкових процедур, але водночас

вимагають від підприємств більшої цифрової дисципліни, точності даних і готовності працювати в умовах постійного інформаційного контролю.

Таблиця 1

Основні напрями інформаційно-комунікаційних трансформацій обліку, аналізу й оподаткування в контексті сталих фінансів

Сфера	Ключові трансформації	Нові комунікаційні можливості	Основні виклики
Бухгалтерський облік	Автоматизація облікових процесів, електронний документообіг, хмарні сервіси, інтеграція фінансової та нефінансової інформації	Формування достовірної інформаційної бази для оцінювання прозорості, ресурсної ефективності та сталості бізнесу	Технічна залежність, потреба у цифрових компетентностях, ризики втрати або викривлення даних
Аналіз господарської діяльності	ВІ-платформи, візуалізація даних, аналітика в режимі реального часу, сценарне моделювання	Оцінювання фінансової стійкості, ESG-ризиків, ефективності управлінських рішень і довгострокової результативності	Ризик неправильної інтерпретації даних, залежність від якості інформаційних систем
Оподаткування	Електронна звітність, цифрове адміністрування, автоматизований контроль, електронна взаємодія з державою	Підвищення прозорості податкової поведінки, відповідальності бізнесу та довіри до системи публічних фінансів	Кіберризики, зростання вимог до точності даних, посилення цифрового контролю

Дані табл. 1 свідчать, що трансформації у сфері обліку, аналізу й оподаткування мають не ізольований, а системний характер. Усі три компоненти функціонують у спільному інформаційному полі, де цифрові технології змінюють не лише інструменти роботи, а й логіку професійної комунікації. Саме ця інтеграція створює передумови для формування якісної інформаційної основи сталих фінансів, оскільки забезпечує прозорість даних, контроль за їх достовірністю і можливість обґрунтованого прийняття фінансових, інвестиційних та податкових рішень.

Інформаційно-комунікаційні трансформації мають важливе значення і для внутрішнього середовища підприємства. Завдяки цифровим каналам обміну інформацією прискорюється рух даних між підрозділами, зменшуються затримки у формуванні управлінської звітності, підвищується координація між бухгалтерською службою, фінансовим менеджментом, аналітиками, керівництвом і податковими консультантами. Це дозволяє підприємству діяти більш узгоджено, швидше реагувати на зміни ринкової ситуації та формувати обґрунтовану систему управління витратами, доходами, податковими зобов'язаннями, фінансовими ризиками та показниками сталого розвитку.

Водночас цифрова глобалізація породжує нові загрози, які не можна

ігнорувати. Серед них – ризики втрати конфіденційної інформації, зростання залежності від програмного забезпечення, кіберзагрози, порушення цілісності даних, технічні збої, а також проблема надмірної алгоритмізації рішень, коли автоматизація може знижувати критичність професійного судження. Унаслідок цього інформаційно-комунікаційні трансформації потребують не лише технологічного оновлення, а й належної інфраструктури інформаційної безпеки, внутрішнього контролю, цифрової етики та підвищення кваліфікації персоналу.

Таблиця 2

*Переваги та ризики інформаційно-комунікаційних трансформацій у реалізації
політики сталих фінансів*

Аспект	Переваги	Ризики
Швидкість обміну інформацією	Оперативність управлінських і фінансових рішень, скорочення часу на обробку даних	Поверхневий аналіз, зростання ймовірності швидких помилок
Інтеграція процесів	Узгодженість даних, взаємозв'язок обліку, аналізу, звітності та податкового адміністрування	Складність підтримки єдиної системи, висока вартість цифрової інфраструктури
Прозорість і контроль	Підвищення відстежуваності операцій, зростання довіри до звітності та податкової поведінки бізнесу	Посилення зовнішнього контролю, інформаційне перевантаження
Доступність аналітики	Покращення обґрунтованості управлінських рішень і оцінювання ризиків сталого розвитку	Залежність від цифрової грамотності користувачів, ризик спрощення складних висновків
Глобальна взаємодія	Адаптація до міжнародних вимог, порівнюваність інформації, розширення доступу до сталого фінансування	Зростання вимог до стандартизації та постійної адаптації до нових правил

Аргументи, наведені в табл. 2, дозволяють зробити висновок, що інформаційно-комунікаційна трансформація у сфері обліку, аналізу й оподаткування є багатовекторним процесом, який одночасно відкриває нові можливості для реалізації політики сталих фінансів і підвищує складність професійного середовища. Її позитивний потенціал реалізується лише за умови, що цифровізація супроводжується належним нормативним, організаційним, кадровим та інформаційно-безпековим забезпеченням.

У контексті сталих фінансів особливу роль відіграє питання гармонізації інформаційних підходів. Зростаюча інтеграція економічних процесів, міжнародні ланцюги вартості, стандартизація фінансової та нефінансової звітності, розвиток транснаціональних цифрових платформ формують новий тип професійної комунікації, у якому локальні інформаційні системи вже не можуть існувати ізольовано. Для підприємств це означає потребу в адаптації до міжнародних вимог щодо якості інформації, прозорості звітності, захисту даних, відповідальності податкової поведінки та швидкості обміну інформацією.

Отже, інформаційно-комунікаційні трансформації обліку, аналізу й

оподаткування є важливою передумовою реалізації політики сталих фінансів. Вони змінюють зміст професійної діяльності, посилюють інтеграцію інформаційних процесів, підвищують значення цифрової інфраструктури та роблять якість комунікацій критично важливою умовою прозорого, відповідального й ефективного функціонування підприємства.

Таким чином, сучасна система обліку, аналізу й оподаткування дедалі більше набуває рис єдиного інформаційно-комунікаційного комплексу, у якому результативність залежить від швидкості, точності, інтегрованості, безпечності та стратегічної релевантності інформаційної взаємодії. Подальший розвиток цих сфер має орієнтуватися не лише на технологічне оновлення, а й на формування стійких цифрових моделей обліку, аналізу, звітності й податкового адміністрування, здатних забезпечити реалізацію політики сталих фінансів, підвищення прозорості бізнесу та досягнення цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Головчак Ю. В., Головчак Г. В., Писарчук О. В. Цифровізація бухгалтерського обліку: переваги та виклики в епоху цифрових технологій. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 11. С. 38–42.
2. Гриценко О. Роль цифрової трансформації обліку та оподаткування у відновленні та сталому розвитку підприємництва в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 2(59). С. 356–362. DOI: 10.32782/2308-1988/2026-59-48.
3. Жиглей, І. В., Лайчук, С. М., & Поліщук, І. Р. (2024). Використання інформаційних технологій у бухгалтерському обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 1 (107). С. 95-102. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-1\(107\)-95-102](https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-95-102)
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=19 (дата звернення: 26.07.2026).

Метеленко Наталя

*докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів,
ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, Україна*

Попова Алла

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів,
ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, Україна*

КЛІМАТИЧНА ПРОСВІТА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Усвідомлення людством масштабів кліматичних загроз обумовило необхідність запровадження кліматичної освіти та екологічної просвіти населення. Серед базових міжнародних нормативних документів з цього приводу особливе місце займають Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та Паризька кліматична угода.

У відповідності до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, що була ратифікована Законом № 435/96-ВР від 29.10.96 р., Україна взяла на себе зобов'язання із забезпечення на всіх рівнях, в т.ч. в сфері освіти і науки, таких заходів, як:

- «і) розроблення і здійснення програм просвіти та інформування громадськості з проблем зміни клімату і її наслідків;
- іі) доступ громадськості до інформації про зміни клімату та їх наслідки;
- ііі) участь громадськості у розгляданні питань зміни клімату та їх наслідків і у розробленні відповідних заходів реагування; і
- іv) підготовку наукового, технічного і управлінського персоналу» (ст. 6) [1].

Згідно із Паризькою угодою (ратифікованою Законом України № 1469-VIII від 14.07.2016 р.) Сторони мають «сприяти розвитку, поширенню і використанню технологій та доступу до кліматичного фінансування, відповідним аспектам просвіти, підготовки кадрів та інформуванню громадськості...» (ст. 11) та здійснювати заходи «щодо активізації просвіти, підготовки кадрів, інформування громадськості, широкій участі громадськості та доступу громадськості до інформації з питань зміни клімату, визнаючи важливість цих кроків для активізації дій в рамках цієї Угоди» (ст. 12) [2].

В той же час у вітчизняному законодавчому полі є суттєві прогалини відносно реалізації наведених вище зобов'язань України.

Необхідно зазначити, що в Проекті Концепції розвитку освіти України на 2015–2025 роки [3] не були передбачені норми стосовно виконання Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Паризької угоди. В Аналітичному звіті «Стан урахування рекомендацій, викладених у галузевих аналізах політик, програм, планів і законодавчих актів щодо реалізації в Україні положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» (підготовленому за результатами дослідження, яке відбувалося за підтримки Глобального екологічного фонду (ГЕФ) та у співпраці з Програмою розвитку ООН в Україні, в рамках проекту ПРООН/ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України»), станом на жовтень 2017 р. стосовно галузі «Освіта та наука» був складений перелік із 24 пунктів щодо неврахування Рекомендацій (серед яких один із частковим врахуванням) [4].

Так, в сфері підгалузі «Освіта» не були враховані наступні Рекомендації:

- розробити, затвердити та впроваджувати в практику підвищення кваліфікації кадрів і організації просвіти серед місцевого населення щодо питань зміни клімату;
- розробити, затвердити та впровадити у роботу освітніх округів програми просвіти та інформування громадськості з проблем зміни клімату та її наслідків;
- розробити навчальні програми для центрів неформальної та післядипломної освіти щодо питань зміни клімату [4].

Крім того, не знайшли відображення в Проекті Концепції розвитку освіти України на 2015–2025 роки і такі Рекомендації, як «...забезпечення в загальноосвітніх навчальних закладах усіх рівнів освіти, в тому числі й неформальної освіти, вивчення питань, пов'язаних із зміною клімату» [4] та «...запровадження в практику підготовки та перепідготовки педагогічного працівників за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями обмін персоналом і його відрядження з метою підготовки експертів у галузі освіти» [4] тощо.

Щодо підгалузі: «Неформальна та інформальна освіта» слід відмітити неврахування Рекомендації стосовно оновлення в Проекті Концепції розвитку освіти України на 2015–2025 роки розділу «Зміст освіти» стосовно додавання наступних положень: 1) «забезпечити оптимальне використання розроблених освітніх матеріалів для неформальної освіти громадськості з питань зміни клімату, її наслідків», 2) «організувати міжнародний обмін навчальними матеріалами для неформальної освіти громадськості з питань зміни клімату, її наслідків», як не передбачені і впровадження, реалізація і «використання навчальних програм, розроблених міжнародними організаціями та вченими, в навчально-виховному процесі навчальних закладів усіх рівнів освіти, в тому числі й неформальної освіти» [4].

Слід зауважити, що Концепція розвитку освіти України на 2015–2025 роки не була затверджена. Натомість, у прийнятому в 2017 р. Законі України «Про освіту», також не передбачені норми щодо реалізації просвітнього процесу з питань зміни клімату та її руйнівних наслідків для людства.

Опосередковано про напрямок відносно вирішення кліматичних проблем згадується в положеннях ст. 6 вищезазначеного Закону, відповідно до якої засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є, в т. ч. «формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля», та ст. 12 – щодо необхідності формування у людини такої ключової компетентності, як екологічна [5].

Але для виконання Україною зобов'язань із запровадження просвіти з проблем клімату, наявність наведених вище законодавчих норм та, навіть їх виконання і реалізація, є явно недостатніми. За нашими нерепрезентативними опитуваннями здобувачів вищої освіти, більшість громадян демонструє низьку або повну відсутність кліматичної обізнаності та свідомості. Саме тому, а також у відповідності до євроінтеграційних процесів, що тривають наразі в Україні, є

актуальною потреба в широкій і зрозумілій кліматичній інформованості громадськості про причини та наслідки глобального потепління.

На переконання провідних фахівців світового рівня у галузі сталого розвитку у вищій освіті, агентами змін в сфері кліматичної грамотності і відповідальності мають стати університети. Як зазначає Вальтер Леал Фільйо в статті «Управління освітою щодо зміни клімату в університетах: огляд», «...зміна клімату – це глобальна проблема, наслідки якої охоплюють широкий спектр дисциплін. Тому важливо, щоб ця тема була врахована як частина навчання та досліджень університетських програм» [6]. Тобто, університети мають відігравати роль центрів з формування екологічної культури суспільства та поширення кліматичних знань серед населення.

Забруднення атмосфери Землі трильйонами тонн парникових газів при щорічному збільшенні викидів в атмосферу через діяльність людей швидко змінює клімат з руйнівними наслідками для життя на планеті. При цьому, окремої оцінки та відповідного реагування з боку міжнародної спільноти заслуговує і розмір кліматичних шкоди та втрат в Україні через триваючу більш, як чотири роки повномасштабну війну, що вже суттєво погіршило кліматичну ситуацію в усьому світі.

Для вирішення окреслених вище важливих завдань та виконання Україною зобов'язань згідно із Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Паризькою угодою, пропонуємо активізувати роботу із впровадження в учбових закладах для учнів, слухачів і здобувачів інформаційних занять про стан глобального потепління, зміни клімату та відповідних руйнівних наслідків, в результаті чого значно збільшуватиметься загальний рівень кліматичної інформованості громадян. Доцільним передбачається введення в навчальні програми всіх спеціальностей, принаймні у вищих навчальних закладах, курсів із оглядовими інформаційними лекціями та практичними заняттями щодо змін клімату та відповідних негативних наслідків для людства. Зокрема, в якості складової навчального процесу в Інженерному навчально-науковому інституті ім. Ю.М. Потебні ЗНУ для здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії на кафедрі інформаційної економіки, підприємництва та фінансів був розроблений і викладається курс «Управління екологічною безпекою промислового регіону та кліматична політика» (як вибіркова освітня компонента), і робота в цьому напрямку триває.

З метою розв'язання в країні надважливого питання з просвіти, навчання та інформування громадськості щодо насування глобальної кліматичної кризи необхідно також запровадження державного регулювання процесу виконання цієї роботи на рівні Міністерства освіти і науки України. Крім того, відповідні норми мають бути передбачені в Стратегії розвитку освіти і науки до 2030 року, над проектом якої наразі активно працюють фахівці, експерти та громадськість.

Список використаних джерел:

1. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (ратифікована Законом України № 435/96-ВР від 29.10.96 р. «Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату»). Офіційний сайт ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text (дата звернення 01.06.2026).
2. Паризька угода (ратифікована Законом України № 435/96-ВР від 29.10.96 р. «Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату»). Офіційний сайт ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text (дата звернення 01.06.2026).
3. Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року Міністерства освіти і науки України. Сайт «Новини освіти в Україні». URL: <https://osvita.ua/news/43501/> (дата звернення 02.06.2026).
4. Аналітичний звіт «Стан урахування рекомендацій, викладених у галузевих аналізах політик, програм, планів і законодавчих актів щодо реалізації в Україні положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату», підготовлений за результатами дослідження, яке відбувалося за підтримки Глобального екологічного фонду (ГЕФ) та у співпраці з Програмою розвитку ООН в Україні, в рамках проекту ПРООН/ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України». URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/161dd362b75f1e27126136d486f1a5a483b52eba6d6ff29df0a8dbe4d05f0b46.pdf> (дата звернення 02.06.2026).
5. «Про освіту». Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (із змін.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 02.06.2026).
6. Handling climate change education at universities: an overview. Leal Filho et al. Environ Sci Eur (2021) 33:109. URL: https://www.researchgate.net/publication/354846636_Handling_climate_change_education_at_universities_an_overview/link/6150001a522ef665fb5ed898/download (doi.org/10.1186/s12302-021-00552-5) (дата звернення 02.06.2026).

Срібна Євгенія

*кандидатка економічних наук,
доцентка кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна*

Гуцул Антон

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна*

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ В УКРАЇНІ

Європейська інтеграція України передбачає не лише адаптацію законодавства до норм ЄС, а й поступове впровадження нових підходів до економічного розвитку. Одним із таких підходів є реалізація принципів Європейського зеленого курсу, що поєднує економічне зростання з екологічною відповідальністю та раціональним використанням ресурсів. В умовах відновлення економіки та структурних змін особливого значення набуває оцінка впливу зеленого переходу на основні макроекономічні процеси, інвестиційну діяльність, зайнятість населення та конкурентоспроможність національної економіки.

Мета дослідження полягає у визначенні впливу Європейського зеленого курсу на макроекономічний розвиток України в умовах європейської інтеграції.

У макроекономічному вимірі зелений перехід охоплює комплекс змін у виробництві, енергетиці, транспорті, фінансовій системі та сфері споживання. Його реалізація спрямована на зниження ресурсомісткості економіки, скорочення викидів парникових газів та підвищення конкурентоспроможності національних виробників. Разом з тим перехід до зеленої економіки стимулює розвиток інноваційних технологій, створення нових ринків та формування сучасних моделей господарювання.

Одним із найважливіших напрямів впливу Європейського зеленого курсу є модернізація енергетичного сектору. Для України це означає необхідність розвитку відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності виробництва та скорочення залежності від викопного палива. Впровадження сучасних енергетичних технологій сприяє зміцненню енергетичної безпеки держави, зменшенню виробничих витрат та підвищенню стійкості економіки до зовнішніх шоків.

Ще одним важливим чинником макроекономічного розвитку виступає також залучення інвестицій у проекти сталого розвитку. Реалізація екологічних програм потребує значних фінансових ресурсів, що стимулює розвиток зелених

фінансових інструментів, екологічного кредитування та міжнародного інвестиційного співробітництва. Для України це створює додаткові можливості модернізації інфраструктури та оновлення виробничих потужностей відповідно до європейських стандартів. Зелений перехід впливає і на ринок праці. Розвиток відновлюваної енергетики, екологічного менеджменту, ресурсоефективних технологій та сталого фінансування формує попит на нові професії та компетентності. У зв'язку з цим особливого значення набуває розвиток людського капіталу та адаптація освітніх програм до потреб зеленої економіки.

Попри значні перспективи, реалізація цілей Європейського зеленого курсу супроводжується низкою викликів. Зокрема, потреба у значних інвестиціях, технологічне відставання окремих галузей, недостатній рівень екологічної модернізації підприємств та необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення. Додатковим викликом для України залишаються наслідки воєнних дій та потреба у відновленні зруйнованої інфраструктури.

Особливого значення зелений перехід набуває в контексті євроінтеграції України. Європейський Союз залишається найбільшим торговельним партнером України: у 2024 році на країни ЄС припадало близько 59% українського експорту товарів та понад 50% імпорту [1]. Адаптація національної економіки до екологічних та виробничих стандартів ЄС стає необхідною умовою збереження конкурентних позицій українських виробників на європейському ринку. Важливим стимулом модернізації виступає механізм транскордонного вуглецевого коригування (СВАМ), який поступово запроваджується в ЄС і охоплює продукцію енергоємних галузей. У цих умовах впровадження енергоефективних технологій, скорочення викидів та модернізація виробництва сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості країни, залученню міжнародного фінансування та розширенню можливостей участі українських підприємств у європейських ланцюгах створення вартості.

Таким чином, Європейський зелений курс є важливим чинником макроекономічного розвитку України в умовах європейської інтеграції. Його реалізація сприяє модернізації виробництва, підвищенню енергетичної ефективності, розвитку інноваційної діяльності та залученню інвестицій у стратегічно важливі галузі економіки. Впровадження принципів зеленої економіки створює передумови для зниження ресурсомісткості виробництва, підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників і зміцнення економічної безпеки держави. Водночас успішна адаптація до екологічних стандартів Європейського Союзу сприятиме розширенню можливостей участі України у європейських виробничих і торговельних ланцюгах, а також підвищенню інвестиційної привабливості країни.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля товарами України з країнами ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://stat.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2026).

Зварун Богдан

аспірант кафедри адміністративного менеджменту

та зовнішньоекономічної діяльності,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Файчук Олександр

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри

адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ПРАВОВІ МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція України обумовлює необхідність комплексної адаптації національного аграрного сектору до сучасних підходів Європейського Союзу у сфері сталого розвитку. У процесі наближення законодавства України до асвіс ЄС особливого значення набуває впровадження правових механізмів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів та підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва. Особливої актуальності зазначене питання набуває для сільськогосподарських підприємств, діяльність яких безпосередньо пов'язана з використанням земельних, водних та інших природних ресурсів, забезпеченням продовольчої безпеки держави та виконанням екологічних зобов'язань, що поступово посилюються в умовах європейської інтеграції. У зв'язку з цим важливим завданням є формування ефективної системи правових методів реалізації принципів сталого розвитку в діяльності аграрних суб'єктів господарювання.

На сучасному етапі сталий розвиток аграрного сектору розглядається як збалансоване поєднання економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної відповідальності. Як зазначає О. Л. Попова, новації Спільної аграрної політики Європейського Союзу у програмному періоді 2021–2027 рр. спрямовані на посилення екологічної складової аграрного виробництва та досягнення цілей сталого розвитку через запровадження нових механізмів державної підтримки й екологічних вимог до виробників [1].

Реалізація зазначених цілей неможлива без застосування ефективних правових методів впливу на діяльність сільськогосподарських підприємств. Під такими методами доцільно розуміти сукупність юридичних засобів і способів регулювання суспільних відносин, спрямованих на забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва.

До основних правових методів у цій сфері належать нормативне регулювання використання земель та інших природних ресурсів, встановлення екологічних стандартів виробництва, сертифікація сільськогосподарської продукції, механізми державної підтримки, а також договірне регулювання господарської діяльності. Водночас важливого значення набувають стимулюючі механізми, спрямовані на заохочення агровиробників до впровадження екологічно безпечних технологій і практик господарювання.

Особливістю сучасного регулювання аграрної сфери в Європейському Союзі є поєднання обов'язкових нормативних вимог із системою економічного стимулювання екологічно відповідальної діяльності. Такий підхід дозволяє не лише встановлювати стандарти поведінки для агровиробників, а й створювати умови для їх зацікавленості у впровадженні природоохоронних практик. Зокрема, Регламент (ЄС) 2021/2115 передбачає використання екосхем, механізмів умовності (conditionality), а також інших інструментів фінансової підтримки, спрямованих на досягнення кліматичних та екологічних цілей Спільної аграрної політики [2]. Зазначені інструменти сприяють поширенню практик сталого землекористування, збереженню біорізноманіття та зниженню негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє природне середовище. На нашу думку, відповідний досвід може бути використаний під час подальшого вдосконалення механізмів державної підтримки аграрного сектору України.

Отже, в умовах європейської інтеграції правові методи реалізації сталого розвитку сільськогосподарських підприємств повинні формувати цілісну систему регуляторних та стимулюючих інструментів впливу. Їх подальший розвиток доцільно здійснювати шляхом гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, удосконалення механізмів державної підтримки екологічно орієнтованого виробництва та створення належних правових умов для підвищення конкурентоспроможності українських сільськогосподарських підприємств на європейському ринку.

Список використаних джерел

1. Попова О.Л. Новації спільної аграрної політики ЄС у програмному періоді 2021–2027 рр. Економіка України. 2020. № 6. С. 83–95.
2. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic

Plans) and financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No 1305/2013 and (EU) No 1307/2013. OJ L 435, 06.12.2021.

Самойленко Олег,

студент магістратури,

Глухівський національний педагогічний Університет ім. О. Довженка,

майстер виробничого навчання,

Шосткинське вище професійне училище, Україна

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ, ЕКОЛОГІЧНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Відновлення України після масштабних руйнувань дедалі виразніше виходить за межі звичайної реконструкції інфраструктури, житла, виробничих об'єктів і соціальних установ. Йдеться про формування такої моделі розвитку, у якій економічне зростання поєднується з ощадним використанням енергії, відповідальним ставленням до довкілля та соціальною стійкістю громад. За цих умов змінюється і зміст підготовки кадрів, адже відбудова вже не може спиратися тільки на традиційні професійні вміння. Для неї потрібні фахівці, які орієнтуються в енергоощадних технологіях, працюють із сучасними матеріалами, дотримуються екологічних стандартів і здатні переносити принципи сталого розвитку у щоденну професійну практику.

Потреба у швидкому відновленні зруйнованих територій, громад, виробничих потужностей і соціальної інфраструктури поєднується сьогодні з іншим, не менш важливим завданням: Україна не може повертатися до попередніх енерговитратних моделей господарювання. Відбудова дедалі більше пов'язується з європейськими орієнтирами розвитку, де значення мають не тільки темпи реконструкції, а й подальша якість середовища, економічна доцільність рішень та екологічні наслідки їх впровадження. У працях останніх років підкреслюється, що зелена трансформація громад України охоплює економічний, соціальний, екологічний і культурний виміри, а сталість відбудови залежить від узгодженої участі держави, бізнесу, інноваційних структур і місцевих спільнот [1, с. 212]. За таких умов професійна освіта перестає сприйматися лише як ланка підготовки робітничих кадрів для ринку праці, оскільки саме через неї формується людський капітал, потрібний для переходу від інфраструктурного відновлення до системної модернізації країни.

Зв'язок професійної освіти з реальним сектором економіки надає їй особливого значення в умовах відбудови. Заклади професійної освіти працюють із виробничими процесами, робітничими професіями, регіональними потребами та прикладними компетентностями, тому можуть швидше реагувати на запити

громад і підприємств. Відновлення житлового фонду, енергетичної інфраструктури, комунальних систем або об'єктів соціального призначення потребує не тільки управлінських рішень і фінансових ресурсів. Для таких процесів потрібні підготовлені майстри, будівельники, електромонтери, монтажники, фахівці з утеплення, енергетичного аудиту, відновлюваних джерел енергії та технічного обслуговування сучасних систем. Саме на цьому рівні загальні стратегії сталого розвитку переходять у конкретні професійні дії, які виконуються в громадах, на підприємствах і в робітничих колективах.

Європейська зелена політика ставить перед професійною освітою завдання, що виходять за межі звичайного оновлення навчальних програм. О. Гайдук зазначає, що зелений перехід змінює економіку, технології, виробництво, послуги, споживання та інвестиції, тому професійне навчання повинно формувати навички циркулярної економіки, зеленого переходу й нового системного мислення [2, с. 568]. Для української відбудови це має прикладне значення, оскільки фахівець, залучений до реконструкції, працює не лише з окремою технологічною операцією. Результати його роботи впливають на подальше енергоспоживання об'єкта, витрати громади на утримання інфраструктури, екологічні наслідки використаних матеріалів і безпеку середовища.

У будівельній галузі ця залежність простежується особливо виразно. Т. Пащенко пов'язує актуальність екоорієнтованої підготовки будівельників із потребою відновлення України на принципах енергоефективності та сталого розвитку, а серед необхідних компетентностей майбутніх фахівців виокремлює технічні, когнітивні, поведінково-діяльнісні та соціальні компетентності [3, с. 66]. За такого підходу професійна роль будівельника не зводиться до виконання робіт за заданою технологією. Вона охоплює розуміння якості матеріалів, способів утеплення, ефективності інженерних систем, можливостей використання відновлюваної енергії, дотримання екологічних вимог і довгострокової економічності споруди.

Окремої уваги в цьому контексті потребує кадровий вимір відбудови. Війна, міграція, руйнування підприємств і зміна структури ринку праці посилили розрив між потребами економіки та наявними професійними ресурсами. В. Радкевич розглядає професійну та фахову передвищу освіту як основу економічної стійкості України в умовах воєнного стану та потреб повоєнного відновлення [5, с. 11]. Тому підготовка кадрів має орієнтуватися не тільки на поточне працевлаштування випускників, а й на довготривале відновлення виробничого потенціалу держави. Заклади професійної освіти можуть виконувати ширшу соціально-економічну функцію, коли забезпечують перекваліфікацію дорослого населення, підтримують внутрішньо переміщених осіб, сприяють професійній адаптації ветеранів і допомагають працівникам оновлювати компетентності відповідно до змінених умов праці.

Без зміни взаємодії між освітою, бізнесом, державою та громадами модернізація професійної освіти залишатиметься неповною. Сталий розвиток професійної освіти на основі державно-приватного партнерства передбачає поєднання теоретичної підготовки з практичним навчанням, розроблення нових освітніх програм, модернізацію інфраструктури та участь приватного сектору у фінансуванні підготовки кадрів відповідно до потреб ринку праці [4, с. 17]. Така модель пов'язує навчальні майстерні, підприємства, енергоефективні технології та реальні проєкти відбудови. За відсутності цього зв'язку професійна освіта може відставати від технологічних змін і втрачати здатність швидко відповідати на потреби громад.

Оновлення змісту професійної підготовки доцільно пов'язувати з темами енергоефективності, ресурсозбереження, екологічної безпеки, поводження з відходами, циркулярної економіки та сталого використання матеріалів. Практичне навчання потребує сучасного обладнання, яке відповідає технологіям енергоефективного будівництва, відновлюваної енергетики, модернізації інженерних мереж і екологічно орієнтованого виробництва. Важливим напрямом залишається навчання на робочому місці, оскільки воно поєднує засвоєння знань із формуванням реальних трудових дій у виробничому середовищі [2, с. 567]. У такому разі зелена підготовка не обмежується деклараціями, а переходить у конкретні професійні операції, рішення й виробничі звички.

У практичному вимірі професійна освіта може впливати на сталість відновлення лише тоді, коли зелена тематика не додається до традиційних дисциплін формально. Вона має бути вплетена у саму логіку професійної підготовки. Для будівельних професій це передбачає розуміння тепловтрат, енергетичних характеристик матеріалів, норм утеплення, екологічних наслідків технологічних рішень і життєвого циклу будівлі. Для енергетичних професій важливими стають навички роботи з відновлюваними джерелами енергії, системами накопичення, енергоощадним обладнанням і розумними мережами. Для сфери послуг значення мають раціональне використання ресурсів, зменшення відходів, екологічна організація праці та відповідальне ставлення до споживача.

Отже, професійна освіта в умовах відновлення України постає як стратегічний чинник переходу до енергоефективної, екологічно відповідальної та сталої моделі розвитку. Вона забезпечує підготовку фахівців, які здатні реалізовувати зелену відбудову на рівні громад, підприємств і конкретних виробничих процесів. Її значення не обмежується відтворенням робітничих кадрів, оскільки професійна освіта формує нову культуру праці, у якій якість професійної дії оцінюється через економічну доцільність, екологічну безпеку, енергетичну ефективність і соціальну користь. Оновлення змісту професійної підготовки, розвиток зелених навичок, екоорієнтована підготовка фахівців і

розширення державно-приватного партнерства мають стати важливими складниками політики сталого відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Акименко О., Гнедіна К., Сорока А. Відновлення на засадах сталості: зелена трансформація громад України. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 210-217. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-52-29.
2. Гайдук О. Професійна освіта для «зеленого» майбутнього. *Інноваційна професійна освіта*. 2024. Т. 6, № 19. С. 564-578. DOI: 10.32835/2786-619X.2024.6.19.564-578.
3. Пащенко Т. Energy-efficient reconstruction of Ukraine: ecologically-oriented training of construction industry specialists. *Professional Pedagogics*. 2025. № 1 (30). С. 61-69. DOI: 10.32835/2707-3092.2025.30.61-69.
4. Радкевич В. О. Сталий розвиток професійної освіти на основі державно-приватного партнерства. *Інноваційна професійна освіта*. 2024. Т. 6, № 19. С. 10-32. DOI: 10.32835/2786-619X.2024.6.19.10-32.
5. Радкевич В. О. Професійна та фахова передвища освіта як фундамент економічної стійкості України: наукові рішення, практичні результати та перспективи розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2026. Т. 8, № 1. С. 1-19. DOI: 10.37472/v.naes.2026.8105.

Ладиченко Віктор

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МЕХАНІЗМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОЛОГІЧНУ ШКОДУ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Важливого значення проблематика забезпечення екологічної безпеки набуває в контексті європейської інтеграції України, що передбачає адаптацію національного законодавства до правових стандартів Європейського Союзу та впровадження ефективних механізмів охорони довкілля. Право Європейського Союзу містить розвинену систему правових інструментів, спрямовану на попередження та компенсацію екологічної шкоди, які можуть бути використанні для вдосконалення національного правового регулювання та формування ефективної системи екологічної відповідальності.

Право Європейського Союзу формує комплексну систему правових механізмів, спрямованих на забезпечення охорони довкілля та відшкодування екологічних збитків. Основою цієї системи є принцип превенції шкоди, принцип

«забруднювач платить» та інтеграція екологічних стандартів у всі сфери державної та господарської діяльності [1, р. 233].

Основу європейського правового підходу до забезпечення екологічної безпеки формують ключові національні та міжнародні нормативно-правові акти, а також правові акти Європейського Союзу. До них, зокрема належать Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЕС), Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція, Aarhus Convention) [2].

Правове регулювання екологічної безпеки в ЄС має системний характер і тісно взаємодіє з національним законодавством держав-членів. У науковій літературі підкреслюється необхідність гармонізації національного екологічного законодавства з правом ЄС, а також посилення ролі екологічної безпеки як складової права людини на безпечне та здорове довкілля [3, р.31].

Ключовим нормативним актом, що регулює відповідальність за шкоду навколишньому середовищу у ЄС, є Директива 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 р. Цей документ визначає правові механізми відшкодування шкоди, заподіяної діяльністю, що становить серйозну загрозу для довкілля або завдала прямої шкоди природним ресурсам, водам, ґрунтам та екосистемам. Директива встановлює обов'язок запобігати шкоді та компенсувати завданні збитки без необхідності судового провадження. У даній Директиві підкреслюється, що запобігання та усунення шкоди мають здійснюватися на основі принципу «забруднювач платить». Відповідно до цього принципу, суб'єкт, який здійснює діяльність, що завдає шкоди довкіллю або створює реальну загрозу її виникнення, несе фінансову відповідальність. Це стимулює таких суб'єктів вживати превентивних заходів та застосовувати практики мінімізації ризиків, що у свою чергу, знижує рівень завданої шкоди та фінансових витрат на її відшкодування [4].

Наступним документом, який потребує уваги є Директива (ЄС) 2024/1203 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року «Про захист довкілля за допомогою кримінального права та про заміну Директив 2008/99/ЄС та 2009/123/ЄС» встановлює мінімальні стандарти щодо визначення екологічних кримінальних правопорушень та відповідних покарань. Мета Директиви – ефективний захист довкілля, запобігання екологічним злочинам та забезпечення виконання екологічного законодавства ЄС. Зокрема, ч. 3 ст. 3 Директиви передбачає, що кримінальні правопорушення, перелік яких зазначено у статті, визнаються кваліфікованими, якщо спричиняють: - знищення або суттєву незворотну чи довготривалу шкоду екосистемам значного розміру або охоронюваним територіям; - значну незворотну чи довготривалу шкоду якості повітря, ґрунту чи води. Водночас, ч. 5 ст. 3 дозволяє державам-членам

запроваджувати додаткові кримінальні правопорушення у національному законодавстві для посилення охорони довкілля, виходячи за межі мінімальних вимог Директиви [5].

Правові механізми відповідальності за екологічну шкоду у праві Європейського Союзу поєднують цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність, ґрунтуючись на принципі «забруднювач платить» та превентивних підходах. Директива 2004/35/ЄС встановлює обов'язок запобігання та відшкодування шкоди, а Директива 2024/1203 ЄС визначає мінімальні стандарти кримінальної відповідальності за екологічні злочини та дозволяє державам-членам вводити додаткові заходи для посилення захисту довкілля. Такий комплексний підхід забезпечує ефективний захист екосистем і створює можливість для адаптації подібних механізмів в Україні.

Хоча право Європейського Союзу встановлює комплексні механізми відповідальності за екологічну шкоду, їх реалізація на практиці стикається з низькою проблем. По-перше, складність оцінки шкоди та встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями суб'єкта та завданням збитків часто ускладнює притягнення винних до відповідальності. Такі труднощі особливо проявляються у випадках трансграничного забруднення та масштабних екологічних катастроф. По-друге, недосконалість національних систем правосуддя та відмінності в законодавчих підходах держав-членів ускладнюють застосування міжнародних норм і Директив. Наприклад, хоча Директива 2004/35/ЄС та Директива 2024/1203 ЄС встановлюють обов'язок запобігання, відшкодування шкоди та кримінальної відповідальності, деякі держави ще не мають повноцінних механізмів контролю та виконання цих положень. По-третє, фінансова та технічна складність відновлення довкілля часто перешкоджає ефективному застосуванню механізмів компенсації шкоди. Витрати на реабілітацію екосистеми, очищення ґрунту та водних ресурсів можуть бути надзвичайно високими, а міжнародні судові процеси – тривалими та ресурсозатратними.

Аналіз європейського досвіду свідчить, що Україна може ефективно адаптувати національне законодавство та практику правозастосування до сучасних викликів у сфері екологічної безпеки. Перш за все, застосування принципу «забруднювач платить» та інтеграція положень Директиви 2004/35/ЄС дозволить створити систему запобігання та компенсації шкоди, завданої підприємствам та іншим суб'єктам господарювання, що здійснюють діяльність з високим екологічним ризиком.

Використання норм Директиви 2024/1203 ЄС щодо кримінальної відповідальності за екологічні злочини дозволить підвищити ефективність державного контролю та забезпечить реальну відповідальність винних осіб за масштабні або довготривалі порушення екологічного законодавства. Запровадження спеціалізованих механізмів кримінальної та цивільної

відповідальності, а також екологічного судочинства, сприятиме більш оперативному реагуванню на шкоду навколишньому середовищу [6, р. 99].

Крім того перспективним є використання міжнародних механізмів притягнення агресора до відповідальності за екологічні збитки, зокрема у контексті відновлення довкілля після збройної агресії. Досвід ЄС та інших країн свідчить про необхідність розробки національних процедур оцінки шкоди, встановлення причинно-наслідкового зв'язку та визначення фінансових інструментів для компенсації збитків.

Для успішної інтеграції міжнародних та європейських механізмів в Україні важливим є такі кроки: приведення національного законодавства у відповідність до Директив ЄС та міжнародних стандартів; підготовка кваліфікованих кадрів у сфері екологічного права та правозастосування; розвиток інститутів екологічного правосуддя та спеціалізованих судових процедур; забезпечення ресурсної бази для відновлення пошкоджених екосистем та реалізації компенсаційних механізмів.

Проведений аналіз свідчить, що право Європейського Союзу сформувало комплексну систему правових механізмів відповідальності за шкоду, заподіяну навколишньому природному середовищу. Важливу роль у цій системі відіграють принципи превенції, пропорційності та «забруднювач платить», а також поєднання цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності за екологічні правопорушення.

Водночас практика застосування зазначених механізмів стикається з рядом труднощів, зокрема складністю оцінки екологічної шкоди, встановлення причинно-наслідкового зв'язку та наявності політичних і правових перешкод для притягнення держав до відповідальності, особливо в умовах збройних конфліктів.

Для України, яка зазнала значних екологічних втрат внаслідок збройної агресії, особливого значення набуває використання міжнародно-правових та європейських механізмів відповідальності. Гармонізація національного законодавства з правом ЄС, імплементація положень можуть сприяти формуванню ефективної системи відшкодування екологічної шкоди та забезпечення належного рівня екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Golovko, Liudmyla, Mareček, Lukáš (eds.): Contemporary Issues of International Environmental Law. Bratislava: Comenius University, Faculty of Law, 2025. 435 p.
2. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making, and Access to Justice on Environmental Matters (Aarhus Convention) dated 25.06.1998. URL: <https://unece.org/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf> (дата звернення: 13.06.2026).

3. Golovko, Liudmyla: The International Legal Protection of Environmental Human Rights. Bratislava: Comenius University, Faculty of Law, 2025, 153 p.

4. Директива 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_965#Text (дата звернення: 12.06.2026).

5. Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1203/oj/eng> (дата звернення: 12.06.2026).

6. Golovko, L. (2024). International Legal Aspects of the Assessment of Environmental Damage Caused by Military Actions. Bratislava Law Review, 8(1), 99-110. <https://doi.org/10.46282/blr.2024.8.1.828> URL: <https://blr.flaw.uniba.sk/index.php/BLR/article/view/828> (дата звернення 13.06.2026).

Срібна Євгенія

кандидатка економічних наук,

доцентка кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу,

Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

Кравчук Марія

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,

Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЗЕЛЕНОЇ ПОЛІТИКИ

Європейський зелений курс (European Green Deal) передбачає масштабну трансформацію економіки країн ЄС шляхом переходу до кліматично нейтральної моделі розвитку. Одним із ключових наслідків цього процесу є зміна структури зайнятості та формування нових «зелених» робочих місць. Проте скорочення традиційних вуглецевомістких виробництв створює ризики безробіття для окремих категорій працівників. Тому дослідження впливу зеленої економіки на ринок праці є важливим напрямом сучасних економічних досліджень. Мета дослідження - дослідити вплив зеленої економіки на трансформацію ринку праці та зайнятість населення.

За даними International Renewable Energy Agency (IRENA), у 2023 році у секторі відновлюваної енергетики у світі було зайнято понад 16,2 млн осіб, тоді

як у 2012 році цей показник становив лише близько 7,3 млн осіб [1]. Найбільша кількість робочих місць припадає на сонячну та вітрову енергетику.

У країнах Європейського Союзу зелений сектор стає одним із драйверів зайнятості. За даними Eurostat, частка зайнятих у сфері екологічних товарів та послуг перевищує 5 млн осіб, а кількість робочих місць у галузях циркулярної економіки зросла майже на 25% протягом останнього десятиліття [2]. Ці дані свідчать про стале зростання попиту на працівників у сфері зеленої економіки. Найбільший приріст зайнятості забезпечують виробництво сонячних панелей, вітрових турбін, електротранспорту та енергоефективного будівництва. Додатковим підтвердженням позитивного впливу зеленої трансформації на ринок праці є розвиток екологічної економіки в країнах ЄС. За даними Eurostat, у секторі екологічних товарів і послуг (Environmental Goods and Services Sector – EGSS) у 2022 році було зайнято понад 5,2 млн осіб, що майже на 40 % більше порівняно з 2010 роком [2]. Найбільша концентрація зайнятих спостерігається у сферах управління енергетичними ресурсами, поводження з відходами, очищення води та виробництва обладнання для відновлюваної енергетики.

Важливим чинником зростання зайнятості виступають інвестиції у зелений перехід. За оцінками Європейської Комісії, для досягнення кліматичних цілей до 2030 року країнам ЄС необхідно щорічно залучати понад 620 млрд євро додаткових інвестицій [3]. Реалізація таких проєктів стимулює створення робочих місць не лише у сфері енергетики, а й у будівництві, транспорті, цифрових технологіях, інженерії та фінансовому секторі. Водночас зелений перехід супроводжується структурними змінами на ринку праці. За прогнозами International Labour Organization (ILO), до 2030 року у світі може бути створено близько 24 млн нових робочих місць завдяки впровадженню принципів сталого розвитку та низьковуглецевих технологій. Разом із тим близько 6 млн робочих місць у традиційних галузях можуть бути скорочені, що підкреслює необхідність реалізації політики справедливому переходу та професійної адаптації працівників [4].

В Україні зелений перехід також поступово впливає на структуру зайнятості. Попри складні економічні умови та наслідки війни, розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективного будівництва, екологічного транспорту та сфери управління відходами формує попит на нові професії та компетентності. Згідно з даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, реалізація проєктів з енергомодернізації будівель, впровадження відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності сприяє створенню додаткових робочих місць у будівельній галузі, інженерії, енергетиці та сфері технічного обслуговування.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що розвиток зеленої економіки є важливим фактором формування нових робочих місць та трансформації сучасного ринку праці. Світова практика демонструє стійке зростання зайнятості у сфері відновлюваної енергетики та екологічних послуг.

Для України впровадження принципів Європейського зеленого курсу відкриває можливості для створення конкурентоспроможних робочих місць, модернізації економіки та забезпечення сталого розвитку. Водночас ефективність зеленого переходу значною мірою залежатиме від розвитку системи професійної освіти та реалізації програм перекваліфікації працівників.

Список використаних джерел

1. International Renewable Energy Agency Renewable energy and jobs: annual review 2024. Abu Dhabi : IRENA, 2024. 84 p.
2. Eurostat Environmental economy statistics: employment and growth in the environmental goods and services sector. Luxembourg : Eurostat, 2024.
3. European Commission Employment and social developments in Europe 2024. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2024. 256 p.
4. International Labour Organization World employment and social outlook 2018: greening with jobs. Geneva : International Labour Office, 2018. 189 p.

Dyba Mykhailo

*Dr.Sc. (Economics), Professor,
Professor of corporate finance and controlling department,
SHEE “Kyiv national economic university named after V. Hetmana”, Ukraine*

Gernego Iuliia

*Dr.Sc. (Economics), Professor,
Professor of Corporate Finance and Controlling Department,
Kyiv national economic university named after V. Hetmana, Ukraine*

IP PROTECTION IN DRIVING ENVIRONMENTAL INNOVATIONS

Innovations are considered as an important driver to overcome global challenges and achieve sustainable development priorities. In particular, there is a regress in achieving SDGs in low-income countries connected with a lack of technological development and the increasing influence of geopolitical risks, particularly the effects of the COVID-19 pandemic. Thus, SDGs require combining Science, Technology, and Innovation (STI) due to their complexity and transformational potential [1]. Innovations can develop new solutions, approaches, and environmental actions that contribute to achieving sustainable development goals [2-4]. The connection between environmental changes and innovative capacity in SDGs may be observed within particular goals, including SDG 12, “Ensure sustainable consumption and production patterns,” and SDG 14, “Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development.” In particular, target 12. sounds as “support developing countries to strengthen their scientific and technological capacity to move

towards more sustainable patterns of consumption and production.” Target 12.5 describes the need to implement the activity in terms of prevention, reduction, recycling, and reuse to reduce waste generation further to achieve sustainable development goals. Target 4.3 aims to minimize and address the impacts of ocean acidification, including through enhanced scientific cooperation at all levels. Target 14.4 describes the need to effectively regulate and end overfishing, illegal, unreported, and unregulated fishing, as well as destructive fishing practices by implementing management plans. Target 14.a contains the need to increase scientific knowledge, develop research capacity, and transfer marine technology. Thus, the goals aiming to achieve sustainability and concern the environmental context are represented by “research,” “science,” and “technology” patterns.

On the other hand, the European Union Intellectual Property Office (EUIPO) experts provide insights into the positive relationship between intellectual property rights (IPR) and economic performance through developments of technologies and innovations. Under common research of the European Union Intellectual Property Office (EUIPO) and the European Patent Office (EPO), SMEs that own IP rights have a 68 % higher revenue per employee than those that do not own any IP rights [5]. Thus, IP protection can encourage creators with the possibility to get benefits from their hard work. Stronger IP laws ensure that innovations are legally protected from unauthorized use. As a result, investors prefer to fund projects with robust legal safeguards. Companies with stronger IP protection pretend to have exclusive rights to their innovation, creating a higher potential for investment return. Investors face the possibility of risk reduction when investing in strongly protected technologies that encourage long-term investment probability.

The above-mentioned aspects create the background to test the hypothesis that stronger IP protection attracts more investment in environmental innovation within the following research. The current research aims to analyze the impact of IP protection on the attractiveness of investment in environmental innovation by identifying differences in investment trends before and after changes in IP protection. The primary research question to be answered is “Does the strength of IP protection affect investment in environmental-related technologies?”

A theoretical description of the relationship between IP protection and its influence on the attractiveness of investment in environmental innovation will be provided by examining IP protection mechanisms and their impact on environmental changes. A wide range of literature is focused on the issue of environmental sustainability and its role in investment attractiveness increase along with factors influencing environmental innovations development and their capacity. For example, Khan et al. (2022) conduct the research on the correlation between the company’s financial performance and the efficiency of its environmental policy [6]. The state’s role increase in the adaptation of green innovations is represented in the research of Ullah et al. (2021) [7]. Wang et al. (2022) highlight the increasing role of green innovation in company capability strengthening [8]. Maciaszczyk et al. (2019) and

Gernego et al. (2020) considered innovative investment mechanisms and financial strategies in the context of digital changes [9, 10].

Global Innovation Index (GII) is an indicator that connects IP protection and environmental innovation at the global level. GII is published by the World Intellectual Property Organization (WIPO), performing innovation globally. The indicator has been calculated 17 times since its appearance in 2007, aiming to measure the innovative performance of economies globally. The environmental part of GII is represented in the socioeconomic impact section, where global warming tendencies are considered. In GII 2024, the short-term change in global warming tendencies was estimated to be +1.17 C in the compartment with this indicator in 2023. WIPO analytics named 2023 as the hottest year. Carbon emissions have been increasing since 2020. This means the increasing need to adopt breakthrough technologies and innovative strategies to produce innovation for socioeconomic and environmental benefit [11].

The GII comprises the Innovation Input Sub-Index and the Innovation Output Sub-Index, which include seven pillars (three sub-pillars for each). IP protection is represented in both innovation input and innovation output indexes. The Innovation Input Sub-Index includes the Ecological Sustainability sub-pillar as a part of the infrastructure pillar. The ecological sustainability sub-pillar consists of the following indicators: “GDP/unit of energy use” indicator aims to measure the economic output (GDP) produced for every unit of energy consumed (energy efficiency of national economy); “low-carbon energy use” indicator that reflects part (%) of energy consumption from low-carbon sources; “ISO 14001 environment/ Billion Purchasing Power Parity dollars of Gross Domestic Product (PPP\$ GDP)” aims to assess how widely environmental management practices are adopted in proportion to economic activity [11].

The “Innovation linkages” sub-pillar in the “Business sophistication” pillar includes the indicator of Patent families per billion PPP\$ GDP. This helps assess innovation intensity by measuring the number of patent families filed or granted relative to national economic output. The “Knowledge absorption” sub-pillar in the same pillar includes the “Intellectual property payments” indicator. This indicator reflects the role of IP in the national economy, considering the trade of intangible assets like technological knowledge, software, know-how, etc. The Innovation Output Sub-Index consists of IP in almost each of its pillars. Knowledge creation includes patents by origin, PCT patents by origin, and utility models by origin. Intellectual property receipts are part of the Knowledge diffusion sub-pillar. Intangible asset intensity, trademarks by origin, global brand value, and industrial designs by origin are parts of the Intangible assets sub-pillar.

This GII in 2024 ranks innovation and new technologies among 133 economies and unveils the world’s top S&T clusters globally. GII highlights general rankings and scores, as well as specific rankings in their relationship with income groups and regional ranks. High-income countries are top-ranked in the GII ranking. Switzerland leads the GII 2024 ranking with a score of 67.5, followed by Sweden (64.5) and the

United States (62.4). There is a correlation between economic resources and innovation capacity. In addition, Switzerland will be a leader in international patent filing in 2024, mainly due to the strong bio-pharmaceutical and precision manufacturing industries.

Regarding the regional approach, European countries dominate, holding 7 out of the top 10 ranks. The United States and Singapore reflect innovation leadership in Northern America and South East Asia, respectively. China ranks 11th place with a score of 56.3. It is the only upper-middle-income country in the top ranking. GII experts define that international patent filings have stagnated since 2021. There was a decline of 1.8 percent in 2023, marking the first such decline since 2009 [11]. In the context of current research, it is possible to describe relationships between the Ecological sustainability sub-pillar and sub-pillars that contain IP indicators using correlation methodology. The correlation was calculated for a sample of the top 13 countries in GII ranking from different regions and income groups: Switzerland, Sweden, United States, Singapore, United Kingdom, Republic of Korea, Finland, the Netherlands, Germany, Denmark, China, France, and Japan. Poland (40th place in general GII ranking) and Ukraine (60th place in general GII ranking) are also added to this list. Generally, most considered indicators have a positive correlation (one pillar increase leads to another increase). In particular, the correlation between different pillars containing IP is positive. The strongest correlations are among “Patent families/bn PPP\$ GDP” with “Knowledge absorption” (0.88) and “Knowledge diffusion” (0.89) subpillars. The same strength of the correlation is defined for “Intellectual property payments” with the “Knowledge absorption” sub-pillar (0.85) and “Knowledge diffusion” sub-pillar (0.72). Summarizing the deep correlation between IP inputs and IP outputs is possible. The moderate correlation is characterized by “GDP/unit of energy use” with “Innovation linkages sub pillar” (0.78). This suggests instead a strong link between cooperation on technological innovation and energy use components, providing the possibility for a synergy effect of their common development in the future.

A detailed review of the Ecological sustainability sub-pillar and IP-related components for each selected country are provided according to the WIPO economic profiles of appropriate countries. The analysis generally shows some common tendencies and trends between GII rankings and ecological and IP-related components. For example, Switzerland (ranked 1 in GII) and Denmark (ranked 8 in GII) are among the top-performing economies according to the GDP/unit of energy use indicator (fourth and eighth ranking, respectively). The leading countries have not shown significant progress in low-carbon energy use. The top indicator in the group is Sweden (4th), Finland (11th), and Switzerland (12th). This is connected with high-tech development and increased productive capacity of GII leaders (for example, the USA takes 66th place in the carbon ranking, being 3rd in the GII ranking). There is also space for improvement in ISO 14001 environment certifications per billion PPP\$ GDP indicator, which reflects corporate commitment to environmental management standards.

The increasing role of environmental innovation caused the popularization of appropriate IP protection processes. The statistics on patent applications for environmental innovation and cleantech show increasing trends for the USA and the EU (regions that play an important role in shaping environmental innovation strategies). Global Innovation Index (GII) is an example of an indicator that connects IP protection and environmental innovation globally. The correlation has shown the strength and direction of relationships between different indicators in the dataset (ecological sustainability sub-pillar and pillars containing IP). Generally, most of the considered indicators have a positive correlation (one pillar increase leads to another increase). Even though the impact of IP protection on the development of environmental-related technologies varies in different countries, there is a relationship between these variables. The effectiveness of IP protection is not the single factor in fostering environmental technology development. However, it influences the overall innovation ecosystem in each country, boosting investment attractiveness of environmental-related technologies.

References:

1. Schot J., Steinmueller W. E. Three frames for innovation policy: R&D, systems of innovation and transformative change. *Research Policy*. 2018. Vol. 47(9). P. 1554–1567. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.08.011>
2. Marini Govigli R., Ravazzoli E., Torre C. M. The green side of social innovation: Using sustainable development goals to classify environmental impacts of rural grassroots initiatives. *Environmental Policy and Governance*. 2022. Vol. 32. P. 459–477. <http://dx.doi.org/10.1002/eet.2019>
3. Oliveira-Duarte J., Simões J., Azevedo S. G., Godina R. Innovation ecosystem framework directed to Sustainable Development Goal #17 partnerships implementation. *Sustainable Development*. 2021. Vol. 29. P. 1018–1036. <http://dx.doi.org/10.1002/sd.2191>
4. Gernego I., Liakhova O., Dyba M. Crisis management in the energy sector in conditions of increasing epidemiological risks. *Polityka Energetyczna – Energy Policy Journal*. 2022. Vol. 25(2). P. 25–44. <https://doi.org/10.33223/epj/150002>
5. EUIPO. Intellectual property rights and firm performance in the European Union. Firm-level analysis report, February 2021. URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/IPContributionStudy/IPR_firm_performance_in_EU/2021_IP_Rights_and_firm_performance_in_the_EU_en.pdf
6. Khan P. A., Johl S. K., Akhtar S. Vinculum of Sustainable Development Goal Practices and Firms' Financial Performance: A Moderation Role of Green Innovation. *Journal of Risk and Financial Management*. 2022. Vol. 15(3). P. 96. <https://doi.org/10.3390/jrfm15030096>

7. Ullah A., Ahmad N., Rehman I. U., Fawad H. Green innovation and sustainable development goals in SMEs: The moderating role of government incentives. *Journal of Economic and Administrative Sciences*. 2021. Vol. 39. P. 830–846. <http://dx.doi.org/10.1108/JEAS-07-2021-0122>
8. Wang Z., Li X., Liu J., Zhang R. Achieving green innovation and sustainable development goals through green knowledge management: Moderating role of organizational green culture. *Journal of Innovation & Knowledge*. 2022. Vol. 7. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jik.2022.100272>
9. Maciaszczyk P., Dyba M., Gernego Iu. Strategies of Human Development in the Context of Global Digital Change. *Економічески дослідження (Economic Studies)*. 2019. Vol. 28(5). P. 10–24.
10. Gernego Iu., Petrenko L., Dyba M., Tsarov V. Innovative Financing of Creative Projects on the Kickstarter Platform: Ukrainian and Polish Experience. *E3S Web of Conferences*. 2020. Vol. 166. P. 13019. https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2020/26/e3sconf_icsf2020_13019/e3sconf_icsf2020_13019.html
11. WIPO. Which are the Most Innovative Economies in 2024? Global Innovation Index 2024. URL: <http://surl.li/gwbefp>

Chyzhyk Oleksii

Doctoral Researcher in Law,

Bucerius Law School, Germany

*Supervisor: **Prof. Dr. Christoph Kumpan***

LEGAL REGULATION OF GREEN BONDS IN THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE: A COMPARATIVE ANALYSIS

Green bonds have become one of the most visible instruments of sustainable finance during the last decade. Their development reflects a broader transformation of financial markets, where environmental objectives are increasingly incorporated into investment decisions and financial regulation. According to BloombergNEF, global investments in the energy transition exceeded USD 2 trillion in 2024 [4], while the volume of green bond issuances has grown significantly over the past decade [6]. At the same time, emerging markets are expected to play an increasingly important role in future sustainable finance development [14].

The rapid expansion of the green bond market has generated legal questions concerning transparency, disclosure obligations and greenwashing risks. Existing literature emphasises that the credibility of green bonds depends on reliable information regarding the use of proceeds and environmental performance [13, pp. 440–442]. Green bonds are generally defined as use-of-proceeds debt instruments whose credibility depends on disclosure, verification and protection against greenwashing [8; 11; 13], while modern regulation increasingly links green bond

credibility to taxonomy alignment and external review [7; 21]. Recent literature reviews also demonstrate growing academic interest in green bond regulation, particularly regarding disclosure standards, market integrity and sustainable finance governance [17].

The European Union has responded to these challenges by developing a comprehensive sustainable finance framework consisting of the Taxonomy Regulation, the Sustainable Finance Disclosure Regulation, the Corporate Sustainability Reporting Directive and Regulation (EU) 2023/2631 on European Green Bonds. Importantly, the EU Green Bond Standard should not be viewed in isolation. Rather, it functions as part of a broader sustainable finance architecture that combines classification of sustainable activities, disclosure obligations and external verification mechanisms [12, p. 4; 21, p. 630]. Ukraine has also developed a legal framework for green bonds as part of its European integration and reconstruction efforts [10; 15; 22; 23]. This article argues that Ukraine already possesses the formal legal foundations for green bond issuance, but its framework remains only partially comparable to the EU model because taxonomy alignment, sustainability disclosure, verification infrastructure and practical market implementation remain incomplete.

Green bonds are debt securities whose proceeds are allocated to environmental projects. Their distinctive feature is not their financial structure but the environmental commitments attached to the use of proceeds. As a result, green bonds operate at the intersection of capital markets law, financial regulation and environmental law. Because investors often cannot independently assess the environmental impact of financed projects, modern regulation increasingly relies on disclosure requirements, external reviews and sustainability classifications to reduce information asymmetries and greenwashing risks [8; 11; 13]. According to Freeburn and Ramsay, these mechanisms are essential for maintaining investor confidence in sustainable finance markets [13, pp. 440–442].

The EU framework is based on four principal instruments: the Taxonomy Regulation, the Sustainable Finance Disclosure Regulation, the Corporate Sustainability Reporting Directive and Regulation (EU) 2023/2631 on European Green Bonds. Together they create a sustainable finance architecture linking classification of sustainable activities, disclosure obligations and external verification. The EU Green Bond Standard forms part of the broader EU sustainable finance strategy aimed at redirecting capital towards sustainable investments [12, p. 4]. According to Pyka, the Regulation seeks to reduce fragmentation within the green bond market through a common taxonomy-based framework [21, p. 630], while market practitioners describe it as a benchmark for high-quality sustainable finance products [7, p. 8]. Recent developments outside the European Union demonstrate that sustainable finance regulation remains dynamic. For example, the United Kingdom ultimately abandoned plans for a national green taxonomy and adopted a more flexible regulatory approach by refusing to regulate green bond standards on the state level [16].

Current Ukrainian Framework for Green Bonds. Ukraine has already established the basic legal framework necessary for green bond issuance. A major step was taken through amendments to the Law of Ukraine “On Capital Markets and Organised Commodity Markets”, which introduced the concept of green bonds into Ukrainian law [25]. Subsequently, the Cabinet of Ministers approved the Concept for the Introduction and Development of the Green Bond Market in Ukraine [24]. The Concept defines green bonds as debt securities whose proceeds are used exclusively for environmental projects and identifies taxonomy development, reporting standards and external verification as priorities [24]. Further progress was achieved through the adoption of the NSSMC Regulation on the issuance and circulation of corporate bonds in 2024 [26]. The Regulation contains specific provisions governing green bonds, including disclosure requirements, verification procedures and measures aimed at preventing greenwashing. As a result, Ukraine can no longer be described as lacking legal regulation in this area. Nevertheless, further approximation to EU law remains necessary. The Dixi Group analysis points to the absence of a fully operational taxonomy [10], while the UNDP–EBRD assessment identifies challenges relating to ESG reporting and supervisory infrastructure [23]. At the same time, Ukraine's reconstruction needs create opportunities for green finance development in renewable energy, municipal infrastructure, energy efficiency and sustainable urban development [3; 9; 15; 18].

The principal challenge facing Ukraine is no longer the adoption of legal rules but their practical implementation. This became evident during the NSSMC working meeting of 9 April 2026, where regulators acknowledged that the legal framework for green bond issuance already exists, while practical issuances remain absent [19]. The distinction between regulatory readiness and market readiness is significant. International experience demonstrates that successful green bond markets require not only legislation but also institutional capacity, investor confidence, verification infrastructure and a sufficient pipeline of eligible projects [14]. Consequently, pilot issuances may now be more important than additional legislative reforms. The Ukrainian case may be analysed through the theory of legal transplants. According to Cairns and Bandeira Galindo, legal rules frequently move across jurisdictions and are adapted to local conditions [2, p. 137; 5]. Ukraine's approximation to EU sustainable finance legislation reflects this process. However, successful legal transplants depend not only on legislative adoption but also on institutional compatibility and implementation capacity [1, pp. 24–28]. Several differences remain between the EU and Ukrainian frameworks. Ukraine does not yet possess a fully operational green taxonomy comparable to the EU Taxonomy Regulation [10; 22; 23]. Disclosure requirements also remain less integrated into a broader sustainable finance architecture than in the EU, while the domestic market for independent verifiers remains underdeveloped. Furthermore, the absence of practical green bond issuances means that the framework has not yet been tested in practice. A comparative perspective demonstrates that there is no single global model of sustainable finance regulation.

While the European Union relies heavily on taxonomy-based regulation, China has developed its own catalogue of eligible green projects [20].

In conclusion, the comparison between the European Union and Ukraine demonstrates that the difference between the two jurisdictions is no longer primarily a question of legal recognition of green bonds. Ukraine has already established a dedicated regulatory framework governing green bond issuance, disclosure, and verification. Nevertheless, unlike the European Union, Ukraine still lacks a fully operational taxonomy-based sustainable finance system integrated with broader disclosure and reporting obligations. Moreover, regulatory readiness has not yet translated into market readiness. The Ukrainian experience confirms a broader lesson of legal transplant theory: successful regulatory transfer depends not only on adopting legal rules but also on creating the institutional and market conditions necessary for their operation [1, pp. 24–28; 2, p. 137; 5]. Accordingly, future development should focus on practical implementation through taxonomy development, verification infrastructure and pilot issuances rather than solely on further legislative approximation. Such an approach would facilitate the effective integration of sustainable finance into Ukraine's reconstruction strategy.

References:

1. Alhamed A. M. Legal Transplants in the Saudi Arabian Banking System: The Effects of Western Laws on the Development of the Saudi Arabian Monetary Agency : PhD diss. Durham University, 2018. URL: <http://etheses.dur.ac.uk/12854/> (дата звернення: 05.06.2026).
2. Bandeira Galindo G. R. Legal Transplants between Time and Space. In: Global Perspectives on Legal History. Frankfurt am Main : Max Planck Institute for European Legal History, 2012. P. 129–148. URL: https://www.lhlt.mpg.de/1009798/gplh_1_bandeira-galindo.pdf (дата звернення: 05.06.2026).
3. Basysta Y., Smirnova M. Sustainable Rebuilding of Ukrainian Cities: Good Practices from Cities Across Europe. Brussels : Eurocities, 2024. URL: <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2024/06/Eurocities-toolkit-for-Ukrainian-cities.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).
4. Bloomberg NEF. Energy Transition Investment Trends. 2024. URL: <https://about.bnef.com/energy-transition-investment/> (дата звернення: 05.06.2026).
5. Cairns J. W. Watson, Walton, and the History of Legal Transplants. Georgia Journal of International and Comparative Law. 2013. Vol. 41. No. 3. P. 637–690. URL: <https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1049&context=gjicl> (дата звернення: 05.06.2026).
6. Climate Bonds Initiative. Value of Green Bonds Issued Worldwide from 2014 to 2023 (in Billion U.S. Dollars). Statista. 2024. URL: <https://www-statista->

com.ezproxy-prd.bodleian.ox.ac.uk/statistics/1289406/green-bonds-issued-worldwide/ (дата звернення: 05.06.2026).

7. Clifford Chance. The EU's Golden Standard – The Final EU Green Bond Standard Has Landed but What Does It Mean for the Green Bond Market. 2023. URL: <https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/briefings/2023/05/the-eus-gold-standard-the-final-eu-green-bond-standard-has-landed-but-what-does-it-mean-for-the-green-bond-market.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).

8. Cortellini G., Panetta I. C. Green Bond: A Systematic Literature Review for Future Research Agendas. Journal of Risk and Financial Management. 2021. Vol. 14. No. 12. Art. 589. URL: <https://www.mdpi.com/1911-8074/14/12/589> (дата звернення: 05.06.2026).

9. Dixi Group. Green Post-War Reconstruction of Ukraine: A Vision for the Future. 2022. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/09/green-post-war-reconstruction-of-ukraine_n-1.pdf (дата звернення: 05.06.2026).

10. Dixi Group. EU Taxonomy Gap Analysis for Ukraine. Green Transition Office. 2023. URL: <https://gto.dixigroup.org/en/assets/images/files/eutax-gap-analysis-a4-ds-fin.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).

11. Ehlers T., Mojon B., Packer F. Green Bonds and Carbon Emissions: Exploring the Case for a Rating System at the Firm Level. BIS Quarterly Review. September 2020. URL: https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2009c.htm (дата звернення: 05.06.2026).

12. European Commission. Strategy for Financing the Transition to a Sustainable Economy. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2021) 390 final. Brussels, 2021.

13. Freeburn L., Ramsay I. Green Bonds: Legal and Policy Issues. Capital Markets Law Journal. 2020. Vol. 15. No. 4. P. 418–442.

14. International Finance Corporation, Amundi. Emerging Market Green Bonds 2023. 2024.

15. Kovalchuk K. Legal Aspects of Ukraine's Energy Transition during War and European Integration: Implications for Energy Law Reform. European Journal of Sustainable Development Research. 2023. Vol. 7. No. 4. URL: <https://www.ejosdr.com/download/legal-aspects-of-ukraines-energy-transition-during-war-and-european-integration-implications-for-17496.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).

16. Linklaters. UK Government Scraps Plans for Green Taxonomy. 2024. URL: <https://sustainablefutures.linklaters.com/post/102kt7i/uk-government-scraps-plans-for-green-taxonomy> (дата звернення: 05.06.2026).

17. Mecu C., Chițu L., Marin G. Green Bonds Research: A Structured Literature Review. Asian Journal of Social Science and Management Technology. 2024. Vol. 6. No. 4. URL: <https://ajssmt.com/Papers/64197205.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).

18. Namoniuk V. War, Reconstruction, and Green Bonds: Ukraine's Municipal Finance Opportunity. Denkraum Ukraine Blog. 17 October 2025. URL: https://www.denkraum-ukraine.de/en/media/blog/post?tx_news_pi1%5Bnews%5D=69 (дата звернення: 05.06.2026).
19. National Securities and Stock Market Commission of Ukraine. НКЦПФР разом із партнерами обговорила практичні кроки для запуску зелених облігацій в Україні. 09.04.2026. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/ua-nktspfr-razom-iz-partneramy-obhovoryla-praktychni-kroky-dlia-zapusku-zelenykh-oblihotsii-v-ukraini/> (дата звернення: 05.06.2026).
20. People's Bank of China, National Development and Reform Commission, China Securities Regulatory Commission. Green Bond Endorsed Projects Catalogue (2021 Edition). 2021.
21. Pyka M. The EU Green Bond Standard: A Plausible Response to the Deficiencies of the EU Green Bond Market? European Business Organization Law Review. 2023. Vol. 24. No. 4. P. 623–643.
22. United Nations Development Programme. Green Taxonomy in Ukraine. 2022. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/UNDP-UA-green-taxonomy-report-ENG.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).
23. United Nations Development Programme, European Bank for Reconstruction and Development. Analysis of Gaps in the Legal and Regulatory Framework for Sustainable Finance in Ukraine. 2025. URL: <https://ukrainian-climate-office.org/wp-content/uploads/2025/11/analysis-of-gaps-in-the-legal-and-regulatory-framework-04.11.2025.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).
24. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 175-р.
25. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV.
26. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Положення про порядок здійснення емісії корпоративних облігацій та їх обігу : рішення НКЦПФР від 06 вересня 2024 р. № 28/21/1105/K03.

Dymchenko Olena

Professor, D.Sc in Economics,

Department of Entrepreneurship and Business Administration,

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Khandogina Olga

Associate professor, Phd,

Department of Urban Environmental Engineering and Management

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Agoshkov Dmytro

PHD student,

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE PRODUCTION OF SECOND-GENERATION BIOFUELS IN THE CONTEXT OF DECARBONIZATION OF THE UKRAINIAN ECONOMY AND THE EUROPEAN GREEN TRANSITION

In the context of implementing the European Green Deal and achieving climate neutrality, the development of renewable energy sources has become increasingly important. One of the most promising areas is the production of second-generation biofuels, whose feedstock base includes agricultural biomass, agricultural residues, and organic waste. [1]. The use of such resources not only reduces greenhouse gas emissions but also contributes to the development of a circular economy and the efficient use of natural resources.

Unlike first-generation biofuels, which are produced from food crops, second-generation biofuels are derived from lignocellulosic feedstocks, including cereal straw, corn stalks, sunflower husks, wood residues, food industry waste, and other types of biomass [2]. This approach minimizes competition between energy and food production and aligns with the principles of sustainable development.

The scientific and technological basis of second-generation biofuel production involves a set of processes, including biomass pretreatment, enzymatic hydrolysis, and the bioconversion of organic compounds into liquid or gaseous fuels [3]. The most common products are bioethanol, biomethane, and synthetic biofuels, which can be used in transportation, energy generation, and industrial applications.

For Ukraine, the development of second-generation biofuel production is of particular importance due to the significant potential of its agricultural sector. Every year, substantial volumes of agricultural residues are generated that can be utilized for energy production without compromising food security [4]. Moreover, the use of biomass can reduce dependence on imported energy resources and enhance the country's energy security.

An important factor stimulating the development of this sector is the harmonization of Ukraine's climate and energy policies with European Union requirements. EU renewable energy directives provide for increasing the share of energy generated from renewable sources and supporting advanced biofuels with a low carbon footprint [1]. In this context, second-generation biofuel production can become one of the key instruments for achieving Ukraine's decarbonization goals.

At the same time, the development of the industry requires addressing several challenges, including high capital costs for production facilities, insufficient innovation infrastructure, limited access to investment resources, and the need to improve the regulatory framework.[5] Therefore, support for scientific research, the development of public-private partnerships, and the implementation of incentive mechanisms for renewable energy producers are of particular importance.

Thus, second-generation biofuel production represents an important component of contemporary decarbonization policy and the green transition. For Ukraine, this sector combines environmental, economic, and social benefits by creating new jobs in rural areas, fostering innovative entrepreneurship, and facilitating alignment with European Union standards in climate and energy policy.

References:

1. Directive (EU) 2023/2413 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023 amending Directive (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources.
2. International Energy Agency. Advanced Biofuels. Paris : IEA, 2024.
3. Zabed H., Sahu J.N., Boyce A.N., Faruq G. Fuel ethanol production from lignocellulosic biomass: An overview on feedstocks and technological approaches. Renewable and Sustainable Energy Reviews. 2016. Vol. 66. P. 751–774.
4. Heyets V.M., Kyrylenko I.G. Bioenergy potential of the agricultural sector of Ukraine in the conditions of green transition. Economy of Ukraine. 2023. № 7. Pp. 4–18.
5. Kudrya S.O. Renewable Energy and Prospects for the Development of Bioenergy in Ukraine. Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2022. № 11. Pp. 26–39.

Kulikova Daria

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ecology and Environmental Protection
Technologies,
Dnipro University of Technology, Ukraine*

STRATEGIC DIMENSIONS OF IMPLEMENTING MEMBRANE ZLD TECHNOLOGIES IN UKRAINE WITHIN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN SUSTAINABLE FINANCE POLICY

The modern development of Ukraine's industrial sector is inextricably linked to the progressive growth of anthropogenic pressure on the hydrosphere. This is manifested in an exponential increase in the volume of return water generation and a rapid deterioration of its qualitative characteristics. This problem becomes particularly acute for enterprises in base industries – mining, metallurgical, chemical, and thermal power – whose technological cycles are accompanied by the generation of significant volumes of complex, highly mineralized wastewater. The discharge of such insufficiently treated liquid industrial waste leads to permanent chemical contamination of surface and underground aquifers, irreversible destruction of the natural hydrochemical regime of water bodies, and a decline in the overall ecological resilience of aquatic ecosystems.

In the context of large-scale contemporary environmental challenges and Ukraine's strategic course toward integration into the European space, a radical revision of the industrial water use paradigm becomes of critical importance. The practical implementation of the 'green transformation' principles in domestic industry envisages a systemic transition to rational nature management and the introduction of resource-efficient technologies. The fundamental approaches declared within the European Union's environmental policy serve as baseline benchmarks in this process. In particular, the conceptual provisions of the European Green Deal [1] and the Circular Economy Action Plan [2] set strict requirements for reducing specific primary water consumption, scaling up treated wastewater reuse systems, and minimizing discharges in accordance with the EU Water Framework Directive [3].

One of the most technologically advanced directions for greening industrial wastewater systems is the use of semipermeable membranes, which ensure the selective separation of aqueous solution components under the action of a pressure gradient [4, 5]. In complex wastewater treatment systems, these processes are integrated into sequential multi-stage cascades, where each preceding stage acts as a protective barrier for the subsequent, finer stage of separating solutions into permeate (purified water) and concentrate (retentate):

1. Ultrafiltration (UF): serves as the baseline stage for the pretreatment of highly mineralized wastewater. Operating at a relatively low working pressure (0.1-0.5 MPa) and having a pore size of 0.01-0.1 μm , UF membranes ensure the effective removal of

suspended solids, colloids, high-molecular-weight organic matter, and bacteriological agents. The primary functional role of UF is to stabilize water quality parameters and reduce the Silt Density Index (SDI), which is critically important for protecting subsequent membrane elements from intensive scaling and biofouling.

2. Nanofiltration (NF): occupies an intermediate position and is characterized by the ability to remove multivalent ions (calcium, magnesium, sulfates, heavy metals) and low-molecular-weight organic compounds at a pressure of 0.5-1.5 MPa. Due to its unique selectivity mechanism (the Donnan exclusion effect), NF allows for the effective softening and fractionation of salts in industrial wastewater at moderate energy costs, significantly reducing the osmotic load on reverse osmosis units.

3. Reverse osmosis (RO): provides the highest level of desalination (up to 99.5%). The process operates via a diffusion mechanism of water transport through dense polymeric structures at high pressures (from 1.5 to 7.0 MPa and above). RO membranes retain virtually the entire spectrum of dissolved mineral salts and monovalent ions, ensuring the production of high-purity permeate that is returned without restrictions to the enterprises' recirculating water systems (water reuse).

A distinct vector of development is the integration of membrane bioreactors (MBRs), which combine the biological degradation of pollutants by activated sludge with membrane separation, ensuring the compactness of facilities and the stability of purification from complex organic matter.

In the context of the green transformation of industry, the synergetic integration of pressure-driven membrane processes with the Zero Liquid Discharge (ZLD) engineering concept is of particular importance. The ZLD philosophy envisages the complete elimination of liquid waste discharge into the environment by returning 95-98% of purified water back into production and isolating the residual solutions in the form of a dry mineral residue [6].

Since the direct thermal evaporation of large volumes of wastewater is economically impractical due to its colossal energy intensity, the membrane cascade (UF → NF → RO) performs the function of advanced energy-efficient pre-concentration. The membranes retain and concentrate salts, reducing by 5 to 10 times the volume of the liquid phase directed to the final thermal units (vacuum evaporators and crystallizers).

Such an integrated approach allows for a radical reduction in operational expenditures for wastewater disposal, completely eliminates the risks of environmental pollution of water bodies, and provides additional economic benefits through the recovery of dry commercial-grade salts obtained from the membrane concentrate, within the principles of the circular economy.

Considering the necessity of the post-war environmental modernization of Ukraine's industry and the adaptation of domestic legislation to EU standards, a SWOT analysis was conducted to systematically assess the prospects and barriers to implementing ZLD systems (Table 1).

For the practical implementation of the SWOT analysis results and the development of effective recommendations for the greening of Ukraine's industry, an interaction matrix of internal and external factors was formulated, allowing for the identification of four strategic development scenarios.

Table 1

SWOT analysis matrix for the implementation of membrane wastewater treatment technologies

Strengths – S	Weaknesses – W
S1. Unprecedentedly high selectivity in removing mineral salts, heavy metals, and organic matter	W1. High capital cost of equipment and import dependence (membranes, high-pressure pumps)
S2. Compactness, modularity of engineering solutions, and ease of automation	W2. Sensitivity of membranes to fouling and scaling, requiring frequent chemical cleaning
S3. Possibility of complete water regeneration (water reuse) and creation of closed-loop recirculating systems	W3. Significant specific energy consumption for high-pressure reverse osmosis processes
S4. Reducing specific freshwater consumption from surface sources	W4. The problem of disposal or processing of concentrated brines (retentate) in the absence of an evaporation unit
S5. Stability of permeate quality regardless of fluctuations in the feed wastewater composition	W5. Limited domestic experience in the long-term operation of highly complex membrane systems
Opportunities – O	Threats – T
O1. Access to European environmental funding, grants, and «green» loans (EBRD, EIB)	T1. Energy instability (power grid deficits, risks of blackouts due to shelling)
O2. Tightening of national environmental legislation and adaptation to EU Directives (specifically, Directive 2010/75/EU)	T2. Macroeconomic instability, high inflation, and working capital shortages in the industrial sector
O3. Rising costs of special water use and higher tariffs for contaminated wastewater discharge	T3. Risks of physical destruction or damage to industrial infrastructure due to military actions
O4. Development of the secondary raw materials market through the commercialization of dry salts obtained from ZLD crystallizers	T4. Shortage of highly qualified engineering and technical personnel to maintain automated systems
O5. Stimulating innovation potential through partnerships with European R&D centers	T5. Resistance of enterprise management to radical changes due to long payback periods of environmental projects

SO Strategies (Strengths + Opportunities): Maximizing internal strengths to capitalize on external opportunities. This scenario is the most optimistic and targets market leaders – large industrial corporations striving for full alignment with European ESG standards. The foundational vector here is leveraging EU financial instruments (green bonds, EBRD grants) for the large-scale replacement of obsolete treatment facilities with modern, modular pressure-driven membrane systems utilizing reverse osmosis. The availability of stable and highly purified permeate allows enterprises to

completely close their internal water recycling loops, minimizing fresh water intake from natural sources. An additional step within this strategy involves the digitalization of water treatment facilities (implementing smart water management concepts and IoT-driven monitoring of membrane performance), which guarantees consistent purification quality and optimizes chemical consumption.

WO Strategies (Weaknesses + Opportunities): Overcoming internal weaknesses by leveraging external opportunities. The primary objective of this strategic direction is to mitigate the high capital costs and energy intensity of membrane systems through environmental policy financial instruments. It suggests utilizing international technical assistance mechanisms and targeted low-interest 'green' loans to overcome the high initial investment barrier (CAPEX). To address the issue of liquid retentate disposal and high equipment costs, the WO strategy envisages the phased combination and integration of pressure-driven membrane processes with advanced domestic or European ZLD developments. The deployment of Mechanical Vapor Recompression (MVR) evaporators enables the extraction of dry crystalline salts from concentrates, the commercialization of which on the Ukrainian domestic market can partially offset operational expenses (OPEX) for electricity.

ST Strategies (Strengths + Threats): Utilizing internal potential to protect against external threats. This scenario focuses on ensuring the technological resilience of environmental systems under martial law and infrastructure instability. The modularity and compactness of membrane units allow them to be designed in a ruggedized configuration or deployed on mobile containerized platforms, which mitigates the risks of their physical destruction and facilitates evacuation. The implementation of closed-loop water recycling utilizing membrane processes significantly reduces enterprises' reliance on external centralized water supply sources, which are frequently damaged during hostilities. To protect expensive reverse osmosis elements during periods of raw water quality fluctuations, the use of ultrafiltration (UF) as a reliable barrier stage for pre-treatment is mandatory.

WT Strategies (Weaknesses + Threats): Minimizing internal weaknesses and preventing external threats. This scenario is considered a defensive survival strategy for industrial enterprises under crisis conditions. In the face of chronic power grid capacity shortages and blackout risks, integrating membrane complexes with backup power sources (industrial generator systems) or local renewable energy facilities (on-site solar and wind power plants) is a critically necessary measure. To avoid catastrophic fouling and destruction of membranes caused by personnel technical errors, the WT strategy requires the implementation of standardized operating regulations and automated emergency protection (automated permeate flushing upon a sudden drop in pressure). To minimize financial pressure on the business, it is advisable to abandon radical, single-stage modernization in favor of a phased, clustered deployment of membrane modules, starting with the most critical local wastewater streams.

Conclusions. Pressure-driven membrane technologies (UF, NF, RO) in synergy with MBR and the ZLD concept represent the most effective tool for the 'green' transformation of industrial wastewater management in Ukraine, as they ensure the removal of up to 99.5% of complex mineral and organic pollutants. The SWOT analysis demonstrated that the key advantages of this technology are high selectivity, modularity, and the potential for closed-loop water reuse, whereas the primary barriers include the significant capital cost of imported equipment, high energy intensity of the processes, and the risks of physicochemical membrane fouling by salts and biofilms.

The developed strategic scenarios (SO, WO, ST, WT) prove that the successful realization of the potential of membrane technologies in Ukraine is only possible by shifting away from outdated practices of pollution fines toward promoting sustainable finance. The phased implementation of automated membrane systems, secured by autonomous power sources and integrated into closed loops of the circular economy, will not only protect Ukraine's aquatic ecosystems but also enhance the global competitiveness and resilience of the domestic industrial sector during post-war reconstruction.

References:

1. European Commission. (2019). The European Green Deal. COM(2019) 640 final. Brussels.
2. European Commission. (2020). A new Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe. COM(2020) 98 final. Brussels.
3. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy.
4. Shannon, M. A., Bohn, P. W., Elimelech, M., Georgiadis, J. G., Marinas, B. J., & Mayes, A. M. (2008). Science and technology for water purification in the coming decades. *Nature*, 452(7185), 301-310. <https://doi.org/10.1038/nature06599>
5. Greenlee, L. F., Lawler, D. F., Freeman, B. D., Marrot, B., & Moulin, P. (2009). Reverse osmosis desalination: Water sources, technology, and today's challenges. *Water Research*, 43(9), 2317-2348. <https://doi.org/10.1016/j.watres.2009.03.010>
6. Tong, T., & Elimelech, M. (2016). The global rise of zero liquid discharge for wastewater management: Drivers, technologies, and carbon footprint. *Environmental Science & Technology*, 50(13), 6846-6855. <https://doi.org/10.1021/acs.est.6b01000>

Коноваленко Дмитро

*кандидат економічних наук, докторант,
Західноукраїнський національний університет, Україна*

Ущенко Павло

*аспірант,
Західноукраїнський національний університет, Україна*

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОГО БІЗНЕСУ ДО ЕКОЛОГО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ ВИКЛИКІВ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України спричинила не лише гуманітарну кризу, а й глибоку структурну трансформацію економіки. За даними Єдиного державного реєстру ветеранів війни, станом на вересень 2025 р. статус учасника бойових дій отримали понад 1,3 млн осіб, а після завершення війни кількість ветеранів та членів їхніх сімей може сягнути 5–6 млн. Водночас, за п'ятою спільною оцінкою збитків та потреб (RDNA5), прямі збитки України станом на 31 грудня 2025 р. перевищили 195 млрд дол. США, а потреби на відбудову енергетичного сектору сягнули майже 91 млрд дол. США [5]. Це робить проблему надійного й доступного енергопостачання для малого, середнього та ветеранського бізнесу хронічною.

Як майбутній член ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання у сфері кліматичної політики. Угода про асоціацію та Європейський зелений курс (European Green Deal) формують нормативний тиск у бік декарбонізації та підвищення енергоефективності. Ухвалення Закону України «Про ветеранське підприємництво» [2] сформувало інституційну рамку підтримки ветеранів-підприємців, однак системна фіскальна політика, що поєднувала б підтримку ветеранського підприємництва з інструментами «зеленої» економіки, в Україні досі відсутня. Саме це протиріччя зумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування системи зелених фіскальних інструментів адаптації ветеранського бізнесу до еколого-енергетичних викликів на основі компаративного аналізу досвіду ЄС та інших розвинених країн.

Під «підприємницькою резильєнтністю ветеранів» в еколого-енергетичному вимірі ми розуміємо здатність ветерана-підприємця адаптуватися до нестабільності енергопостачання та «зелених» регуляторних вимог через мобілізацію набутих під час служби компетентностей (адаптивність, лідерство, стресостійкість) у поєднанні з відповідними фіскальними стимулами держави. Поєднання фіскальних пільг для ветеранів із «зеленими» стимулами є проявом концепції «подвійного дивіденду»: перший дивіденд полягає у соціально-економічній реінтеграції ветеранів через підприємництво, другий — у прискоренні «зеленої» трансформації економіки.

Додатковим аргументом на користь саме податкових, а не видаткових, інструментів підтримки є об'єктивне звуження фіскального простору воєнного часу. Економетричне моделювання засвідчує, що кожне збільшення видатків на оборону на 1 млрд грн зумовлює зростання загальних видатків державного бюджету приблизно на 1,32 млрд грн [4], що суттєво обмежує можливості держави фінансувати дискреційні програми прямих субсидій. За таких умов автоматичні фіскальні стабілізатори — податкові кредити, прискорена амортизація та цільові пільги — є більш реалістичним і стійким механізмом стимулювання «зеленої» адаптації ветеранського бізнесу, адже реалізуються через скорочення податкових зобов'язань, а не через прямі бюджетні видатки.

Компаративний аналіз досвіду США, Німеччини, Польщі, Ізраїлю та Литви засвідчує, що найбільш розвинені системи інтеграції ветеранської підтримки та «зелених» фіскальних стимулів притаманні США та Ізраїлю. Ключовими ознаками ефективних моделей є цільовий характер пільг (прив'язка до конкретних «зелених» інвестицій), системна інтеграція (одночасне охоплення прибуткового оподаткування, амортизації, ПДВ та соціальних внесків) і чітка адміністративна архітектура. Особливо цінним для України є досвід Польщі як постсоціалістичної економіки: преференційна ставка корпоративного податку (CIT) 9 % для малих платників у поєднанні з пільговим фінансуванням «зелених» інвестицій (програма «Energia Plus» Національного фонду охорони довкілля та водного господарства, NFOŚiGW) суттєво стимулює «зелену» трансформацію бізнесу. Рекомендації OECD також наголошують на доцільності цільових фіскальних інструментів для «зеленого» переходу малого і середнього бізнесу [3].

Зокрема, у США підтримка ветеранів-підприємців (через Адміністрацію малого бізнесу, SBA) поєднується з потужними інвестиційними податковими кредитами на відновлювану енергетику (Investment Tax Credit за Inflation Reduction Act 2022), що формує найбільш інтегровану «зелено-ветеранську» модель. Німеччина демонструє масштабне фіскальне та регуляторне стимулювання відновлюваної енергетики, Ізраїль — розвинену систему підтримки технологічного підприємництва ветеранів через Інноваційне управління, а Литва — інструменти підтримки малого і середнього бізнесу в межах спільної політики ЄС. Водночас у жодній з досліджуваних країн, окрім США, не сформовано повноцінного інтегрованого «зелено-ветеранського» фіскального блоку, що підкреслює інноваційний характер запропонованого підходу.

В Україні фіскальна підтримка ветеранського підприємництва формується, однак має фрагментарний характер. Законом [2] запроваджено статус суб'єкта ветеранського підприємництва та спеціальний режим економічної підтримки (гранти, поворотна і безповоротна фінансова допомога, компенсація відсоткових ставок за кредитами та лізинговими платежами). Ветеранам доступні гранти за програмою «Власна справа», пільгове кредитування «5–7–9 %» та спрощена

система оподаткування. Проте «зелений тариф», механізм самовиробництва (net-billing) та програми Фонду енергоефективності не передбачають додаткових преференцій для ветеранів-підприємців. Звуження фіскального простору воєнного часу зумовлює доцільність переходу від дискреційних видаткових програм до автоматичних податкових стабілізаторів — податкових кредитів і пільг [1; 4].

На основі проведеного аналізу запропоновано концептуальну модель фіскального механізму, побудовану за тришаровою архітектурою. Перший шар (вхід) акумулює виклики та проблеми — еколого-енергетичну нестабільність, звуження фіскального простору й регуляторний тиск «зеленого» переходу. Другий шар (ядро) утворює система взаємопов'язаних фіскальних інструментів, де діє принцип синергії: жоден інструмент не є достатнім сам по собі, але в комплексі вони формують повноцінну систему стимулювання. Третій шар (вихід) фіксує очікувані результати — підвищення енергетичної незалежності та конкурентоспроможності ветеранських підприємств і прискорення декарбонізації. Уся конструкція функціонує в межах єдиного регуляторного середовища.

Відповідно до цієї моделі запропоновано систему із шести взаємопов'язаних фіскальних інструментів, упровадження яких структуровано за принципом «швидкі перемоги – середньострокові реформи – довгострокові трансформації» (табл. 1).

Таблиця 1

**Авторська система зелених фіскальних інструментів адаптації
ветеранського бізнесу до еколого-енергетичних викликів**

Інструмент	Зміст і параметри	Горизонт упровадження
«Ветеранський енергетичний кредит» (ВЕК)	Інвестиційний податковий кредит: зменшення єдиного податку або ПДФО на 30 % вартості підтверджених інвестицій у ВДЕ-обладнання чи системи накопичення енергії	Короткостроковий (1–1,5 р.)
Прискорена амортизація	Трирічний строк списання «зеленого» обладнання	Короткостроковий
Екологічний ЄСВ-бонус	Зниження ставки єдиного соціального внеску на 2 в. п. (до 20 %) для ветеранів-«зелених» виробників	Середньостроковий (1,5–2 р.)
Пільговий ПДВ	Знижена ставка 7 % на продукцію відновлюваної енергетики	Середньостроковий
Місцевий «Зелений ветеранський фонд»	Цільовий збір 0,5 % від прибутку великих платників екологічного податку для фінансування ветеранських «зелених» проєктів	Довгостроковий
«Карбоновий кредит»	Тимчасове звільнення ветеранських «зелених» підприємств від плати за викиди вуглецю	Довгостроковий

Джерело: розроблено авторами.

Першочерговим інструментом є БЕК, аналогічний американській програмі Investment Tax Credit за Inflation Reduction Act (2022), однак адаптований до українського податкового законодавства: ветеран-власник (частка у статутному капіталі $\geq 51\%$), який інвестував у ВДЕ-обладнання чи систему накопичення енергії на суму від 50 тис. грн, отримує право зменшити нарахований єдиний податок або ПДФО на 30 % підтвердженої інвестиції у звітному році з перенесенням залишку на наступний рік. Фінансування доцільно здійснювати через механізм бюджетного відшкодування за участю Українського ветеранського фонду в координації з інструментами Ukraine Facility.

Окремої уваги заслуговує екологічний ЄСВ-бонус. За чинної ставки єдиного соціального внеску 22 %, що є суттєвим навантаженням для малого і середнього бізнесу, запропоноване зниження на 2 в. п. (до 20 %) для ветеранських підприємств, які підтвердили статус «зеленого» виробника (через енергетичний аудит за стандартом ISO 50001 або гарантії походження «зеленої» електроенергії), є адміністративно реалістичним: воно не потребує нових структур, а лише розширення функцій профільних органів. Натомість запровадження місцевого «Зеленого ветеранського фонду» спирається на конституційне право місцевих рад установлювати місцеві податки і збори (стаття 143 Конституції України); оскільки перелік місцевих зборів у Податковому кодексі України є вичерпним, його реалізація потребуватиме попереднього внесення відповідних змін. Цільовий збір у розмірі 0,5 % від прибутку великих промислових підприємств — платників екологічного податку — дозволить формувати місцеві пули фінансування ветеранських «зелених» проєктів, не навантажуючи державний бюджет.

Запропонована система формує науково обґрунтовану основу для оновлення фіскальної та енергетичної політики у повоєнній відбудові України, поєднуючи соціально-економічну реінтеграцію ветеранів із завданнями «зеленого» переходу. Її імплементація потребує внесення змін до Податкового кодексу України та профільного законодавства, а також узгодження з європейськими стандартами сталого фінансування.

Отримані результати мають практичне значення для органів державної влади та місцевого самоврядування. По-перше, сформульовано авторське визначення «підприємницької резильєнтності ветеранів» в еколого-енергетичному вимірі. По-друге, обґрунтовано доцільність пріоритизації податкових кредитів і пільг над прямими субсидіями в умовах обмеженого фіскального простору воєнного часу. По-третє, запропоновано комплекс із шести взаємодоповнювальних інструментів із визначеними кількісними параметрами, умовами надання та горизонтами впровадження. Поетапна реалізація системи — від «швидких перемог» (БЕК і прискорена амортизація) до довгострокових елементів «зеленої» архітектури (місцевий фонд і карбоновий кредит) — дозволяє узгодити підтримку ветеранського підприємництва з кліматичними зобов'язаннями України та принципами сталого фінансування ЄС.

Список використаних джерел:

1. Петруха С. В., Коноваленко Д. В., Петруха Н. М. Модернізація публічних фінансів та резильєнтність ветеранського бізнесу. Проблеми економіки. 2024. № 3. С. 249–260. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-249-260>.
2. Про ветеранське підприємництво : Закон України від 31.07.2025 № 4563-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4563-20> (дата звернення: 23.06.2026).
3. OECD. No Net Zero Without SMEs: Exploring the Key Issues for Greening SMEs and Green Entrepreneurship : OECD SME and Entrepreneurship Papers No. 30. Paris : OECD Publishing, 2021. URL: <https://doi.org/10.1787/bab63915-en>.
4. Petrukha S., Konovalenko D., Petrukha N. Features of Ensuring the Stability of Public Finances during the War. Baltic Journal of Economic Studies. 2026. Vol. 12, No. 1. P. 108–124. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2026-12-1-108-124>.
5. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, United Nations. Ukraine: Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5), February 2022 – December 2025. Washington, D. C. : World Bank, 2026. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf>.

Miakota Maksym

postgraduate student,

College of International Business Preshov, Slovakia

Plakhotnii Dmytro

postgraduate student,

National Academy of Management, Kyiv, Ukraine

TRANSFORMATION OF GOVERNMENT BORROWINGS IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN GREEN DEAL: LESSONS FOR UKRAINE'S DEBT POLICY

The relevance of the topic is determined by the fact that the European Green Deal changes the logic of public borrowing: they are increasingly seen not only as a source of covering the budget deficit, but as a tool for financing the structural transformation of the economy. For Ukraine, this has a double meaning: post-war reconstruction will require significant debt and donor resources, but at the same time it must comply with European approaches to sustainable finance, transparency and targeted use of funds. Therefore, the transformation of public borrowing is directly related to the quality of public debt management, investor confidence and the state's ability to maintain debt sustainability.

The aim of the study is to generalize the practice of using green and sustainable debt instruments in the European Union and to identify areas for its adaptation for the debt policy of Ukraine. The object of the study is the system of public borrowing in the context of sustainable financing, and the subject is the tools, rules and management approaches by which public debt can be directed towards environmental modernization, energy efficiency, climate adaptation and post-war reconstruction. The methodological basis is a systemic approach, a comparative analysis of the practices of the EU, France and Germany, a generalization of the institutional foundations of sustainable finance and a logical-analytical method.

The essence of the problem is that the traditional model of public borrowing has focused mainly on minimizing the cost of debt, managing the currency and interest rate structure, extending maturity dates and reducing refinancing risk. Within the framework of the European Green Deal, a new dimension is added to these tasks - the compliance of debt resources with the goals of climate neutrality, energy transition and sustainable development. Thus, debt policy is increasingly integrated with budgetary, investment, climate and industrial policies.

A key manifestation of this transformation is the development of green government bonds. Their difference from conventional debt instruments lies not in the form of debt, but in the way funds are managed: revenues must be directed to specific green expenditures, confirmed by a framework document, a project selection system, accounting of funds and reporting. The connection between borrowing, budget program, investment project and environmental performance forms a new quality of public debt management.

At the EU level, the NextGenerationEU instrument has become an important benchmark. The European Commission has envisaged the possibility of financing up to 30% of its resources through green bonds, which was estimated to have a potential of up to €250 billion [2]. An additional institutional step was the European Green Bond Standard, which provides for a high level of disclosure, the use of EU taxonomy criteria, external review and post-issuance reporting [3]. Therefore, the green status of bonds should not be based on marketing labels, but on a verifiable system of determining eligible costs, financing and impact assessment.

The practice of Western European countries confirms that green borrowing can be a permanent element of a debt strategy. France placed its first sovereign green OAT in 2017, and in April 2026 announced the launch of a fifth green OAT for €10 billion, after which the total volume of green OATs reached €100.1 billion [1]. Germany is developing a line of green federal papers and combining them with classic “twin” bonds; in 2024 the volume of such issues was €17.5 billion, and for 2026 the target range is set at €16-19 billion. Therefore, the green component does not replace the overall debt management strategy, but is built into it as a separate segment with its own procedures for selecting expenditures, reporting and communicating with investors.

At the same time, green borrowing does not eliminate the underlying debt risks: it does not guarantee an automatic reduction in debt service costs, does not replace

fiscal discipline, and cannot be effective without a high-quality public investment system. Its value lies in diversifying the investor base, increasing the transparency of budget decisions, longer-term expenditure planning, and integrating debt policy with sustainable development goals. Therefore, the green transformation of borrowing is not a separate financial product, but a management change in the public debt system.

This change is particularly relevant for Ukraine. The full-scale war has significantly increased the budget's financing needs and increased the debt burden. According to preliminary estimates by the Ministry of Finance, the ratio of public debt to projected GDP in 2025 was 98.4%, and the medium-term public debt management strategy for 2026-2028 links the goal of debt policy with minimizing long-term risks caused by debt growth in war conditions [4]. Therefore, new borrowing should be assessed by maturity, cost, currency structure, intended use, and contribution to recovery.

Ukraine's post-war recovery will create significant demand for financing energy-efficient housing reconstruction, energy modernization, distributed generation development, transport modernization, water infrastructure, and climate adaptation of communities [5]. If these areas are financed by conventional debt instruments without a selection and reporting system, Ukraine will lose some of the investors for whom sustainability and transparency are mandatory conditions. If expenditures are linked to a framework of green or sustainable government bonds, debt can become not only a source of burden on future budgets, but also a tool for economic modernization.

This leads to the first proposal: in the medium-term debt policy of Ukraine, it is advisable to single out the direction of sustainable public borrowing, related to budget planning, the system of public investments and European integration obligations. The second proposal is to create a national framework for green and sustainable public bonds with a list of eligible expenditures, a project selection procedure, revenue management rules, an independent assessment, an annual report and key impact indicators. Such a framework should gradually approach the EU taxonomy and the European Green Bond Standard, taking into account war damage, energy security needs and the limited depth of the internal capital market.

The third proposal concerns the introduction of a pilot instrument - government green recovery bonds. They should be directed not to general deficit coverage, but to projects with high economic and environmental impact: thermal modernization of public buildings, restoration of critical energy infrastructure with low-carbon solutions, municipal electric transport, water supply and treatment systems, as well as energy-efficient housing for internally displaced persons. Guarantees from international financial institutions, grant co-financing and blended finance mechanisms can be used to reduce costs.

The fourth proposal is to create a public system for monitoring the use of funds, since trust in green bonds is formed through regular confirmation of actual financing of specific areas. For Ukraine, this could be a digital register of projects linked to the budget program, source of financing, implementation stage, amount of funds

disbursed, and performance indicators. The fifth proposal is to integrate green borrowing into the overall debt risk management system so that decisions on their issuance take into account debt burden limits, repayment schedules, currency structure, servicing costs, and economic growth scenarios.

The results obtained have practical value for shaping Ukraine's debt policy in the post-war recovery period. Generalizing the experience of the EU, France and Germany shows that the effective transformation of public borrowing requires four conditions: a framework document, integration with budget expenditures, independent verification and regular reporting. For Ukraine, these conditions can become the basis for the transition from crisis financing of the deficit to strategic debt management, in which targeted borrowing is linked to the future productivity of the economy, energy security and the quality of infrastructure.

Thus, the transformation of public borrowing in the context of the European Green Deal is a broader issue of debt policy modernization, and not just a topic of the green bond market. European experience proves that public debt can finance sustainable development only if it is transparent, reliable expenditure selection, regular reporting and consistency with the fiscal strategy. For Ukraine, adapting these approaches can strengthen investor confidence, improve the quality of post-war recovery and ensure the rational use of debt resources in conditions of limited fiscal space.

References:

1. Agence France Trésor. 14 April 2026: Launch of the new green OAT 3.80% 25 June 2037 for an amount of €10 billion. URL: <https://www.aft.gouv.fr/en/publications/communiqués-presse/14-april-2026-launch-new-green-oat-380-25-june-2037-amount-eu10> (date of application: 19.06.2026).
2. European Commission. NextGenerationEU Green Bonds. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/eu-borrower-investor-relations/nextgenerationeu-green-bonds_en (date of application: 19.06.2026).
3. European Commission. The European green bond standard - Supporting the transition. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/european-green-bond-standard-supporting-transition_en (date of application: 19.06.2026).
4. Ministry of finance of Ukraine. Government Approved Ukraine's Medium-Term Public Debt Management Strategy for 2026–2028. URL: https://mof.gov.ua/en/news/uriad_skhvaliv_serednostrokovu_strategiiu_upravlinnia_derzhavnim_borgom_na_20262028_roki-5508 (date of application: 19.06.2026).
5. Petrukha S., Petrukha N., Miakota R. The public debt of Ukraine: a new dimension of the dynamics and architecture of the model foundations of the management system. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10, No. 5. P. 305–314. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-5-305-314>

СЕКЦІЯ III

ЗЕЛЕНІ ТА СТАЛІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ПРАКТИЦІ ЄС ТА УКРАЇНИ

Охріменко Ігор

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки підприємства та менеджменту,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна*

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням уваги до екологічних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів, деградацією екосистем, забрудненням навколишнього природного середовища та зростанням антропогенного навантаження. У таких умовах особливої актуальності набуває концепція сталого розвитку, яка передбачає збалансоване поєднання економічних, соціальних та екологічних пріоритетів розвитку суспільства. Важливим практичним інструментом реалізації цієї концепції виступає екологічний менеджмент, який забезпечує інтеграцію екологічних принципів у систему управління підприємствами, організаціями та державними інституціями.

Концепція сталого розвитку була закріплена у доповіді Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє», де сталий розвиток визначено як розвиток, що задовольняє потреби сучасного покоління без загрози для можливостей майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Подальший розвиток цієї концепції знайшов відображення у Цілях сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй, затверджених у 2015 році [1]. Особливе значення у даному контексті мають цілі, пов'язані з відповідальним споживанням і виробництвом, чистою енергією, сталими містами, боротьбою зі зміною клімату, охороною наземних та водних екосистем.

Досягнення зазначених цілей потребує впровадження нових підходів до управління природокористуванням та господарською діяльністю. Одним із найбільш дієвих інструментів виступає екологічний менеджмент, який являє собою систему управлінських рішень, методів, механізмів та процедур, спрямованих на зниження негативного впливу діяльності організації на довкілля та забезпечення екологічної результативності [5].

Екологічний менеджмент передбачає системне управління екологічними аспектами діяльності підприємства, включаючи раціональне використання ресурсів, мінімізацію відходів, підвищення енергоефективності, екологічне планування, контроль екологічних ризиків та дотримання природоохоронного законодавства [4]. На відміну від традиційного підходу, який орієнтується переважно на ліквідацію наслідків забруднення, сучасний екологічний

менеджмент акцентує увагу на превентивних заходах, екологізації виробничих процесів та формуванні довгострокової екологічної стратегії.

Одним із ключових міжнародних інструментів екологічного менеджменту є стандарт ISO 14001 [3], який визначає вимоги до систем екологічного менеджменту. Впровадження даного стандарту дозволяє організаціям ідентифікувати екологічні ризики, підвищити ефективність використання ресурсів, забезпечити відповідність нормативним вимогам та покращити репутаційні позиції на ринку. Для підприємств, орієнтованих на міжнародне співробітництво та вихід на європейські ринки, функціонування систем екологічного менеджменту стає не лише фактором конкурентоспроможності, але й необхідною умовою економічної діяльності.

Особливу роль у розвитку сучасного екологічного менеджменту відіграє Європейська зелена політика [2]. Європейський зелений курс є масштабною стратегією трансформації економіки Європейського Союзу, спрямованою на досягнення кліматичної нейтральності, розвиток циркулярної економіки, скорочення викидів парникових газів, стимулювання інновацій та підвищення ресурсної ефективності. У межах цієї політики суттєво зростає значення екологічного менеджменту як інструменту адаптації підприємств до нових регуляторних та ринкових умов.

Невід'ємною складовою сучасної екологічної трансформації виступає концепція ESG (Environmental, Social, Governance), яка передбачає оцінювання діяльності компаній за екологічними, соціальними та управлінськими критеріями. У сучасних умовах інвестори, міжнародні фінансові інституції та бізнес-партнери дедалі частіше враховують ESG-показники під час прийняття рішень щодо інвестування та співробітництва. Саме тому екологічний менеджмент поступово виходить за межі суто природоохоронної функції та стає важливим елементом стратегічного управління і корпоративної відповідальності.

Значний взаємозв'язок простежується між екологічним менеджментом та системою сталих фінансів. Сталі фінанси передбачають врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів у процесі фінансового планування, інвестування та оцінювання ризиків. У цьому контексті екологічний менеджмент забезпечує формування достовірної інформаційної бази щодо екологічної результативності підприємства, рівня екологічних ризиків, ефективності використання природних ресурсів та екологічної відповідальності бізнесу. Це сприяє залученню «зелених» інвестицій, участі у програмах сталого фінансування та розширенню можливостей інтеграції у міжнародний економічний простір.

Для України питання розвитку екологічного менеджменту має особливе значення у зв'язку з євроінтеграційними процесами, необхідністю післявоєнного відновлення економіки та гармонізації національного законодавства з нормами Європейського Союзу. Інтеграція України до європейського економічного

простору передбачає адаптацію підприємств до нових екологічних стандартів, механізмів вуглецевого регулювання, вимог екологічної звітності та принципів циркулярної економіки.

Сучасні українські підприємства дедалі частіше стикаються з потребою екологічної модернізації виробництва, підвищення енергоефективності, скорочення ресурсомісткості та запровадження екологічно безпечних технологій. Водночас впровадження екологічного менеджменту в Україні супроводжується низкою проблем, серед яких обмеженість фінансових ресурсів, недостатній рівень екологічної культури, нестача кваліфікованих фахівців, недосконалість механізмів державного стимулювання та нерівномірність поширення екологічних практик серед суб'єктів господарювання.

Незважаючи на існуючі труднощі, розвиток екологічного менеджменту відкриває значні перспективи для українського суспільства. Запровадження сучасних систем екологічного управління сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля, підвищенню інвестиційної привабливості підприємств, зростанню конкурентоспроможності продукції, розвитку екологічних інновацій та зміцненню економічної безпеки держави.

Отже, екологічний менеджмент є важливим інструментом досягнення цілей сталого розвитку та невід'ємною складовою сучасної європейської зеленої політики. Його значення виходить далеко за межі природоохоронної діяльності, охоплюючи питання стратегічного управління, сталих фінансів, корпоративної відповідальності та економічної трансформації. Для України розвиток екологічного менеджменту має стати одним із ключових напрямів реалізації політики сталого розвитку, європейської інтеграції та повоєнної модернізації національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations, 2015.
2. European Green Deal. European Commission, 2019.
3. ISO 14001:2015 Environmental management systems — Requirements with guidance for use.
4. Кравців В. С., Хвесик М. А. Екологічний менеджмент у системі сталого розвитку економіки. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2021.
5. Мельник Л. Г. Основи стійкого розвитку. Суми : Університетська книга, 2016.

Шепель Олександра

доктор філософії з міжнародних економічних відносин,

асистентка кафедри світового господарства

і міжнародних економічних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах глобальних кліматичних змін та посилення екологічних викликів фінансова система відіграє ключову роль у забезпеченні переходу до моделі сталого розвитку. Одним із основних напрямів трансформації фінансових ринків є формування інструментів, орієнтованих на підтримку екологічно відповідальних інвестицій. Особливе місце серед таких інструментів займають зелені облігації, які дозволяють ефективно поєднувати цілі економічного зростання та охорони навколишнього середовища.

Європейський Союз є беззаперечним лідером у розвитку системи сталого фінансування. У межах реалізації Європейського зеленого курсу передбачено мобілізацію значних інвестицій для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. За оцінками Європейської Комісії, щорічна потреба у додаткових інвестиціях перевищує 350 млрд євро лише у сфері енергетики та клімату [1]. У зв'язку з цим стрімко зростає роль ринку зелених облігацій як джерела довгострокового фінансування.

Зелені облігації являють собою боргові інструменти, кошти від розміщення яких спрямовуються виключно на фінансування екологічних проєктів, зокрема у сферах відновлюваної енергетики, енергоефективності, екологічного транспорту та управління природними ресурсами. Важливою їх характеристикою є прозорість використання коштів і необхідність регулярної звітності щодо досягнутих екологічних результатів [2].

Світовий ринок зелених облігацій демонструє динамічне зростання протягом останнього десятиліття. Станом на 2024 рік сукупний обсяг емісії перевищив 2 трлн дол. США, тоді як щорічний обсяг випуску становить понад 500 млрд дол. [2]. При цьому країни Європейського Союзу формують приблизно 40–45% глобального ринку, що свідчить про їх провідну роль у розвитку цього сегмента. Лише у 2023 році обсяг випущених зелених облігацій у Європі перевищив 300 млрд дол. США, що стало одним із найвищих показників у світі [2].

Важливим етапом інституційного розвитку ринку стало впровадження стандарту EU Green Bond Standard, який встановлює чіткі вимоги до використання коштів, прозорості та відповідності проєктів критеріям таксономії ЄС. Це сприяє підвищенню довіри інвесторів і забезпечує ефективність функціонування ринку сталих фінансів.

Практика використання зелених облігацій у країнах ЄС є різноманітною. Так, Франція залишається одним із найбільших емітентів із загальним обсягом понад 60 млрд євро, а Німеччина активно використовує «зелені» федеральні облігації для фінансування кліматичних програм. У Швеції та Данії значна частина випусків спрямована на розвиток екологічно чистих технологій та декарбонізацію економіки. Водночас у Нідерландах через зелені облігації активно фінансуються проекти сталого транспорту та управління водними ресурсами [2].

В Україні ринок зелених облігацій перебуває на початковому етапі розвитку. Хоча законодавчі передумови були сформовані у 2020 році, фактичні обсяги їх використання залишаються обмеженими. За оцінками міжнародних організацій, частка сталих фінансових інструментів в Україні є вкрай низькою порівняно з європейськими країнами [3]. Водночас потреби у фінансуванні відновлення інфраструктури та енергетичного сектору оцінюються у понад 400 млрд дол. США [4], що створює значний потенціал для розвитку цього інструменту.

Варто зазначити, що ефективність функціонування ринку зелених облігацій у країнах ЄС значною мірою забезпечується розвинутою інституційною інфраструктурою та високим рівнем довіри між учасниками фінансового ринку. Інвестори орієнтуються не лише на фінансову дохідність, а й на показники екологічного впливу, що формує нову модель інвестиційної поведінки, засновану на принципах ESG (Environmental, Social, Governance). У цьому контексті зелені облігації інтегруються у ширшу систему сталих фінансів, яка включає також соціальні облігації, сталі інвестиційні фонди та інші інструменти відповідального інвестування [2].

Особливого значення набуває взаємозв'язок між розвитком ринку зелених облігацій та державним регулюванням. У країнах ЄС державні органи виступають не лише регуляторами, але й активними учасниками ринку, здійснюючи власні випуски «зелених» державних облігацій. Це створює орієнтир для приватного сектору, підвищує ліквідність ринку та формує стандарти прозорості. Крім того, значну роль відіграють фінансові інститути ЄС, зокрема Європейський інвестиційний банк, який є одним із найбільших емітентів зелених облігацій у світі [1-2].

Значний вплив на розвиток цього інструменту мають також міжнародні стандарти та ініціативи, спрямовані на уніфікацію підходів до визначення «зелених» інвестицій. Зокрема, запровадження таксономії ЄС дозволяє чітко класифікувати види економічної діяльності, що відповідають критеріям екологічної сталості [1]. Це сприяє зменшенню інформаційної асиметрії та підвищенню прозорості фінансових потоків, формуючи передумови для ефективного функціонування ринку [2].

Для України важливим є не лише запровадження зелених облігацій як фінансового інструменту, а й створення комплексної системи їх функціонування. Це передбачає адаптацію європейських стандартів, зокрема таксономії сталого

фінансування, а також розвиток механізмів сертифікації проєктів, що відповідають екологічним вимогам [3]. Крім того, необхідним є підвищення рівня фінансової грамотності учасників ринку та створення стимулів для участі бізнесу у фінансуванні сталих проєктів.

Перспективи розвитку ринку зелених облігацій в Україні також тісно пов'язані з процесами європейської інтеграції. Гармонізація нормативно-правової бази з вимогами ЄС сприятиме залученню іноземних інвесторів та інтеграції України у європейський фінансовий простір [1; 4]. Особливо важливим це є в умовах післявоєнного відновлення, коли необхідно забезпечити фінансування масштабних інфраструктурних проєктів із урахуванням принципів сталого розвитку.

Окрім того, зелені облігації можуть виконувати не лише фінансову, а й інституційну функцію, сприяючи трансформації економічної моделі України у напрямі екологізації виробництва, підвищення енергоефективності та впровадження інноваційних технологій [3]. Це, у свою чергу, створює передумови для довгострокового економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Таким чином, розвиток ринку зелених облігацій є важливим елементом формування сучасної системи сталих фінансів, що поєднує економічні, екологічні та соціальні аспекти розвитку. Досвід Європейського Союзу демонструє їх ефективність як інструменту мобілізації інвестицій у стратегічно важливі сфери. Для України використання зелених облігацій відкриває можливості не лише для фінансування відбудови, але й для переходу до моделі сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. European Commission. *European Green Deal*. Brussels, 2021.
2. Climate Bonds Initiative. *Green Bond Market Summary 2024*. London, 2024.
3. Міністерство фінансів України. *Зелені облігації в Україні: стан та перспективи розвитку*. Київ, 2023.
4. World Bank. *Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment*. Washington, 2024.

Мануїльчик Іван

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
навчальної групи ЕММ-25-1

Науковий керівник: **Мельничук Ганна Сергіївна**
Державний податковий університет, Україна

ЗЕЛЕНІ ТА СТАЛІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ПРАКТИЦІ ЄС ТА УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобальної економічної трансформації питання екологічної безпеки та сталого розвитку стають одним із ключових напрямів міжнародної фінансової політики. Посилення кліматичних змін, енергетичні кризи та необхідність скорочення негативного впливу на навколишнє середовище формують потребу у впровадженні нових фінансових механізмів, орієнтованих на підтримку екологічно відповідального розвитку. Саме тому у країнах Європейського Союзу активно розвивається система зелених та сталих фінансів.

Європейський Союз реалізує масштабну програму European Green Deal, головною метою якої є досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Для реалізації цієї стратегії активно використовуються зелені фінансові інструменти, які дозволяють залучати інвестиції у розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективності, екологічного транспорту та модернізацію виробництва [1].

До основних зелених фінансових інструментів належать:

- зелені облігації;
- ESG-інвестування;
- зелене кредитування;
- сталі інвестиційні фонди;
- екологічне страхування;
- грантові програми для екологічних проєктів.

Найбільш поширеним інструментом у країнах ЄС є зелені облігації. Вони використовуються для фінансування екологічних проєктів та розвитку сталої інфраструктури. Значну роль у розвитку цього ринку відіграє Європейський інвестиційний банк, який підтримує екологічну модернізацію економіки та фінансує масштабні інвестиційні програми [2].

Важливим елементом сучасної системи сталих фінансів є ESG-критерії, які враховують екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності компаній. Інвестори дедалі більше оцінюють не лише фінансові результати підприємств, а й рівень їх соціальної відповідальності та екологічної безпеки. Саме тому компанії, які впроваджують ESG-підходи, мають більше можливостей для залучення міжнародних інвестицій.

Для України розвиток зелених фінансів є особливо актуальним у контексті євроінтеграції та післявоєнного відновлення економіки. Українські підприємства поступово адаптуються до європейських стандартів сталого розвитку, а

фінансові установи впроваджують програми зеленого кредитування та підтримки енергоефективних проєктів.

Серед найбільш перспективних напрямів розвитку зелених фінансів в Україні можна виділити:

- розвиток відновлюваної енергетики;
- модернізацію агропромислового комплексу;
- підвищення енергоефективності підприємств;
- розвиток екологічного транспорту;
- впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Водночас розвиток сталих фінансів в Україні стримується низкою проблем. До основних із них належать недостатній рівень державної підтримки, нестача інвестиційних ресурсів, високий рівень економічних ризиків та недосконалість нормативно-правової бази. Також значною проблемою залишається недостатній рівень обізнаності бізнесу щодо ESG-принципів та можливостей використання зелених фінансових інструментів.

Для ефективного розвитку системи сталих фінансів в Україні необхідно:

- гармонізувати законодавство з нормами ЄС;
- розширювати державні програми підтримки зелених проєктів;
- стимулювати бізнес до впровадження ESG-підходів;
- залучати міжнародні інвестиції у сферу зеленої економіки;
- розвивати систему екологічного фінансування та страхування.

Отже, зелені та сталі фінансові інструменти є важливим елементом сучасної економічної політики ЄС та України. Їх розвиток сприяє екологічній модернізації економіки, підвищенню інвестиційної привабливості держави та забезпеченню сталого економічного розвитку. Для України впровадження таких інструментів є необхідною умовою інтеграції до європейського економічного простору та формування сучасної моделі економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. European Commission. European Green Deal. URL: <https://commission.europa.eu/>
2. European Investment Bank. Green finance overview. URL: <https://www.eib.org/>
3. OECD. Sustainable Finance and Green Investment. URL: <https://www.oecd.org/>
4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>
5. Sustainable Finance in Europe and Ukraine : аналітичний звіт. Київ, 2025.

Калінін Андрій

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки та управління персоналом,
Центральноукраїнський інститут,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТАКСОНОМІЇ ЄС У СИСТЕМУ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що Регламент ЄС 2020/852 заклав нормативну основу для визначення екологічно сталої економічної діяльності та створив рамку для спрямування інвестицій у проекти, що відповідають кліматичним і екологічним цілям Європейського Союзу [1]. Для України, яка переживає наслідки війни та водночас рухається шляхом європейської інтеграції, така рамка має особливе значення.

Таксономія ЄС є системою класифікації видів економічної діяльності, які можуть вважатися екологічно сталими [2]. Її цінність полягає у формуванні спільної мови для інвесторів, банків, державних органів, бізнесу та міжнародних партнерів. Для України це важливо, оскільки післявоєнна відбудова потребуватиме значних ресурсів, а міжнародні інвестори дедалі більше орієнтуються на прозорість, сталість і відповідність стандартам ЄС.

Водночас імплементація таксономії ЄС в Україні не може бути механічним перенесенням європейських норм. Український контекст ускладнюється воєнними втратами, масштабними руйнуваннями інфраструктури, екологічними наслідками війни, вимушеною міграцією населення, обмеженістю фінансових ресурсів і потребою в оперативних управлінських рішеннях. Тому таксономія ЄС має розглядатися як практичний інструмент якісного післявоєнного відновлення.

Стале фінансування – це система фінансових рішень, у якій поряд із прибутковістю та ризиками враховуються екологічні, соціальні й управлінські наслідки. Його завдання полягає у спрямуванні капіталу в ті сфери, де створюється довгострокова економічна, суспільна та екологічна цінність.

Таксономія ЄС конкретизує цей підхід. Вона визначає, за якими критеріями економічна діяльність може бути визнана екологічно сталою. Відповідно до підходу ЄС, така діяльність має робити істотний внесок щонайменше в одну екологічну ціль, не завдавати значної шкоди іншим цілям, відповідати мінімальним соціальним гарантіям і технічним критеріям відбору [2].

Отже, стале фінансування є не окремим інструментом, а цілісною логікою прийняття фінансових рішень. Для України це важливо, оскільки післявоєнна відбудова потребує не лише коштів, а й чітких критеріїв їх відповідального використання.

Таблиця 1

Базові поняття системи сталого фінансування

Поняття	Зміст	Значення для України
Стале фінансування	Фінансування з урахуванням економічних, екологічних, соціальних та управлінських наслідків	Сприяє модернізації економіки
Таксономія ЄС	Класифікація екологічно сталих видів діяльності	Дає критерії для визначення «зелених» проєктів
ESG	Оцінювання компаній за екологічними, соціальними та управлінськими показниками	Підвищує інвестиційну привабливість бізнесу
Зелені облігації	Боргові інструменти для екологічних проєктів	Можуть фінансувати енергоефективність і відновлювані джерела енергії
Грінвошинг	Формальне або неправдиве позиціонування діяльності як екологічної	Потребує прозорої звітності й незалежної перевірки

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 4; 10]

Європейська система сталого фінансування поєднує таксономію ЄС, корпоративну звітність зі сталого розвитку, стандарти зелених фінансових інструментів і механізми протидії грінвошингу. Її головне завдання – зробити сталі інвестиції прозорими, порівнюваними та зрозумілими для учасників фінансового ринку.

Важливим доповненням до таксономії є Директива ЄС 2022/2464 щодо корпоративної звітності зі сталого розвитку. Вона посилює вимоги до розкриття ESG-інформації та формує новий рівень прозорості для компаній, які працюють на європейських ринках або залучають європейський капітал [3].

Окреме значення має Регламент ЄС 2023/2631 про європейські зелені облігації. Він запроваджує стандартизований підхід до боргових інструментів, кошти від яких спрямовуються на екологічно сталі проєкти [4]. Практична цінність такого стандарту полягає в підвищенні довіри інвесторів і зменшенні ризику маніпулятивного використання «зеленого» маркування [5].

Таблиця 2

Елементи європейської системи сталого фінансування

Елемент	Нормативна основа	Значення для України
Таксономія ЄС	Регламент ЄС 2020/852	Визначає критерії сталих проєктів
ESG-звітність	Директива ЄС 2022/2464	Впливає на українські компанії, що працюють із ринком ЄС
Зелені облігації	Регламент ЄС 2023/2631	Орієнтир для українського ринку зелених облігацій
Стандартизація сталих інструментів	Європейський стандарт зелених облігацій	Підвищує довіру інвесторів

Джерело: розроблено автором на основі [1; 3; 4; 5]

Європейська модель сталого фінансування побудована не на деклараціях, а на поєднанні критеріїв, звітності та перевірки. Для України це є важливим

орієнтиром, оскільки без такої системності зелені фінансові інструменти можуть залишитися фрагментарними.

Післявоєнне відновлення України відбуватиметься в умовах високої потреби у фінансових ресурсах та довірі міжнародних партнерів. У цьому контексті важливе значення має Ukraine Facility – механізм ЄС на 2024-2027 роки, який передбачає до 50 млрд євро підтримки для відновлення, реконструкції та модернізації України [6].

План України для Ukraine Facility передбачає не лише фінансову підтримку, а й реалізацію реформ, інвестиційних пріоритетів і заходів, пов'язаних із європейською інтеграцією [7]. Це означає, що відновлення України дедалі більше пов'язується з вимогами прозорості, ефективності та сталості.

Таксономія ЄС може допомогти Україні визначити, які проєкти відновлення є пріоритетними для фінансування. Її практична роль полягає в тому, що вона переводить загальну ідею «зеленого відновлення» у площину конкретних критеріїв, секторів і фінансових рішень.

Таблиця 3

Напрями застосування таксономії ЄС у відновленні України

Сектор	Напрями фінансування	Очікуваний ефект
Енергетика	Відновлювані джерела енергії, модернізація мереж	Зменшення енергозалежності
Будівництво	Енергоефективне житло, термомодернізація	Зниження споживання енергії
Транспорт	Електротранспорт, громадський транспорт	Зменшення забруднення
Водна інфраструктура	Очищення води, модернізація мереж	Підвищення екологічної безпеки
Відходи	Сортування, переробка, утилізація	Розвиток циркулярної економіки
Промисловість	Декарбонізація, енергоефективні технології	Підвищення конкурентоспроможності

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 6; 7]

Наведені напрями демонструють, що таксономія ЄС може застосовуватися не лише у фінансовому регулюванні, а й у практичному плануванні відбудови. Її використання дозволяє спрямовувати кошти не лише на швидке відновлення, а й на модернізацію економіки.

Україна вже зробила окремі кроки у формуванні ринку зелених фінансових інструментів. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 року №175-р схвалило Концепцію запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні [8]. У документі визначено необхідність створення умов для фінансування екологічних проєктів, розвитку ринку незалежних оцінювачів і верифікаторів.

Крім того, в Україні було запроваджено зелені облігації як окремий клас цінних паперів [9]. Важливим кроком стало також схвалення рекомендацій щодо розвитку зелених облігацій Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. У цих рекомендаціях підкреслюється, що надходження від

зелених облігацій мають використовуватися для фінансування або рефінансування проєктів із чіткими екологічними перевагами [10].

Проте система сталого фінансування в Україні досі залишається недостатньо сформованою. Ще не створено повноцінної національної таксономії, узгодженої з європейськими підходами. Через це інвесторам складніше оцінювати сталість українських проєктів, а банкам – класифікувати зелені активи. Крім того, зберігається ризик формального використання ESG-термінології без належної методології та незалежної перевірки.

Отже, український ринок зелених фінансів перебуває на етапі становлення. Його розвиток залежить не лише від наявності окремих інструментів, а й від формування цілісної системи критеріїв, звітності та довіри.

Імплементація таксономії ЄС в Україні має кілька бар'єрів. Основними з них є відсутність національної таксономії, недостатня координація між державними органами, складність технічних критеріїв ЄС, нестача досвіду ESG-звітності та обмежені фінансові ресурси бізнесу.

З огляду на це адаптація таксономії ЄС має бути поетапною. Спочатку доцільно провести нормативний аудит, далі — розробити дорожню карту впровадження, запустити пілотні проєкти, інтегрувати критерії сталості у фінансові інструменти та сформувати систему моніторингу, звітності й незалежної верифікації.

Таблиця 4

Поетапна модель імплементації таксономії ЄС в Україні

Етап	Зміст дій	Очікуваний результат
Нормативний аудит	Аналіз законодавства та прогалин	Визначення напрямів гармонізації
Дорожня карта	План впровадження таксономії	Координація дій держави й ринку
Пілотні проєкти	Тестування критеріїв у секторах	Перевірка практичної застосовності
Фінансові інструменти	Зелені кредити, облігації, гранти	Залучення капіталу до сталих проєктів
Моніторинг	Звітність, аудит, верифікація	Зниження ризику грінвошингу

Джерело: розроблено автором на основі [1; 4; 5; 8; 10]

Запропонована модель показує, що імплементація таксономії ЄС має бути не разовим нормативним рішенням, а послідовним процесом інституційної адаптації. Такий підхід дозволить поступово наближати українську фінансову систему до стандартів ЄС.

Імплементація таксономії ЄС у систему сталого фінансування України є важливою умовою післявоєнного відновлення, європейської інтеграції та підвищення інвестиційної привабливості держави. Таксономія створює критерії для визначення екологічно сталих проєктів, посилює прозорість фінансових рішень і зменшує ризики грінвошингу.

Для України її значення полягає в тому, що післявоєнна відбудова може стати не лише відновленням зруйнованого, а й переходом до більш

енергоефективної, кліматично стійкої та конкурентоспроможної економіки. Найбільш перспективними сферами застосування таксономії є енергетика, будівництво, транспорт, водна інфраструктура, управління відходами та промисловість. Водночас впровадження таксономії потребує подолання нормативних, інституційних, методологічних і фінансових бар'єрів. Для цього необхідні дорожня карта, пілотні проєкти, розвиток ESG-звітності, незалежна верифікація та співпраця держави, бізнесу, банківського сектору й міжнародних партнерів.

Отже, таксономія ЄС може стати для України не лише механізмом регуляторної гармонізації, а й практичним інструментом якісного післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment. Official Journal of the European Union, 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng>
2. European Commission. EU taxonomy for sustainable activities. Sustainable finance tools and standards. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en
3. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 as regards corporate sustainability reporting. Official Journal of the European Union, 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng>
4. Regulation (EU) 2023/2631 of the European Parliament and of the Council of 22 November 2023 on European Green Bonds and optional disclosures for environmentally sustainable bonds and sustainability-linked bonds. Official Journal of the European Union, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2631/oj/eng>
5. European Commission. European green bond standard — Supporting the transition. Sustainable finance tools and standards. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/european-green-bond-standard-supporting-transition_en
6. European Commission. The Ukraine Facility. EU assistance to Ukraine, 2024-2027. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en
7. Ukraine Facility Plan. Ukraine Plan 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>

8. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні: розпорядження від 23 лютого 2022 р. №175-р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/175-2022-%D1%80>

9. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Президент України підписав Закон, яким впроваджуються зелені облігації в Україні. 2020.

URL: <https://saee.gov.ua/news/prezident-ukrayini-pidpisav-zakon-ikim-vprovadzuiutsia-zeleni-obligaciyi-v-ukrayini>

10. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Комісія схвалила рекомендації щодо розвитку зелених облігацій в Україні. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/komisiia-skhvalyla-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-zelenykh-oblihotsii-v-ukraini/>

Ухналь Наталія

*докторка філософії з економіки, старший дослідник,
завідувач науково-організаційного відділу,
ДННУ «Академія фінансового управління», Україна*

Клименко Катерина

кандидатка економічних наук, старший дослідник

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ «ЗЕЛЕНОГО» ФІНАНСУВАННЯ

В умовах глобальних кліматичних викликів питання переходу до низьковуглецевої економіки набуває дедалі більшої актуальності. «Зелене» фінансування є одним із ключових інструментів такого переходу, забезпечуючи цільове спрямування капіталу на реалізацію екологічно орієнтованих проєктів. Для України, яка перебуває в процесі євроінтеграції, «зелена» трансформація економіки є не лише стратегічним пріоритетом, а й умовою доступу до міжнародних фінансових ресурсів.

«Зелене» фінансування являє собою сукупність фінансових інструментів і механізмів, спрямованих на підтримку господарської діяльності, що зменшує негативний антропогенний вплив на довкілля, підвищує енергоефективність та сприяє сталому розвитку. У контексті глобального кліматичного порядку денного зазначений інструментарій набуває системного характеру, охоплюючи як приватний, так і публічний сектори економіки.

Для України «зелена» трансформація виходить за межі суто екологічної проблематики й набуває геополітичного виміру. Відповідно до умов програми Ukraine Facility [1] у контексті «зеленої» трансформації національної економіки центральним завданням стратегічного планування постає декарбонізація

вуглецемістких секторів господарства та формування кліматично стійкої інфраструктури в процесі повоєнної реконструкції. Реалізація зазначених цілей являє собою комплексний і тривалий процес, що передбачає залучення значного обсягу фінансових ресурсів, здійснення довгострокового стратегічного планування, а також проведення структурних соціально-економічних перетворень, пов'язаних із переорієнтацією галузевого профілю економіки.

Поряд із внутрішніми регуляторними інструментами, вагомим зовнішнім джерелом фінансування «зеленого» переходу для України залишаються кошти європейських структурних фондів та цільова підтримка з боку міжнародних фінансових інституцій, зокрема Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, а також Світового банку.

Участь у «зелених» ініціативах уже нині розглядається як конкурентна перевага, що відкриває підприємствам доступ до нових джерел фінансування, міжнародних партнерств і зовнішніх ринків збуту.

Відповідно до документа Світового банку Environmental and Social Framework (ESF) екологічні та соціальні ризики визначаються у господарській діяльності при формуванні «зелених» проєктів, які ранжуються за високим, суттєвим, помірним і низьким рівнем. Екосоціальні ризики в проєктах «зеленого» фінансування представлено на рис.1 [2].

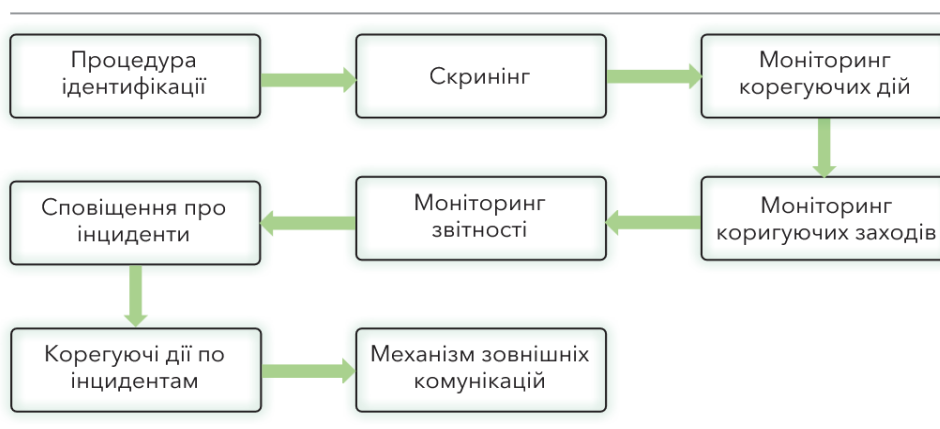

Рис. 1. Екосоціальні ризики в проєктах «зеленого» фінансування [2]

Упродовж останніх років в Україні спостерігається суттєве розширення інституційної бази «зеленого» фінансування, що виражається у стрімкому збільшенні кількості відповідних ініціатив з боку міжнародних донорів і приватних інвесторів. На сьогодні вітчизняним суб'єктам господарювання доступні програми «зеленого» фінансування від понад 80 міжнародних джерел, які охоплюють багатосторонні банки розвитку, спеціалізовані фонди, національні агентства розвитку, кліматичні механізми та програми технічної допомоги.

Зазначену сукупність інституційних учасників можна систематизувати за трьома основними групами.

До першої групи належать міжнародні фінансові інституції та банки розвитку, зокрема Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Міжнародний банк

реконструкції та розвитку (IBRD) та Європейський інвестиційний банк (EIB). Ці установи забезпечують системну фінансову підтримку великомасштабних інфраструктурних і трансформаційних проєктів.

Другу групу формують двосторонні донори, фонди та національні агентства розвитку, представлені такими організаціями, як Green for Growth Fund, NEFCO, ОєЕВ (Австрія), Finnfund (Фінляндія), AFD (Франція), Danida (Данія), GIZ (Німеччина), Swedfund (Швеція) та British International Investment. Діяльність цих інституцій відображає зростаючу залученість окремих держав – членів ЄС до підтримки «зеленого» переходу України на двосторонній основі.

Третю групу складають спеціалізовані кліматичні та тематичні механізми, серед яких – Climate Investment Funds, програма LIFE, Connecting Europe Facility, IRENA's Climate Investment Platform та ряд інших цільових ініціатив. Ці механізми орієнтовані на фінансування конкретних напрямів кліматичної політики та сприяння впровадженню інноваційних низьковуглецевих рішень [3].

У таблиці 1 нижче наведено розподіл економічних та інвестиційних коштів, які були виділені країнам Східного партнерства в енергетичному секторі з 2019 року, допомагаючи їм здійснити інвестиції, необхідні для прискорення «зеленого» переходу та декарбонізації.

ЄС підтримує енергетичний перехід та «зелену» індустріалізацію в країнах-партнерах, причому енергетика становить понад чверть його основних проєктів. Інвестиції пріоритетні у відновлювану енергетику, розширення мережі, доступ до чистої енергії та регуляторні реформи.

Таблиця 1

Підтримка енергетичного переходу та промислової декарбонізації

Країна	Загальний обсяг фінансування ЄС, виділеного в млн євро	Очікуваний обсяг мобілізованих інвестицій, млн євро
Західні Балкани (регіональна програма)	103,12	541,25
Албанія	165,70	383,36
Боснія і Герцеговина	115,85	351,39
Косово	103,13	233,52
Чорногорія	30,00	58,00
Північна Македонія	103,48	277,79
Сербія	196,64	736,48
Україна	439,99	1567,55
Молдова	300,02	836,62
Грузія	25,85	161,10
Вірменія	17,74	389,99

Азербайджан	10,00	22,80
Всього	1612,00	5568,85

Джерело: складено на авторами на основі [4].

«Зелене» фінансування є невід’ємною складовою сучасної системи управління сталим розвитком і являє собою комплексний механізм перерозподілу капіталу на користь екологічно відповідальної господарської діяльності. Для України інтеграція в систему міжнародного «зеленого» фінансування набуває визначного значення: з одного боку, вона є умовою виконання зобов’язань у межах євроінтеграційного курсу та Європейського «зеленого» курсу, з іншого – реальним економічним інструментом залучення ресурсів для повоєнного відновлення й модернізації.

Застосування різноманітних фінансових інструментів – від грантової підтримки до пільгового кредитування й технічної допомоги – дозволяє охопити широке коло суб’єктів і забезпечити системний характер «зеленої» трансформації. Ефективне використання цих можливостей потребує від вітчизняного бізнесу та органів публічного управління розвитку інституційної спроможності, підвищення рівня обізнаності щодо доступних програм і формування стратегічного підходу до екологічної модернізації як фактора довгострокової конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. План для Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 24.05.2026).
2. Фінансування. Отримання кредитних коштів для проєктів в тому числі на екомодернізацію і впровадження НДТМ. URL: https://fru.ua/images/doc/2026/knyga_BANK.pdf (дата звернення: 24.05.2026).
3. Як отримати фінансування для «зелених» проєктів. URL: <https://epravda.com.ua/finances/yak-otrimati-finansuvannya-dlya-zelenih-proyektiv-809792/> (дата звернення: 24.05.2026).
4. REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the application of the Regulation on the Carbon Border Adjustment Mechanism. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:05f0b7f5-da86-11f0-8da2-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 24.05.2026).

Срібна Євгенія

*кандидатка економічних наук,
доцентка кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна*

Максименко Вероніка

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Україна*

РОЛЬ СТАЛИХ ФІНАНСІВ У РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток світової економіки супроводжується активним переходом до принципів сталого розвитку та екологічної безпеки. Європейський Союз реалізує політику зеленого переходу, яка передбачає зменшення викидів вуглецю, розвиток відновлюваної енергетики та підтримку екологічно безпечних технологій. Для України, яка орієнтується на європейську інтеграцію та післявоєнне відновлення, розвиток зеленої економіки стає важливим напрямом економічної політики.

Важливим інструментом реалізації зеленої політики є система сталих фінансів. Вона охоплює зелені інвестиції, екологічні кредити, ESG-фінансування, зелені облігації та інші фінансові механізми, спрямовані на підтримку екологічних і соціально важливих проєктів. Саме сталі фінанси забезпечують залучення інвестицій у розвиток енергоефективності, модернізацію інфраструктури та впровадження інноваційних технологій.

За даними Climate Bonds Initiative, у 2025 році світовий обсяг випуску зелених облігацій перевищив 1 трлн доларів США [1], що свідчить про стрімке зростання глобального ринку сталого фінансування. Найбільша частка таких інвестицій була спрямована у сферу енергетики, екологічного транспорту та цифрової модернізації економіки.

У країнах Європейського Союзу зелений перехід має значний вплив на ринок праці. За даними Eurostat, у сфері екологічних товарів та послуг у країнах ЄС працює понад 5 млн осіб [2]. Найбільше нових робочих місць створюється у секторах сонячної енергетики, енергоефективного будівництва, переробки відходів та екологічного консалтингу.

Для України розвиток зеленої економіки також відкриває нові можливості. В умовах післявоєнного відновлення модернізація енергетичної системи, розвиток відновлюваної енергетики та цифровізація економіки можуть стати важливими факторами економічного зростання. Крім того, зелений перехід

сприятиме створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності української економіки.

Таблиця 1

Основні напрями впливу зеленої економіки на розвиток України

Напрямок	Основний ефект
Відновлювана енергетика	Створення нових робочих місць
Енергоефективність	Зменшення витрат ресурсів
ESG-фінансування	Залучення міжнародних інвестицій
Цифровізація економіки	Підвищення продуктивності
Екологічні технології	Зниження негативного впливу на довкілля

Джерело: складено авторами

Важливу роль у розвитку зеленої економіки відіграє система освіти. Заклади вищої освіти мають адаптувати навчальні програми до сучасних вимог ринку праці та формувати у студентів компетентності у сфері ESG-політики, сталого розвитку та цифрової економіки. Це сприятиме підготовці фахівців, здатних працювати у нових секторах економіки та реалізовувати екологічні проєкти.

Разом із тим в Україні існують певні проблеми впровадження системи сталих фінансів. Серед основних проблем впровадження системи сталих фінансів в Україні варто виділити:

- недостатній рівень внутрішніх та зовнішніх інвестицій;
- економічну нестабільність та високий рівень ризиків;
- обмежений доступ бізнесу до зеленого фінансування;
- недостатню державну підтримку екологічних проєктів;
- повільну адаптацію законодавства до стандартів Європейського Союзу;
- недостатній рівень розвитку ESG-політики;
- потребу у модернізації фінансової та енергетичної інфраструктури;
- нестачу кваліфікованих фахівців у сфері сталого розвитку та зелених фінансів.

Отже, розвиток системи сталих фінансів є важливою умовою реалізації зеленої економіки в Україні. Використання європейського досвіду у сфері зеленого переходу сприятиме модернізації економіки, розвитку ринку праці та залученню інвестицій у стратегічно важливі галузі. У сучасних умовах зелена економіка може стати одним із ключових факторів забезпечення економічної стійкості та сталого розвитку України.

Список використаних джерел[^]

1. Climate Bonds Initiative. Sustainable Debt Global State of the Market 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Climate Bonds Initiative (дата звернення: 27.05.2026).

2. Eurostat. Employment in the environmental economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Eurostat (дата звернення: 27.05.2026).

Нижниченко Яніслава

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності,

Одеський національний економічний університет, Україна

СТАЛІ ФІНАНСИ У СИСТЕМІ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ

Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних фінансових механізмів для післявоєнного відновлення України з урахуванням європейських підходів до сталого розвитку, кліматичної нейтральності, енергоефективності та відповідального інвестування. В умовах євроінтеграції Україна має не лише відновити зруйновану інфраструктуру, енергетичні системи, житловий фонд і промисловий потенціал, а й здійснити якісну трансформацію економічної моделі відповідно до принципів зеленого переходу та сучасної політики сталого фінансування [1; 3; 4].

Метою дослідження теми є обґрунтування ролі сталих фінансів як інструменту зеленого відновлення України, а також визначення основних фінансових механізмів, які можуть бути адаптовані в українському контексті в умовах євроінтеграції.

Сучасне відновлення України не може розглядатися лише як фізична реконструкція зруйнованих об'єктів. Воно має бути спрямоване на формування більш стійкої, енергоефективної, низьковуглецевої та конкурентоспроможної економіки. Саме тому сталі фінанси набувають значення не тільки як джерело капіталу, а і як інструмент зміни підходів до інвестиційної політики, відбору проєктів, оцінювання ризиків та визначення пріоритетів державного, муніципального й приватного фінансування [2; 3].

Сталі фінанси передбачають урахування екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у процесі прийняття фінансових та інвестиційних рішень. Їхня роль не обмежується фінансуванням окремих екологічних проєктів. Ідеться про формування цілісної фінансової архітектури, яка спрямовує інвестиції в ті сфери, що забезпечують довгострокову стійкість, зменшення кліматичних ризиків, підвищення енергоефективності, розвиток циркулярної економіки, модернізацію інфраструктури та покращення якості життя населення [3; 4].

Для України адаптація європейських підходів до сталого фінансування має практичне значення. Відбудова енергетики, житлово-комунальної інфраструктури, транспорту, водопостачання, промисловості, аграрного сектору

та системи управління відходами потребує значних ресурсів. Водночас фінансування має спрямовуватися не на просте відтворення довоєнної моделі, а на модернізацію із застосуванням енергоефективних, екологічно безпечних і технологічно сучасних рішень.

Одним із перспективних інструментів сталого фінансування є зелені облігації. Вони можуть використовуватися для залучення коштів на проекти відновлюваної енергетики, термомодернізації будівель, розвитку екологічного транспорту, модернізації водної інфраструктури, очищення стічних вод, управління відходами та відновлення природних екосистем. Для України цей інструмент може бути корисним як на державному, так і на муніципальному рівні, особливо для громад, які потребують ресурсів для сталої реконструкції [3; 4].

Поряд із зеленими облігаціями важливими можуть бути зелене кредитування, ESG-кредитування, зелене страхування, зелені інвестиційні фонди, кліматичне бюджетування, державно-приватне партнерство із зеленими KPI, а також механізми змішаного фінансування за участю міжнародних фінансових організацій. Такі інструменти дозволяють не лише залучати додаткові ресурси, а й підвищувати прозорість відбору проектів, знижувати ризики для інвесторів і забезпечувати вимірюваний екологічний та соціальний результат.

Таблиця 1

*Перспективні інструменти сталого фінансування для зеленого відновлення
України*

Інструмент сталого фінансування	Потенційне застосування в Україні	Очікуваний результат
Зелені облігації	Фінансування проектів відновлюваної енергетики, енергоефективності, екологічного транспорту, водної інфраструктури, управління відходами	Залучення довгострокового капіталу для екологічно значущих проектів
ESG-кредитування	Кредитування підприємств і громад з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських критеріїв	Зниження інвестиційних ризиків, підвищення прозорості та конкурентоспроможності
Кліматичне бюджетування	Включення кліматичних і екологічних критеріїв до державних і місцевих бюджетних програм	Кращий відбір пріоритетних проектів відбудови та підвищення ефективності бюджетних видатків
Державно-приватне партнерство із зеленими KPI	Реалізація інфраструктурних проектів із показниками енергоефективності, скорочення викидів, ресурсозбереження	Поєднання державних, приватних і міжнародних ресурсів для модернізації інфраструктури
Зелені інвестиційні фонди	Акумуляція ресурсів для фінансування екологічних, енергетичних та інноваційних проектів	Розширення джерел фінансування зеленого бізнесу та громад
Зелене страхування	Страхування екологічних, кліматичних та інфраструктурних ризиків	Зменшення ризиків для інвесторів і підвищення стійкості проектів

Debt-for-climate swaps / debt-for-nature swaps	Обмін частини боргових зобов'язань на фінансування кліматичних або природоохоронних проєктів	Зниження боргового навантаження та спрямування ресурсів на зелену відбудову
Impact-звітність	Звітування про екологічні та соціальні результати профінансованих проєктів	Запобігання greenwashing і підвищення довіри міжнародних партнерів

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4; 5].

Як видно з таблиці, сталі фінанси охоплюють не лише традиційні боргові інструменти, а й ширший комплекс механізмів, спрямованих на зміну якості інвестиційної політики. Їхня перевага полягає в тому, що вони дозволяють пов'язати фінансування з конкретним результатом: скороченням викидів, підвищенням енергоефективності, модернізацією інфраструктури, розвитком громад, покращенням екологічної безпеки та зниженням соціальних ризиків.

Окрему увагу доцільно приділити механізмам debt-for-climate swaps та debt-for-nature swaps, тобто обміну частини боргових зобов'язань на фінансування кліматичних або природоохоронних проєктів. Для України такі підходи можуть мати практичне значення, оскільки дають змогу поєднати зменшення боргового навантаження з фінансуванням екологічної модернізації, відновленням екосистем, зниженням забруднення та розвитком сталої інфраструктури [5].

Не менш важливим напрямом є впровадження ESG-критеріїв у діяльність українських підприємств, банків та інших фінансових установ. Для бізнесу, який прагне інтегруватися до європейських ринків, ESG-підходи поступово стають не додатковою перевагою, а необхідною умовою конкурентоспроможності. Європейські партнери та інвестори дедалі більше звертають увагу на екологічну політику компаній, умови праці, дотримання прав людини, антикорупційні практики, прозорість управління та якість корпоративної звітності.

Особлива роль у розвитку сталих фінансів належить банківському сектору. Банки можуть спрямовувати кредитні ресурси на проєкти енергоефективності, відновлюваної енергетики, модернізації виробництва, екологічної інфраструктури та сталого розвитку громад. Водночас відповідальне банківське фінансування має передбачати оцінювання не лише фінансової прибутковості проєкту, а й його екологічних і соціальних наслідків. Це дозволяє зменшувати інвестиційні ризики, підвищувати якість фінансових рішень і формувати довгострокову стійкість економіки [2; 3].

Важливим елементом розвитку сталих фінансів є запобігання greenwashing, тобто ситуаціям, коли проєкти або фінансові інструменти лише формально позиціонуються як «зелені», не маючи реального екологічного ефекту. Для цього необхідними є прозора класифікація зелених проєктів, зовнішня верифікація, чітке управління залученими коштами, моніторинг результатів та impact-звітність. Доцільно використовувати вимірювані індикатори результативності: обсяг зелених залучень, рівень енергоекономії, скорочення викидів CO₂, частку ESG-портфеля банків, частку таксономічно узгоджених видатків та інші показники [3].

Окрему увагу слід приділити ролі міжнародної допомоги, грантових програм, гарантійних механізмів та фінансових інструментів ЄС. Для України вони можуть стати важливим джерелом підтримки у сфері зеленого відновлення, особливо для громад, малого і середнього бізнесу, інфраструктурних проєктів, енергетики, екологічного транспорту та інноваційних ініціатив. Водночас ефективне використання цих можливостей потребує високої інституційної спроможності, якісної проєктної підготовки, прозорості використання коштів і відповідності європейським стандартам.

Попри значний потенціал сталих фінансів, в Україні існує низка проблем, які стримують їх розвиток. Серед них можна виокремити недостатню деталізацію нормативної бази, обмежений досвід підготовки зелених проєктів, слабкість ринку зелених фінансових інструментів, нестачу фахівців у сфері сталого фінансування, недостатню прозорість нефінансової звітності та низький рівень обізнаності бізнесу й громад щодо ESG-підходів.

Для подолання цих бар'єрів доцільно розвивати національну стратегію зеленого фінансування, стимулювати випуск державних і муніципальних зелених облігацій, посилювати роль банків у фінансуванні зелених проєктів, упроваджувати кліматичне бюджетування, формувати систему impact-звітності, розвивати освітні програми з питань сталих фінансів та посилювати партнерства між державою, бізнесом, громадами, університетами й міжнародними інституціями [2; 3; 4].

Отже, сталі фінанси можуть стати важливим інструментом зеленого відновлення України в умовах євроінтеграції. Їхнє значення полягає не лише у залученні додаткових фінансових ресурсів, а й у зміні самої моделі відбудови — від простого відновлення зруйнованого до створення більш стійкої, екологічної, інноваційної та конкурентоспроможної економіки.

Підсумовуючи, можна зазначити, що адаптація європейських механізмів сталого фінансування в Україні має стратегічне значення для післявоєнної модернізації держави. Зелені облігації, ESG-кредитування, відповідальне банківське фінансування, кліматичне бюджетування, міжнародні гарантії, змішане фінансування, debt-for-climate swaps, debt-for-nature swaps та прозора нефінансова звітність можуть стати основою нової інвестиційної політики. Для України це відкриває можливість поєднати процес відбудови з європейським зеленим переходом, посилити довіру інвесторів, підвищити конкурентоспроможність економіки та сформувати нову якість сталого розвитку [3; 4; 5].

Список використаних джерел:

1. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. Вісник економічної науки

України. 2022. № 1 (42). С. 121–134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\)](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42))

2. Сапожніков В., Новіцький М., Цюра Т. Зелені фінанси у повоєнній відбудові України: інституційні рамки та напрями трансформації інвестиційної політики. Економічний аналіз. 2025. Т. 35, № 2. С. 446–464. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.446>

3. Суздаєва О. С. Зелене інвестування як інструмент повоєнного відновлення економіки України: європейський досвід і перспективи України. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2025. Вип. 30. С. 84–94. DOI: <https://doi.org/10.34079/2518-1394-2025-15-30-84-94>

4. Чугунов І. Я., Канєва Т. В., Любчак І. С. Фінансові інструменти реалізації Європейського Зеленого Курсу в Україні. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-141>

5. Naumenkova S., Mishchenko V., Chugunov I., Mishchenko S. Debt-for-nature or climate swaps in public finance management. Problems and Perspectives in Management. 2023. Vol. 21, No. 3. P. 698–713.

Хаустова Вікторія

докторка економічних наук, професорка,

директорка,

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Україна

Кизим Микола

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України,

головний науковий співробітник сектора енергетичної безпеки

та енергозбереження відділу промислової політики та енергетичної безпеки,

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Україна

Трушкіна Наталія

кандидатка економічних наук, старший дослідник,

старший науковий співробітник сектора промислової політики та

інноваційного розвитку відділу промислової політики та енергетичної безпеки,

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Україна

СТАЛІ ФІНАНСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СИСТЕМ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ

Європейський зелений курс визначає стратегічну мету досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. та передбачає глибоку трансформацію

енергетичних систем на основі принципів декарбонізації, енергоефективності та сталого розвитку [1]. У цьому контексті енергетичні системи розглядаються не лише як сукупність виробничих потужностей, мережевої інфраструктури та технологій постачання енергії, а як стратегічно важливі соціально-економічні системи, від стійкості яких залежать конкурентоспроможність економіки, безпека життєдіяльності населення, інвестиційна привабливість територій та здатність держави виконувати кліматичні зобов'язання.

Реалізація цілей Європейського зеленого курсу потребує не лише технологічної модернізації енергетичного сектору, а й формування дієвих механізмів мобілізації, розподілу та контролю використання фінансових ресурсів. Особливої ваги набувають інвестиції у розвиток відновлюваної енергетики, модернізацію енергетичної інфраструктури [2-3], систем накопичення енергії, підвищення енергоефективності, цифровізацію енергетичних мереж та впровадження технологічних рішень, спрямованих на підвищення резильєнтності енергетичних систем до кліматичних, економічних і безпекових викликів.

Актуальність дослідження посилюється стрімким зростанням глобальних потреб у фінансуванні енергетичного переходу. За оцінками Міжнародного енергетичного агентства, у 2025 р. світові інвестиції в енергетику досягли близько 3,3 трлн дол. США, з яких майже 2 трлн дол. спрямовано на розвиток чистої енергетики [4]. Водночас для реалізації сценарію Net Zero до 2050 р. обсяги інвестицій у чисті енергетичні технології мають зрости приблизно у 1,7 раза до 2030 р. [4]. Незважаючи на активний розвиток ринку зелених облігацій, кліматичних фондів та інших інструментів сталого фінансування, міжнародні організації продовжують фіксувати суттєвий розрив між наявними фінансовими ресурсами та фактичними потребами енергетичного переходу [5]. Це свідчить про те, що проблема полягає не лише в недостатності фінансування, а й у відсутності ефективних механізмів його стратегічного спрямування та оцінювання результативності.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує значне зростання інтересу до проблематики зеленого, кліматичного та перехідного фінансування. Значну частину наукових праць присвячено вивченню впливу зелених фінансових інструментів на розвиток відновлюваної енергетики, скорочення викидів парникових газів та досягнення кліматичних цілей [6; 7 та ін.]. Водночас у науковому дискурсі переважає інструментальний підхід, за якого окремі фінансові інструменти аналізуються ізольовано від процесів стратегічного управління розвитком енергетичних систем. Менш дослідженими залишаються питання узгодження фінансових потоків із цілями декарбонізації, енергетичної безпеки та підвищення стійкості енергетичної інфраструктури [8].

Таким чином, наявні дослідження формують вагоме теоретичне підґрунтя для розвитку концепції сталого фінансування, однак не дають цілісного уявлення про механізми інтеграції фінансових, інституційних та управлінських рішень у

єдину систему забезпечення енергетичного переходу. Саме ця обставина обумовлює необхідність переходу від розуміння сталого фінансування як набору окремих фінансових інструментів до його трактування як інтегрованого механізму управління розвитком енергетичних систем [8].

Наукова новизна запропонованого підходу полягає у зміщенні акценту з питання залучення фінансових ресурсів на питання забезпечення їх стратегічної результативності та узгодженості з довгостроковими цілями розвитку енергетичного сектору. Для практичної реалізації такого підходу запропоновано механізм сталого фінансування розвитку енергетичних систем, який сформовано на принципах системності, багаторівневого управління та орієнтації на досягнення вимірюваних результатів енергетичного переходу.

Запропонований механізм доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних цільових, фінансових, інституційно-управлінських і результативно-контрольних елементів. Його призначення полягає не лише у залученні капіталу, а й у забезпеченні відповідності фінансових рішень стратегічним пріоритетам зеленого переходу та сталого розвитку [2].

Стратегічний компонент механізму визначає довгострокові орієнтири розвитку енергетичних систем. До них належать досягнення кліматичної нейтральності, скорочення викидів парникових газів, збільшення частки чистої енергетики, зміцнення енергетичної безпеки, модернізація інфраструктури та підвищення її резильєнтності. Важливо, що ці орієнтири мають бути трансформовані у систему конкретних цільових показників та інвестиційних пріоритетів, які визначатимуть напрями спрямування фінансових ресурсів.

Фінансовий компонент передбачає використання комплексу взаємодоповнювальних інструментів, зокрема зелених облігацій, перехідного фінансування, механізмів змішаного фінансування (blended finance), кліматичних фондів, ESG-інвестицій, державно-приватного партнерства, гарантійних механізмів та спеціалізованих програм підтримки інфраструктурних проєктів. При цьому ключове значення має не окремий інструмент, а їх раціональна комбінація залежно від особливостей проєкту, рівня ризику, тривалості інвестиційного циклу та очікуваного соціально-економічного ефекту.

Інституційно-управлінський компонент забезпечує координацію рішень на наднаціональному, національному, регіональному та проєктному рівнях. Його функціонування спрямоване на узгодження стратегічних цілей розвитку енергетичного сектору з механізмами фінансування та реалізації інвестиційних проєктів. Такий підхід дозволяє забезпечити взаємодію між державними органами влади, фінансовими установами, енергетичними компаніями, міжнародними партнерами та територіальними громадами.

Результативно-контрольний компонент охоплює систему моніторингу, оцінювання та зворотного зв'язку. Його завдання полягає у відстеженні не лише обсягів залучених фінансових ресурсів, а й фактичних результатів їх використання. До таких результатів можуть належати скорочення викидів

парникових газів, зростання частки відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності, зниження втрат у мережах, зміцнення енергетичної безпеки та підвищення стійкості критичної енергетичної інфраструктури.

Важливою особливістю запропонованого механізму є не лише наявність окремих складових, а й їх функціональна взаємодія. Стратегічні пріоритети визначають напрями спрямування фінансових ресурсів, фінансові інструменти формують ресурсну базу реалізації проєктів, інституційно-управлінські механізми забезпечують координацію учасників процесу, а система моніторингу дозволяє оцінювати досягнуті результати та коригувати подальші управлінські рішення. Саме така взаємозалежність забезпечує формування цілісного циклу управління розвитком енергетичних систем на засадах сталого фінансування.

Важливою перевагою запропонованого механізму є його здатність поєднувати цілі декарбонізації з цілями енергетичної безпеки та резильєнтності. У сучасних умовах фінансові ресурси мають спрямовуватися не лише на збільшення потужностей чистої енергетики, а й на розвиток гнучких, децентралізованих, цифровізованих і стійких енергетичних систем, здатних функціонувати в умовах високого рівня невизначеності.

Особливого значення зазначений підхід набуває для України, яка одночасно вирішує завдання післявоєнного відновлення, модернізації енергетичної інфраструктури та інтеграції до європейського енергетичного простору. Практична значущість запропонованого механізму полягає у можливості використання сталих фінансів як інструменту не лише відбудови, а й структурної трансформації енергетичного сектору відповідно до принципів Європейського зеленого курсу [3].

Для України першочерговими напрямками адаптації європейського досвіду є гармонізація національної нормативно-правової бази з Таксономією ЄС, розвиток ринку зелених і перехідних фінансових інструментів, впровадження системи оцінювання результативності інвестицій у сфері енергетичного переходу, підвищення прозорості використання фінансових ресурсів та розширення механізмів державно-приватного партнерства. Важливим завданням також є формування портфеля пріоритетних енергетичних проєктів, які одночасно відповідатимуть цілям відновлення, декарбонізації, енергетичної безпеки та інтеграції до європейського енергетичного простору.

Адресні практичні рекомендації можуть бути сформульовані для різних груп стейкхолдерів. Для органів державної влади доцільним є створення інтегрованої системи стратегічного планування, фінансування та моніторингу проєктів енергетичного переходу. Для фінансових установ важливим є розроблення спеціалізованих фінансових продуктів для підтримки зелених і перехідних енергетичних проєктів. Для енергетичних компаній пріоритетом має стати підготовка інвестиційних проєктів, орієнтованих одночасно на економічну ефективність, екологічну результативність та підвищення стійкості інфраструктури. Для територіальних громад актуальним є розвиток

децентралізованої енергетики та використання партнерських моделей фінансування локальних енергетичних ініціатив.

Отже, результати дослідження підтверджують доцільність переходу від фрагментарного використання окремих інструментів зеленого фінансування до формування інтегрованого механізму сталого фінансування розвитку енергетичних систем. Ефективність такого механізму визначається не лише обсягами залучених фінансових ресурсів, а насамперед рівнем узгодженості між стратегічними цілями декарбонізації, фінансовими інструментами, інституційними умовами, управлінськими рішеннями та системою моніторингу результативності.

Реалізація запропонованого підходу сприятиме зміцненню енергетичної безпеки, підвищенню резильєнтності енергетичної інфраструктури, прискоренню процесів декарбонізації та досягненню цілей сталого розвитку. Для України практична цінність запропонованого механізму полягає у можливості інтегрувати процеси післявоєнного відновлення енергетичного сектору з довгостроковими цілями декарбонізації, енергетичної безпеки та європейської інтеграції.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методичного інструментарію оцінювання ефективності механізмів сталого фінансування; формуванні системи ключових показників результативності та адаптації європейських практик до потреб повоєнної трансформації енергетичного сектору України.

Список використаних джерел:

1. The European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent. *European Commission*. 2019. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 07.06.2026).
2. Wang D., Gryshova I., Balian A., Kyzym M., Salashenko T., Khaustova V., Davidyuk O. Assessment of Power System Sustainability and Compromises between the Development Goals. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. Article 2236. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14042236>.
3. Kwilinski A., Khaustova V., Trushkina N. Transformation of the Energy Infrastructure in the Context of the Implementation of the European Green Deal. *Systems, Decision and Control in Energy VI. Studies in Systems, Decision and Control* / Edited by V. Babak, A. Zaporozhets. Cham: Springer, 2024. Vol 561. P. 59-79. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-68372-5_3.
4. World Energy Investment 2025. Paris: International Energy Agency, 2025. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2025> (дата звернення: 05.06.2026).
5. Naran B. et al. Global Landscape of Climate Finance 2025. San Francisco: Climate Policy Initiative, 2025. URL: <https://www.climatepolicyinitiative.org/>

publication/global-landscape-of-climate-finance-2025/ (дата звернення: 05.06.2026).

6. Hafner S., Jones A., Anger-Kraavi A., Pohl J. Closing the green finance gap – A systems perspective. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 2020. Vol. 34. P. 26-60. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eist.2019.11.007>.

7. Wang S., Sun L., Iqbal S. Green financing role on renewable energy dependence and energy transition in E7 economies. *Renewable Energy*. 2022. Vol. 200. P. 1561-1572. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.renene.2022.10.067>.

8. Zaporozhets A., Khaustova V., Kyzym M., Trushkina N. Sustainable Financing Mechanism for Energy System Development Toward a Decarbonized Economy: Conceptual Model and Management Framework. *Energies*. 2026. Vol. 19(2). Article 422. DOI: <https://doi.org/10.3390/en19020422>.

Зверук Людмила

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів і обліку,

Приватний заклад «Київський кооперативний інститут бізнесу і права»,
Україна

ESG-КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ: ДОСВІД СИСТЕМНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ВИМОГ

Глобальна трансформація фінансового сектору під впливом кліматичних ризиків, вимог сталого розвитку та євроінтеграційних зобов'язань кардинально переформатовує кредитну діяльність банківських установ. Для України, яка реалізує стратегію вступу до ЄС і формує архітектуру повоєнного відновлення, питання інтеграції ESG-критеріїв у систему банківського кредитування набуває не лише теоретичного, але й практично-прикладного значення. ESG-кредитування - це сукупність кредитних інструментів, умови надання та ціноутворення яких прямо пов'язані з екологічними, соціальними та управлінськими показниками позичальника, що виступає ключовим механізмом переорієнтації банківського капіталу на фінансування кліматичної адаптації та декарбонізації. Попри наявність окремих ініціатив у системних банках України, ця практика залишається фрагментарною, нерівномірною та значно відстає від стандартів ринку ЄС.

Актуальність теми обумовлюється кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, повоєнне відновлення України реалізується у парадигмі «збудуй краще» (Build Back Better), що передбачає пріоритет «зеленої» та енергоефективної реконструкції, з відповідними вимогами до банків-партнерів міжнародних програм відновлення. По-друге, умовою доступу до пільгового фінансування з боку ЄБРР, ЄІБ та Світового банку є відповідність ESG-стандартам, що мотивує системні банки інвестувати у відповідні

компетентності та продукти. По-третє, глобальний ринок кредитів, пов'язаних із сталим розвитком досяг близько 907 млрд. євро у 2024 році (зростання склало 17%), причому Європа формує 47% світового обсягу цього ринку [3]. Це підкреслює незворотність тренду, до якого Україна має адаптуватися в процесі євроінтеграції.

Оцінюючи регуляторний фундамент ESG-кредитування в ЄС, зауважуємо, що він формується на основі трьох взаємопов'язаних нормативних актів. По-перше, Таксономія ЄС (EU Taxonomy Regulation, 2020) – це класифікаційна система, що визначає, яка економічна діяльність може вважатися екологічно сталою. З 2024 року кредитні установи ЄС зобов'язані розкривати показник

«зеленого відношення активів» (GAR), який відображає частку кредитного портфеля, що фінансує таксономічно узгоджені види діяльності [4]. По-друге, Положення про розкриття інформації щодо сталого фінансування (SFDR) зобов'язує банків-учасників фінансових ринків розкривати, у тому числі на рівні продуктів, критерії ESG-відбору та основні несприятливі впливи (PAI). У листопаді 2025 року Єврокомісія ухвалила пропозицію SFDR 2.0, яка запроваджує спрощену систему трьох продуктових категорій («сталий»,

«перехідний», «ESG-базовий») з мінімальним порогом 70% активів, які відповідають певній ESG-стратегії [5]. По-третє, Директива про корпоративну звітність зі сталості (CSRD) розширює коло суб'єктів обов'язкової нефінансової звітності до понад 50 000 компаній ЄС, що суттєво підвищує доступність ESG-даних про позичальників і знижує інформаційну асиметрію для банків-кредиторів [5]. Паралельно Асоціація кредитних ринків (LMA) у 2025 році оновила Принципи стабільного кредитування (SLLP), посиливши вимоги до амбітності цільових показників сталості (SPT), їх зовнішньої верифікації та заборони «зеленого камуфляжу» [3].

У ринковій практиці ЄС виокремлюються два принципово різних типи ESG-кредитних продуктів. Перший тип представлений цільовими зеленими кредитами, коли кошти спрямовуються виключно на фінансування екологічних проєктів (відновлювана енергетика, енергоефективна реновація, електротранспорт). Другий і більш динамічний інструмент – це кредити, пов'язані із стабільністю (SLL), де умови кредитування (відсоткова ставка, комісії, інші зобов'язання) залежать не від цільового використання коштів, а від досягнення позичальником заздалегідь узгоджених показників сталості (KPI/SPT), а саме: зниження вуглецевих викидів, підвищення рейтингу ESG, збільшення частки відновлюваної енергії тощо [2]. Ключовою перевагою SLL є їх гнучкість, адже такий кредит не потребує цільового призначення, що робить інструмент доступним для компаній різних секторів і розмірів. Натомість головним ризиком залишається потенціал до «зеленого» прикриття при умові встановлення нечітких або недостатньо амбітних SPT, що не відповідають реальним науково-обґрунтованим траєкторіям декарбонізації [3].

Вивчаючи ESG-кредитування в системних банках України, визначили, що

воно здійснюється в складних умовах воєнного стану, зруйнованої інфраструктури та значної залежності від міжнародного фінансування. Водночас саме ці умови формують унікальний попит на «зелене» відновлення, що відкриває можливості для масштабування ESG-кредитних інструментів. Аналіз практики системних банків України дозволяє виокремити кілька ключових тенденцій.

По-перше, окремі банки вже пропонують ESG-орієнтовані кредитні продукти. Так, Ощадбанк реалізує програму зеленого кредитування для придбання сонячних панелей та енергозберігаючого обладнання. ПроКредит Банк став одним з піонерів зеленого фінансування в Україні, коли ще у 2020 році сформував 18,8% зеленого кредитного портфеля від загального обсягу [1]. Піреус Банк Україна підписав Меморандум про банківське кредитування проєктів з відновлення енергетичної інфраструктури та розробив власну SLL-рамку для корпоративних клієнтів [1]. У 2024 році уряд запустив програму безвідсоткового кредитування домогосподарств на придбання відновлюваної енергетики, створивши перший масштабний державний ESG-кредитний продукт для фізичних осіб [1].

По-друге, регуляторна база для ESG-кредитування в Україні перебуває на стадії формування. НБУ в 2021 році ухвалив Політику розвитку сталого фінансування до 2025 року, а у 2023 році розпочав її оновлення за підтримки Світового банку [1]. Офіс зеленого переходу у 2025 році розпочав координацію впровадження ESG-таксономії ЄС у банківському секторі України у взаємодії з НАБУ [1]. Разом із тим дослідники [2] фіксують, що аналіз кредитного портфеля банків за ESG-критеріями залишається фрагментарним, а GAR (зелене відношення активів) системними банками ще не розкривається.

По-третє, розвиток ESG-кредитування гальмується рядом структурних бар'єрів. Ключовими серед них є: відсутність адаптованої до умов України таксономії екологічно сталої діяльності; слабкість ESG-даних про позичальників, що унеможливорює верифікацію SPT; висока вартість зовнішньої верифікації KPI для малого і середнього бізнесу; обмежений попит на SLL через нерозуміння механізму з боку корпоративних позичальників; відсутність стандартизованих методологій оцінки кліматичних ризиків у кредитному портфелі.

В умовах імплементації Угоди про асоціацію та курсу на вступ до ЄС, українські банки стоять перед необхідністю поступової гармонізації з регуляторною рамкою ESG-фінансування Євросоюзу. Критичними кроками є наступні.

Перший крок - це адаптація таксономії. Офіс зеленого переходу та НАБУ опрацьовують модель імплементації системи класифікації ЄС, що є передумовою для запровадження GAR-звітності в українських банках [1].

Другий крок - це впровадження ESG-ризик-менеджменту. Відповідно до підходів, апробованих у ЄС, фізичні та перехідні кліматичні ризики мають бути

інтегровані в кредитні методології банків, їх стрес-тестування та вимоги до капіталу (Pillar 2 і Pillar 3 Базеля III) [4].

Третій крок - це посилення нефінансової звітності. В перспективі банки, що претендують на залучення міжнародного «зеленого» фінансування (облігації ЄБРР, позики Світового банку, ЄІБ), будуть зобов'язані надавати повноцінну CSRD-сумісну звітність, включаючи розкриття PAI та підтвердження таксономічної узгодженості активів.

Четвертий крок - це стандартизація SLL. Необхідно формування уніфікованих галузевих стандартів для SPT та KPI, адаптованих до реалій відновлення та наявної промислової структури України. Це потребує посилення взаємодії між НБУ, НАБУ та міжнародними органами (LMA, ISMA) для розробки ринкових рекомендацій, сумісних зі стандартами ЄС [3].

Отже, підсумовуючи викладене, можна сформулювати наступні висновки. ESG-кредитування є одним із ключових механізмів переорієнтації банківського капіталу на цілі кліматичної адаптації та сталого розвитку. Практика системних банків України свідчить про наявність окремих продуктових ініціатив, однак системна трансформація кредитних моделей відповідно до стандартів ЄС ще попереду. Євроінтеграційні зобов'язання визначають дорожню карту цієї трансформації, а саме: імплементація таксономії ЄС, інтеграція кліматичних ризиків у кредитний менеджмент, CSRD-сумісна нефінансова звітність та стандартизація SLL-продуктів є взаємопов'язаними кроками, що потребують скоординованих зусиль регулятора, банківської системи та міжнародних партнерів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою кількісних методик оцінки ефективності ESG-кредитних портфелів у системних банках України та розробкою адаптованих до вітчизняних реалій SPT-стандартів для кредитів, пов'язаних із стабільним розвитком.

Список використаних джерел:

1. Зелене фінансування та ESG-практики в банківській системі України: регуляторний вимір. Офіс зеленого переходу, НБУ, Fintech Insider. 2024–2025. URL: <https://gto.dixigroup.org;https://fintechinsider.com.ua/upravlinnya-esg-ryzykamy-v-bankah> (дата звернення: 15.05.2026).
2. Чайковський Я., Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Є., Луців П. Банківське зелене кредитування як ключовий інструмент екологічної модернізації економіки. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2025. Т. № 61. С. 54–72. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4651> (дата звернення: 10.05.2026).
3. Slaughter and May. 2025 updates to the Sustainability-Linked Loan Principles. 2025. URL: <https://www.slaughterandmay.com/insights/new-insights/2025-updates-to-the-sustainability-linked-loan-principles/> (дата звернення: 18.05.2026).

4. European Commission. Simplifying the EU Taxonomy to Foster Sustainable Finance. Platform on Sustainable Finance. 2025. URL: https://finance.ec.europa.eu/document/download/5ae0ef14-2852-459a-bbbe-e55e1215a374_en (дата звернення: 20.05.2026).

5. Morrison Foerster. EU Sustainable Finance: Commission Proposes Simplification of ESG Transparency Rules for Financial Products (SFDR 2.0). 2025. URL: <https://www.mofo.com/resources/insights/251202-eu-sustainable-finance-commission-proposes> (дата звернення: 18.05.2026).

Шуман Володимир

аспірант,

ДННУ «Академія фінансового управління», Україна

Карашенко Владислав

аспірант,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ГРАНТОВІ МЕХАНІЗМИ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Сучасні виклики, пов'язані зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів та необхідністю забезпечення сталого економічного розвитку, зумовлюють трансформацію підходів до формування державної економічної політики. Одним із ключових інструментів реалізації політики зеленого переходу виступають грантові механізми підтримки екологічних інновацій, енергоефективності та декарбонізації економіки. У країнах Європейського Союзу такі механізми є важливою складовою реалізації Європейського зеленого курсу (European Green Deal), що передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року [2].

Наукові дослідження свідчать [4], що державна підтримка екологічних інновацій є необхідною через наявність позитивних зовнішніх ефектів, які не можуть бути повною мірою враховані ринковими механізмами. Грантове фінансування дозволяє зменшити інвестиційні ризики для суб'єктів господарювання та стимулює впровадження нових технологій у сферах енергетики, промисловості, транспорту та управління ресурсами.

Європейський Союз сформував комплексну систему грантової підтримки зеленого переходу. Серед найбільш вагомих інструментів слід виділити програму Horizon Europe, яка фінансує наукові дослідження та інноваційні розробки, програму LIFE, спрямовану на реалізацію природоохоронних та кліматичних проєктів, а також Механізм справедливого переходу (Just Transition Mechanism), покликаний підтримувати регіони, які зазнають найбільших економічних

наслідків декарбонізації. Важливою особливістю європейської моделі є поєднання грантового фінансування з іншими інструментами сталих фінансів, зокрема зеленими облігаціями, пільговим кредитуванням та податковими стимулами [6].

В Україні питання озеленення економіки набуває особливої актуальності в контексті євроінтеграційних процесів та повоєнного відновлення [5]. Водночас національна система грантової підтримки зеленого переходу перебуває на етапі становлення [7]. Наразі основними джерелами фінансування екологічних та кліматичних проєктів залишаються міжнародні донори, зокрема Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк та інші міжнародні фінансові організації.

Особливу роль у розвитку «зеленого» фінансування відіграє Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України, яке координує впровадження інструментів підтримки модернізації виробництва та створює інституційні умови для залучення інвестицій у сферу сталого розвитку. Запровадження Зеленої платформи (Green Platform) стало одним із кроків щодо систематизації інформації про доступні механізми фінансування екологічних та кліматичних проєктів [3]. Водночас більшість державних грантових програм орієнтовані на загальну підтримку підприємництва та переробної промисловості, а не на досягнення конкретних кліматичних цілей – таблиця.

Таблиця

Порівняльна характеристика грантових механізмів «озеленення» економіки в ЄС та Україні

Критерій	Європейський Союз	Україна
Джерела фінансування	Horizon Europe, LIFE, Innovation Fund, Just Transition Fund, InvestEU та національні екологічні фонди	Переважно міжнародні донори та партнерські програми
Спеціалізовані «зелені» гранти	Широко представлені	Обмежена кількість програм
Інтеграція зі сталими фінансами	Високий рівень	Формується
Інституційна підтримка	Комплексна система	Частково сформована
Орієнтація на кліматичні цілі	Системна	Переважно опосередкована

Джерело: складено на основі вивчення джерел [1,5].

Аналіз європейського досвіду свідчить, що ефективність грантових механізмів значною мірою залежить від їх інтеграції в загальну систему державної економічної політики. Для України актуальним завданням є формування цілісної системи «зеленого» фінансування, яка б поєднувала грантову підтримку, податкові стимули, інструменти державно-приватного партнерства та механізми залучення приватного капіталу.

Отже, грантові механізми можуть стати важливим інструментом реалізації політики сталого розвитку та післявоєнної модернізації економіки України. Водночас досягнення відчутних результатів потребує переходу від фрагментарних проєктів до комплексної державної політики зеленого переходу, узгодженої з європейськими підходами й стандартами.

Список використаних джерел:

1. European Commission. *Horizon Europe Funding Opportunities: Calls for Proposals and Tenders. Funding & Tenders Portal*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/> (дата звернення: 20.06.2026)
2. European Green Deal. *European Commission. Brussels : European Commission*, 2024. 8 p. URL: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/879954/3%20European%20Green%20Deal.pdf>
3. Petrukha N., Petrukha S., Shuman V. Financing the education and research sector in times of war. *Revista Eduweb*. 2024. № 18(4). P. 288–296. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.04.19/>
4. Petrukha S., Petrukha N., Gasanov S., Shuman V., Karashchenko V. Institutional and national dimensions of grant funding for the educational and scientific sector in times of war. *Revista on Line De Política e Gestão Educacional*. 2025. № 29(2), P. 23. DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v29iesp2.20659>
5. Міністерство економіки України. *Зелена платформа для бізнесу та громад*. URL: <https://greenplatform.madeinukraine.gov.ua> (дата звернення: 20.06.2026)
6. Петруха Н. М., Петруха С. В. Державне регулювання інтегрованих корпоративних об'єднань в умовах структурно-інституціональної та функціональної трансформації сільської економіки: проблеми методології, теорії, соціально-економічної та секторальної політики : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Професіонал», 2020. 496 с. 120 с.
7. Петруха Н. М., Петруха С. В., Шаповалов О. Б. Зелена трансформація регіональної економіки: географічний вимір. *Ukrainian Journal of Natural Sciences*. 2026. № 16. С. 142–155. DOI: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.16.2026.12>

Кучерівська Софія

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів і кредиту,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ПРАКТИКИ СТАЛОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Практики екологічної, соціальної та управлінської відповідальності (ESG) стрімко інтегруються у корпоративну стратегію страхових компаній. Для учасників страхового ринку України найбільшим каталізатором цього є регуляторні вимоги НБУ щодо управління ESG-ризиками та гармонізація з європейськими стандартами, зокрема вимогами директив Solvency II та SFDR. Глобальність екологічних викликів вимагає і спільної відповіді та дій усіх країн світу. Тому, пропри війну, визнаючи глобальні тенденції та виклики, Україна продовжує працювати над реконструкцією економіки на основі зеленого підходу та відповідно до стандартів ЄС.

Урядом України розроблено та схвалено 25 червня 2024 р. Національний план з енергетики та клімату (НПЕК) на період до 2030 року. Основні положення НПЕК сформовано з урахуванням вимог Регламенту (ЄС) 2018/1999, зобов'язань як договірної сторони Енергетичного Співтовариства та зобов'язань, передбачених процесом набуття членства в ЄС. Враховуючи досвід країн-членів ЄС, цей документ є планом зеленої реконструкції та відновлення України на основі національних ініціатив та допомоги міжнародної спільноти [2].

Відповідно, роль критично важливого рушія переходу до сталої економіки та реалізації ЄЗК відводиться фінансовому сектору. Основою Європейського зеленого курсу – плану переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 р. – є так звані «зелені» та «сталі» фінанси, тобто – спрямування капіталу в екологічні та соціально відповідальні проекти, що мають на меті збереження флори та фауни, підвищення стійкості до природніх стихійних лих та негативних наслідків зміни клімату, впровадження відновлювальних джерел енергії, збільшення енергоефективності виробничих процесів, тощо.

У листопаді 2024 р. ЄС вніс зміни до Директив 2009/138/ЄС, 2002/87/ЄС та 2013/34/ЄС. Крім вимог до пропорційності, якості групового та транскордонного нагляду, звітності, довгострокових гарантійних заходів, макропруденційних інструментів, тут було запроваджено та визначено два ключові поняття: «ризик сталого розвитку» та «фактори сталого розвитку», що узгоджуються зі статтею 2(24) Регламенту (ЄС) 2019/2088.

Відповідно, «ризиком сталого розвитку» є «будь-яка екологічна, соціальна або управлінська подія чи стан, які, якщо вони відбудуться, можуть мати фактичний або потенційний негативний вплив на вартість інвестицій або на вартість зобов'язання» [1]. А «факторами сталого розвитку» є основні критерії,

які часто охоплюють екологічні, соціальні та управлінські стандарти, що використовуються для вимірювання того, як бізнес, інвестиція чи процес впливають на планету, суспільство та економіку.

Згідно з цим новим підходом, страховики та перестраховики повинні інтегрувати ці елементи у свої системи управління ризиками. Зокрема, у політиках та планах компаній необхідно відображати і враховувати інструменти для виявлення, моніторингу та управління фінансовими ризиками, що виникають з факторів сталого розвитку, у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі. Введений Регламент дещо спрощує адміністративне навантаження на невеликі страхові і перестрахові компанії щодо розкриття інформації про сталий розвиток, зберігаючи при цьому пропорційний підхід для досягнення регуляторних цілей без шкоди для конкурентоспроможності сектору. Адже, постійною проблемою залишається ризик «зеленого маркетингу». Нестабільна якість даних, неоднорідні регуляторні вимоги і стандарти ESG, реактивний підхід до вимірювання цілей, підривають довіру до продуктів сталого фінансування.

Страхові компанії займають унікальне місце в ландшафті сталого фінансування. З одного боку, вони, беручи від страхувальників ризики та перерозподіляючи ресурси страхових резервів між страхувальниками, які зазнали збитків, виконують важливу соціальну роль. З іншого боку, інверсія операційного циклу страхування дає можливість страховикам фінансувати великі обсяги довгострокових інвестицій як на фінансових, так і на реальних ринках, що робить їх значними інституційними інвесторами, які мають значний вплив на поширення, дотримання та досягнення цілей сталого розвитку.

Для цього, в арсеналі страховиків, є ряд процесів та операцій, зокрема: розробка продуктів, що стимулюють зниження ризиків та адаптацію до зміни клімату (класи майнового страхування, страхування відповідальності); спрямування страхового капіталу в зелені облігації, зелені позики та активи, узгоджені з таксономією; підтримка державних і приватних партнерств та участь у національних програмах щодо стихійних лих.

В умовах повномасштабної війни в Україні, роль страхування як чинника забезпечення економічного відтворення набуває особливої ваги. Запуск страхування воєнних і політичних ризиків в Україні стало додатковим стимулом для інвесторів заходити на український ринок, не згортати, а навпаки розширювати потужності, забезпечувати робочі місця, тим самим підтримуючи як страховий ринок, так і економіку в цілому.

Значний доробок у сфері ESG-факторів мають страхові компанії з іноземним капіталом: INGO, ARX, «Універсальна». З початком війни, ці та ряд інших страхових компаній почали враховувати воєнні ризики у своїх продуктах, надавати послуги зі страхування виробничої нерухомості, карго-страхування, наземного транспорту від пошкоджень внаслідок бойових дій.

Іншим важливим учасником страхового ринку, що робить вагомий внесок у забезпечення збереження та економічної стійкості України, є Українське експортно-кредитне агентство, що пропонує два важливих для суб'єктів господарювання продукти: страхування прямих інвестицій в Україну від воєнних та/або політичних ризиків і страхування від воєнних та/або політичних ризиків кредитів українських суб'єктів господарювання, пов'язаних з інвестиціями у створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження.

Раніше, страхування від воєнних ризиків було доступне лише від міжнародних організацій: "MIGA страхувало іноземні компанії, які готові інвестувати в Україну, американська DFC та польська агенція KUKŁ надавали гарантії іноземним та українським компаніям" [4]. Компанії Marsh McLennan, Lloyd's of London та українські державні банки (Укресімбанк та Укргазбанк) запустили страхову програму UNITY для забезпечення доступного страхування від воєнних ризиків для суден, що плавають у Чорному морі [3]. Програма підтримується резервними акредитивами, випущеними українськими державними банками та підтвердженими німецьким DZ Bank, що формують спеціальний фонд для компенсації судновласникам та фрахтувальникам у разі перших збитків.

Передбачаючи перспективу формування єдиного ринку фінансових послуг з ЄС Україна вже впроваджує ESG-вимоги до банків та страхових компаній. Зокрема, НБУ розроблено Білу книгу з управління ESG-ризиками у фінансовому секторі, де передбачено поетапне впровадження заходів ESG-відповідальності – спершу банками, і з 2027 р. – страховими компаніями. Надалі будуть запроваджені вимоги до оцінки ризиків третіх сторін та аутсорсингу. Крім того, запроваджено поняття «подвійна суттєвість», яке передбачає оцінку суттєвості коротко-, середньо- та довгострокового впливу як діяльності фінансової установи/клієнта/контрагента на економіку, суспільство, довкілля, так і ESG-факторів на фінансовий стан фінансової установи/клієнта/контрагента, їхні грошові потоки, вартість капіталу, імідж [5]. З ініціативи НБУ діє сторінка «Сталий розвиток фінансового сектору», де відображатимуться документи та напрацювання у сфері принципів сталого розвитку, екологічної та соціальної відповідальності у фінансовому секторі.

Важливо, що врахування ESG-ризиків у роботі страховиків, на сьогодні, доцільне не лише з погляду виконання регуляторних вимог, а й для підвищення ділового авторитету, іміджу серед страхувальників та фінансової стійкості страхових компаній.

Список використаних джерел:

1. Moreira J. EU strengthens sustainability in the insurance sector with new risk management obligations. URL: https://www.garrigues.com/en_GB/publications/list?combine=ESG (дата звернення: 20.06.2026).
2. Європейський Зелений Курс. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 20.06.2026).
3. Програма страхування суден морського коридору Unity розширена, тепер включає сталь та руду. URL: <https://gmk.center/en/news/unitys-maritime-corridor-vessel-insurance-program-expanded-to-include-steel-and-ore/> (дата звернення: 20.06.2026).
4. Україна починає страхувати своїх інвесторів від воєнних та політичних ризиків. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-pochynaie-strakhuvaty-svoikh-investoriv-vid-voiennykh-ta-politychnykh-ryzykiv> (дата звернення: 20.06.2026).
5. Упровадження управління ESG-ризиками. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/6_ESG_mgt_%D0%92%D0%9D%D0%97_may_26.pdf?v=17 (дата звернення: 20.06.2026).

Аблязізов Ельдар

*фахівець по роботі з бізнес-клієнтами,
АТ «ПроКредитБанк», Україна*

Костецька Лідія

*кандидатка наук з державного управління, докторка філософії, доцентка,
Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна*

АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СТАЛИХ ФІНАНСІВ

Актуальність теми зумовлена трансформацією конкурентного середовища банківського сектору України під впливом післявоєнного відновлення економіки та поступової інтеграції вітчизняної фінансової системи в європейський простір сталих фінансів. Традиційні підходи до оцінювання конкурентоспроможності банку, орієнтовані переважно на показники прибутковості, капіталізації та якості активів, дедалі більше доповнюються критеріями екологічної, соціальної та управлінської відповідальності (ESG), що змінює саме розуміння конкурентних переваг банківської установи на ринку [1].

Питання оцінювання конкурентоспроможності банків досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. У науковій літературі найпоширенішими є диференціальний, комплексний та змішаний методи оцінювання, а також

методики банківського скорингу, рейтингова система CAMELS і методика RATE [3]. Значна частина досліджень базується на інтегральній оцінці, яка передбачає розрахунок узагальнювального показника на основі групи фінансових коефіцієнтів – достатності капіталу, якості активів, ліквідності, ефективності управління та прибутковості [4]. Такий підхід є доступним і зручним для оперативного застосування, проте недостатньо враховує нефінансові чинники конкурентоспроможності, що набувають дедалі більшого значення в умовах переходу до сталого фінансування.

Водночас у сучасній економічній літературі відсутній єдиний уніфікований підхід до включення ESG-складової до інтегральної оцінки конкурентоспроможності банку. Частина досліджень розглядає екологічні та соціальні індикатори як допоміжні, другорядні щодо традиційних фінансових показників, тоді як інша частина наполягає на необхідності формування окремого ESG-індексу банку, який має самостійне аналітичне значення і використовується поряд із фінансовими коефіцієнтами, а не замість них. Це зумовлює потребу в систематизації наявного інструментарію та розробленні узгодженої моделі оцінювання.

Метою дослідження є систематизація аналітичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності банківських установ з урахуванням як традиційних фінансових показників, так і індикаторів сталого розвитку. Пропонована модель оцінювання охоплює три групи показників:

- фінансово-економічні показники (достатність капіталу, рентабельність активів і капіталу, якість кредитного портфеля, ліквідність);
- ринкові показники (частка ринку за активами та депозитами, темпи приросту клієнтської бази, диверсифікація продуктової лінійки);
- ESG-показники (частка «зелених» кредитних продуктів у портфелі, рівень розкриття нефінансової звітності, наявність стратегії сталого розвитку та відповідність вимогам Політики Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування).

Включення ESG-складової до аналітичного інструментарію обґрунтовується тим, що Національний банк України розглядає розвиток сталого фінансування як стратегічний напрям регуляторної політики, що впливає на довгострокову стійкість та репутацію банківських установ [5]. Дослідники також підкреслюють, що впровадження принципів екологічної, соціальної та управлінської відповідальності підвищує довіру інвесторів і клієнтів, знижує вартість залучення капіталу та формує додаткові конкурентні переваги банку на внутрішньому й міжнародному ринках [1].

Особливої уваги заслуговує розвиток «зеленого» банкінгу як інструменту реалізації цілей сталого економічного розвитку. Банки, що активно впроваджують «зелені» кредитні лінії, фінансують енергоефективні проєкти та адаптують внутрішні процедури ризик-менеджменту до кліматичних ризиків, отримують змогу диференціювати свою пропозицію на насиченому ринку

банківських послуг [2]. Водночас практична реалізація таких ініціатив в Україні залишається нерівномірною через обмежену методологічну базу, недостатній рівень стандартизації нефінансової звітності та брак кваліфікованих фахівців у сфері сталого фінансування.

Для практичного застосування запропонованої моделі кожен показник доцільно супроводжувати чіткою економічною інтерпретацією, оскільки саме розуміння змісту індикатора, а не лише його формальний розрахунок, дає змогу коректно оцінювати конкурентні позиції банку. Узагальнену структуру трирівневої системи показників з поясненням їхнього економічного змісту наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

*Структура аналітичного інструментарію оцінювання
конкурентоспроможності банку*

Група показників	Складові показники	Економічний зміст / що характеризує
Фінансово-економічні показники	Достатність капіталу, рентабельність активів і капіталу, якість кредитного портфеля, ліквідність	Поточну фінансову стійкість і платоспроможність банку
Ринкові показники	Частка ринку за активами та депозитами, темпи приросту клієнтської бази, диверсифікація продуктової лінійки	Позицію банку відносно конкурентів та здатність утримувати й розширювати клієнтську базу
ESG-показники	Частка «зелених» кредитних продуктів, рівень розкриття нефінансової звітності, наявність стратегії сталого розвитку	Готовність банку до довгострокової адаптації в умовах переходу до сталого фінансування

Джерело: систематизовано авторами на основі [1–5].

Перша група показників дає змогу оцінити базовий рівень фінансової надійності банку і є обов'язковою складовою будь-якої методики оцінювання конкурентоспроможності незалежно від галузевої специфіки. Друга група відображає ринкові позиції банку і дозволяє порівнювати його результати з показниками конкурентів у динаміці. Третя група є відносно новою для вітчизняної практики та потребує подальшого методичного опрацювання, зокрема щодо стандартизації одиниць виміру окремих ESG-індикаторів і визначення їхньої вагомості в підсумковій оцінці.

Запропонований підхід до оцінювання конкурентоспроможності банку доцільно реалізовувати у два етапи. На першому етапі здійснюється розрахунок традиційних фінансових показників і порівняння їх із середньогалузевими значеннями та показниками банків-конкурентів. На другому етапі отримані результати доповнюються оцінкою рівня інтеграції ESG-принципів у стратегію

та операційну діяльність банку, що дає змогу сформувати комплексний профіль конкурентоспроможності, релевантний як для короткострокового, так і для довгострокового горизонту планування.

Практичне значення запропонованої моделі полягає в тому, що вона може бути використана менеджментом банку для формування стратегії підвищення конкурентоспроможності, а також регулятором – для моніторингу стану банківського сектору в контексті виконання зобов'язань України щодо імплементації європейських стандартів сталого фінансування. Крім того, комплексна оцінка дає змогу інвесторам і рейтинговим агентствам отримати більш повну картину фінансового стану та перспектив розвитку банківської установи, ніж це можливо на основі виключно традиційних фінансових коефіцієнтів.

Висновки. Оцінювання конкурентоспроможності банківських установ в сучасних умовах потребує поєднання традиційного фінансово-економічного аналізу з індикаторами сталого розвитку. Запропонована трирівнева система показників дає змогу врахувати не лише поточну фінансову стійкість банку, а й його готовність до довгострокової адаптації в умовах європейської інтеграції та розвитку ринку сталих фінансів. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення методики кількісної інтеграції ESG-показників до єдиного інтегрального індексу конкурентоспроможності банку та її апробацію на реальних даних банківських установ України.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Л. ESG-банківництво в Україні та світі: виклики та новітні тренди. Економіка та суспільство. 2025. № 72. DOI: [10.32782/2524-0072/2025-72-15](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-15).
2. Дзюблюк О., Луців Б., Луців П., Чайковський Є., Чайковський Я. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. Financial and Credit Activities: Problems of Theory and Practice. 2024. № 1(54). С. 23–36.
3. Кахович О. О., Лисенко В. Р. Міжнародна конкурентоспроможність банку та методи її оцінки. Економічний простір. 2018. № 139. С. 136–144.
4. Крухмаль О. В., Барановська О. А. Конкурентоспроможність банку та банківського продукту: фактори впливу та оцінка. Ефективна економіка. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3023> (дата звернення: 24.06.2026).
5. Політика з розвитку сталого фінансування. Офіційний сайт Національного банку України. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (дата звернення: 24.06.2026).

СЕКЦІЯ IV

РОЛЬ ГРОМАД, БІЗНЕСУ, ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВПРОВАДЖЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Кадала Віталій

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна*

Гузенко Олена

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри економіки та публічного управління,
ІНІ права та соціального менеджменту,
Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна*

АКТУАЛІТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УПРАВЛІНСЬКІ ЦИКЛИ СУЧАСНИХ БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУР

З огляду на захист національних інтересів та суверенітету Україна знаходиться в складних умовах формування економічного ландшафту, котрі спровоковані активними воєнними діями з російською федерацією. Ключовим питанням стало забезпечення всіх ланок національної безпеки, одним із важливих напрямків якої є підтримання та зміцнення економічної безпеки. Безумовно, таке рішення пов'язане з формуванням та накопиченням бюджетного ресурсу, котрий стає дієвою економічною платформою для отримання грошових ресурсів на заходи обороноздатності та виконання країною соціальних зобов'язань перед громадянським суспільством, яке опинилося в скрутних умовах виживання. У зв'язку з цим, стає зрозумілим, що підтримка та забезпечення розвитку бізнесових структур стало одним із базових напрямків функціонування економічного сектору країни. Найбільш дієвим сегментом вирішення питань сучасних бізнесових структур виступає процес інтеграції цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), котрі було закріплено у Порядку денному ООН до 2030 року, які сформували глобальну рамку довгострокових трансформацій, що поєднують економічне зростання, соціальну інклюзивність та екологічну відповідальність [1]. Викладене вище сприяло вибору напрямку дослідження та вказує на його сучасність і актуальність з огляду на складні умови розвитку сучасних бізнесових структур.

Проблематичні аспекти впровадження ЦСР в базові вектори управління бізнесовими структурами в колі наукової спільноти питання не є новим, проте не залишається поза увагою наукових розробок вітчизняних вчених, а навпаки відзначається розширенням спектру вивчення. Результати наукових розробок вітчизняних вчених висвітлюються в форматі монографічних та дисертаційних досліджень, обговорюються на дискусійних тематичних платформах,

оприлюднюються на науково-практичних конференціях різного рівня. У науковій праці О.Ю. Кудріна, О.В. Семеніхіна, Ю.В. Кіндзерський [2] доволі змістовно розкрили детермінанти сталого розвитку економіки, М.О. Дурман, О.М. Посаднева, Н.В. Шандова, О.С. Билим [3] звернулися до питання методів та інструментів аналізу і прогнозування ринкової ситуації в забезпеченні стійкості суб'єктів господарювання. В свою чергу, Н.В. Ігуменцева, О.В. Мануйлов, О.М. Сукнов, Т.В. Полозова [4] вивчали наявні виклики та стратегічні пріоритети системної модернізації економіки в контексті цілей сталого розвитку. Натомість, О. Берестецька, Н. Гарматій, С. Радинська та Р. Шерстюк [5] присвятили монографічні дослідження процесам трансформації бізнесу для сталого майбутнього з урахуванням цифровізації та інновацій. Однак, незважаючи на ретельну увагу вітчизняних вчених до обраної проблематики, низка її аспектів висвітлена фрагментарно та потребує подальшого вивчення.

Рольовий сегмент процесу адаптації ЦСР в процесі розвитку бізнесових структур пов'язаний зі створенням практичної площини їх адаптації. Саме бізнес структури здатні не лише адаптувати ЦСР, а, й довести їх доцільність та дієвість в питаннях покращення результативності діяльності представників підприємницького сектору економіки країни взагалі. Водночас, рольовий сегмент бізнес структур в забезпеченні сталого розвитку простежується через ряд компонентів:

по-перше, з'являється сегмент екологічної відповідальності, котрий зобов'язує бізнес структури до пошуку альтернативних джерел енергії, використанню енергозберігаючих технологій, активного впровадження процесів циркулярної економіки, а, як наслідок, виникає нагальна потреба до адаптації новацій у виробничі цикли з метою забезпечення розвитку безвідходного виробництва, та безпечних процесів переробки матеріалів. Зазначена ситуація сприяє створенню умов для збереження водних і земельних ресурсів;

по-друге, адаптується принцип соціальної справедливості, котрий має за базу виконання вимог процесу забезпечення та захисту прав людини на гідні та безпечні умови праці з урахуванням принципу гендерної рівності. Окрім цього, створюються сприятливі умови для розвитку міських тв. селищних територіальних громад на базі інвестиційного ресурсу, котрий здатен забезпечити відновлення інфраструктури бізнесових структур та створити умови для захисту прав кожного члена громади на освіту та охорону здоров'я;

по-третє, впровадження інноваційних способів і прийомів, які мають за базу економічне зростання бізнес структур, з урахуванням принципу прозорості у комерційних ланцюгах постання та залучення необхідних виробничих ресурсів для бізнес процесів. Саме такі дії сучасних бізнесових структур сприяють зниженню рівня корупційних та економічних ризиків.

Разом з тим, одним із актуальних питань, котре підлягає негайному вирішенню є надання більшої самостійності бізнес структурам в питаннях вибору методів і способів адаптації ЦСР. Очевидним є те, що на першому етапі

впровадження ЦСР пріоритетні важелі належали державі, а сучасність доводить доцільність надати перевагу в окремих управлінських питаннях бізнесовим структурам, які являються головними виконавцями даного процесу.

Тотожної думки дотримується Д. Смолич [6, с.123], який вважає, що «...сучасна модель ЦСР акцентує увагу не лише на ролі держави, а й на активній участі приватного сектору як ключового суб'єкта реалізації цілей, здатного мобілізувати інвестиційні ресурси, інновації та управлінські компетенції». За результатами досліджень науковець дійшов висновку, що «...у цьому контексті бізнес розглядається не як пасивний виконавець регуляторних вимог, а як агент системних змін, що інтегрує принципи сталого розвитку у власні стратегії та операційну діяльність» [6, с.123].

Очевидним є те, що пакет актуальних питань, котрі супроводжують процес впровадження ЦСР бізнес структурами збільшується за рахунок негативного впливу воєнних викликів. Мається на увазі, обмеження власних фінансових ресурсів у бізнес-структурах, критичні та економічні ризики, невизначеність з умовами проведення підприємницької діяльності, а також вимушена зміна пріоритетних напрямків розвитку через територіальні втрати на окупаційних територіях. У зв'язку з цим, можна констатувати, що актуальними питаннями для вирішення як на рівні держави, так і на рівні бізнесових структур, з метою забезпечення успішного впровадження ЦСТ виступають:

- фізична безпека та руйнування критичної інфраструктури, які свідчать не лише про втрату виробничих потужностей, розрив логістичних ланцюгів з комерційними партнерами, а, й про уповільнення процесу накопичення власного фінансового ресурсу для впровадження ЦСР;
- значний дефіцит фінансування намічених етапів впровадження ЦСР, особливо відчутне таке явище на процесах інвестування в «зелені» технології;
- відсутність кваліфікованих кадрів через масові міграційні та мобілізаційні процеси.

Безумовно, зазначений перелік питань не є вичерпаним так, як існує нагальна потреба відновлення логістичних зв'язків, забезпечення можливості перекваліфікації кадрів, які були би здатні впроваджувати новації, що пов'язані з адаптацією ЦСТ. Не менш важливими є питання психологічної підтримки працівників та забезпечення допомоги ветеранам тощо.

Таким чином, враховуючи вище викладене варто зробити ряд висновків. По-перше, на успішне впровадження ЦСР бізнес-структурами негативно впливає затяжний воєнний конфлікт в Україні. По-друге, актуальними для вирішення впровадження ЦСР залишаються питання фізичної безпеки, руйнування критичної інфраструктури, нестача кваліфікаційних кадрів, відсутність в повному обсязі власного фінансового ресурсу у бізнес-структур. По-третє, не дивлячись на існуючі виклики процес впровадження ЦСР бізнес структурами продовжується. По-четверте, процес впровадження ЦСР для сучасних бізнес-структур має певні переваги, а саме досягнення фінансового успіху, доступ до

міжнародного капіталу та лояльність клієнтів, котрі обирають екологічні та соціальні бренди.

Список використаних джерел:

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Резолюція 70/1, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>
2. Детермінанти сталого розвитку економіки: монографія / О.Ю.Кудріна, О.В.Семеніхіна, Ю.В. Кіндзерський та ін. Київ: Ін-т екон.-прав. досл. НАН України, 2019. 264 с.
3. Методи та інструменти аналізу і прогнозування ринкової ситуації в забезпеченні стійкості суб'єктів господарювання: монографія / М. О. Дурман, О. М. Посаднева, Н. В. Шандова, О. С. Билим та ін.; за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон: Вид-во «ОЛДІ-ПЛЮС», 2021. 280 с.
4. Системна модернізація економіки в контексті цілей сталого розвитку: виклики та стратегічні пріоритети: колективна монографія / Н.В. Ігуменцева, О.В. Мануйлов, О.М. Сукнов, Т.В. Полозова та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. Т.В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2025. 396 с.
5. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / О. Берестецька, Н. Гарматій, С. Радинська, Р. Шерстюк та ін.; за ред. д.е.н., проф. О.А. Сороківської. Тернопіль: Вид-во «ФОП Паляниця В.А.», 2024. 593 с.
6. Смолич Д. Впровадження цілей сталого розвитку у бізнес-практику вітчизняних компаній: організаційні та управлінські трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2026. №1 (58). С.122-129. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-18>

Бульбенюк Світлана

кандидатка політичних наук, доцентка,

професорка кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВЗАЄМОДІЇ УНІВЕРСИТЕТУ, ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ ТА МІСЬКОЇ ВЛАДИ (КЕЙС ПРОЄКТУ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ВІД «ІННОВАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»)

Сталий розвиток – це не лише мейнстримна тема, абстрактна рамка цілей і завдань, сталий розвиток може і має бути практичним та ефективним інструментам перетворень громад, змін на краще та адаптації до викликів повномасштабної війни. Запорукою успішної реалізації тих чи інших проєктів

стає довготривале партнерство громади, громадського сектору та місцевої влади. Саме на місцевому рівні вирішуються питання енергоефективності, інклюзії, соціальної згуртованості, прозорості управління та екологічної безпеки – тобто ті сфери, які безпосередньо визначають стійкість громад. А ще на місцевому рівні, на думку авторки, є можливість впроваджувати проєкти, які сприятимуть розумінню та реалізації цілей сталого розвитку в індивідуальному вимірі – через персональну активність представників громади. Молодь, у тому числі студентство, можуть і мають стати активними провайдерами курсу впровадження цілей сталого розвитку, їх адаптації до умов воєнного і поствоєнного суспільства.

Серед цілей сталого розвитку – міцне здоров'я (ціль 3), якісна освіта (ціль 4), сталий розвиток міст і громад (ціль 11), партнерство заради сталого розвитку (ціль 17) [1]. Саме названі цілі сталого розвитку стали основою ідеї, а згодом – реалізованого партнерського проєкту між інститутом громадянського суспільства – громадською організацією «Інноваційний університет» та Департаментом суспільних комунікацій Київської міської державної адміністрації (КМДА) за участі представників кількох київських та дніпровського і луганського (двічі переміщеного) університетів. Проєкт «Роль університетів м. Києва у формуванні резильєнтного середовища для молоді міста» мав період безпосередньої реалізації з лютого по червень (включно) 2026 р., хоча ідея та початкові етапи підготовки – це вересень-листопад 2025 р.

Чому важливі часові межі проєкту? Тому що саме восени 2025 р. київська громада готувалася до зимового періоду 2025-2026 рр., який став неабияким викликом для стійкості громади в цілому та персональної стійкості киян. Тому що однією з основних ідей проєкту стала ідея про розуміння громади як носія соціального капіталу, що через розвиток довіри, соціальних ініціатив та взаємодії може гідно відповідати на виклики воєнного часу, у тому числі виклики гуманітарного характеру. Тож, зміцнення соціального капіталу громад за таких умов є однією з нагальних цілей загальнонаціонального масштабу.

Вітчизняний дослідник В. Сливчук пропонує наступні підходи до розуміння поняття та напрямів діяльності громади:

«- По-перше, місцева автономія, яка надає можливість ефективно реагувати на унікальні потреби та пріоритети її членів.

- По-друге, це участь у врядуванні (залучення місцевих жителів до процесів прийняття рішень).

- По-третє, це управління ресурсами: громади відповідають за управління та використання місцевих ресурсів, включно з фінансовими, природними та людськими ресурсами. Ефективне управління цими ресурсами є важливим для сталого розвитку громади.

- По-четверте, саме громади беруть участь у наданні й підтримці основних громадських послуг та інфраструктури, таких як освіта, охорона здоров'я, транспорт і комунальні послуги» [3, с.311].

Як бачимо, подібне широке тлумачення соціального капіталу громади якнайповніше відповідає комплексному підходу до розуміння і реалізації цілей сталого розвитку саме на місцевому рівні, коли активне партнерство громади та її акторів, органів місцевого самоврядування й інституційних агентів громадянського суспільства сприяють досягненню поставлених завдань. Важливо, аби інституції громадського сектору мали досвід подібної співпраці, громада та її (про)активні представники були готові до розвитку партнерських ініціатив, а відповідні структури і посадові особи, які представляють місцеву владу, спирались на публічні канали відбору потенційних партнерів і відкриту комунікацію з громадою. Власне, усі названі вимоги і стали основою для розвитку партнерського проєкту з розбудови осередків резильєнтності у київській громаді.

Провідною ідеєю проєкту є ідея формування молодіжних провайдерів/агентів творення резильєнтного міського середовища. Особливу увагу було приділено молоді – студентам університетів та молодим людям, які проживають у районах розташування ЗВО, які брали участь у проєкті (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Державний торговельно-економічний університет, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка та інші). На моє переконання як ініціаторки та координаторки проєкту, за умов його продовження і масштабізації, він може зацікавити самі університети як один з напрямів практико орієнтованого навчання студентської молоді та як майданчик для профорієнтаційної роботи, що, безперечно, сприятиме посиленню розуміння і впровадження цілей сталого розвитку на різних рівнях взаємодії громади та того чи іншого університету.

Для жителів м. Києва проєкт є цікавим з огляду на потреби у наданні професійних консультацій для посилення індивідуальної та групової стійкості, потреба в якій відчутно зростає в умовах постійних масованих обстрілів нашого міста. Реалізація проєкту сприяла зміцненню інституцій громадянського суспільства на місцевому рівні, формуванню відповідальної громадянської позиції та інтеграції молоді до процесів прийняття рішень, налагодженню постійного і тісного зв'язку на рівні «університет – місцева громада».

Зважаючи на складність і неоднозначність досвіду становлення інститутів громадянського суспільства у новітній історії України, Л. Пилипенко та Н. Позняковська пропонують оцінювати діяльність інституцій громадського сектору через критерії ефективного самоврядування і розвитку соціального підприємництва [2, с.125]. Цікаво, що саме ці параметри були враховані при розробці тренінгового курсу «Стійкість у нестійкі часи: INNOвації розвитку» як першого етапу безпосередньої реалізації проєкту. Власне, мій авторський погляд на побудову курсу та вибір спікерів-тренерів спирався на міждисциплінарний підхід до розуміння резильєнтності, до тренінгів були залучені спікери: політологи, економісти, маркетологи, управлінці, які представили той чи інший

ракурс розвитку навичок стійкості. Серед тем тренінгового курсу, які найбільше зацікавили учасників, стали: «Антикрихкість: мистецтво ставати сильнішими», «Лідерство 4.0: гнучкість, стійкість, інноваційність», «Інноваційно стійкий бізнес: перші кроки», «Сила спільних дій: як будувати соціальний капітал громади», «Дизайн майбутнього: екотренди, інновації, сталий розвиток», «Безпекове мислення», «Медіа-імунітет у часи невизначеності».

Наскрізна ідея усіх тренінгів онлайн-курсу – формування розуміння сталого розвитку як спільної відповідальності. Соціальним капіталом громади за такого розуміння сталого розвитку стають участь (спільнодія) та довіра. Інноваційні практики: екотренди, медіа-імунітет, волонтерство, безпекове мислення, - є дієвими інструментами формування і зміцнення індивідуальної та групової стійкості. Оволодіння знаннями про принципи сталого розвитку у повсякденному житті через проактивну позицію громад – це формування культури нового типу як завершальний етап формування резильєнтного середовища міста.

Власне, другий етап реалізації проєкту і мав на меті окреслення можливих обрисів культури нового типу – культури стійкості (індивідуальної, групової та колективної) та поступу водночас. Учасники другого етапу проєкту – студенти київських університетів, підготували власні проєкти, представили заявки та презентації під час офлайн-заходу, який проходив у громадському просторі КМДА – у VCentri HUB Шевченківського району м. Києва на початку червня 2026 р. Переможцем став студент 1-го курсу ДТЕУ Андрій Кулик з проєктом «Сила спільних дій», який спрямований на розвиток мережі ОСББ м. Києва, налагодження між ними постійної взаємодії, реалізації спільних проєктів, зокрема у царині енергоефективності.

За попередніми результатами реалізації проєкту «Роль університетів м. Києва у формуванні резильєнтного середовища для молоді міста» слушно зробити певні висновки.

По-перше, учасники першого етапу проєкту зазначили, що тренінговий онлайн-курс допоміг їм ширше розглянути поняття стійкості. Стійкість тепер сприймається ними як вміння адаптуватись та правильно діяти навіть у надзвичайно кризових умовах. Учасники переконалися, що через особисту трансформацію кожен може досягти бажаного.

По-друге, молоді учасники проєкту навчилися використовувати базовий інструментарій мережування та громадської самоорганізації, а під час реалізації другого етапу проєкту мали можливість випробувати засвоєний інструментарій мережування і самоорганізації. У свою чергу, територіальна громада Києва отримала проактивний прошарок молоді, готової стати агентами змін на місцевому рівні.

По-третє, завдяки модулям з розвитку бізнес-архітектури та екотрендів, місто отримує потенційних молодих підприємців, які готові створювати

інноваційні стартапи (в тому числі екологічного спрямування) та масштабувати стійкість від рівня свідомого містянина до стійкого міста в цілому.

Таким чином, аналіз кейсу реалізації проєкту від громадської організації «Інноваційний університет» за підтримки Департаменту суспільних комунікацій КМДА підтверджує, що партнерство громадського сектору і місцевої влади у контексті впровадження цілей сталого розвитку дозволяє поєднати короткострокові потреби з довгостроковими пріоритетами, поєднати ідею спільноти з необхідністю зміцнення персональної стійкості містян.

Список використаних джерел:

1. Наша робота над досягненням Цілей сталого розвитку в Україні. *Організація Об'єднаних Націй. Україна* (офіційний веб-сайт). URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення: 18.06.2026)
2. Пилипенко Л. М., Позняковська Н. М. Концепції становлення і розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні. *Механізм регулювання економіки. Міжнародний науковий журнал*. 2023. № 1 (99). С. 121-127. URL: <https://www.mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/140/128> (дата звернення: 19.06.2026)
3. Сливчук В. Генеза поняття «громада»: політологічний аналіз. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. Випуск 18. С. 310-319. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/168/165> (дата звернення: 19.06.2026)

Гуляєва Людмила

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

Yilmaz Adem

Associate Professor, Doctor of Philosophy,
Faculty of Education, Kastamonu University, Akademi Culture and Education
Association, Türkiye

Avanoğlu Suzan

President and Founder,
Akademi Culture and Education Association, Türkiye

СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОФЕСІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК-ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК НА РИНКУ ПРАЦІ ТУРЕЧЧИНИ

Зелена економіка в європейському академічному та політичному дискурсі вже впевнено розглядається не лише як екологічна модернізація виробництва, а

як перехід до моделі сталого розвитку, що поєднує ресурсну ефективність, гідну працю, соціальну інклюзію та економічну стійкість. Міжнародна організація праці визначає справедливий перехід як процес, у якому екологічна трансформація має супроводжуватися створенням якісних робочих місць, активною політикою зайнятості, розвитком навичок і соціальним захистом [1]. У цьому контексті професійна інтеграція жінок-вимушених мігранток є важливою складовою соціального виміру зеленої економіки, як в ЄС, так і в Туреччині.

Для українських жінок, які після початку повномасштабної війни перебувають у Туреччині, питання зайнятості має особливе значення. З одного боку, праця забезпечує дохід, фінансову автономію та можливість утримувати родину. З іншого боку, доступ до формальної зайнятості, професійного навчання й соціального захисту визначає якість інтеграції в приймаючому суспільстві. Туреччина має динамічний, але нерівномірний за розвитком ринок праці, водночас високий рівень вартості життя і структурні нерівності посилюють вразливість жінок, мігрантів та осіб, зайнятих у неформальному секторі.

Туреччина має динамічний, однак структурно складний ринок праці. Попри прогнозоване економічне зростання (за оцінками Світового банку, її економічне зростання у 2026 році прогнозується на рівні 2,8%, а у 2027 році - 3,7% [2]), можливості професійної інтеграції мігранток обмежуються низкою системних проблем: високою вартістю життя, значними гендерними розривами в участі жінок у ринку праці, поширенням неформальної зайнятості, регіональними відмінностями у доступі до роботи, невідповідністю навичок потребам роботодавців та складністю переходу до постійної офіційної зайнятості. Гендерний вимір цієї проблеми є особливо суттєвим. За даними Turkish Statistical Institute, у 2024 році частка жінок у робочій силі Туреччини становила 36,8%, тоді як чоловіків - 72,0%; рівень зайнятості жінок становив 32,5%, а чоловіків - 66,9% [3]. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) також підкреслює, що, попри поступове зростання жіночої економічної активності, участь жінок у ринку праці Туреччини залишається нижчою, ніж у більшості країн ОЕСР, а домашні та доглядові обов'язки залишаються одним із чинників обмеження економічної активності [4]. Для українських жінок-вимушених мігранток ці бар'єри додатково посилюються мовними труднощами, невизначеністю правового статусу, складністю отримання дозволів на роботу та проблемами визнання кваліфікацій.

Професійні можливості українок у Туреччині доцільно аналізувати через їх відповідність принципам сталої зайнятості: офіційне працевлаштування, гідні умови праці, безпечність, доступ до соціального страхування, можливість професійного зростання та розвиток навичок, потрібних для економіки майбутнього. У цьому контексті зелена економіка постає не лише як сфера екологічних технологій, а і як соціально орієнтована модель розвитку, що має забезпечувати інклюзію, гідну працю та зменшення вразливості на ринку праці. Водночас упровадження принципів сталого розвитку в Туреччині формує нові

професійні можливості у сферах, пов'язаних із ресурсоефективністю, цифровими послугами, сталою мобільністю, освітою, доглядовою економікою, туризмом, креативними індустріями та підтримкою місцевих громад. Саме тому окремі сектори турецького ринку праці можуть бути розглянуті як простір професійної інтеграції українських жінок-вимушених мігранток у ширшому контексті зеленої та соціально справедливої економіки (табл.1).

Таблиця 1

Професійні можливості українських жінок-вимушених мігранток у Туреччині в контексті соціального виміру зеленої економіки

Сектор / напрям	Професійні можливості	Значення для професійної інтеграції та основні ризики
Туризм і гостинність	Адміністрування, клієнтський сервіс, робота в готелях, ресторанах, туристичних агенціях, сезонна зайнятість, участь у розвитку сталого туризму та локальних сервісів.	Дає швидкий вхід на ринок праці завдяки мовним і комунікаційним навичкам українок; може бути пов'язаний із розвитком відповідального споживання та екологічних практик у сфері гостинності. Ризики — сезонність, нестабільність доходу, неформальна зайнятість.
Доглядова економіка	Догляд за дітьми, літніми людьми, домашня допомога, супровід родин, підтримка вразливих груп.	Має високий соціальний попит і відповідає соціальному виміру зеленої економіки, оскільки підтримує якість життя, інклюзію та стійкість громад. Ризики — невидима праця, відсутність соціального захисту, залежність від роботодавця.
ІКТ та цифрові послуги	Фриланс, дистанційна робота, переклад, графічний дизайн, контент, онлайн-підтримка, розробка програмного забезпечення, цифрові комунікації.	Створює гнучкі можливості для кваліфікованих жінок, зменшує залежність від локальних бар'єрів і підтримує цифрову трансформацію, важливу для економіки майбутнього. Ризики — потреба в цифрових навичках, стабільному інтернеті, податковій грамотності та правовому оформленні діяльності.
Освіта, мовні та консультаційні послуги	Приватне викладання, онлайн-репетиторство, асистування в міжнародних школах, мовні курси, освітні й адаптаційні програми для мігрантів.	Дозволяє використати попередній педагогічний і професійний досвід; сприяє розвитку людського капіталу, мовній інтеграції та поширенню знань, зокрема у сфері сталого розвитку. Бар'єри — підтвердження дипломів, знання турецької мови, конкуренція на ринку послуг.
Текстиль, ремесла, креативні	Швейні, дизайнерські, ручні та креативні послуги, малі домашні бізнеси, продаж через	Підтримує самозайнятість і фінансову автономію; може бути пов'язаний із циркулярною економікою, локальним виробництвом і відповідальним

індустрії та самозайнятість	онлайн-платформи, ремонт, повторне використання матеріалів, апсайклінг.	споживанням. Ризики — низька оплата, нерегулярність замовлень, складність формалізації діяльності.
Громадські, екологічні та місцеві ініціативи	Участь у проєктах громадських організацій, муніципальних ініціативах, просвітницьких кампаніях, програмах із сортування відходів, енергоощадності, підтримки місцевих громад.	Має безпосередній зв'язок із зеленою трансформацією, екологічною просвітою та соціальною згуртованістю. Може бути шляхом до професійної адаптації через волонтерство, проєктну роботу й громадську активність. Ризики — обмежена кількість оплачуваних позицій, залежність від грантового фінансування, потреба у знанні місцевого контексту.
Сільське господарство, харчові та локальні виробництва	Зайнятість у сільському господарстві, пакування й переробка харчової продукції, робота у малих локальних виробництвах, продаж домашньої та крафтової продукції.	Може бути пов'язаний із розвитком локальних ланцюгів постачання, відповідального споживання та продовольчої стійкості. Для мігранток відкриває можливості швидкого входу на ринок праці, однак має високі ризики неформальної зайнятості, низької оплати, сезонності та слабого соціального захисту.

Джерело: авторська розробка з урахуванням [5].

Наведені в таблиці напрями показують, що професійні можливості українських жінок-вимушених мігранток у Туреччині формуються в різних секторах ринку праці — від туризму, доглядової економіки, текстилю та локальних послуг до цифрової зайнятості, освіти, креативних практик і напрямів, пов'язаних зі сталим розвитком. У цьому контексті професійна інтеграція українок потребує поєднання мовної підготовки, розвитку цифрових навичок, визнання кваліфікацій, правових і податкових консультацій, підтримки самозайнятості та доступу до соціальних сервісів. Такий підхід узгоджується з логікою справедливого переходу, у межах якого зелена й економічна модернізація мають сприяти розширенню доступу вразливих груп до гідної праці, соціального захисту та сталої економічної участі.

Публікацію підготовлено в межах реалізації проєкту «WINGS. Women's Initiative for New Growth and Skills – Empowering Migrant Careers» (Project Number: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000247718), що фінансується Європейським Союзом у рамках програми Erasmus+.

Список використаних джерел:

1. International Labour Organization. Just transition towards environmentally sustainable economies and societies. URL: <https://www.ilo.org/topics-and->

[sectors/just-transition-towards-environmentally-sustainable-economies-and-societies](#)
(дата звернення: 18.06.2026).

2. World Bank. Türkiye. Overview. URL:
<https://www.worldbank.org/ext/en/country/turkey> (дата звернення: 18.06.2026).

3. Turkish Statistical Institute. Women in Türkiye: A Statistical Overview 2025.
Ankara : TurkStat, 2025. URL:
https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/women_in_Turkiye2025.pdf (дата
звернення: 18.06.2026).

4. OECD Economic Surveys: Türkiye 2025. Paris : OECD Publishing, 2025.
URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/04/oecd-economic-surveys-turkiye-2025_fa62886d/d01c660f-en.pdf (дата
звернення: 18.06.2026).

5. Yılmaz A., Avanoğlu S. Rise Up: стратегії розвитку кар'єри для жінок-
мігранток для дорослих жінок - вимушених мігранток з України. Туреччина.
Akademi Kültür ve Eğitim Derneği, 2025. 48 с.

Тарасенко Олеся

президентка VIDNOVA Swiss-Ukrainian Association,

*представниця сторони роботодавців, Платформа громадянського суспільства
Україна–ЄС,*

студентка магістратури,

Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ОСНОВА ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТАЛОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Європейський зелений курс (European Green Deal) визначає стратегічний напрям розвитку Європейського Союзу до 2050 року та передбачає досягнення кліматичної нейтральності, розвиток сталої економіки, модернізацію виробництва та трансформацію ринку праці. Для України, яка одночасно проходить шлях європейської інтеграції та повоєнного відновлення, реалізація принципів зеленої політики набуває особливого значення. Відбудова країни створює унікальну можливість для впровадження сучасних екологічних стандартів, інноваційних технологій та принципів сталого розвитку відповідно до політик Європейського Союзу [1].

Важливим документом у формуванні бачення майбутньої кліматичної політики ЄС є проєкт висновку Європейського економічного і соціального комітету «Enlargement and EU Climate Policy – Achieving the EU Climate Targets in a Larger Union» (NAT/984). У документі наголошується, що майбутнє розширення Європейського Союзу повинно враховуватися під час реалізації кліматичних цілей до 2040 та 2050 років. Особлива увага приділяється Україні як державі-кандидату,

яка має значний потенціал для модернізації енергетичної системи, розвитку відновлюваних джерел енергії та впровадження низьковуглецевої моделі економіки [2].

Автори NAT/984 підкреслюють, що підтримка кліматично орієнтованої відбудови України є не лише проявом солідарності, але й стратегічною інвестицією в енергетичну безпеку, конкурентоспроможність та стійкість Європейського Союзу. Водночас аналіз документа свідчить, що питання людського капіталу та соціального діалогу залишаються недостатньо розкритими, хоча саме вони визначатимуть успішність зеленої трансформації в країнах-кандидатах.

Особливістю обговорення проєкту висновку NAT/984 стало активне залучення української сторони роботодавців до формування рекомендацій щодо майбутньої кліматичної політики ЄС у контексті розширення Союзу. У поданих пропозиціях наголошувалося, що успішна реалізація Європейського зеленого курсу в Україні потребує не лише екологічної модернізації та інвестицій, а й комплексного розвитку людського капіталу. Серед ключових рекомендацій було визначено необхідність розвитку професійних компетентностей для зеленої економіки, підтримки ветеранів, перекваліфікації працівників, створення умов для повернення кваліфікованих спеціалістів, а також забезпечення активної участі роботодавців і соціальних партнерів у формуванні політики справедливого переходу. Окрему увагу було приділено необхідності адаптації механізму СВАМ до умов воєнного часу та збереженню конкурентоспроможності українських підприємств у процесі декарбонізації [2].

Українська сторона роботодавців під час обговорення проєкту NAT/984 запропонувала розширити підхід до зеленої трансформації шляхом включення людського капіталу як одного з ключових чинників реалізації кліматичної політики. Було запропоновано приділити особливу увагу розвитку професійних навичок, перекваліфікації працівників, підтримці ветеранів, адаптації випускників до нових потреб ринку праці, поверненню кваліфікованих спеціалістів та формуванню нових компетентностей для зеленої економіки.

Повномасштабна війна суттєво вплинула на ринок праці України. Мільйони громадян були вимушені залишити країну, частина населення мобілізована до лав Збройних Сил України, а підприємства зіткнулися з дефіцитом кадрів. У таких умовах розвиток людського капіталу стає не лише соціальним завданням, а й економічною необхідністю. Підготовка фахівців для сфер енергоефективності, відновлюваної енергетики, сталого фінансування, циркулярної економіки та цифрової трансформації повинна стати одним із пріоритетів державної політики та системи освіти.

Особливу увагу необхідно приділити адаптації українських підприємств до нових кліматичних механізмів ЄС, зокрема Carbon Border Adjustment Mechanism (СВАМ). Для багатьох українських виробників впровадження нових екологічних вимог потребуватиме значних фінансових ресурсів та технологічної модернізації. У зв'язку з цим роботодавці наголошують на необхідності створення перехідних

механізмів, надання технічної допомоги та забезпечення доступу до фінансових інструментів підтримки модернізації виробництва.

Таблиця 1

Рекомендації українських роботодавців щодо зеленої трансформації України

Напрямок	Основні рекомендації
Людський капітал	Розвиток навичок, перекваліфікація, підтримка ветеранів
Ринок праці	Адаптація випускників до зеленої економіки
Бізнес	Підтримка модернізації та конкурентоспроможності
СВАМ	Перехідні механізми та технічна допомога
Соціальний діалог	Посилення ролі роботодавців та профспілок
Відбудова	Реалізація принципу Build Back Better

Джерело: узагальнено авторкою на основі пропозицій української сторони роботодавців до проєкту висновку NAT/984.

Практичним підтвердженням важливості людського капіталу для зеленої трансформації є досвід Швейцарської Конфедерації, яка послідовно впроваджує принципи циркулярної економіки, ресурсоефективності та відповідального споживання. Швейцарська модель демонструє, що екологічна політика може успішно поєднуватися з високим рівнем економічної конкурентоспроможності, інноваційністю бізнесу та соціальною відповідальністю.

Одним із напрямів розвитку циркулярної економіки є підтримка проєктів повторного використання ресурсів та продовження життєвого циклу товарів. У цьому контексті особливий інтерес становить проєкт ReUse Hub, який реалізується у Швейцарії за участю української громади. Основною метою проєкту є популяризація принципів повторного використання речей, скорочення обсягів відходів, зменшення навантаження на довкілля та формування культури відповідального споживання.

На відміну від традиційної моделі споживання, яка базується на принципі «виробництво – використання – утилізація», циркулярна економіка передбачає максимально тривале використання ресурсів шляхом ремонту, обміну, повторного використання та переробки продукції. Такий підхід повністю відповідає стратегічним пріоритетам Європейського зеленого курсу та Цілям сталого розвитку ООН [4].

Проєкт ReUse Hub також має важливий соціальний вимір. Він сприяє інтеграції українців у швейцарське суспільство через залучення до спільних екологічних ініціатив, розвитку волонтерства та формування навичок відповідального ставлення до ресурсів. Крім екологічного ефекту, подібні проєкти створюють

додаткові можливості для розвитку соціального підприємництва, місцевих партнерств та громадянської активності [5].

Досвід Швейцарії підтверджує, що успішна реалізація зеленої політики неможлива без активної участі громадянського суспільства. Саме тому важливу роль у формуванні нової культури сталого розвитку відіграють громадські організації, освітні установи, місцеві громади та бізнес. Значний внесок у цей процес роблять українські організації у Швейцарії, які сприяють інтеграції громадян України, розвитку професійних компетентностей та формуванню людського капіталу для майбутньої відбудови держави.

Одним із прикладів такої діяльності є робота VIDNOVA Swiss-Ukrainian Association. Організація реалізує проєкти у сферах освіти, зайнятості, інтеграції, розвитку міжнародного партнерства та підтримки української громади. Особлива увага приділяється професійній адаптації українців у Швейцарії, розвитку навичок, необхідних для сучасного ринку праці, та створенню можливостей для подальшого використання набутого досвіду під час післявоєнної відбудови України.

Важливим напрямом діяльності VIDNOVA є проведення форумів, конференцій та освітніх заходів, присвячених питанням інтеграції, зайнятості, підприємництва та міжнародного співробітництва. Такі ініціативи сприяють формуванню соціального капіталу, розвитку професійних мереж та поширенню європейських практик сталого розвитку серед української громади.

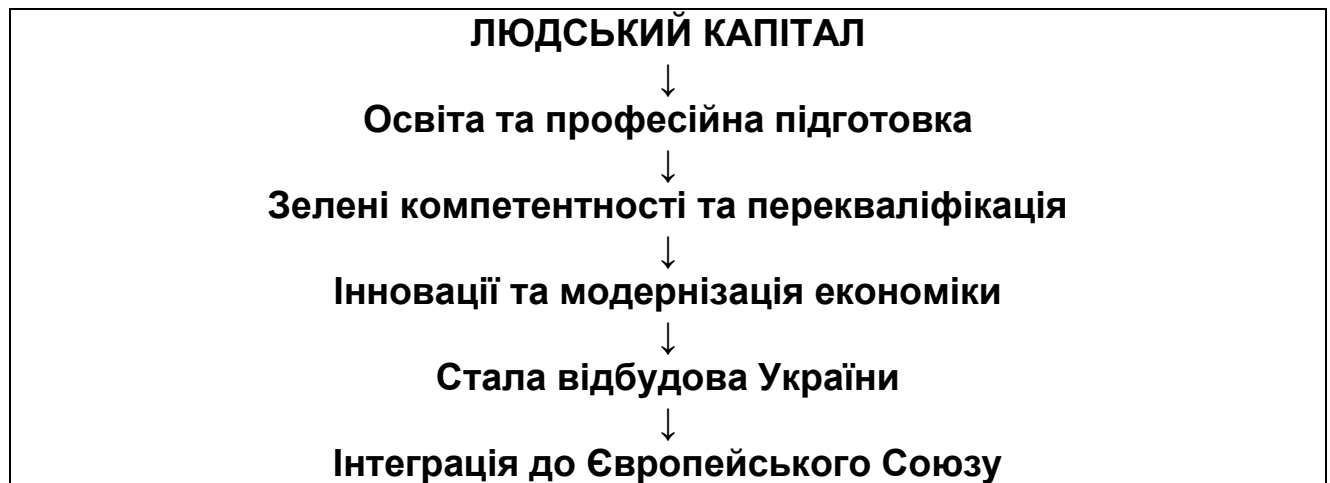

Рис. 1. Взаємозв'язок людського капіталу та зеленої трансформації України
Джерело: розроблено авторкою.

Особливого значення набуває діяльність Платформи громадянського суспільства Україна–ЄС, яка забезпечує участь роботодавців, профспілок та громадських організацій у формуванні рекомендацій щодо європейської інтеграції України. Участь української сторони роботодавців в обговоренні проєкту висновку ЄЕСК NAT/984 продемонструвала необхідність розширення підходів до зеленої трансформації через включення питань людського капіталу, ринку праці та соціального діалогу до порядку денного кліматичної політики ЄС.

Запропоновані українськими роботодавцями рекомендації спрямовані на забезпечення справедливого переходу до сталої економіки, підтримку конкурентоспроможності бізнесу, розвиток професійних компетентностей та залучення соціальних партнерів до процесу відбудови країни. Такий підхід відповідає принципу Build Back Better, який передбачає поєднання економічного відновлення, екологічної модернізації та соціальної стійкості.

Таким чином, результати аналізу Європейського зеленого курсу, положень проєкту висновку ЄЕСК NAT/984 та рекомендацій української сторони роботодавців свідчать про те, що успішна зелена трансформація України неможлива без системного розвитку людського капіталу та ефективного соціального діалогу. В умовах повоєнної відбудови саме люди, їхні знання, професійні навички, здатність до інновацій та участь у суспільних процесах стають головним ресурсом модернізації держави.

Практичний досвід Швейцарії, діяльність VIDNOVA Swiss-Ukrainian Association та реалізація проєкту ReUse Hub демонструють, що принципи сталого розвитку можуть успішно поєднувати екологічні, економічні та соціальні цілі. Для України важливо не лише адаптувати європейське кліматичне законодавство, а й забезпечити підготовку фахівців нової генерації, підтримати конкурентоспроможність бізнесу, розвивати циркулярну економіку та посилювати роль соціальних партнерів у процесі ухвалення рішень [1; 4].

У контексті майбутнього членства України в Європейському Союзі інвестиції в людський капітал мають розглядатися як стратегічна умова реалізації Європейського зеленого курсу, досягнення кліматичних цілей та формування конкурентоспроможної, інноваційної й сталої економіки. Саме поєднання зеленої трансформації, соціальної відповідальності та розвитку людського потенціалу здатне забезпечити успішну відбудову України та її повноцінну інтеграцію до європейського простору.

Список використаних джерел:

1. European Commission. *The European Green Deal*. Brussels: European Commission, 2019.
2. European Economic and Social Committee. *Enlargement and EU Climate Policy – Achieving the EU Climate Targets in a Larger Union (NAT/984)*. Brussels: EESC, 2026.
3. European Commission. *Ukraine Facility 2024–2027*. Brussels: European Commission, 2024.
4. International Labour Organization. *Skills for a Greener Future: Key Findings*. Geneva: ILO, 2019.
5. United Nations. *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations, 2015.

Баранець Олена,

викладач-методист, старший майстер,

Державний навчальний заклад «Міжрегіональне вище професійне училище з поліграфії та інформаційних технологій», Україна

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД МІНІКОМПАНІЇ «УКРАЇНСЬКІ СУВЕНІРИ»

У сучасних умовах воєнних викликів та післявоєнного відновлення України особливого значення набуває формування активної, підприємливої та соціально відповідальної молоді. Заклади професійної освіти дедалі частіше виступають не лише центрами підготовки кваліфікованих фахівців, а й осередками розвитку громадянських компетентностей, підприємницької культури та соціальних ініціатив. Одним із ефективних інструментів реалізації цих завдань є впровадження практикоорієнтованих програм підприємницької освіти.

Важливе місце серед них посідає навчальна програма «Компанія» (JA Company Programme), яка є однією з найпоширеніших програм підприємницької освіти для молоді в Європі. Її метою є надання учасникам можливості пройти повний цикл створення та розвитку власної мінікомпанії – від генерації бізнес-ідеї та аналізу ринку до створення продукту, маркетингу, продажів і презентації результатів. Щороку понад 360 тисяч молодих людей у країнах Європи беруть участь у програмі, отримуючи практичний досвід ведення бізнесу. У 2022 році Міністерство освіти і науки України рекомендувало програму «Компанія» до впровадження в закладах освіти як дисципліну за вибором, а Європейська Комісія визнала її одним із найкращих методів виховання підприємливого молодого покоління.

У межах зазначеної програми в Державному навчальному закладі «Міжрегіональне вище професійне училище з поліграфії та інформаційних технологій» була створена мінікомпанія «Українські сувеніри». Команда учнів реалізувала підприємницький проєкт, спрямований на створення та продаж сувенірної продукції з українською символікою. Основними виробами стали художньо оздоблені гільзи та глиняні ляльки ручної роботи, які поєднують традиційні українські мотиви із сучасним дизайном.

Місією мінікомпанії є популяризація української культури та підтримка національної ідентичності через створення унікальних виробів із глибоким символічним змістом. Особливістю проєкту стало використання відпрацьованих гільз, які внаслідок творчого переосмислення перетворюються на декоративні вироби з художньою та культурною цінністю. Таким чином символи війни трансформуються у символи пам'яті, незламності та віри в майбутнє України.

Діяльність мінікомпанії є прикладом молодіжного підприємництва, що поєднує освітню, економічну та соціальну складові. Учасники самостійно

проходили всі етапи реалізації бізнес-проєкту: досліджували потреби споживачів, розробляли концепцію продукту, організовували виробництво, формували цінову політику, здійснювали маркетингове просування та аналізували фінансові результати діяльності. Важливим елементом роботи стали продажі під час ярмарків молодіжного підприємництва та через соціальні мережі.

Практичні результати діяльності підтвердили ефективність обраної бізнес-моделі. Загальний дохід від реалізації продукції склав 5000 гривень, витрати на виробництво становили 1364 гривні, а чистий прибуток перевищив 3600 гривень. Рівень прибутковості проєкту становив понад 70 відсотків. Отримані результати свідчать про життєздатність учнівської бізнес-ідеї та її потенціал для подальшого розвитку.

Важливою складовою діяльності мінікомпанії стала соціальна відповідальність. Двадцять відсотків отриманого прибутку команда спрямувала на підтримку Збройних Сил України та благодійних ініціатив. Такий підхід формує у молоді розуміння соціальної ролі бізнесу та демонструє можливість поєднання підприємницької діяльності із суспільно корисною місією.

Освітня цінність проєкту полягає у формуванні підприємницьких компетентностей, які є необхідними для успішної професійної реалізації молоді. Учасники набули практичного досвіду бізнес-планування, фінансового менеджменту, маркетингу, комунікації з клієнтами та командної роботи. Водночас вони розвинули критичне мислення, навички прийняття рішень, лідерські якості та відповідальність за результати власної діяльності.

Особливої уваги заслуговує екологічний аспект проєкту. Повторне використання відпрацьованих гілз як основи для сувенірної продукції є прикладом творчого переосмислення наявних ресурсів та відповідає принципам відповідального споживання і виробництва. Учасники продемонстрували, що навіть предмети, пов'язані з воєнними подіями, можуть отримати нове життя та стати носіями культурних і соціальних цінностей.

Проєкт також має відчутний вплив на розвиток громади. Участь у ярмарках, виставках та громадських заходах сприяла популяризації української культури, зміцненню соціальної згуртованості та розвитку молодіжних ініціатив. Заклад освіти виступив активним учасником розвитку громади, створивши умови для самореалізації молоді та впровадження інноваційних освітніх практик.

Діяльність мінікомпанії безпосередньо сприяє досягненню Цілей сталого розвитку ООН.

Насамперед це Ціль 4 «Якісна освіта», що реалізується через практикоорієнтоване навчання та розвиток підприємницьких компетентностей.

Ціль 8 «Гідна праця та економічне зростання» забезпечується формуванням навичок підприємництва та самозайнятості молоді.

Ціль 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» підтримується через створення інноваційного продукту та використання сучасних підходів до його просування.

Проект також сприяє досягненню Цілі 11 «Сталий розвиток міст і громад» та Цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» через розвиток громадянської активності, збереження культурної спадщини та підтримку соціальної згуртованості.

Отже, досвід мінікомпанії «Українські сувеніри» демонструє ефективність поєднання підприємницької освіти, соціальної відповідальності та громадянської активності в освітньому процесі. Реалізація подібних проєктів сприяє формуванню конкурентоспроможної молоді, здатної створювати інноваційні рішення, брати участь у розвитку громади та робити внесок у досягнення Цілей сталого розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution adopted by the United Nations General Assembly on 25 September 2015. United Nations. New York, 2015. 35 p.

2. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь 2020. Київ: Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020. 176 с.

3. Навчальна програма «Компанія» (JA Company Programme)/Junior Achievement Ukraine. URL: <https://ja-ukraine.org> (дата звернення: 12.06.2026).

Ярошенко Ігор

кандидат економічних наук, старший дослідник,

провідний науковий співробітник,

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СТАЛОЇ І СТІЙКОЇ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Процес відбудови України сьогодні розглядається не як фізичне відтворення зруйнованого, а як стратегічні, структурні та інноваційні зміни, яких потребують українські території і громади, одним із стратегічних пріоритетів, що відповідає внутрішньодержавному запиту та міжнародним тенденціям, є «зелена» та соціально орієнтована модель розвитку.

Серед основних принципів територіальної політики відновлення та відбудови на засадах «зеленого» переходу слід виділяти [1-3]:

- кліматична нейтральність, що відповідає стратегічному курсу досягнення сталості на засадах поєднання економічного зростання, екологічної

відповідальності та соціальної справедливості, процеси відбудови сконцентровані на структурній модернізації економіки з орієнтацією на низьковуглецеві технології, використовуючи фінансування проєктів у сфері відновлюваної енергетики, глибоку термомодернізацію будівель, інтеграцію найкращих доступних технологій у промисловість тощо;

- циркулярність економіки, що ґрунтується на зменшенні використання первинних ресурсів шляхом повторного використання, переробки, ремонту й раціонального споживання, створюючи замкнуті цикли ресурсів;

- інтеграція підходу «Build Back Better» тобто «відбудувати краще, ніж було», а саме використання фази відновлення для підвищення стійкості суспільства, модернізації критичної інфраструктури, забезпечення інклюзивності та кліматичної адаптивності, що на практиці характеризується впровадження енергоефективних і децентралізованих рішень, розумного просторового планування, сучасних будівельних стандартів і технологій з урахуванням нових загроз;

- інституційна спроможність, в основі якої лежить потреба в ефективних інституціях та кадровому капіталі, здатних стратегічно планувати, координувати і контролювати реалізацію політик, зокрема це наявність прозорих, гнучких і відповідальних управлінських структур та посилення горизонтальної взаємодії з місцевими органами влади й участь громад у плануванні, що впливає на підвищення легітимності рішень, відповідальності, покращення управлінської спроможності і ефективності;

- верховенство права та доброчесність управління, що характеризується дотриманням принципів верховенства права, прозорості та підзвітності та є ключовою умовою довіри донорів, бізнесу та громадян, потребує залучення громадянського суспільства (екологічних, правозахисних, антикорупційних організацій) на інституціональній основі (через громадські ради, спільні платформи, незалежний аудит);

- соціальна інклюзія та справедливість відновлення, що ґрунтується на потребах всіх соціальних груп, зокрема переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю, літніх людей, жінок і дітей, зокрема через розбудову житлової та соціальної інфраструктури на принципах безпечності, фізичної доступності, рівного доступу до послуг, інше;

- людський розвиток і якість життя як ціль політики, сконцентрованої на інвестуванні в людський капітал, зокрема, освіту, охорону здоров'я, культуру, науку, інновації тощо;

- суспільна згуртованість, що враховує участь кожного громадянина, зокрема, через працю, податки, громадську активність, підтримку місцевих ініціатив тощо з дотримання принципів довіри, прозорості та розподілу відповідальності.

Враховуючи зазначені принципи, факторами відновлення та відбудови територій і громад на засадах розвитку «зеленої» економіки мають бути:

- фінансово-інвестиційні, зокрема залучення міжнародної допомоги, формування спеціалізованих фондів та «зелених» облігацій, спрямованих на фінансування низьковуглецевих проєктів, циркулярної економіки та енергоефективності;

- технологічні, що ґрунтуються на широкому впровадженні інноваційних екологічно безпечних технологій, розвитку відновлюваних джерел енергії, енергоефективних будівельних стандартів, енергонезалежних проєктів, сучасних систем переробки та управління відходами;

- інституційні, зокрема побудова прозорих, ефективних інституцій управління реконструкцією, впровадження цифрових платформ моніторингу, підвищення підзвітності та боротьба з корупцією;

- правові та регуляторні, що орієнтовані на удосконалення екологічного законодавства, посилення контролю та відповідальності за шкоду довкіллю, імплементацію норм Європейського «зеленого» курсу та міжнародних стандартів сталого і стійкого розвитку;

- соціальні та гуманітарні, основою яких має бути підтримка інклюзивності й соціальної справедливості у процесах реконструкції, створення нових «зелених» робочих місць, забезпечення соціального захисту вразливих груп, включаючи ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та постраждалих територій;

- людський капітал та освіта, що направлені на сприяння професійній підготовці та перепідготовці кадрів, орієнтованих на екологічні технології та сталі практики, створення безпечних і комфортних умов для повернення українців, зокрема молодих спеціалістів, стимулювання досліджень й інновацій;

- інфраструктурні, що передбачають формування безпечної, інтегрованої, стійкої та адаптивної інфраструктури, що враховує ризики природних, кліматичних і геополітичних потрясінь на основі принципу «Build Back Better»;

- культурні та поведінкові, основою яких є поширення екологічної культури, свідомого споживання, залучення громадянського суспільства до процесів прийняття рішень та планування реконструкції, що сприятиме формуванню суспільної єдності й відповідальності за майбутнє країни.

Очікування від відновлення та відбудови на засадах «зеленого» переходу орієнтовані на формування спроможності місцевих соціально-економічних систем, здатних до протистояння зовнішнім і внутрішнім викликам, адаптації до сучасних змін і досягнення сталості розвитку на основі поєднання безпечної середовища, економічної диверсифікації, енергетичної незалежності, екологічної безпеки, інституційної спроможності та соціальної згуртованості, що мають знайти відображення через такі пріоритети розвитку, як [1, 2, 4, 5]:

- економічні, направлені на диверсифікацію структури місцевої економіки для зменшення залежності від вразливих секторів і підвищення адаптивності до викликів і загроз; зміцнення стійкості локальних виробничих ланцюгів і їх здатності до швидкого відновлення в умовах криз; розширення частки «зелених» індустрій у структурі економіки громади, зокрема секторів відновлюваної

енергетики, переробки та циркулярних технологій; підвищення інвестиційної привабливості території, особливо в сегментах, пов'язаних з екологічними та енергоефективними технологіями; зростання продуктивності та енергоефективності місцевого бізнесу як передумова економічної стійкості;

- соціальні, спрямовані на підвищення безпечної якості життя завдяки поліпшенню стану довкілля; зростання соціальної згуртованості, активної участі жителів у процесах прийняття рішень, що зміцнює здатність громади до колективного реагування на виклики і загрози; залучення молоді, інших груп до реалізації «зелених» ініціатив і програм; формування високого рівня екологічної культури та свідомості населення як основи сталих моделей поведінки;

- інституційно-управлінські, направлені на формування здатності територіальних органів центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування стратегічно планувати та ефективно реалізовувати «зелений» перехід; інтеграцію екологічних, кліматичних і ресурсних пріоритетів у стратегії розвитку, бюджетний процес і документи просторового планування; забезпечення міжрівневої координації та взаємодії; розвиток партнерства із державними, приватними, громадськими та міжнародними інституціями для підтримки «зелених» проєктів; спроможність формувати адаптивні управлінські рішення та здійснювати ризик-орієнтоване й кризове управління;

- енергетично-екологічні, спрямовані на посилення безпечної, енергетичної незалежності громади через розвиток відновлюваних джерел енергії та мікрогенерації; зниження екологічних ризиків та поліпшення стану довкілля як результат впровадження екологічно орієнтованих рішень; розвиток циркулярних моделей ресурсокористування та ефективних систем управління відходами; зменшення обсягів викидів CO₂; забезпечення незалежного, надійного та стійкого водо-, тепло- й енергопостачання навіть у кризових умовах;

- просторові, направлені на розвиток безпечної, стійкої, енергоефективної та доступної інфраструктури, орієнтованої на потреби населення; модернізацію будівельного фонду з урахуванням принципів безпечності, енергоефективності та кліматичної адаптації; формування територій, стійких до кліматичних, воєнних та техногенних ризиків; розвиток сталої мобільності та зменшення залежності від викопного палива тощо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що перспективи впровадження можливостей «зеленого» переходу для розвитку сталої і стійкої просторової економіки в Україні слід розглядати не тільки з позиції переваг для функціонування й модернізації самої галузі, а і паралельно враховуючи її вплив на розвиток інших сфер економіки, на функціонал і життєдіяльність українських територій та промислових зон, тобто з позиції синергетичного ефекту від такого розвитку, що створює додаткові можливості для просторового розвитку в цілому, особливо на етапі відновлення та відбудови, враховуючи широкий спектр взаємопов'язаних між собою питань. Основою для ефективного впровадження засад «зеленого» переходу в Україні виступають можливості для реалізації державно-приватного

партнерства, коли в комфортних і вигідних умовах, створених державою, бізнес-середовище та територіальні органи влади реалізують взаємовигідні інноваційні, екологічні, безпечні проєкти.

Список використаних джерел:

1. Лешух І.В., Патицька Х.О., Башинська Ю.І., Нестор О.Ю., Сороковий Д.О. Виклики та пріоритети управління економікою територіальних громад Західного макрорегіону України на засадах «зеленого» переходу : науково-аналітична доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2025. 89 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). ISBN 978-966-02-4252-4 (серія) ISBN 978-617-14-0486-1
2. Семигуліна І.Б., Ярошенко І.В. Перспективи публічного управління просторовим розвитком на засадах «зеленої» економіки: місцеві та регіональні інструменти підтримки розробки і реалізації проєктів «зеленої» металургії для відновлення регіонів та територій України. 2026. Бізнес Інформ. №2. С. 61-69. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-2-61-69>
3. Position of the Ukrainian Climate Network regarding the priorities of climate policy in Ukraine and the world on the occasion of the COP27. URL: <https://ucn.org.ua/?p=8810&lang=en#:~:text=Position%20of%20the%20Ukrainian%20Climate,In;Sustainable restoration.> URL: <https://dream.gov.ua/special/sustainabilityrestoration>
4. Відбудова України: учасники конференції у Лугано ухвалили декларацію. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3522291-vidbudova-ukraini-ucasniki-konferencii-u-lugano-uhvalili-pidsumkovu-deklaraciju.html>
5. Ресурсний потенціал "зеленої економіки" як підґрунтя для формування "точок зростання" на регіональному рівні. Аналітична записка. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/resursniy-potencial-zelenoi-ekonomiki-yak-pidgruntia-dlya>

Семигуліна Ірина

*кандидатка економічних наук, науковий співробітник,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України,
доцентка кафедри менеджменту,
Харківський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Україна*

ПОЄДНАННЯ МЕНЕДЖМЕНТ-ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДИ І БІЗНЕСУ У ВПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ ПРІОРИТЕТІВ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ

Впровадження в Україні стандартів «зеленої» економіки має суттєве значення для функціонування й життєдіяльності її територій, враховуючи, що вибір пріоритетів на етапі відновлення та відбудови формують нову парадигму

просторового розвитку, в якій економічна реконструкція має поєднуватися з безпековою необхідністю, інфраструктурною спроможністю, екологічною трансформацією, інституційним посиленням та соціальною стійкістю.

Саме територіальні громади виступають ключовим рівнем реалізації цих процесів, бо є центрами концентрації людського капіталу, ресурсних спроможностей, місцевої економічної активності та просторової організації, а впровадження можливостей «зеленого» переходу в систему публічного управління територіальним розвитком виступає не лише орієнтиром довгострокової модернізації, а й практичним інструментом підвищення стійкості та сталості місцевого розвитку, зниження викликів й ризиків, адаптації до нових просторових, безпекових, соціально-економічних, кліматичних, інших умов.

Ефективний менеджмент територій створює сприятливі і комфортні умови для їх перетворення на конкурентоспроможні осередки, формує спроможності громади для самостійного заробляння коштів, галузевого розвитку, розширенню туристичних можливостей, дозволяє ефективно реагувати на соціально-економічні проблеми, виклики і загрози.

Спільна взаємодія пріоритетів просторового управління з використанням досвіду функціонування приватного сектору і методів бізнес-менеджменту створюють можливості для перетворення дотаційних та проблемних територій країни на самодостатні, фінансово й енергетично незалежні, конкурентоспроможні, комфортні, безпечні для життя центри.

Бізнес-менеджмент представляє собою поєднання в єдине ціле таких процесів, як стратегічне планування розвитком підприємства, організація виробничих циклів, ефективне керівництво, контроль ресурсів тощо, що охоплює питання управління фінансами, маркетингом, персоналом та операціями для досягнення бізнесових цілей, підвищення ефективності та конкурентоспроможності організації в цілому. До основних напрямів бізнес-менеджменту, що залишаються актуальними і для періоду впровадження засад «зеленої» економіки, слід віднести [1, 2]:

- фінансовий, що передбачає управління бюджетом підприємства, питання залучення інвестицій, спрямування і коригування фінансових потоків;
- операційний, пов'язаний із організацією бізнес-процесів, плануванням, управлінням й вирішенням виробничих та логістичних питань;
- маркетинговий, направлений на формування ринкової стратегії щодо просування й продажу товарів і послуг, аналіз ринку збуту, робота з клієнтами;
- управлінський, що займається кадровими питаннями, зокрема наймом, адаптацією, навчанням, оцінкою ефективності працівників, інше.

Розглядаючи питання менеджменту по відношенню до територій, слід зазначити, що це поєднання і взаємодія між собою процесів стратегічного планування, організації та управління просторовими ресурсами, зокрема регіону, громади, міста тощо, спрямованих на організацію безпекового та екологічного середовища, формування комфортних і конкурентоспроможних умов

життєдіяльності, підвищення інвестиційної привабливості території, ефективний розвиток місцевої економіки, покращення якості життя населення тощо.

Основні напрямки територіального управління, в умовах впровадження можливостей «зеленого» переходу, пов'язані із вирішенням ряду питань [3, 4]:

- просторове планування, направлене на розбудову безпекового простору, організацію процесів раціонального використання природних ресурсів, виділення земельних ділянок, планування зонування, розвиток різноспрямованої інфраструктури (дороги, комунікації, транспорт, житло, публічні послуги, інше);

- економічний розвиток, спрямований на формування комфортних і сприятливих умов функціонування й життєдіяльності, залучення інвестицій, підтримку малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць тощо;

- маркетинг територій, з метою представлення позитивного іміджу території, її ресурсів, унікальностей і особливостей для туристів, інвесторів, нових мешканців;

- екологічне управління, на основі організації, залучення, впровадження проєктів щодо захисту навколишнього середовища, утилізації відходів, ефективного та бережливого управління природними ресурсами, інше;

- інституційне управління та адміністрування, що передбачає ефективну координацію роботи територіальних органів центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, взаємодія та залучення бізнес-середовища, наукових та освітніх установ, громадськості та інших до прийняття управлінських рішень.

Узагальнення виокремлених пріоритетних напрямів дозволяє говорити про взаємопов'язані інтереси, які формують особливості взаємодії бізнес-менеджменту з менеджментом територій, що є актуальним в умовах впровадження можливостей «зеленого» переходу для розвитку сталої і стійкої просторової економіки, зокрема на етапі відновлення та відбудови в Україні.

Підсумовуючи, слід зазначити, що пріоритетність цілей відновлення та відбудови України має мотивувати бізнес-менеджмент, на засадах технологічного оновлення і фінансового інвестування, до взаємодії, на основі комплексного підходу до просторового розвитку, з менеджментом територій, що ґрунтується на поєднанні безпекової, економічної, соціальної, екологічної, інфраструктурної, інституційної, ресурсної, фінансової, інших спроможностей, отже потребує формування нової якості розвитку, відповідає викликам сучасності, орієнтована на довготривалу стійкість і адаптивність соціально-економічних систем.

Особливості взаємодії бізнес-менеджменту з менеджментом територій в умовах «зеленого переходу» потрібно розглядати як стратегічний підхід на основі об'єднання бізнес-інтересів приватного сектору та потреб і спроможностей територій країни з метою досягнення сталої і стійкої просторового розвитку на засадах енергоефективності та екологічної нейтральності. Основою для такої взаємодії є процес переходу від конкуренції за

ресурси до співпраці та партнерства, коли успішність бізнес-проектів залежить від стійкості та спроможності територіальної екосистеми, а розвиток території ґрунтується на впровадженні інноваційних «зелених» бізнес-моделей в умовах поєднання спільних інтересів усіх представників суспільства.

Список використаних джерел:

1. Puglia M., Parker L., Clube R. K. M., Demirel P., Aurisicchio M. The circular policy canvas: Mapping the European Union's policies for a sustainable fashion textiles industry. *Resources, Conservation and Recycling*. Volume 204, May 2024, 107459. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2024.107459>
2. Graham N. Green dreams or fossil schemes? Mapping Canada's green growth policy-planning network. *Energy Research & Social Science*. Volume 123, May 2025, 104038. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2025.104038>
3. Семигуліна І.Б., Ярошенко І.В. Перспективи публічного управління просторовим розвитком на засадах «зеленої» економіки: місцеві та регіональні інструменти підтримки розробки і реалізації проектів «зеленої» металургії для відновлення регіонів та територій України. 2026. Бізнес Інформ. №2. С. 61-69. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-2-61-69>
4. Ресурсний потенціал "зеленої економіки" як підґрунтя для формування "точок зростання" на регіональному рівні. Аналітична записка. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/resursniy-potencial-zelenoi-ekonomiki-yak-pidgruntia-dlya>

Мосієнко Оксана

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління,
Поліський національний університет, Україна

Першко Лариса

докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління,
Поліський національний університет, Україна

ПСИХОЛОГІЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ: ЯК МИСЛЕННЯ ВПЛИВАЄ НА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ГРОМАД

Психологія інвестиційних рішень вивчає як психологічні фактори, такі як мислення, емоції, упередження, мотивації та соціальний вплив, впливають на вибір інвесторів і їхні фінансові рішення. Інвестори не завжди діють раціонально, а часто підпадають під вплив емоцій та когнітивних помилок, що може призводити до неефективних або ризикованих рішень. Психологія

інвестицій — це вивчення того, як мислення, емоції та когнітивні упередження впливають на фінансові рішення, часто змушуючи інвесторів купувати на піку та продавати під час паніки [1]. Успіх залежить від подолання страху, жадібності та нетерпіння, а також від здатності діяти раціонально, дотримуючись довгострокового плану.

Основними психологічними «ворогами» інвестування є емоційні пастки, поведінкові прогалини та втрата самовладання. Психологічні вороги інвестора це сумніви, паніка, страх, нетерпіння, бажання слідувати за натовпом та жадібність — це головні фактори втрати грошей. Страх і жадібність, мають великий вплив на інвестиційні рішення. Страх перед втратами може змусити інвесторів продавати активи під час кризи або уникати ризикових, але потенційно вигідних інвестицій. З іншого боку, жадібність часто сприяє участі в спекуляціях, коли інвестори купують переоцінені активи через надмірний оптимізм або бажання швидко збагатитися. Емоційними пастками що знижують ефективність інвестиційного процесу є продаж активів під час паніки та купівля, коли ринок на піку (ринковий оптимізм) — це типові нераціональні дії які є над ризикованими [4]. Емоційність тісно пов'язана з формуванням когнітивних упереджень. Варто виділити такі когнітивні помилки, які впливають на рішення інвесторів:

1. Упередження підтвердження: інвестори часто шукають інформацію, яка підтверджує їхні початкові припущення, і ігнорують суперечливі дані.
2. Ефект прив'язки: інвестори схильні орієнтуватися на певне число або факт (наприклад, попередню ціну акції), навіть якщо цей показник не має реальної цінності.
3. Ефект доступності: на рішення інвесторів часто впливають ринкові події, які часто висвітлюються в медіа (наприклад, різкі падіння чи злети акцій), вони можуть призводити до надмірної реакції.

Необхідно відмітити важливість самовладання в процесі інвестування, для цього необхідно тренувати спокій та "холодну" оцінку ризиків. Інструментом що допомагає нормалізувати самовладання є планування, створення чіткого, об'єктивного плану допомагає уникнути емоційних рішень.

Психологія людської поведінки впливає на прийняття рішення щодо інвестування, так люди зазвичай відчувають більший емоційний дискомфорт від втрат, ніж задоволення від еквівалентного прибутку. Це змушує інвесторів уникати ризику навіть тоді, коли інвестиція має великий потенціал для зростання. Таке упередження також призводить до того, що інвестори можуть тримати збиткові активи занадто довго, сподіваючись на їхнє відновлення [2].

На процес інвестування впливає «Ефект стадної поведінки». Інвестори схильні копіювати дії інших, не роблячи власного аналізу. Якщо велика кількість людей купує або продає певний актив, інвестори можуть приймати такі ж рішення, оскільки відчувають соціальний тиск або вважають, що інші люди

«знають більше» [3]. Така поведінка сприяє виникненню фінансових бульбашок і їхньому подальшому краху.

Деякі інвестори мають надмірну впевненість у своїй здатності приймати правильні рішення, що може призводити до зайвого ризику і невдалих інвестицій. Така впевненість часто характерна для новачків, які переоцінюють свої знання або інтуїцію. Також багато інвесторів віддають перевагу швидким вигодам, навіть якщо довгострокові інвестиції могли б принести більші прибутки. Це явище пояснюється психологічною схильністю до негайної винагороди.

Практичними прикладами психологічного впливу на інвестиційні рішення може бути криза 2008 року. Під час фінансової кризи багато інвесторів продавали свої активи зі збитками через страх ще більших втрат, що посилювало падіння ринку. Це приклад впливу емоцій на рішення, які часто призводять до додаткових збитків. Наприклад, у період 90-х років багато інвесторів вкладали кошти в інтернет-компанії з надмірним оптимізмом, що врешті-решт призвело до краху. Це демонструє вплив стадної поведінки та надмірного оптимізму, коли інвестори ухвалювали рішення, не зважаючи на реальну оцінку активів.

Основними психологічними теоріями, що пояснюють інвестиційну поведінку є [5]:

Теорія перспектив (Канеман і Тверскі). Вона пояснює, як люди оцінюють ризики та виграші, і показує, що інвестори більше бояться втрат, ніж прагнуть до виграшів. Наприклад, втрата 1000 доларів викликає сильніший емоційний відгук, ніж виграш тієї ж суми. Це змушує інвесторів уникати ризиків навіть у ситуаціях, де ймовірність виграшу висока.

Ефект прив'язки. Люди часто орієнтуються на певні орієнтири або «якорі» (наприклад, історичну ціну акції), навіть якщо вони не мають обґрунтованої цінності. Це призводить до того, що інвестори можуть переоцінювати або недооцінювати активи, що, у свою чергу, впливає на їхні інвестиційні стратегії.

Теорія раціональних очікувань. Вона передбачає, що люди намагаються прогнозувати майбутнє на основі минулого досвіду. Хоча це й може бути корисним, надмірне зосередження на минулих результатах може призводити до помилкових очікувань щодо майбутньої поведінки ринку.

Ефект домінування емоцій над логікою. Психологія показує, що люди не завжди приймають рішення логічно, а часто підпадають під вплив емоцій, таких як надія, страх і ентузіазм. Це особливо помітно під час різких коливань на ринку, коли інвестори можуть емоційно реагувати, замість того щоб зберігати холодний розрахунок.

Менеджмент психології інвестицій передбачає управління емоціями, мисленням і поведінкою інвестора для прийняття раціональних фінансових рішень [1]. Практичною основою менеджменту інвестицій з позиції психології, є необхідність складання інвестиційного плану і його дотримання, незважаючи на ринкові коливання. Саме планування і встановлення чітких фінансових цілей та

інвестиційної стратегії допомагає зменшити вплив короткострокових емоційних рішень. Коли інвестор має довгостроковий план, він легше утримується від імпульсивних рішень і має більшу мотивацію зберігати інвестиції навіть у нестабільні періоди. Важливим є уникання емоційних рішень в інвестиційній практиці. Для цього рекомендується не реагувати на короткострокові новини, а дотримуватись плану дій орієнтованих на стратегічні перспективи. Також необхідно усвідомлювати власні упередження та проводити їх аналіз. Знання про власні когнітивні упередження, такі як упередження підтвердження чи ефект прив'язки, допомагає інвесторам уникати помилок, а регулярний аналіз своїх рішень та їхніх результатів дозволяє зрозуміти, які психологічні чинники впливають на поведінку та як їх можна скоригувати. Основою менеджменту інвестицій є необхідність диверсифікувати активи для зниження ризиків та зменшення паніки та можливість постійного саморозвитку, адже розуміння ринкових механізмів знижує тривожність.

Вироблені практичні стратегії для поліпшення психології інвестиційних рішень передбачають розвиток фінансової грамотності. Більші знання про фінансові ринки та інструменти зменшують вплив емоційних рішень і допомагають інвесторам краще розуміти, як уникати пасток когнітивних упереджень. Це дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення на основі фактів, а не емоцій. Використання автоматизації, саме автоматизовані інструменти (наприклад, регулярні автоматичні інвестиції) допомагають уникати рішень, що ґрунтуються на моментальних емоціях. Також автоматизація знижує вплив «стадної поведінки» та надмірної самовпевненості, оскільки інвестори дотримуються стабільного плану.

Важливим аспектом психології інвестицій є можливість звернення до фінансових радників. Залучення професіоналів до інвестиційних рішень дозволяє отримати більш об'єктивний і неупереджений погляд на ситуацію. Радники можуть допомогти уникнути емоційних помилок і нагадати про важливість слідування стратегічному плану.

Отже, психологія інвестиційних рішень показує, що емоції, когнітивні упередження та соціальний вплив мають значний ефект на поведінку інвесторів. Психологія інвестицій наголошує на тому, що розуміння власної поведінки є важливішим, ніж знання фінансових показників. Знання про ці чинники допомагає приймати більш раціональні, обґрунтовані рішення, знижувати ризик втрат і підвищувати ефективність інвестицій. Використання стратегій самоконтролю, автоматизації та консультацій з експертами може покращити результати інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Арапов І.В. Психологія трейдингу: Як керувати емоціями та мислити як професійний трейдер, 2025. ISBN 979-8-90243-504-4. URL: <https://arapov.->

trade/uk/books/psihologiya-treydinga

2. Барабаш Л.В. Психологія фінансів і поведінкові фінанси: точки дотику та відмінності. Review of transport economics and management. 2022. Вип. 7(23). С. 151–155. DOI: URL:<http://pte.diit.edu.ua/article/view/258047> (дата звернення: 01.10.2024)

3. Карпінський Б. А. Поведінкові фінанси як ефективний базис відображення раціональності й ірраціональності фінансових рішень у системі державотворчого патріотизму нації. Бізнес Інформ. 2020. №6. С. 282–290. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-282-290>

4. Понзель В. В., & Понзель В. В. (2024). Поведінкові фінанси: як психологія впливає на прийняття інвестиційних рішень?. Актуальні питання економічних наук, (6). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14287748>

5. Повод Т. Поведінкові фінанси: сутність та підходи до визначення. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2022. Вип. 14. С. 102–109. DOI:<https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.137>.

Скомороха Наталія

заступник директора,

НВР КЗ СОР «Шосткинське ВПУ», Україна

Баланюк Наталія

кандидатка юридичних наук,

викладачка,

НВР КЗ СОР «Шосткинське ВПУ», Україна

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

Сучасний етап розвитку світової та національної економіки характеризується глобальною зміною парадигм, де центральне місце посідає концепція сталого розвитку та екологічної модернізації. Європейський зелений курс (*European Green Deal*) визначив чіткий вектор руху до кліматично нейтрального майбутнього, що потребує докорінної перебудови не лише промислових потужностей, а й системи підготовки людського капіталу [1].

Традиційно теоретичним підґрунтям та стратегічним плануванням «зеленого переходу» займаються вищі навчальні заклади та науково-дослідні інститути. Проте практична імплементація цих концепцій, безпосередній монтаж екотехнологій та перехід підприємств на принципи кругової економіки залежать від кваліфікованих робітників. Саме в системі професійної освіти сьогодні формуються ті «руки та мізки», які спроможні втілити теоретичні екологічні моделі в реальну практику [3].

Ефективна реалізація цілей сталого розвитку на базі училища неможлива в ізоляції. Вона потребує створення міжсекторальних зв'язків, де ключовим партнером виступають інститути громадянського суспільства (громадські організації, благодійні фонди, волонтерські рухи). У цій статті представлено модель (інституційну та громадську) інтеграції принципів Європейського зеленого курсу в діяльність сучасного закладу на прикладі практичного кейсу нашого училища.

Питання інтеграції «зелених навичок» (*green skills*) у систему професійної освіти досліджували багато вітчизняних та закордонних науковців. Експерти Європейського фонду освіти (ЄФО) наголошують, що екологізація професій є одним із головних трендів сучасного ринку праці [2]. Важливість підготовки кадрів для екологічної модернізації підтверджують і міжнародні глобальні дослідження [8]. Розвиток вітчизняної системи освіти в умовах нових екологічних викликів ґрунтовно проаналізовано у працях В. О. Радкевич [5]. Проте механізми практичної взаємодії між освітніми закладами та локальними громадськими організаціями з метою створення об'єктів циркулярної економіки в межах навчального процесу залишаються недостатньо вивченими й потребують детального методичного опису.

Метою статті є висвітлення практичного досвіду поєднання інституційної спроможності закладу ПТО та соціального потенціалу інститутів громадянського суспільства для реалізації екологічних ініціатив і виховання нового покоління амбасадорів сталого розвитку.

1. Інституційний рівень: технологічна модернізація та формування "зелених навичок"

Перший рівень запропонованої моделі — інституційний. Він визначає спроможність закладу ПТО як офіційної державної установи, його матеріально-технічну базу, здатність залучати інвестиції та управляти складними інфраструктурними проєктами.

Екологічна політика не може базуватися виключно на гаслах; вона вимагає реальних технологічних та енергетичних змін усередині самого освітнього простору. Предметом особливої гордості нашого училища є розробка та успішна реалізація інвестиційного проєкту, спрямованого на підвищення енергонезалежності закладу. Силами проєктної групи училища було підготовлено заявку та виграно грант на встановлення сонячної електростанції безпосередньо на дахах навчальних та виробничих корпусів. Наразі заклад очікує на безпосереднє встановлення сонячних панелей.

Цей крок дозволить одночасно вирішити три стратегічні завдання:

1. Екологічне та економічне: Заклад частково перейде на відновлювані джерела енергії (ВДЕ), знизивши викиди вуглецю у локальну атмосферу та зменшивши фінансове навантаження на бюджет за рахунок власної генерації.

2. Освітньо-практичне: Сонячна електростанція стане не просто інженерним об'єктом, а живим навчальним полігоном. Студенти технічних

спеціальностей отримують можливість вивчати будову, принципи роботи, моніторинг та обслуговування систем відновлюваної енергетики на реальному діючому обладнанні, а не за плакатами чи застарілими підручниками.

3. Конкурентне: Випускники закладу, які володіють практичними навичками роботи з технологіями ВДЕ, отримують суттєву перевагу на сучасному ринку праці, де попит на фахівців із монтажу та обслуговування енергоефективних систем зростає експоненціально.

2. Громадський рівень: синергія учасників освітнього процесу через інструменти ГО

Навіть найсучасніші технологічні рішення та коштовне обладнання не дадуть довготривалого ефекту, якщо не відбудеться *transformação* екологічної свідомості та мислення людей. Екокультура має стати не нав'язаним зверху обов'язком, а усвідомленим стилем життя кожного учасника освітнього процесу [7].

Для реалізації цього завдання на базі училища було створено «соціальне крило» — Громадську організацію «Технополіс майбутнього». Ця інституція громадянського суспільства стала унікальним майданчиком, який юридично та ментально об'єднав три головні рушійні сили закладу:

- педагогічний колектив (майстрів виробничого навчання, викладачів);
- лідерів учнівського самоврядування (активну, амбітну молодь);
- батьківську спільноту (яка виступає містком між училищем та ширшою міською громадою).

Створення власної ГО дозволило закладу вийти за жорсткі межі типових навчальних планів і стандартних виховних годин [6]. Саме через гнучкі інструменти громадської організації нам вдалося запустити каскад практичних ініціатив: від регулярних екомарафонів та плогінгів до проєкту «Друге дихання старим речам» у межах щорічного «Інженерного тижня». ГО стала інструментом проєктного менеджменту, що дозволяє оперативно реагувати на екологічні запити суспільства й подавати самостійні грантові заявки на фінансування молодіжних екоініціатив.

3. Практична реалізація принципів кругової економіки: проєкт "Нуль відходів — більше дії!"

Важливим кроком ефективності міжсекторальної взаємодії є партнерство з іншими інститутами громадянського суспільства. Нашим стратегічним партнером на рівні міста стала ГО «Екогрупа України», яка професійно займається впровадженням систем роздільного збору та сортування твердих побутових відходів.

Співпраця розпочалася з елементарного відвантаження вторинної сировини та пластику, зібраного в стінах закладу. Проте сьогодні ми перейшли до етапу глибокої інтеграції та масштабування. Спільно з партнерами розробляється комплексний проєкт «Нуль відходів — більше дії!», у межах якого

готується грантова заявка на створення на базі нашого училища локального міні-пункту сортування сміття та відкритого еко-хабу для жителів мікрорайону.

Унікальність цього проекту полягає в тому, що він повністю побудований на специфіці професійно-технічної освіти, де принципи кругової (циркулярної) економіки інтегровані безпосередньо у виробничу практику студентів різних напрямів [4]:

- Зварювальний напрям (професія «Електрозварник»): У межах виконання завдань виробничої практики студенти за індивідуальними кресленнями самостійно мають виготовити металеві каркаси-сітки для збору пластику та макулатури. Це дозволяє відпрацювати навички зварювання металоконструкцій на реальному, суспільно корисному продукті, який згодом працюватиме на благо закладу.

- Харчовий напрям та благоустрій (професія «Кухар; кондитер»): Будь-яка велика їдальня чи лабораторія кухарів генерує значну кількість органічних відходів. Проект передбачає запуск технологічного майданчика для компостування. Органічні залишки від уроків виробничого навчання та опале листя з території більше не будуть вивозитися на міські сміттєзвалища. Завдяки правильному компостуванню вони перетворюються на високоякісне органічне добриво, яке училище використовує для підживлення власних клумб та зелених зон.

- Деревообробний напрям та соціальне волонтерство (професія «Столяр»): Технологічні залишки матеріалів, обрізки деревини та фанери з майстерень не будуть утилізуватися як сміття. Студенти-столяри перетворюють їх на затишні, якісні будиночки та годівниці для безпритульних тварин і птахів.

Завдяки такому підходу відходи виробничого процесу стають цінним ресурсом для інших напрямів діяльності, що є класичним прикладом реалізації філософії *Zero Waste* (нуль відходів) на практиці.

4. Міжрегіональне партнерство та науково-екологічний контекст

Ми активно розширюємо географію партнерства, залучаючи провідні профільні інституції з інших регіонів України.

Світлим прикладом такої синергії є співпраця з Менським парком (природоохоронною установою). Наукові співробітники та провідні екологи парку виступають менторами для наших студентів. Ми регулярно проводимо спільні вебінари, круглі столи та практичні акції з висаджування дерев та відновлення локальних екосистем.

Проведення спільних фахових майстер-класів дозволяє гармонійно поєднати суто прикладні, робочі професії наших учнів із глибоким науковим розумінням процесів захисту довкілля, збереження біорізноманіття та кліматичного балансу. Це підносить професійну підготовку на якісно новий рівень: учень не просто виконує механічну роботу, а розуміє свій екологічний слід і відповідальність перед природою.

Практичний кейс нашого закладу професійної освіти наочно доводить: Європейський зелений курс може бути успішно реалізований на рівні конкретної громади лише за умови синергії інституційної спроможності та потенціалу громадянського суспільства. Таке поєднання створює стійку екосистему сталого розвитку.

Ми трансформуємо класичну філософію професійної освіти: ми не просто навчаємо професійних навичок для виконання стандартних операцій. Ми випускаємо на ринок праці та в суспільство амбасадорів сталого розвитку — фахівців нової формації, які вміють бачити в промислових відходах цінний ресурс, володіють сучасними екологічними технологіями та готові брати безпосередню участь у відбудові та модернізації нової, зеленої, технологічної та енергонезалежної України.

Подальші дослідження у цьому напрямі можуть бути пов'язані з розробкою уніфікованих методичних рекомендацій щодо створення подібних екологічних хабів на базі інших закладів професійної освіти України з урахуванням регіональних особливостей ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Європейський зелений курс (The European Green Deal): Комунікація Комісії до Європейського Парламенту, Європейської Ради, Ради, Європейського Економічного і Соціального Комітету та Комітету Регіонів. Брюссель, 2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN> (дата звернення: 17.06.2026).
2. Професійна освіта та навчання для зеленого переходу: Аналітична доповідь Європейського фонду освіти (ETF). Турин, 2022. 84 с.
3. Зайцева Н. В., Мельник О. І. Роль професійної (професійно-технічної) освіти у забезпеченні сталого розвитку та формування «зелених навичок» майбутніх робітників. *Нова педагогічна думка*. 2023. № 2 (114). С. 41–47.
4. Кругова економіка в професійній підготовці: методичні рекомендації щодо інтеграції принципів Zero Waste в освітній процес закладів ПТО / за ред. К. М. Тарасової. Київ : Інститут професійної освіти НАПН України, 2024. 112 с.
5. Радкевич В. О. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті глобальних екологічних трендів. *Професійна педагогіка*. 2021. Вип. 22. С. 5–14.
6. Роль інститутів громадянського суспільства у реалізації екологічної політики: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 12–13 травня 2025 р.). Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. 198 с.
7. Сталий розвиток громад та міжсекторальне партнерство: навчальний посібник / за заг. ред. А. П. Коваленка. Харків : Фоліо, 2023. 245 с.

8. Skills for a Green Future: A global view based on 32 country studies / International Labour Organization (ILO). Geneva: ILO, 2020. 210 p.

Марченко Марина

екологічна експертка,

громадська організація «SaveDnipro», Україна

Черниш Ірина

голова, громадська організація «SaveDnipro», Україна

РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРОЦЕДУРИ ОВД, СЕО ТА ІНТЕГРОВАНОГО ДОВКІЛЛЄВОГО ДОЗВОЛУ

Повномасштабна війна в Україні суттєво загострила екологічні виклики та водночас сформувала новий порядок денний для післявоєнного відновлення. Руйнування промислових об'єктів, енергетичної інфраструктури, водогосподарських систем, житлової забудови, транспортних мереж і природних екосистем потребує швидких та комплексних рішень. Водночас саме швидкість відновлення не повинна призводити до спрощення екологічних вимог, зниження прозорості або формального врахування впливу на довкілля.

У цьому контексті особливого значення набуває роль інститутів громадянського суспільства, які можуть виступати не лише як спостерігачі, а як повноцінні учасники екологічного врядування. Громадські організації, експертні спільноти, ініціативні групи громадян і місцеві громади здатні виявляти екологічні ризики на ранніх етапах, аналізувати документи, подавати зауваження і пропозиції, контролювати виконання екологічних умов та привертати увагу до проблем, які можуть бути недооцінені органами влади або суб'єктами господарювання [1].

Одними з ключових інструментів забезпечення екологічної складової сталого відновлення є стратегічна екологічна оцінка, оцінка впливу на довкілля та інтегрований довкіллєвий дозвіл. Ці процедури не повинні розглядатися ізольовано одна від одної. Навпаки, саме їх послідовне та узгоджене застосування може забезпечити якість екологічно значущих рішень: від планування розвитку територій і програм відновлення – до оцінки конкретних проєктів та подальшого регулювання діяльності промислових установок.

Стратегічна екологічна оцінка дозволяє оцінювати екологічні наслідки документів державного планування – стратегій, програм, планів відновлення громад, регіональних програм розвитку, містобудівної документації. Саме на цьому рівні можна запобігати системним ризикам: хаотичній забудові, втраті природних територій, нераціональному використанню водних ресурсів, розміщенню небезпечних об'єктів без належного аналізу альтернатив, а також

закладенню рішень, які в майбутньому можуть створити екологічні, соціальні або правові конфлікти [2].

Оцінка впливу на довкілля є інструментом аналізу конкретної планованої діяльності. Для громадськості ця процедура є важливою можливістю впливати на рішення ще до початку реалізації проєкту. Через участь у процедурі ОВД громадськість може звертати увагу на ризики забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтів, вплив на біорізноманіття, здоров'я населення, клімат, шумове навантаження, утворення відходів, а також на кумулятивний вплив кількох об'єктів у межах однієї території. Особливо важливим це стає для проєктів відновлення, які реалізуються в екологічно чутливих регіонах або в умовах уже наявного техногенного навантаження [3].

Інтегрований довкіллевий дозвіл, у свою чергу, має стати одним із ключових механізмів наближення українського промислового регулювання до європейських підходів. Його значення полягає не лише у видачі дозволу на діяльність промислових установок, а й у переході до комплексного регулювання впливу підприємства на довкілля з урахуванням найкращих доступних технологій та методів управління. Для громадськості процедура ІДД відкриває можливість впливати на умови діяльності великих забруднювачів, зокрема щодо викидів, скидів, поводження з відходами, ресурсоефективності, енергоспоживання та екологічного моніторингу [4].

Важливо, щоб участь громадськості у цих процедурах не зводилася до формального прийняття зауважень або проведення громадських слухань лише як обов'язкового процедурного етапу. Формальна участь не створює довіри, не зменшує конфліктність і не покращує якість рішень. Натомість змістовна участь передбачає своєчасний доступ до документів, зрозумілі строки, можливість аналізу повної інформації, обґрунтоване реагування на зауваження громадськості та відображення релевантних пропозицій у фінальних рішеннях, екологічних умовах, програмах моніторингу або заходах із мінімізації впливу.

Послідовність процедур СЕО, ОВД та ІДД є важливою умовою уникнення майбутніх конфліктів. Якщо стратегічні рішення ухвалюються без якісної СЕО, на етапі ОВД можуть виникати спори щодо самого місця розміщення об'єкта, альтернатив, сумісності діяльності з розвитком території або допустимості навантаження на довкілля.

Окремою проблемою є доступ до екологічної інформації. Реальна ефективність участі громадськості залежить не лише від наявності процедур, а й від доступу до якісної, повної та своєчасної екологічної інформації. Часткове закриття або обмеження доступу до публічних екологічних даних в умовах воєнного стану стало суттєвою перепорою для громадського контролю. З міркувань безпеки частина інформації обмежена або закрыта повністю, однак надмірне або невиправдано широке закриття даних створює ризик непрозорого ухвалення екологічно значущих рішень.

Проблема доступу до даних особливо відчутна у сфері моніторингу стану довкілля, зокрема в умовах дефіциту якісної прісної води та зростання навантаження на підземні водоносні горизонти. Показовим прикладом є публікація даних моніторингу поверхневих водних об'єктів. Навіть за наявності окремих результатів лабораторних вимірювань громадськість не отримує повноцінної, узагальненої та зрозумілої інформації про фактичний екологічний чи хімічний стан водного об'єкта. Відсутність інтегрованого висновку щодо стану водного масиву ускладнює оцінку реальної ситуації, порівняння динаміки забруднення, визначення пріоритетів відновлення та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень [5].

Неповноцінне оприлюднення результатів моніторингу поверхневих вод також знижує ефективність процедур СЕО, ОВД та ІДД. Якщо громадськість, громади або експерти не мають доступу до повної інформації про фоновий стан водних об'єктів, рівень забруднення, тенденції зміни показників і комплексну оцінку стану, вони не можуть повноцінно оцінити ризики нової або наявної діяльності. У результаті екологічні оцінки можуть спиратися на фрагментарну інформацію, а громадські зауваження – залишатися менш аргументованими, ніж могли б бути за умов відкритого доступу до даних.

Таким чином, відкриті екологічні дані є не допоміжним, а базовим елементом участі громадськості. Без доступу до інформації участь у процедурах СЕО, ОВД та ІДД ризикує перетворитися на формальність. Натомість повноцінне оприлюднення екологічних даних, зрозумілі цифрові реєстри, доступ до документів, результатів моніторингу та обґрунтувань рішень створюють умови для змістовного діалогу між державою, бізнесом і громадськістю.

Для України, яка одночасно проходить шлях післявоєнного відновлення та європейської інтеграції, важливо забезпечити баланс між потребою у швидкому відновленні та дотриманням принципів сталого розвитку. Відновлення не повинно відтворювати помилки минулого: будівництво без належного врахування екологічної спроможності територій, формальне погодження планів і проєктів, недостатній контроль за забрудненням, слабкий моніторинг, ігнорування кумулятивного впливу та недостатнє залучення громад. Нові програми, плани і проєкти мають враховувати кліматичні ризики, стан водних ресурсів, забруднення територій, втрату біорізноманіття, накопичене промислове навантаження та потребу у природоорієнтованих рішеннях. Відновлення має бути спрямоване не лише на відбудову зруйнованого, а й на підвищення екологічної безпеки, стійкості громад і якості життя населення.

Саме тому екологічні оцінки та дозвільні процедури мають бути інтегровані у процес відновлення як інструменти запобігання ризикам, а не як формальні адміністративні бар'єри. З огляду на це доцільно запропонувати такі напрями удосконалення.

По-перше, необхідно забезпечити не формальну, а змістовну участь громадськості у процедурах СЕО, ОВД та ІДД. Це означає, що зауваження і

пропозиції громадськості мають не лише реєструватися, а й аналізуватися по суті. Рішення про їх врахування або відхилення повинні бути обґрунтованими, зрозумілими та перевірюваними. У випадках, коли зауваження стосуються істотних екологічних ризиків, вони мають відображатися у фінальних документах: екологічних умовах, програмах моніторингу, вимогах до додаткових досліджень, заходах із мінімізації або компенсації впливу.

По-друге, слід забезпечити послідовність екологічних процедур. СЕО має передувати ухваленню стратегічних і планувальних рішень, ОВД – оцінювати конкретні проєкти в межах уже визначених стратегічних рамок, а ІДД – встановлювати комплексні умови подальшої експлуатації промислових установок. Такий підхід дозволить уникати ситуацій, коли принципові екологічні питання переносяться з одного етапу на інший або залишаються невирішеними.

По-третє, необхідно забезпечити повноцінне оприлюднення результатів державного моніторингу довкілля, зокрема поверхневих водних об'єктів. Публікація лише окремих лабораторних показників є недостатньою для громадського контролю та ухвалення якісних рішень. Громадськість має отримувати не лише розрізнені дані, а й узагальнену оцінку стану водних масивів, інформацію про динаміку забруднення, перевищення нормативів, проблемні речовини, джерела навантаження та висновки щодо екологічного і хімічного стану.

По-четверте, потрібно відновити максимально можливу відкритість публічних екологічних даних із застосуванням обґрунтованих безпекових механізмів. Для забезпечення довіри до рішень у сфері відновлення необхідно, щоб громадськість мала доступ до реєстрів, дозвільних документів, висновків, звітів, результатів моніторингу та інформації про виконання екологічних умов.

По-п'яте, необхідно посилити контроль за виконанням екологічних умов після завершення процедур і забезпечити публічність результатів такого контролю. Участь громадськості не повинна завершуватися на етапі видачі висновку з ОВД, затвердження документа після СЕО або видачі інтегрованого довкіллевого дозволу. Важливим є подальший доступ до інформації про виконання умов, результати післяпроєктного моніторингу, фактичні викиди, скиди, утворення відходів, аварійні ситуації та заходи реагування. Саме публічність цих даних дозволяє оцінити, чи виконуються заявлені природоохоронні заходи та чи не створює діяльність додаткових ризиків для довкілля і громад.

Отже, процедури СЕО, ОВД та інтегрований довкіллевий дозвіл мають розглядатися як інструменти не лише екологічного регулювання, а й демократичного врядування у сфері сталого відновлення. Громадська участь дозволяє виявляти ризики, підвищувати якість рішень, посилювати відповідальність органів влади та бізнесу, а також забезпечувати врахування екологічних інтересів громад. Водночас без відкритих і повних екологічних даних така участь не може бути повноцінною. Саме тому відновлення України

має супроводжуватися не згортанням, а посиленням прозорості, доступу до інформації, послідовності процедур та реальної участі громадськості в екологічно значущих рішеннях.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : Конвенція ООН від 25.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 22.06.2026).
2. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19> (дата звернення: 22.06.2026).
3. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (дата звернення: 22.06.2026).
4. Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення : Закон України від 16.07.2024 № 3855-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-20> (дата звернення: 22.06.2026).
5. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0060> (date of access: 22.06.2026).

Гуляєва Людмила

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна*

Gladys Mariya

*PhD, Zaporizhzhia National University, Ukraine,
Non-Governmental Organization Czech-Ukrainian Scientific Society, Czech Republic*

Isayeva Nataliya

*PhD, Charles University,
Non-Governmental Organization Czech-Ukrainian Scientific Society, Czech Republic*

ЗЕЛЕНІ СЕКТОРИ РИНКУ ПРАЦІ ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК-ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК У ЧЕХІЇ

Європейський зелений перехід змінює структуру попиту на робочу силу, посилюючи потребу в компетентностях, пов'язаних з енергоефективністю, відновлюваною енергетикою, екологічними технологіями, цифровізацією виробництва та сталою інфраструктурою. Для Чеської Республіки ця

проблематика має прикладне значення, оскільки країна одночасно проходить процес зеленої трансформації, зберігає потужну промислову базу та залишається важливою країною прийому українських вимушених мігрантів. За актуальним економічним прогнозом Європейської Комісії, реальне зростання валового внутрішнього продукту Чеської Республіки становило 2,6% у 2025 р., у 2026 р. прогнозується його уповільнення до 1,8%, а у 2027 р. - прискорення до 2,4% [3]. Отже, інтеграція українських жінок-вимушених мігранток у ринок праці Чехії відбувається в умовах структурної перебудови економіки, енергетичних ризиків і зростання вимог до навичок.

Міграційний контекст підтверджує актуальність теми. За даними International Organization for Migration, станом на 31 грудня 2023 р. у Чеській Республіці було зареєстровано 375 021 мігранти з України, які подалися на тимчасовий захист [4]. Дані Чеського національного банку за березень 2022 р. показували, що служби зайнятості зареєстрували близько 240 тис. українців, 43% з яких становили жінки; водночас у новій хвилі міграції з України переважали жінки - 66% [1].

Для українських жінок-вимушених мігранток зелені сектори ринку праці можуть бути сферою працевлаштування та водночас каналом професійного відновлення. Для Чеської Республіки релевантними в контексті переходу до сталої економіки є екологічні технології, електроніка та електротехніка, машинобудування, будівництво, інформаційно-комунікаційні технології, промисловий дизайн, а також сектори, де можливі адміністративні, сервісні, технічні та проєктні ролі [5]. EURES прямо відносить до очікувано зростаючих секторів Чехії технології та ІТ-послуги, відновлювану енергетику, високотехнологічне виробництво і машинобудування; водночас серед ключових напрямів зеленого переходу названо декарбонізацію, інвестиції у відновлювану енергетику, енергоефективність будівель і промисловості, сталий транспорт та інвестиції плану відновлення [2]. Саме тому професійна інтеграція жінок у ці напрями має розглядатися через призму навичок, перекваліфікації, визнання попереднього досвіду та доступу до якісної зайнятості (табл.1).

Таблиця 1

*Зелені та орієнтовані на талий розвиток сектори ринку праці Чехії:
можливості для професійної інтеграції українських жінок-вимушених
мігранток*

Сектор / напрям	Можливості для жінок	Ризики та умови інтеграції
Екологічні технології та відновлювана енергетика	Технічні, адміністративні, проєктні, комунікаційні та сервісні ролі у компаніях і проєктах зеленої модернізації.	Потреба у спеціальній термінології, додатковому навчанні, підтвердженні кваліфікацій і знанні чеської мови.
Електроніка, електротехніка, машинобудування	Можливості для жінок з інженерним, виробничим, управлінським, ІТ- або аналітичним досвідом.	Ризик роботи нижче кваліфікації; необхідні технічна лексика, адаптація навичок і доступ до роботодавців.

Будівництво та енергоефективність	Не лише фізична праця, а й фінанси, адміністрування, управління проєктами, дизайн, технічна документація, клієнтський супровід.	Галузь часто сприймається як «чоловіча»; потрібна цільова профорієнтація й короткі програми перекваліфікації.
ІКТ і цифровізація сталої економіки	Аналітика даних, кібербезпека, цифрові сервіси, підтримка зелених проєктів, онлайн-платформи, дистанційна зайнятість.	Потрібні цифрові навички, портфоліо, чеська або англійська мова, подолання гендерних стереотипів у технологічних професіях.

Джерело: узагальнено авторами на основі [2; 5].

Наявність секторів з потенціалом зростання ще не гарантує інтеграції українських жінок у якісну зайнятість. На інтеграцію впливають стать, вік, стан здоров'я, сімейний стан, знання чеської мови, тривалість перебування, наявність соціальних мереж, рівень освіти та попередній професійний досвід [5]. Це означає, що політика професійної адаптації має починатися з оцінки людського капіталу жінок, їхніх освітніх траєкторій, доглядових обов'язків і реальних умов доступу до навчання.

Особливо важливим є ризик декваліфікації. Якщо жінка з вищою освітою, управлінським, технічним, освітнім або адміністративним досвідом може отримати робоче місце лише на низькокваліфікованих фізично важких роботах, приймаюча економіка отримує короткострокове закриття вакансій, але втрачає можливість ефективно використати наявний людський капітал.

Отже, зелені сектори ринку праці Чеської Республіки можуть стати важливим напрямом професійної інтеграції українських жінок-вимушених мігранток. Найбільший потенціал мають не лише вузько екологічні професії, а й суміжні ролі в ІКТ, електротехніці, машинобудуванні, будівництві, енергоефективності, проєктному адмініструванні та сталому дизайні. Водночас для реалізації цього потенціалу потрібні цільові освітні рішення, перевірені джерела інформації про ринок праці, підтримка визнання кваліфікацій і недопущення професійної декваліфікації жінок. Практичний висновок полягає в необхідності переходу від загальної інтеграційної підтримки до моделі професійної адаптації до ринку праці сталої економіки. Така модель має поєднувати аналіз секторів зеленого переходу, індивідуальну діагностику навичок, короткі програми перекваліфікації, мовну підтримку, консультації щодо працевлаштування та партнерство з роботодавцями.

Публікацію підготовлено в межах реалізації проєкту «WINGS. Women's Initiative for New Growth and Skills – Empowering Migrant Careers» (Project Number: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000247718), що фінансується Європейським Союзом у рамках програми Erasmus+.

Список використаних джерел:

1. Czech National Bank. Ukrainian nationals on the Czech labour market. URL: <https://www.cnb.cz/en/monetary-policy/monetary-policy-reports/boxes-and-articles/Ukrainian-nationals-on-the-Czech-labour-market/> (дата звернення: 18.06.2026).
2. EURES. Labour Market Information: Czechia. European Employment Services. URL: https://eures.europa.eu/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-czechia_en (дата звернення: 18.06.2026).
3. European Commission. Economic forecast for Czechia. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-member-states/country-pages-including-country-reports/czechia/economic-forecast-czechia_en (дата звернення: 18.06.2026).
4. International Organization for Migration. Czechia - Socio-economic Situation of Refugees from Ukraine - Annual Report (2023). URL: <https://dtm.iom.int/reports/czechia-socio-economic-situation-refugees-ukraine-annual-report-2023> (дата звернення: 18.06.2026).
5. Rivera L. Rise Up: стратегії розвитку кар'єри для жінок-мігранток для дорослих жінок - вимушених мігранток з України. Чеська Республіка. Consortium WINGS, 2025. 44 с.

Кирилюк Ірина

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
Херсонський державний аграрно-економічний університет, Україна*

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У ВПРОВАДЖЕННІ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО ТУРИЗМУ

Роль місцевих громад у впровадженні стратегій сталого туризму стає визначальною у формуванні життєздатних економічних моделей. На відміну від традиційного туризму, сталий підхід вимагає від громади не лише використання наявних ресурсів, а й активного формування туристичної екосистеми, де соціальна згуртованість, збереження довкілля та економічна вигода від інвестицій є взаємодоповнюваними компонентами. Реалізація цього потенціалу вимагає від територіальних спільнот виконання ряду завдань за основними напрямками їхньої діяльності.

Економічна функція громад полягає у трансформації територій на активні суб'єкти туристичного ринку. Громади виступають ініціаторами створення локальних екосистем, де особливе місце посідають соціальні підприємства. Саме вони забезпечують розвиток автентичних туристичних продуктів, стимулюючи перерозподіл прибутків всередині громади, що сприяє подоланню бідності та створенню нових робочих місць, які відповідають принципам сталої економіки.

Інституційна функція реалізується через мережеву взаємодію. Партнерство між місцевою владою, приватним бізнесом та інститутами громадянського суспільства дозволяє гармонізувати інтереси всіх стейкхолдерів. Така консолідація зусиль слугує надійною основою для стратегічного планування, що мінімізує конфлікти інтересів та забезпечує довгострокову підтримку туристичних ініціатив на місцевому рівні.

Екологічна функція визначає громаду як головного гаранта збереження природного та культурного капіталу. Оскільки місцеві жителі є безпосередніми користувачами туристичних ресурсів, вони демонструють вищий рівень відповідальності за їх раціональне використання. Впроваджуючи практики екологічно свідомого споживання та контролю за антропогенним навантаженням, громада забезпечує довгострокову сталість туристичного продукту, запобігаючи деградації дестинацій та зберігаючи їх привабливість для майбутніх поколінь [2].

Набутий під час імплементації стратегій сталого туризму практичний досвід українських громад має високу цінність для європейського співтовариства. Нині Україна виступає унікальною платформою для апробації механізмів стійкості туристичних екосистем в умовах глибоких соціально-економічних трансформацій. Формування цього досвіду відбувається шляхом гармонізації внутрішніх інновацій із європейськими стандартами. Насамперед, українські громади демонструють унікальні можливості адаптації туристичного продукту до кризових викликів. Практичною реалізацією цього підходу є ініціатива ДАРТ за підтримки Міністерства розвитку громад та територій України у партнерстві з ГО «Бренд Юкрейн» «Подорож до себе. Шляхи відновлення», що переосмислює подорожі як дієвий механізм ментальної реабілітації, де місцеві громади виступають хабами відновлення [1]. Програма пропонує цілісний підхід: від розробки інклюзивних маршрутів та сертифікації локацій до навчання персоналу принципам безбар'єрного сервісу. Такі проєкти не лише підвищують інвестиційну привабливість територій, а й генерують важливі знання для європейської політики у сфері інклюзії. Трансформуючи туризм у сталий інструмент підтримки психологічного здоров'я, громади сприяють ефективній соціальній інтеграції ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, що повністю відповідає актуальним європейським цінностям.

Водночас розвиток туризму неможливий без цифрових рішень [3]. Інтеграція цифрових інструментів, що корелює з європейськими ініціативами щодо інклюзивного зростання [4], дозволяє Україні демонструвати ефективні практики створення відкритих даних. Зокрема, впровадження регіональних цифрових туристичних порталів та систем моніторингу туристичних потоків через розвиток мережі туристичних інформаційних центрів із інтегрованими геоінформаційними системами або використання чат-ботів для збору відгуків у режимі реального часу забезпечує прозорість розподілу місцевих бюджетів. Такий підхід цілком узгоджується з курсом ЄС на цифрову трансформацію,

формуючи доказову базу для залучення міжнародних інвестицій та зміцнюючи довіру між владою і громадою.

Європейський досвід доводить, що ефективність сталого туризму прямо пропорційна рівню залученості місцевих жителів у всі процеси прийняття рішень, зокрема в такі сфери, як управління туристичними потоками та розподіл фінансових надходжень, що забезпечує соціальну стійкість туристичних дестинацій.

Отже, сталий розвиток туризму в Україні потребує переходу до стратегії спільної відповідальності громади за власний туристичний капітал. У цьому контексті успіх дестинацій визначається не лише економічними показниками, а передусім здатністю громади консолідувати зусилля для формування соціально стійкого, безпечного та автентичного туристичного середовища, що відповідає глобальним стандартам сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. ДАРТ. Подорож до себе. Шляхи відновлення. <https://www.tourism.gov.ua/podorozh-do-sebe> (дата звернення: 15.06.2024)
2. Кирилюк І. М. Екологічний туризм у контексті сталого розвитку. *Екотренди в індустрії гостинності: реалії та перспективи* : [Електронний ресурс] : кол. моногр. ; за ред. І. М. Поворознюк ; Вінниця : ТВОРИ, 2023. С. 204-228.
3. Кирилюк І., Барвінок Н. Цифрова трансформація туризму як фактор геоекономічної стійкості України в умовах відновлення. *Економічні горизонти*. 2025. №4(33). С. 168–182. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(33\).2025.346585](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(33).2025.346585)
4. Чорнодід І., Гуляєва Л., Олійник, А. (2025). Європейські ініціативи у сфері соціальної економіки: аналіз інструментів, політик та можливостей для зміцнення інклюзивного розвитку України. *Економіка та суспільство*, 2025. (80). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-165>

Добрянська Олена

доктор філософії галузі знань «Публічне управління та адміністрування»,
директорка обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації
педагогічних працівників,
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради», Україна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНЦЕПЦІЇ LIFELONG LEARNING (НАВЧАННЯ ВПРОДОЖ ЖИТТЯ) НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими трансформаційними процесами, які загострюються під впливом

глобальних викликів, воєнного стану та необхідності повоєнного відновлення. У цих умовах традиційні підходи до освіти, що обмежувалися здобуттям базової чи вищої освіти на початку життя, втрачають свою адаптивну спроможність. Концепція *Lifelong Learning* (навчання впродовж життя), закріплена у Цілях сталого розвитку ООН (зокрема, ЦСР 4 — «Якісна освіта») та Європейській рамці ключових компетентностей, стає фундаментальною умовою забезпечення життєстійкості як окремого індивіда, так і територіальних громад у цілому.

Особливого значення набуває андрагогічна складова — освіта дорослих, яка дозволяє оперативно реагувати на дисбаланси ринку праці, процеси внутрішньої міграції та технологічні зрушення. Проте фінансові інструменти місцевих бюджетів територіальних громад часто є обмеженими, що унеможливорює самостійне фінансування розгалуженої мережі неформальної та інформальної освіти для дорослого населення. За таких обставин критично важливим суб'єктом та драйвером стає соціально відповідальний бізнес (КСВ), чиї фінансові, організаційні та експертні ресурси спроможні виступати інтегратором міжсекторальної взаємодії у тріаді: «влада — бізнес — громадянське суспільство».

Теоретико-методологічні засади функціонування системи освіти дорослих та реалізації концепції навчання впродовж життя в Україні ґрунтовно досліджено у працях Л. Лук'янової [5]. Проблеми соціальної відповідальності бізнесу як стратегічного інструменту розвитку соціоекономічних систем детально висвітлено в роботах А. Колота [4]. Питання формування та ефективного використання людського капіталу в умовах нових ринкових викликів досліджено О. Грішновою [2]. Питання моделювання систем управління освітою на локальному рівні та прикладні аспекти залучення приватного сектору до фінансування освітніх ініціатив територіальних громад детально проаналізовано у дисертаційному дослідженні О. Добрянської [3]. Разом з тим, механізми безпосереднього менеджменту спільних проєктів корпоративного сектору та органів місцевого самоврядування щодо розвитку людського капіталу в межах окремих територіальних громад потребують додаткового наукового осмислення. Метою доповіді є обґрунтування теоретичних підходів та визначення прикладних організаційно-економічних механізмів залучення соціально відповідального бізнесу до впровадження концепції *Lifelong Learning* на рівні територіальних громад для забезпечення їх сталого розвитку.

Концепція навчання впродовж життя на локальному рівні є складним соціоекономічним феноменом, який охоплює професійне навчання, перекваліфікацію, розвиток м'яких навичок (*soft skills*), громадянську освіту та психосоціальну підтримку населення. Як зазначає Л. Лук'янова, освіта дорослих виступає не лише як право, а як ключ до успішного розвитку суспільства у ХХІ столітті, що зумовлює її інтеграцію у стратегії локального розвитку [5, с. 45].

Управлінський контур територіальної громади вимагає залучення додаткових інвестиційних потоків. Державна політика у сфері освіти дорослих в

Україні на сучасному етапі демонструє тенденцію до децентралізації, коли повноваження щодо створення освітнього простору делегуються органам місцевого самоврядування. Проте нормативно-правова база, зокрема Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», хоча й дозволяє об'єднувати на договірній основі бюджетні кошти з коштами підприємств та організацій, реальних та сталих практик такого фінансування в масштабах держави досі недостатньо [1, с. 88].

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) сучасного бізнесу в межах територіальних громад трансформується від простої благодійності (філантропії) до стратегічного соціального інвестування. Як підкреслює А. Колот, соціальна відповідальність має розглядатися не як витратна стаття підприємства, а як інвестиції у довгострокову життєздатність та сталий розвиток бізнес-середовища й суспільства [4, с. 11]. Бізнес-структури зацікавлені у створенні якісного локального ринку праці, зниженні рівня безробіття та підвищенні купівельної спроможності населення громади, де вони функціонують. Ефективне відтворення та розвиток трудового потенціалу безпосередньо залежить від дієвості концепції безперервної освіти. За висновками О. Грішнєвої, інвестиції у людський капітал, зокрема через систему неперервного навчання дорослих, мають найвищу норму соціоекономічної віддачі у сучасній економіці знань [2, с. 134]. Співпраця між приватним сектором та громадою в напрямі Lifelong Learning реалізується через кілька базових моделей:

- **Модель дуальної та професійної освіти.** Бізнес безпосередньо інвестує у матеріально-технічну базу місцевих закладів професійно-технічної та фахової передвищої освіти. Яскравим прикладом є інтеграція виробничих підприємств у створення коворкінгів та міжшкільних ресурсних центрів на базі громад, де доросле населення має змогу здобути нову робітничу професію або пройти курси перекваліфікації [6, с. 14].

- **Грантові програми та корпоративні фонди.** Великі підприємства (особливо агрохолдинги та містоутворюючі заводи) створюють цільові програми підтримки локальних стартапів, курсів цифрової або фінансової грамотності для вразливих верств населення (ВПО, ветеранів, осіб старшого віку).

- **Створення неформальних освітніх хабів.** Спільне фінансування освітніх просторів, де провайдерами послуг виступають інститути громадянського суспільства, фінансовим донором — бізнес, а організаційним фасилітатором — місцева влада.

Економічна доцільність для бізнесу полягає у зниженні трансакційних витрат на пошук та релокацію кадрів з інших регіонів. Кадровий потенціал для громади слід готувати безпосередньо на місці, використовуючи гнучкі короткострокові програми [6, с. 12]. Окрім того, соціально відповідальна поведінка бізнесу підвищує його репутаційний капітал, що є важливою вимогою для виходу на міжнародні ринки та отримання інвестицій (ESG-критерії).

Особливе місце у цій системі належить закладам вищої та післядипломної освіти регіону, які мають виражену андрагогічну спрямованість. У межах Дніпропетровського регіону комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» виступає провідним закладом та ключовим науково-методичним драйвером у сфері освіти дорослих та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Академія у своїх стратегічних пріоритетах чітко фокусується на реалізації місії Lifelong Learning, забезпеченні міжкурсового супроводу та створенні інклюзивного освітнього простору для безперервного професійного розвитку фахівців [7]. Заклади такого профілю функціонують як потужні експертні платформи, що здатні адаптувати освітні програми під актуальні запити соціально відповідального бізнесу для потреб конкретних територіальних громад.

Спираючись на результати наукових пошуків щодо моделювання публічного управління освітою на муніципальному рівні [3], прикладний організаційно-менеджерський механізм такої міжсекторальної взаємодії має включати наступні послідовні етапи:

- **Діагностичний:** проведення інституційного аудиту громади, визначення освітніх втрат та актуальних потреб ринку праці.
- **Стратегічний:** підписання меморандумів про тристороннє партнерство (влада — бізнес — заклад вищої освіти/громадськість) та інтеграція цілей Lifelong Learning у Стратегію розвитку громади.
- **Операційний:** запуск конкретних освітніх проєктів із залученням співфінансування (бюджет громади, кошти КСВ бізнесу, краудфандинг).
- **Моніторинговий:** оцінка соціально-економічного ефекту від реалізованих освітніх програм (рівень працевлаштування, кількість створених мікропідприємств тощо).

Таким чином, роль соціально відповідального бізнесу у забезпеченні концепції Lifelong Learning на рівні громад є синергетичною. Вона дозволяє подолати дефіцит фінансових ресурсів місцевих бюджетів, наблизити зміст неформальної освіти дорослих до реальних потреб економіки та створити стійку екосистему розвитку людського капіталу. Перспективами подальших наукових пошуків у цьому напрямі є розробка нормативно-правових стимулів (зокрема, податкових пільг) для підприємств, які інвестують в освіту дорослого населення на локальному рівні, а також узагальнення кращих практик міжсекторальної взаємодії у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Державна політика у сфері освіти дорослих в Україні : аналіт. доп. / [О. А. Топузов, Л. Б. Лук'янова, А. М. Самко та ін.] ; за ред. Л. Б. Лук'янової ; Представництво DVV International в Україні. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2021. 164 с. URL: <https://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern->

[neighbors/Ukraine_pics/Ira/Publications/State_policy_web.pdf](#) (дата звернення: 22.06.2026).

2. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ : КНЕУ, 2001. 254 с.

3. Добрянська О. Розвиток механізмів публічного управління освітою в територіальних громадах: дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дніпро: КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти», 2023. 207 с.

4. Колот А. М. Соціальна відповідальність бізнесу: сучасні детермінанти та еволюція розвитку. Україна: аспекти праці. 2014. № 3. С. 3–15.

5. Лук'янова Л. Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі : монографія. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 340 с.

6. Нові Бурдюки: концепція створення та функціонування багатофункціонального навчально-виробничого коворкінгу в територіальній громаді / за заг. ред. А. Ткачука. Київ : Інститут громадянського суспільства, 2021. 48 с. URL: https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/nb_for-web-1.pdf (дата звернення: 22.06.2026).

7. Стратегія розвитку Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради на 2024–2028 роки. Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР, 2024. 44 с.

Балабан Олена

вчитель біології I категорії,

КОВ'ЯЗЬКИЙ ЛІЦЕЙ ВАЛКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ БОГОДУХІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, Україна

РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті розглянуто роль шкільної біологічної освіти у формуванні екологічної свідомості та реалізації Цілей сталого розвитку. Проаналізовано можливості інтеграції принципів сталого розвитку в освітній процес, висвітлено практичний досвід формування екологічної компетентності учнів та окреслено перспективи розвитку біологічної освіти в умовах сучасних викликів.

Сучасне суспільство стикається з численними екологічними, соціальними та економічними викликами, вирішення яких потребує формування нового типу мислення, заснованого на принципах сталого розвитку. У 2015 році держави-члени Організації Об'єднаних Націй ухвалили Порядок денний сталого розвитку до 2030 року, який визначає 17 глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР). Важливу роль у досягненні цих цілей відіграє освіта, зокрема шкільна біологічна освіта.

Біологія як навчальний предмет має значний потенціал для формування в учнів екологічної культури, відповідального ставлення до природних ресурсів, усвідомлення взаємозв'язків між людиною та довкіллям. Під час вивчення біології учні знайомляться з проблемами збереження біорізноманіття, зміни клімату, раціонального природокористування, охорони здоров'я та сталого способу життя.

Особливого значення набуває реалізація Цілі 4 «Якісна освіта», яка передбачає набуття учнями знань і навичок для забезпечення сталого розвитку. Через зміст біологічної освіти також реалізуються Ціль 3 «Міцне здоров'я і благополуччя», Ціль 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату», Ціль 15 «Захист та відновлення екосистем суші» та інші.

У практиці роботи вчителя біології важливими є інтерактивні методи навчання, дослідницька діяльність, проєктна робота та участь учнів у природоохоронних акціях. Значний виховний потенціал мають екологічні проєкти, спрямовані на сортування відходів, озеленення території закладу освіти, спостереження за станом місцевих екосистем, збереження біорізноманіття рідного краю.

Ефективним інструментом формування екологічної компетентності є залучення учнів до дослідницької діяльності. Виконання навчальних проєктів дозволяє здобувачам освіти не лише отримувати теоретичні знання, а й застосовувати їх на практиці, аналізувати екологічні проблеми місцевої громади та шукати шляхи їх вирішення.

В умовах воєнного стану в Україні питання екологічної безпеки набувають особливої актуальності. Руйнування природних екосистем, забруднення ґрунтів і водойм, негативний вплив бойових дій на довкілля потребують формування в молодого покоління відповідального ставлення до відновлення природних ресурсів та екологічної стійкості держави.

Перспективи розвитку шкільної біологічної освіти пов'язані з подальшим упровадженням компетентнісного підходу, інтеграцією питань сталого розвитку в освітні програми, використанням цифрових технологій та розширенням практикоорієнтованого навчання. Важливим завданням залишається підготовка учнів до активної участі у вирішенні екологічних проблем на місцевому та глобальному рівнях.

Отже, шкільна біологічна освіта є важливим чинником досягнення Цілей сталого розвитку. Вона сприяє формуванню екологічної компетентності, відповідальної громадянської позиції та готовності молодого покоління до побудови сталого майбутнього України.

Список використаних джерел:

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019.

2. Пометун О. І. Освіта для сталого розвитку: теорія і практика. Київ : Педагогічна думка, 2021. 128 с.
3. Концепція екологічної освіти України. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. Київ, 2020.
4. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. Paris : UNESCO Publishing, 2020.
5. Sustainable Development Goals. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations, 2015.

Сиротюк Ганна

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри економіки,

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, Україна

Янковська Катерина

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри обліку і оподаткування,

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, Україна

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) в сучасних умовах розвитку місцевих територіальних громад набуває статусу ключового інструменту імплементації Цілей сталого розвитку (ЦСР), забезпечуючи інтеграцію економічних, соціальних та екологічних пріоритетів у діяльність суб'єктів господарювання. Через впровадження відповідальних практик, підтримку соціальних проєктів, розвиток людського капіталу, збереження довкілля та партнерство із зацікавленими сторонами підприємства створюють додану цінність не лише для власного розвитку, а й для підвищення добробуту населення та зміцнення місцевої економіки.

СВБ розглядається як добровільне зобов'язання підприємств інтегрувати соціальні та екологічні аспекти у свою діяльність і взаємодію із зацікавленими сторонами. Концепція СВБ передбачає не лише отримання прибутку, а й створення суспільної цінності шляхом підтримки місцевих громад, розвитку людського капіталу, впровадження екологічно безпечних технологій та забезпечення належних умов праці.

Європейська модель соціальної відповідальності бізнесу, відома як «компанія-зацікавлена сторона» (stakeholder model), передбачає відповідальність

бізнесу не лише перед власниками, а й перед працівниками, місцевою громадою, державою та екологією [3].

Для України ця модель поступово імплементується через гармонізацію корпоративного управління з європейськими стандартами та розширення практик взаємодії бізнесу із зацікавленими сторонами, зокрема місцевими громадами та інститутами громадянського суспільства. Значення соціальної відповідальності бізнесу особливо зростає в умовах децентралізації та розширення повноважень територіальних громад. Місцевий рівень є ключовим простором реалізації багатьох ЦСР, зокрема подолання бідності, забезпечення якісної освіти, підтримки здоров'я населення, розвитку інфраструктури, створення гідних робочих місць та збереження довкілля. Саме бізнес має значний потенціал для підтримки цих процесів через інвестиції, інновації та соціальні ініціативи.

Основними напрямками реалізації ЦСР через механізми соціальної відповідальності є: сприяння економічному розвитку громад; розвиток людського капіталу; реалізація екологічної відповідальності; підтримка громад в умовах воєнних викликів; розвиток партнерства заради сталого розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Внесок соціально відповідального бізнесу у досягнення Цілей сталого розвитку та розвиток місцевих громад

Напрямок соціальної відповідальності бізнесу	ЦСР	Вплив на розвиток громад
Сприяння економічному розвитку громад	ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання»	Зростання зайнятості населення, підвищення добробуту громади, зміцнення місцевої економіки
Розвиток людського капіталу	ЦСР 4 «Якісна освіта»	Формування конкурентоспроможного кадрового потенціалу, підвищення рівня освіти населення
Реалізація екологічної відповідальності	ЦСР 7 «Доступна та чиста енергія», ЦСР 12 «Відповідальне споживання та виробництво», ЦСР 13 «Боротьба зі зміною клімату»	Покращення стану довкілля, підвищення якості життя населення, зниження екологічних ризиків
Підтримка громад в умовах воєнних викликів	ЦСР 11 «Сталий розвиток міст і громад», ЦСР 16 «Мир, справедливість та сильні інститути»	Посилення стійкості громад, соціальна підтримка населення, відновлення територій
Розвиток партнерства заради сталого розвитку	ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку»	Підвищення ефективності управління розвитком громади,

		досягнення довгострокових результатів та мобілізація ресурсів
--	--	--

Джерело: сформовано авторами на основі [1]

Наведені напрями свідчать про перехід від фрагментарних соціальних ініціатив бізнесу до комплексної моделі участі у розвитку територій, де корпоративна відповідальність виступає інструментом реалізації стратегічних цілей сталого розвитку на місцевому рівні.

Подальший розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні значною мірою залежить від інституційного середовища, рівня взаємодії бізнесу з органами місцевого самоврядування та ефективності механізмів державно-приватного партнерства. Корпоративні соціальні інвестиції, спрямовані на покращення локальної інфраструктури (ремонт шкіл, лікарень, облаштування парків), мають довгостроковий ефект. Для бізнесу це не просто витрати, а формування сприятливого бізнес-середовища, зниження репутаційних ризиків та підвищення лояльності місцевих споживачів і працівників.

Практична реалізація СВБ на місцевому рівні може набувати різних форм, зокрема: інвестиції у розвиток інфраструктури громад, підтримка освітніх та медичних закладів, впровадження програм екологічної модернізації виробництва, а також участь у відновленні територій, що постраждали внаслідок кризових подій. Особливої актуальності набувають ініціативи, спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу як основи локальної економіки та джерела зайнятості населення.

Практичні приклади реалізації Цілей сталого розвитку у Львівській області підтверджують, що соціально відповідальний бізнес дедалі більше інтегрується у систему місцевого управління розвитком. При цьому компанії переходять від епізодичних благодійних заходів до стратегічного партнерства з громадами, освітніми закладами та медичними установами.

Особливо показовим є досвід реалізації ЦСР 3 у межах екосистеми UNBROKEN у Львові, де бізнес виступає не лише донором фінансових ресурсів, а й співучасником формування сучасної реабілітаційної інфраструктури. Така модель взаємодії дозволяє забезпечити мультиплікативний ефект, оскільки поєднує медичну, соціальну та інноваційну складові відновлення людського потенціалу [2].

У сфері освіти (ЦСР 4) ключову роль відіграють галузеві кластери, прикладом є Львівський ІТ Кластер, який формує нову модель взаємодії бізнесу та закладів освіти. Вона передбачає спільну розробку навчальних програм, адаптованих до потреб ринку праці, що дозволяє зменшити структурний дисбаланс між підготовкою кадрів і вимогами цифрової економіки. Тобто формується інноваційна екосистема підготовки людського капіталу [4].

Екологічні ініціативи, представлені прикладом підприємств харчової промисловості, зокрема впровадження концепції «Zero Waste to Landfill», свідчать про поступову трансформацію виробничих моделей у напрямі

циркулярної економіки, що забезпечує не лише зниження екологічного навантаження, а й підвищення ресурсної ефективності підприємств, що відповідає сучасним вимогам сталого виробництва.

Важливим елементом є також розвиток міжсекторального партнерства (ЦСР 17), яке виступає каталізатором реалізації інших цілей. Спільні ініціативи бізнесу та громадських організацій, зокрема у сфері соціальної підтримки вразливих груп населення, демонструють ефективність комбінованих моделей фінансування та управління соціальними проектами.

Практична імплементація ЦСР через механізми соціальної відповідальності бізнесу на місцевому рівні формує нову архітектуру взаємодії між бізнесом, громадою та інституціями публічного управління.

Таким чином, соціальна відповідальність бізнесу є важливим інструментом реалізації Цілей сталого розвитку на місцевому рівні. Вона сприяє економічному зростанню, розвитку людського капіталу, покращенню екологічної ситуації та зміцненню соціальної стабільності громад. Подальше поширення принципів соціальної відповідальності та розвиток міжсекторального партнерства створюватимуть необхідні передумови для досягнення сталого розвитку територій та підвищення добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. 17 Цілей сталого розвитку. *Global Compact Network Ukraine*. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku> (дата звернення: 20.06.2026).
2. Екосистема Unbroken. URL: <https://www.ukrainer.net/lviv-unbroken/> (дата звернення: 20.06.2026).
3. Кудріна О., Раєвський С. (. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент реалізації принципів сталого розвитку регіону. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-174>
4. Львівський ІТ кластер. URL: <https://itcluster.lviv.ua/pro-klaster/> (дата звернення: 20.06.2026).

Чередниченко Кирило

*аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М.
Бекетова, Україна*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

У сучасних умовах глобалізації та посилення конкурентної боротьби стратегічне управління набуває особливого значення для забезпечення сталого розвитку промислових підприємств. Динамічність зовнішнього середовища,

швидкі технологічні зміни, цифровізація бізнес-процесів та зростання вимог споживачів вимагають від підприємств впровадження сучасних підходів до стратегічного управління. У сучасній практиці стратегічного управління промисловими підприємствами значна увага приділяється розвитку організаційної гнучкості та адаптивності. Підприємства, які здатні швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, технологічні інновації та трансформацію споживчих потреб, отримують суттєві конкурентні переваги. У зв'язку з цим важливого значення набуває впровадження систем управління знаннями, розвиток корпоративної культури інновацій та підвищення кваліфікації персоналу. Саме людський капітал дедалі частіше розглядається як ключовий стратегічний ресурс, що забезпечує довгострокову конкурентоспроможність підприємства.

Крім того, сучасні промислові підприємства активно використовують технології штучного інтелекту, великих даних (Big Data) та автоматизовані системи підтримки управлінських рішень. Такі інструменти дозволяють підвищити точність прогнозування, оптимізувати виробничі процеси та ефективніше управляти ризиками. Використання цифрових технологій у стратегічному управлінні сприяє зростанню продуктивності праці, скороченню витрат і підвищенню рівня задоволеності споживачів.

Стратегічне управління являє собою комплексний процес формування довгострокових цілей підприємства, визначення шляхів їх досягнення та забезпечення ефективного використання ресурсів. Основною метою стратегічного управління є формування та підтримка конкурентних переваг, які дозволяють підприємству успішно функціонувати в умовах невизначеності.

Серед сучасних підходів до стратегічного управління особливого значення набувають:

- цифрова трансформація бізнес-процесів;
- впровадження інноваційних технологій виробництва;
- використання стратегічного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища;
- орієнтація на принципи сталого розвитку;
- застосування ризик-орієнтованого управління.

Важливим інструментом стратегічного управління є SWOT-аналіз, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості й загрози зовнішнього середовища. Крім того, широкого поширення набувають методи сценарного планування, збалансована система показників (Balanced Scorecard), бенчмаркінг та стратегічний контролінг.

Особливої актуальності набуває концепція сталого розвитку, яка передбачає врахування економічних, соціальних та екологічних аспектів діяльності підприємства. Інтеграція принципів ESG (Environmental, Social, Governance) у стратегічне управління сприяє підвищенню інвестиційної привабливості підприємств та зміцненню їхніх конкурентних позицій на міжнародних ринках.

Таким чином, сучасні підходи до стратегічного управління промисловими підприємствами спрямовані на забезпечення їхньої адаптивності, інноваційності та конкурентоспроможності. Використання сучасних стратегічних інструментів дозволяє підприємствам ефективно реагувати на виклики зовнішнього середовища та забезпечувати довгостроковий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Ансофф І. Стратегічне управління. Київ : Основи, 2020. 519 с.
2. Портер М. Конкурентна стратегія: методика аналізу галузей і конкурентів. Київ : Наш Формат, 2021. 424 с.
3. David F. R., David F. R. Strategic Management: A Competitive Advantage Approach. 17th ed. New York : Pearson, 2023. 672 p.

Головня Юлія

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний торговельно-економічний університет*

УРБАНІСТИЧНА ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: GREEN SKILLS У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСТ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується масштабною трансформацією моделей міського розвитку під впливом кліматичних змін, цифровізації, енергетичного переходу та зростання екологічних викликів. У XXI столітті саме міста стають основними осередками економічної активності, концентрації людського капіталу та генераторами інновацій. Водночас вони залишаються головними споживачами ресурсів і джерелами екологічного навантаження. За даними Організації Об'єднаних Націй, сьогодні понад 56 % населення світу проживає у містах, а до 2050 року цей показник може перевищити 68 %. За оцінками Європейської Комісії, міські території забезпечують понад 85 % валового внутрішнього продукту Європейського Союзу, але водночас генерують близько 70 % викидів парникових газів та споживають майже 75 % енергетичних ресурсів.

У відповідь на ці виклики Європейський Союз реалізує політику зеленого переходу в межах European Green Deal [1], яка передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Реалізація цієї амбітної мети потребує не лише технологічних та фінансових ресурсів, але й підготовки нового покоління фахівців, здатних забезпечити інтеграцію екологічних, економічних та соціальних компонентів сталого розвитку в практику управління містами. У міжнародному науковому середовищі такі компетентності об'єднуються поняттям Green Skills - сукупністю знань, навичок, цінностей та моделей поведінки, необхідних для забезпечення сталого використання природних

ресурсів, розвитку циркулярної економіки, декарбонізації господарських процесів та підвищення кліматичної стійкості територій.

За оцінками International Labour Organization, перехід до зеленої економіки здатний забезпечити створення близько 24 млн нових робочих місць у світі до 2030 року [2]. Водночас OECD прогнозує, що понад 40 % існуючих професій потребуватимуть суттєвого оновлення компетентностей у сфері сталого розвитку, енергоефективності, управління природними ресурсами та екологічних інновацій [3]. У зв'язку з цим особливого значення набуває урбаністична освіта як міждисциплінарний напрям підготовки фахівців для управління складними міськими системами в умовах зеленого переходу.

Урбаністика сьогодні виходить далеко за межі традиційного просторового планування. Вона інтегрує знання з екології, економіки, соціології, архітектури, транспортного планування, цифрових технологій та публічного управління. Європейський досвід демонструє високу ефективність інтеграції Green Skills у систему підготовки майбутніх урбаністів. Так, Технічний університет Делфта (Нідерланди) впроваджує навчальні програми з кліматично адаптивного планування та циркулярного будівництва; Copenhagen School of Design and Technology (Данія) орієнтується на розвиток компетентностей у сфері зеленої мобільності; фінський Aalto University реалізує проекти щодо декарбонізації міських районів та впровадження відновлюваних джерел енергії.

Практичне значення формування Green Skills підтверджується успішними прикладами реалізації політики сталого міського розвитку в країнах ЄС. Зокрема, Копенгаген реалізує стратегію досягнення вуглецевої нейтральності, завдяки якій понад 62 % мешканців щоденно використовують велосипед для пересування. У Відні послідовно впроваджується концепція «15-хвилинного міста» (міста коротких відстаней), що передбачає доступність основних послуг та об'єктів інфраструктури у межах пішої або велосипедної прогулянки, сприяючи зниженню викидів CO₂ та підвищенню якості життя.

Для України питання розвитку урбаністичної освіти та формування Green Skills набуває особливої актуальності в умовах повоєнного відновлення. Відповідно до оцінок Світового банку, Європейської Комісії та ООН, загальні потреби України у відновленні вже перевищують 500 млрд доларів США. Значна частина цих ресурсів буде спрямована на реконструкцію житлової забудови, модернізацію транспортної інфраструктури та відновлення енергосистем. Міжнародні партнери наголошують на необхідності реалізації принципу *Build Back Better*, що передбачає створення більш стійких, екологічно безпечних та інклюзивних міських систем. Концепції відбудови Маріуполя, Ірпеня, Бучі та інших постраждалих громад дедалі більше орієнтуються саме на ці європейські стандарти.

В Україні вже формуються позитивні практики зеленої трансформації територій [1; 5]. Зокрема, Вінниця реалізує комплексну Концепцію інтегрованого розвитку до 2030 року [6], що передбачає розвиток сталої

мобільності та енергоефективних технологій. Львів активно впроваджує принципи циркулярної економіки у сфері поводження з відходами та розвитку зеленої інфраструктури. Житомир став одним із перших українських муніципалітетів, що затвердив довгострокову стратегію досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та долучився до європейської ініціативи NetZero Cities [5].

Успішна реалізація таких проєктів потребує підготовки фахівців нового покоління. До ключових Green Skills у сфері урбаністики доцільно віднести:

- системне мислення та здатність аналізувати взаємозв'язки між природними, соціальними та економічними процесами;
- навички роботи з геоінформаційними системами (ГІС) та просторовими даними;
- компетентності у сфері кліматичної адаптації та екологічного менеджменту;
- знання принципів циркулярної економіки;
- здатність проєктувати інклюзивні й безпечні міські простори;
- навички міжсекторальної взаємодії та залучення громадян до прийняття управлінських рішень [7].

Особливого значення набуває впровадження практикоорієнтованих освітніх технологій та цифровізація навчального процесу. Світова практика демонструє високу ефективність використання *Urban Living Labs* — міських лабораторій, де студенти, представники влади, бізнесу та громадськості спільно вирішують реальні урбаністичні проблеми. Використання ГІС, цифрових двійників міст, платформ відкритих даних, технологій Big Data та штучного інтелекту відкриває нові можливості для прогнозування наслідків управлінських рішень. За даними World Economic Forum, саме поєднання цифрових та зелених компетентностей визначатиме конкурентоспроможність фахівців на ринку праці протягом найближчих років.

Відповідно до прогнозів Європейського центру розвитку професійної освіти (CEDEFOP), до 2035 року попит на спеціалістів із зеленими компетентностями у країнах ЄС зросте більш ніж на 35 % [4]. Аналогічні тенденції спостерігаються і в Україні, де потреба у фахівцях із просторового планування та екологічного менеджменту громад щороку збільшується.

Перспективним напрямом модернізації української вищої освіти є створення міждисциплінарних освітніх програм (зокрема з міжнародної урбаністики та сталого розвитку), які поєднують урбаністику, публічне управління, екологічну політику, цифрові технології та проєктний менеджмент. Саме такі освітні траєкторії здатні забезпечити формування Green Skills, необхідних для реалізації Європейського зеленого курсу, досягнення Цілей сталого розвитку та успішної відбудови українських міст і громад на принципах кліматичної стійкості, соціальної згуртованості та інноваційного економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. European Commission. The European Green Deal. Brussels, 2026. URL: <https://surl.li/bvcwjg>
2. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook 2024: Greening with Jobs. Geneva, 2024. URL: <https://surl.li/crtmdg>
3. OECD. Skills for a Green Transition. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: <https://surl.li/xnrwsk>
4. CEDEFOP. Skills Forecast 2035: Green Transition and Labour Market Needs. Luxembourg, 2024. URL: <https://surl.li/yulnoz>
5. NetZero Cities. Mission Platform and Climate-Neutral Cities Programme. Brussels, 2025. URL: <https://surl.li/xzfwqz>
6. Концепція інтегрованого розвитку міста Вінниці 2030. URL: <https://surl.li/cxjhbc>
7. Стоянець Н., Сохань І., Орехова А., Харченко Т. Сучасні теорії та менеджмент людського капіталу в умовах енергетичного переходу: методологія оцінювання «зелених» компетенцій. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 2 (59). С. 105–110. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-14>

Шатських Наталія

викладач-методист,

КЗ СОР «Шосткинське вище професійне училище»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ZERO WASTE ТА ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ (З ДОСВІДУ КЗ СОР «ШОСТКИНСЬКЕ ВПУ»)

У сучасному світі, де людство споживає ресурси значно швидше, ніж планета здатна їх відновлювати, перехід від традиційної лінійної моделі «взяти-зробити-викинути» до циркулярної економіки стає не просто екологічним трендом, а стратегічною необхідністю для виживання [1]. Концепція циркулярної (кругової) економіки фокусується на замиканні ресурсних циклів, де відходи розглядаються як цінний актив, що повертається у виробництво через рециклінг, ремонт та перепроєктування [1,2]. В українських реаліях, обтяжених наслідками збройної агресії та масштабного екоциду, формування екологічної відповідальності молоді набуває особливої ваги як фундамент для майбутнього зеленого відновлення країни [2]. Досвід впровадження принципів Zero Waste (нуль відходів) у молодіжне середовище через практичні освітні проекти, волонтерство та локальні ініціативи на базі КЗ СОР «Шосткинське вище професійне училище» демонструє ефективність інтегрованого підходу, де екологія планети починається з власного кошика [3,4].

Теоретичний базис формування еко відповідальності студентства ґрунтується на ієрархії управління відходами, яка в європейській практиці надає пріоритет запобіганню (Refuse), зменшенню (Reduce) та повторному використанню (Reuse) перед переробкою (Recycle) чи видаленням на полігони [1,5]. Для покоління Zero Waste важливо, щоб навчання цим принципам відбувалося не через суху теорію, а за допомогою методів неформальної освіти та «видимого мислення», де студент стає активним конструктором знань, самостійно розв'язання реальних проблеми [5]. Використання метакогнітивних стратегій — здатності молоді аналізувати власний процес мислення та навчання — дозволяє глибше усвідомити зв'язок між особистими цінностями та щоденними екологічними діями [5].

Практична реалізація цих принципів у Шосткинському ВПУ розпочинається зі створення відповідної інфраструктури, яка робить екологічну поведінку частиною щоденного побуту. У холі центрального корпусу та гуртожитку закладу розміщено спеціальні контейнери для роздільного збору сміття (рис.1), що дозволяє студентам закріплювати еко звички на практиці.

Рис. 1. Контейнери для роздільного збору сміття

Важливим кроком у просвітницькій роботі стало вивчення маркувальних знаків рециркулювання за допомогою цифрових інструментів (рис.2) (об'єктивів смартфонів), що поєднує технологічність із екологічною освітою та допомагає зрозуміти, яка сировина є «скарбом», що підлягає переробці [3].

Рис. 2. Рециркулювання за допомогою цифрових інструментів

Одним із найбільш успішних практичних кейсів закладу є ініціатива «Друге життя старим речам», яка наочно ілюструє переваги апсайклінгу та рециклінгу текстилю. Студенти опанували техніку плетіння гачком килимків із дрантя (тканинних відходів) (рис.3), які мають конкретне соціальне призначення — утеплення стільців у сховищах закладу освіти. Такий підхід дозволяє молоді бачити прямий результат своєї праці, коли непотрібні речі перетворюються на ресурс, що забезпечує комфорт у складних умовах воєнного стану.

Рис. 3. Плетіння гачком килимків із дрантя

Екологічна відповідальність студентства також тісно переплетена з волонтерською допомогою ЗСУ та гуманним ставленням до тварин: у закладі реалізуються акції зі збору каштанів і жолудів (рис.4) для залучення коштів на потреби захисників та збору пластикових пляшок для створення будиночків безпритульним тваринам [3].

Рис. 4. Збір каштанів і жолудів

Значна увага в Шосткинському ВПУ приділяється поводженню з органічними відходами. У червні 2026 року було проведено майстер-клас «Магія перетворення: створюємо домашній компостер» (рис.5), організований керівником гуртка «Я волонтер» за участі студентської команди «Еко-майстри». Учасники на практиці навчилися сприймати органіку як «чорне золото» — цінний ресурс для створення гумусу. Під час заходу було продемонстровано

технологію пошарового викладання відходів, важливість доступу повітря та зволоження за «ефектом губки» [6]. Окрім традиційних методів, студенти ознайомилися із системою «Бокаші», яка дозволяє компостувати відходи навіть у міських квартирах чи навчальних кабінетах за допомогою спеціальних мікроорганізмів. Кожен учасник отримав «Паспорт Еко-Героя» з інтегрованим QR-кодом для подальшого самостійного навчання, що стимулює розвиток експертних компетентностей у молоді.

Рис. 5. Майстер-клас «Магія перетворення: створюємо домашній компостер»

Адвокація сталого способу життя включає активну участь закладу у міжнародних ініціативах, зокрема до «Дня без автомобіля» (рис.6). Студенти та викладачі закладу свідомо відмовляються від приватного автотранспорту на користь пішої ходьби, велосипедів та засобів мікро мобільності, демонструючи відповідальність за стан атмосферного повітря та рівень шуму в місті [7,8]. Це допомагає молодим людям усвідомити, що навіть одноразова відмова від звичного комфорту є частиною глобального внеску у збереження довкілля.

Рис. 6. Акція до «Дня без автомобіля»

Дослідницький та інноваційний потенціал студентів Шосткинського ВПУ проявляється у грантовій діяльності на всеукраїнському рівні, на одному з яких студентка Шосткинського ВПУ представила проект «Екологія через філософію споживання» на конкурс від Української Фундації Бізнесу (UFB) [4]. Її робота акцентує увагу на руйнівному впливі «швидкої моди» (fast fashion) та пропагує концепцію «свідомого гардеробу» і використання соціальних мереж для популяризації еко ініціатив серед однолітків.

Системність екологічної роботи закладу забезпечується через активну співпрацю з громадськими організаціями громади. Шосткинське ВПУ плідно взаємодіє з ГО «Шостка Добро», ГО «Добре серце» та ГО «ЕкоBand» [3,6]. Очільниця ГО «Технополіс майбутнього» особисто підтримує заходи закладу, надаючи не лише експертну, а й ресурсну допомогу, наприклад, фірмові еко торбинки для учасників майстер-класів (рис.7).

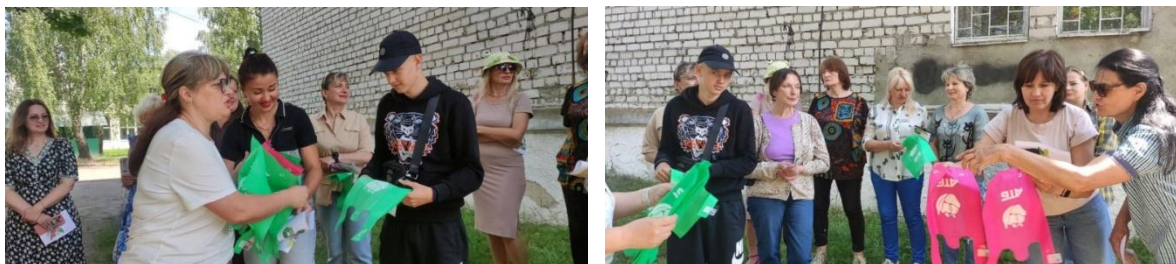

Рис. 7. Вручення еко торбинки для учасників майстер-класів

Така кооперація дозволяє молоді відчувати себе частиною великої екосистеми агентів змін. Адміністрація училища та педагоги активісти постійно вивчають передовий досвід, та активно цікавиться новими грантовими можливостями від міжнародних фондів (зокрема ПРООН) та бізнес-акселераторів для розвитку екологічної інфраструктури та підтримки молодіжних лідерів [1].

Отже, досвід Шосткинського ВПУ доводить, що формування екологічної відповідальності молоді є найбільш ефективним через перехід від теорії до дії. Коли студенти бачать реальний результат своїх зусиль — від відремонтованої речі до допомоги армії чи створення добрив із відходів — вони стають справжніми амбасадорами циркулярної економіки та філософії Zero Waste, здатними до відбудови України на засадах сталості [6].

Список використаних джерел:

1. Екологічна магія у Шосткинському ВПУ: як відходи перетворити на «чорне золото»: матеріали практ. майстер-класу (м. Шостка, 19 черв. 2026 р.). Шостка, 2026. 2 с.
2. Друге життя старим речам. URL: http://vpu-shostka.com.ua/news/druga_zhittja_starim_recham/2024-09-27-446 (дата звернення: 21.06.2026).
3. Свідоме споживання як шлях до сталого майбутнього: студенти Шосткинського ВПУ на всеукраїнській арені. URL: http://vpu-shostka.com.ua/news/svidome_spozhyvannja_jak_shljakh_do_stalogo_majbutnogo (дата звернення: 21.06.2026).
4. Міжнародний День без автомобіля: нагадування про альтернативи та екологічну відповідальність. URL: <http://vpu-shostka.com.ua/news/mizhnarodnij-den-bez-avtomobila>

shostka.com.ua/news/mizhnarodnij_den_bez_avtomobilja (дата звернення: 21.06.2026).

5. Навчальний посібник Zero Waste / К. Калле, Г. Арпо, М. Кріпсалу та ін. ; за ред. К. Калле. BEZWA project, 2022. 237 с.

6. Сучасне керування відходами відповідно до принципів циркулярної економіки : посібник / упоряд. А. Прокаєва. Харків : Zero Waste Kharkiv, 2021. 140 с.

7. Грант до \$30 000 на інноваційні рішення для молодіжних ініціатив у галузі кліматичних змін. URL: <https://grantmarket.org.ua/granti/grant-do-30-000-na-innovacijni-rishennya-dlya-molodizhnh-inicziativ-u-galuzi-klimatichnh-zmin/> (дата звернення: 21.06.2026).

8. Збірка кейсів «Європейські практики екологічної відповідальності та свідомого споживання» / О. А. Зінченко, І. Ю. Приварникова, В. С. Яковенко та ін. Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара, 2023. 172 с.

Хлівна-Андрєва Олена

магістрантка,

Миколаївський національний аграрний університет,

начальниця відділу інвестиційного розвитку,

Новоодеська міська територіальна громада

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В КОМУНІКАЦІЙНІЙ СТРАТЕГІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ МІСЦЕВИХ ГРОМАД ЧЕРЕЗ ЛОКАЛІЗАЦІЮ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕКОСИСТЕМІ DREAM

Анотація. У тезах досліджено роль комунікаційної стратегії євроінтеграції на муніципальному рівні як інструменту залучення зелених інвестицій в умовах повоєнного відновлення. Обґрунтовано об'єднання комунікаційних практик із цифровими технологіями, а саме екосистемою DREAM та геоінформаційними системами (ГІС). На прикладі формування ЕКО-профілю громади та локалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР) доведено, що візуалізація екологічних даних є одним з ключових комунікаційних «еко-аргументів» для міжнародних донорів у межах реалізації цілей Європейського зеленого курсу (European Green Deal) та програм Глобального екологічного фонду (GEF).

Ключові слова: комунікаційна стратегія євроінтеграції, екосистема Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management (DREAM), ГІС-картування, зелений перехід, ЕКО-профіль, Цілі сталого розвитку (ЦСР), стратегічна екологічна оцінка (СЕО).

Постановка проблеми. Процеси європейської інтеграції України та повоєнного відновлення ставлять перед місцевим самоврядуванням складні завдання не лише декларування цілей сталого розвитку, а й практичної конвертації директив ЄС у локальні інвестиційні проєкти. Повномасштабна

агресія завдала глобальну загрозу екосистемам, лісам та водним ресурсам, що критично впливає на кліматичну стійкість та збереження біорізноманіття. Важливо відзначити, за прогнозами McKinsey Global Institute, яке є базовим для звітів Єврокомісії та міжнародних фондів, від 2 до 4 трильйонів доларів світового ВВП можуть опинитися щорічно під прямим впливом фізичних кліматичних ризиків уже в найближчі десятиліття, що актуалізує потребу негайної локальної адаптації економіки громад до вимог Європейського зеленого курсу. На Восьмій асамблеї Глобального екологічного фонду (GEF) Україна представила стратегічне бачення зеленої модернізації, інтегрованої у донорські цикли GEF-9 на 2026–2030 роки [5, с. 14]. Головним бар'єром на цьому шляху для українських громад часто стає слабка комунікація, яка втрачає ефективність через консерватизм традиційних підходів. Натомість виникає потреба в інноваційній комунікаційній стратегії, яка базується на синергії цифрових інструментів (екосистеми DREAM) та візуальних просторових даних (ГІС-карт), що трансформують екологічні виклики громади у зрозумілу для міжнародних інвесторів мову проєктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показує досвід публічного управління, базові орієнтири для органів місцевого самоврядування щодо інформування населення та бізнесу про хід адаптації національного законодавства до вимог європейської спільноти, включаючи жорсткі норми екологічної безпеки, закладає Комунікаційна стратегія у сфері європейської інтеграції на період до 2026 року [1]. Вона визначає крос-секторальний підхід до роз'яснення переваг впровадження європейських екологічних директив на місцевому рівні. Але комунікаційна стратегія не повинна залишатися формальним документом, а має стати тим функціоналом, що забезпечує постійний діалог між владою та громадянами. У цьому контексті комунікації в публічному управлінні виступають як дієвий інструмент реалізації екологічної політики та сталого розвитку наших територіальних громад [2].

Неможливо забезпечити легітимність екологічних рішень без залучення громадськості та бізнесу до відкритого діалогу, зокрема щодо пошуків подолання наслідків антропогенного навантаження на українські території. До того ж ефективна зовнішня комунікація з європейськими донорами (наприкладі Новоодеської міської громади з ПРООН, ЮНІСЕФ, фондами ЄС) сьогодні не може бути продуктивною без верифікованої, прозорої доказової бази. Впровадження цієї логіки реалізується через інтеграцію трьох інструментів: геоінформаційних систем (ГІС), ЕКО-профілю території та екосистеми DREAM. Таким чином, створення пакету ГІС-карт (картування деградації ґрунтів, відновлюваного потенціалу сонця і вітру, точок доступу до питної води) стає не просто інтерактивним медіа-каналом, карти демонструють «точки болю» і «точки зростання», стаючи головним еко-аргументом у комунікації, адже вони є деполітизованою мовою фактів. Якщо потрібні інвестиції в сонячну енергетику - обґрунтуванням виступає відкрита карта інсоляції, необхідно вирішити

проблему питної води - використовується інтерактивна карта гідрологічного стану. Карти без перекладачів розуміють міжнародний інженер чи інвестор, а державна цифрова платформа DREAM виступає фінальним комунікаційним майданчиком, який забезпечує відкритість і підзвітність, оскільки внесення проєктів, що спираються на ГІС-аналітику та обов'язкову процедуру (СЕО) відповідно до чинного законодавства [3], автоматично маркує громаду для міжнародних партнерів як надійного і прозорого контрагента.

Маємо зауважити, важливим комунікаційним базисом тут виступає Глобальний моніторинг ООН та національна локалізація Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року. У поточному періоді моніторинг виконання ЦСР в Україні зазнав трансформацій через фактор війни, але згідно з останніми узагальненими даними Добровільного національного огляду та звітів ООН, найбільших зусиль для локалізації потребують три екологічні вектори, інтегровані в еко-профіль громади:

ЦСР 6 (Чиста вода та належні санітарні умови) - фіксується критичне навантаження на водні артерії через руйнування інфраструктури, наразі громадам необхідно впроваджувати інтегроване управління водними ресурсами та будувати системи очищення.

ЦСР 12 (Відповідальне споживання та виробництво)- акцент зміщено на управління відходами руйнації, перехід до циркулярної економіки та мінімізацію промислового забруднення.

ЦСР 15 (Збереження екосистем суші) - завданням є відновлення пошкоджених війною лісів, ґрунтів та моніторинг заповідних фондів (зокрема, ПЗ «Єланецький степ», який знаходиться на території Новоодеської міської громади).

Інтеграція індикаторів ЦСР у структуру СЕО та інвестиційних профілів громад є вимогою європейських стандартів державного планування [4]. Математичне моделювання пріоритетності екологічних проєктів (на прикладі розрахунку індексу водозабруднення та деградації ґрунтів) для завантаження в екосистему DREAM спирається на інтегральний показник (I_{esd}):

$$I_{esd} = w1 \cdot (C_w / C_{max_w}) + w2 \cdot (C_s / C_{max_s}) \quad (1)$$

де C_w - поточна концентрація забруднюючих речовин у воді (або індекс антропогенного навантаження на джерела питної води на ГІС-карті); C_{max_w} - гранично допустима концентрація (ГДК) для водного об'єкта; C_s - площа деградованих та забруднених хімікатами ґрунтів у громаді (га); C_{max_s} - загальна площа сільськогосподарських угідь громади; $w1$ та $w2$ - вагові коефіцієнти пріоритетності ЦСР 6 та ЦСР 15 для конкретної території ($\sum w_i = 1$).

Приклад розрахунку I_{esd} для Новоодеської міської громади. За даними ГІС-карти, концентрація азоту амонійного у точках водозабору перевищує ГДК у 1,8 раза ($C_w / C_{max_w} = 0,55$). Частка еродованих земель складає 40% від загальної площі сільгоспугідь громади ($C_s / C_{max_s} = 0,40$). За умови визначення експертами ОМС коефіцієнтів пріоритетності як $w1 = 0,6$ (вода) та $w2 = 0,4$ (ґрунти),

інтегральний індекс становить: $I_{esd}=(0,6 \cdot 0,55)+(0,4 \cdot 0,40) =0,33+0,16=0,49$. Значення індексу **0,49** математично сигналізує міжнародним фондам про необхідність першочергового залучення зелених інвестицій у дану територію, трансформуючи комунікацію у мову верифікованих просторових даних [5].

Практичний кейс розробки SEO та карт ЕКО-профілю у Новоодеській міській громаді у співпраці з ГО «Фонд розвитку м. Миколаєва» за підтримки МФ «Відродження» підтверджує той факт, що громади, які замінили декларативні тексти візуальними ГІС-даними, отримують на 30% вищий відгук від міжнародних донорів при подачі інвестиційних заявок. Технології для українського суспільства в контексті зелених фінансів зрозумілі - європейські інституції не дають кошти під обіцянки, вони інвестують проекти з прозорими алгоритмами та наявністю верифікованих даних.

Для забезпечення системного моніторингу ЦСР на місцевому рівні в межах комунікаційної стратегії євроінтеграції використовується багаторівнева модель декомпозиції даних (рис. 1).

Рис. 1. Модель інтеграції ГІС-даних та моніторингу ЦСР в екосистему DREAM

Поєднання ГІС-технологій, які ефективно обґрунтовують місцеві проблеми, та екосистеми DREAM з її відкритою та прозорою платформою планування і реалізації, створює замкнений цикл сучасної комунікації, заснованої на кодах, картах та цифровій прозорості. Це дозволяє громадам не просто адаптувати стандарти ЄС, а й виступати проактивними суб'єктами залучення сталих фінансів для екологічної модернізації країни, оцифровувати еко-профілі своїх територій та разом будувати нове «зелене» майбутнє України.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, впровадження геоінформаційних технологій та інтерактивного картографування в комунікаційні стратегії євроінтеграції українських муніципалітетів докорінно змінює характер взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями. Замість описових звітів громади отримують деполітизований, транскордонний

інструмент доказової комунікації для локалізації ЦСР. Інтеграція просторових даних еко-профілю з екосистемою DREAM забезпечує повну прозорість інвестиційного циклу, мінімізує корупційні ризики та безпосередньо впливає на підвищення відсотка схвалення «зелених» проєктів у межах глобальних програм відновлення. Такий підхід перетворює стратегічне планування на прикладну технологію, що сприяє консолідації зусиль громади навколо цілей сталого розвитку, а органи місцевого самоврядування отримують можливість впроваджувати європейські стандарти прозорості, ефективно усуваючи зайві бюрократичні процедури.

Список використаних джерел:

1. Комунікаційна стратегія у сфері європейської інтеграції на період до 2026 року : Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2022 р. № 1155-р (із змінами та доповненнями від 2024–2026 рр.). *Урядовий кур'єр*. 2022. № 268.
2. Гладун О. В., Мельник Л. М. Стратегічні комунікації в публічному управлінні як інструмент реалізації екологічної політики та сталого розвитку територіальних громад. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Том 35 (74). № 2. С. 45–51.
3. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20 березня 2018 р. № 2354-VIII (із змінами станом на 2026 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 16. Ст. 138.
4. Методологічні засади геоінформаційного моніторингу просторових даних територіальних громад в умовах євроінтеграції : монографія / за ред. А. В. Іваненка. Київ : Наукова думка, 2025. 198 с.
5. Global Environment Facility (GEF). *Strategic Positioning for GEF-9 (2026–2030): Fostering Green Modernization and Ecosystem Resilience*. Samarkand Assembly Report, 2025. 84 p

Hnedina Kateryna

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation,
Coordinator of Startup Development, Innovation and Project-Based Learning,
Chernihiv Polytechnic National University, Ukraine*

INNOVATIONS, STARTUPS, AND PARTNERSHIPS FOR SUSTAINABLE RECOVERY AND DEVELOPMENT

Contemporary challenges associated with the recovery of territories affected by war-related destruction require the adoption of new approaches to economic and social

development. Innovations, startups, and effective partnerships among government, business, academia, and civil society have become key instruments of sustainable reconstruction. They contribute to rapid economic recovery, enhanced competitiveness, efficient resource utilization, and the implementation of environmentally sustainable technologies across various sectors. Innovation plays a pivotal role in sustainable reconstruction processes. Unlike traditional recovery models, which primarily focus on restoring the pre-existing state of the economy, an innovation-driven approach aims to create new opportunities for development. It involves the application of advanced digital technologies, circular economy principles, energy-efficient solutions, and socially oriented practices. As a result, reconstruction becomes not only a process of recovery but also a powerful mechanism for the modernization and long-term transformation of the country.

Startups are important drivers of innovation, transformation, and the achievement of sustainable development goals (SDGs). Their key advantage lies in their ability to respond rapidly to changes in the external environment, introduce novel solutions, develop innovative products, and adapt to contemporary challenges. In conditions of uncertainty, startups contribute to the creation of new markets, generate employment opportunities, and provide effective solutions to pressing societal problems. Particularly significant in the context of sustainable and green reconstruction are startups that support the development of renewable energy, promote innovative construction technologies, create digital educational platforms, and engage citizens in reconstruction processes through advanced digital services. This is especially evident in sectors such as CleanTech, ConstructTech, EdTech, and CivicTech, which play a crucial role in fostering sustainable development and enhancing the resilience of communities and economies.

The effective functioning of startups depends on the existence of a well-developed startup ecosystem. Such an ecosystem includes startups and business entities, higher education institutions, research organizations, investors, government authorities, international partners, non-governmental organizations, incubators, and accelerators. The collaboration of these stakeholders provides access to knowledge, financial resources, technologies, and infrastructure necessary for the development and scaling of innovative projects.

One of the most relevant frameworks for stakeholder interaction is the Quintuple Helix model, which integrates five key components: universities, industry, government, civil society, and the natural environment. This approach facilitates the development of comprehensive solutions for sustainable development by addressing economic, social, and environmental dimensions simultaneously. Within this framework, the university startup ecosystem serves as an institutional environment that fosters interaction among education, research, and business sectors, enabling the transformation of knowledge into practical innovative solutions. Its functioning contributes to the development of entrepreneurial competencies, innovative thinking, and student engagement in startup projects [1]. Furthermore, synergy among

stakeholders promotes knowledge exchange, stimulates innovation, and supports the creation of ESG-oriented solutions aligned with the principles of sustainable development.

An important international example of support for innovation and startup entrepreneurship is the activity of the Europe Startup Nations Alliance (ESNA) [2]. The organization was established in 2021 with the aim of developing the startup ecosystem and creating a favorable environment for entrepreneurship in Europe [2]. ESNA implements eight startup development standards that cover rapid business creation, talent attraction, financing development, digitalization of public services, support for innovation in regulation and public procurement, as well as the promotion of social inclusion [3]. For Ukraine, participation in ESNA activities opens new opportunities for integration into the European innovation space. In 2024, the Ukrainian Startup Fund officially joined ESNA, which became an important step towards the development of the national startup ecosystem. According to the monitoring of ESNA standards implementation, Ukraine demonstrates a high level of compliance with European standards for startup development and the digitalization of the business environment [4].

At the same time, among the main tasks for the development of the national innovation ecosystem remain the strengthening of cooperation between science and business, the enhancement of innovation activity, and the commercialization of scientific research results. To date, Ukraine does not have a separate legal act specifically regulating startup activities. However, startups operate within the framework of general legislation on entrepreneurship and innovation. At the same time, IT companies may benefit from special legal and tax regimes, as well as support mechanisms available under the Diia.City framework [5]. Such a mechanism provides favorable conditions for the development of innovative entrepreneurship and the attraction of investments into high-tech industries.

Therefore, innovations, startups, and partnership building serve not only as instruments of reconstruction but also as the foundation for shaping a new model of Ukraine's sustainable development. The formation and development of startups contribute to the modernization of the economy, the creation of new jobs, the enhancement of regional competitiveness, and the improvement of the population's quality of life. In the context of post-war recovery, particular importance is attached to stakeholder synergy, which involves close cooperation among government authorities, businesses, higher education institutions, research organizations, public organizations, and international partners. Such interaction creates favorable conditions for knowledge exchange, resource concentration, and the joint search for effective solutions aimed at sustainable development. An important factor in successful reconstruction is the formation of an innovation ecosystem in which each participant performs its own function while simultaneously providing support to other elements of the system. A well-developed ecosystem can stimulate the emergence of new startups, accelerate the

commercialization of research outcomes, and facilitate the scaling of innovative solutions at both national and international levels.

In order to enhance the effectiveness of sustainable reconstruction, it is advisable to strengthen cooperation between universities and business, expand the network of innovation hubs and startup incubators, create additional mechanisms for financial support of innovative projects, and involve communities in decision-making processes regarding territorial recovery. An important direction is also the adaptation of best European practices in the development of startup ecosystems and entrepreneurship support. The implementation of these measures will contribute not only to the restoration of damaged infrastructure but also to the formation of a resilient, innovative, and competitive economy of Ukraine in the long term.

Це дослідження виконано в рамках проєкту ERASMUS+ SUSTED «Освіта для сталого розвитку: синергія компетенцій для відновлення України» (номер проєкту: 101178414). Проєкт співфінансується Європейським Союзом, проте висловлені погляди та думки належать лише авторам цього проєкту і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

This research is carried out within the framework of the ERASMUS+ SUSTED project «Education for sustainable development: synergy of competences for the recovery of Ukraine» (Project number: 101178414). The project is funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

References:

1. Hnedina K.V., Soroka A.V. Intehratsiia ESG-pidkhodiv cherez universytetsku startup-ekosystemu yak mekhanizm formuvannia kompetentnostei dlia staloho rozvytku [Integration of ESG approaches through the university startup ecosystem as a mechanism for developing competencies for sustainable development]. *Pryazovskiyi Ekonomichnyi Visnyk*. 2026. № 2(46). С. 27-34. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/D2026-2-4> (Accessed: 15.06.2026).
2. Europe Startup Nations Alliance (ESNA). About ESNA. URL: <https://esnalliance.eu/about> (Accessed: 15.06.2026).
3. Europe Startup Nations Alliance (ESNA). Startup Nations Standards. URL: <https://esnalliance.eu/standards> (Accessed: 15.06.2026).
4. Europe Startup Nations Alliance (ESNA). SNA Scoreboard. URL: <https://scoreboard.esnalliance.eu/downloads/> (Accessed: 15.06.2026).
5. Diia.City. URL: <https://city.diia.gov.ua/> (Accessed: 15.06.2026).

Сідаш Наталія

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри обліку та оподаткування,
Первомайський навчально-науковий інститут,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Україна*

SPIRITUALLY AND CULTURALLY ORIENTED ENGLISH LANGUAGE EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The twenty-first century has brought unprecedented social, environmental, technological, and cultural transformations that have significantly influenced educational priorities worldwide. Contemporary societies are increasingly confronted with complex global challenges, including climate change, social inequality, cultural fragmentation, migration processes, and the rapid expansion of digital technologies. These developments have generated growing recognition that education must extend beyond the transmission of disciplinary knowledge and professional competencies. It is now widely acknowledged that educational systems play a crucial role in fostering ethical responsibility, cultural awareness, critical thinking, and active citizenship necessary for sustainable development.

The concept of sustainable development has gradually evolved from a predominantly environmental agenda into a comprehensive framework encompassing economic, social, cultural, and ethical dimensions of human progress. International organizations, particularly the United Nations through the Sustainable Development Goals (SDGs), emphasize that sustainable development requires not only technological innovation and economic transformation but also profound changes in human values, attitudes, and patterns of behavior. Consequently, contemporary educational discourse increasingly focuses on the cultivation of values that encourage responsibility, cooperation, intercultural understanding, social justice, and respect for cultural diversity.

Within this context, language education occupies a unique position. As a discipline situated at the intersection of communication, culture, identity, and social interaction, English Language Teaching (ELT) possesses considerable potential to contribute to sustainable development goals. Modern approaches to language education increasingly recognize that the learning of a foreign language involves much more than the acquisition of grammatical structures and communicative skills. It also creates opportunities for learners to engage with diverse cultural perspectives, reflect upon global issues, develop intercultural competence, and participate in meaningful dialogue concerning contemporary societal challenges.

Particularly important is the growing interest in spiritually and culturally oriented approaches to English language education. Such approaches seek to integrate linguistic

development with the cultivation of moral values, cultural identity, empathy, respect, and personal responsibility. Rather than treating language learning as a purely technical process, they emphasize the holistic development of the individual and acknowledge the role of education in shaping ethical and socially responsible citizens. In this perspective, spiritual and cultural values function not only as educational content but also as guiding principles that influence learners' attitudes, behaviors, and engagement with the wider world.

Recent scholarly research demonstrates increasing attention to the integration of sustainability-related themes, values education, and intercultural learning within ELT. Studies highlight the capacity of language classrooms to promote environmental awareness, global citizenship, ethical reflection, and intercultural dialogue. At the same time, researchers emphasize that sustainable development requires educational practices capable of connecting cognitive learning with value formation and personal transformation. This tendency reflects a broader movement toward human-centered educational models that prioritize the development of the whole person alongside academic achievement.

Despite the growing body of literature devoted to sustainability and language education, the spiritual and cultural dimensions of sustainable development remain comparatively underexplored within contemporary ELT research. Existing studies often focus on environmental literacy, intercultural competence, or citizenship education, while less attention is devoted to the ways in which spiritual and cultural values contribute to learners' understanding of sustainability and their capacity for responsible action. This gap indicates the need for further investigation of value-oriented approaches that integrate linguistic, cultural, ethical, and spiritual dimensions of learning.

The purpose of this article is to examine the role of spiritually and culturally oriented English language education in promoting sustainable development. Particular attention is devoted to contemporary research exploring the integration of values education, sustainability principles, intercultural dialogue, and ethical learning within ELT. The study seeks to demonstrate that English language education can serve as an important platform for fostering not only communicative competence but also the spiritual, cultural, and moral foundations necessary for sustainable and responsible participation in an increasingly interconnected world.

Recent developments in English Language Teaching (ELT) demonstrate a growing shift from purely linguistic objectives toward broader educational goals associated with sustainability, intercultural competence, and value formation. This tendency reflects global educational priorities that emphasize the role of language education in preparing learners for participation in socially responsible, culturally diverse, and environmentally conscious communities. The literature published in 2026 illustrates how contemporary ELT increasingly functions as a platform for fostering ethical awareness, critical reflection, and sustainable worldviews alongside communicative competence [1–4].

A significant contribution to this discussion is provided by Alharbi, who examines the potential of ELT classrooms as spaces for sustainability-oriented education. The author argues that language learning can facilitate learners' understanding of environmental challenges while simultaneously developing communication skills necessary for civic engagement and global cooperation. According to the study, sustainability themes integrated into language instruction encourage critical thinking, problem-solving, and responsible decision-making. The classroom becomes not merely a site for language acquisition but also an environment where learners explore relationships between human behavior, environmental responsibility, and social well-being [1].

The integration of values education into ELT has also received increasing scholarly attention. Shang, Ismail, Aziz, and Azizan conducted a systematic review investigating teachers' perceptions of incorporating values education into English language instruction. Their findings indicate that educators generally perceive values-based approaches as beneficial for both linguistic and personal development. Teachers reported that discussions of ethical issues, respect, empathy, responsibility, and cultural understanding contribute to more meaningful learning experiences and support the development of positive learner identities. At the same time, the review highlights challenges related to curriculum design, teacher preparation, and the assessment of value-oriented learning outcomes [2].

The relationship between sustainability and language education is further explored by Wahyuni and Fatdha, who propose that sustainable development principles should be embedded within language curricula to address contemporary global challenges. Their study emphasizes that language classrooms provide opportunities for discussing environmental protection, social justice, and economic responsibility through authentic communicative activities. The authors suggest that sustainability-oriented ELT encourages learners to connect linguistic knowledge with real-world issues, thereby enhancing both language proficiency and civic awareness. Such an approach supports the development of globally responsible citizens capable of engaging in sustainable practices within their local and international communities [3].

Intercultural competence represents another major dimension of contemporary value-oriented ELT. Zhao, Lu, and Mi introduce an appraisal-driven model for developing critical intercultural dialogicity in English as a Foreign Language (EFL) education. Their framework emphasizes the importance of reflective dialogue, critical evaluation of perspectives, and the ability to engage constructively with cultural diversity. Rather than treating intercultural competence as the acquisition of factual knowledge about other cultures, the authors conceptualize it as an ongoing process of meaning-making and ethical interaction. This approach encourages learners to examine assumptions, negotiate differences, and develop empathy toward alternative viewpoints [4].

Collectively, these studies reveal a notable convergence between sustainability education, values formation, and intercultural learning within contemporary ELT.

Although each investigation focuses on a specific dimension of educational practice, all emphasize the importance of developing learners' capacities for reflection, ethical judgment, and socially responsible action. The language classroom is increasingly viewed as a multidimensional educational environment where linguistic, cultural, moral, and civic competencies are cultivated simultaneously [1–4].

Particularly relevant for discussions of spiritual and cultural development is the growing recognition that language education contributes to the formation of personal values and identity. The reviewed studies suggest that learners benefit from opportunities to engage with topics related to responsibility, respect, cooperation, and global citizenship. Through dialogue, reflection, and collaborative learning, students are encouraged to connect language use with broader questions concerning human relationships, cultural diversity, and sustainable futures [2–4].

These findings indicate that contemporary ELT is evolving beyond traditional communicative paradigms toward more holistic educational models. Such models integrate language learning with ethical, cultural, and sustainability-related objectives, thereby supporting the development of learners as competent communicators and responsible members of society. This tendency aligns closely with broader educational efforts aimed at fostering value-based learning and preparing students to address complex global challenges through informed, reflective, and culturally sensitive engagement [1–4].

The analysis of recent scholarship demonstrates that contemporary English Language Teaching increasingly extends beyond the development of linguistic competence and assumes a broader educational mission associated with sustainable development, values formation, and intercultural understanding. The reviewed studies reveal that ELT classrooms can serve as effective environments for fostering environmental awareness, ethical responsibility, intercultural dialogue, and socially responsible behavior. Sustainability-oriented language education encourages learners to engage critically with global challenges while simultaneously developing communication skills, cultural sensitivity, and reflective thinking. These findings confirm that the integration of spiritual, cultural, and ethical dimensions into language instruction contributes to a more holistic model of education that supports both personal growth and social development.

Furthermore, the literature suggests that spiritually and culturally oriented approaches to ELT provide valuable opportunities for connecting language learning with the cultivation of human values essential for sustainable futures. Through the incorporation of values education, intercultural learning, and sustainability-related themes, language instruction can promote empathy, respect, responsibility, and global citizenship. Such approaches strengthen the humanistic foundations of education and support the development of learners who are capable of participating thoughtfully and ethically in an increasingly interconnected world. Future research may further explore practical strategies for integrating spiritual and cultural values into English language

curricula and examine their impact on learners' attitudes, behaviors, and long-term engagement with sustainable development goals.

References

1. Alharbi, M.S. Greening the classroom: Cultivating sustainable futures through English language teaching. *Social Sciences & Humanities Open*. 2026. Vol. 13. 102491. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2026.102491>
2. Shang, Y., Ismail, H. H. ., Aziz, A. A. ., & Azizan, M. Teachers' Perceptions of Integrating Values Education into English Language Teaching: A Systematic Review. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. 2026. 25(5). 354–382. <https://doi.org/10.26803/ijlter.25.5.16>
3. Wahyuni, D. S., & Fatdha, T. S. E. Language Teaching for a Sustainable Future: Integrating Sustainability in ELT. *Journal of Social Work and Science Education*, 2026. 7(2). 862–878. <https://doi.org/10.52690/jswse.v7i2.1372>
4. Zhao R., Lu D., Mi Y. Developing Critical Intercultural Dialogicity in EFL Education: An Appraisal-Driven Model. *Thinking Skills and Creativity*. 2026. Vol. 61. Article 102214. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2026.102214>

Великий Євгеній

*аспірант ОНП «Економіка»,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М. В. Птухи НАН України, Україна*

ДИЛЕМА «ІНТЕГРАЦІЯ–РЕПАТРІАЦІЯ»: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ЄС НА РЕАЛІЗОВАНІСТЬ ЦІЛЕЙ ДОВГОСТРОКОВОГО ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила одне з найбільших вимушених переміщень населення в Європі з часів Другої світової війни, переважну частину якого становлять жінки та діти [2]. Тривалість воєнного стану зумовлює поступове закріплення вимушених мігрантів у соціально-економічному просторі країн перебування, що формує суттєву суперечність: державна політика України декларує орієнтацію на повернення цієї частини населення як на інструмент пом'якшення демографічної кризи, тоді як об'єктивні економічні стимули, що формуються в процесі трудової та соціальної інтеграції мігрантів у країнах ЄС, діють у протилежному напрямі. Актуальність дослідження цієї суперечності – дилеми «інтеграція–репатріація» – зумовлена необхідністю обґрунтування реалістичних й економічно спроможних інструментів довгострокової демографічної політики України, що враховують, а не ігнорують зазначену тенденцію.

Метою доповіді є визначення характеру впливу соціально-економічної адаптації українських вимушених мігрантів у країнах ЄС на досяжність цілей довгострокового демографічного розвитку України та обґрунтування можливості часткового пом'якшення негативних демографічних наслідків цієї адаптації через інструменти, пов'язані із завданнями сталого розвитку та зеленого переходу.

Глибина закордонної інтеграції вимушених мігрантів є нерівномірною і визначається конкретним інституційним середовищем як країни походження, так і країни перебування. Управлінський досвід супроводу інтеграційних процесів, апробований в Україні щодо внутрішньо переміщених осіб, засвідчує, що ефективність державних інституцій у регулюванні міграційних процесів безпосередньо впливає на глибину та стійкість соціально-економічної адаптації постраждалого від вимушеного переміщення населення [3]. Це дає підстави стверджувати, що рішення про повернення формується не під впливом єдиного загальнонаціонального чинника, а як результат сукупності індивідуальних економічних розрахунків у конкретному інституційному та регіональному контексті країни походження та країни перебування.

Найбільш тривожним індикатором стійкості діаспоральної інтеграції є показники намірів повернення серед дітей вимушених мігрантів. За узагальненими даними п'ятої хвили обстеження Центру економічної стратегії, наведеними в аналітичному матеріалі Національного інституту стратегічних досліджень, повернутися в Україну планують 43 % дорослих вимушених мігрантів, тоді як серед дітей (за оцінкою їхніх батьків) цей показник становить лише 32 % [2]. Оскільки саме діти та молодь формують основу майбутнього демографічного й трудового потенціалу держави, нижчий рівень готовності до повернення серед цієї вікової групи становить ризик не лише короткострокового дефіциту робочої сили, а й довгострокового звуження бази відтворення населення, що прямо суперечить цілям демографічної стратегії України.

Додатковим чинником, що потенційно посилює стійкість закордонної інтеграції, є процес європейської інтеграції самої України. Розширення правових і економічних можливостей вільного пересування та працевлаштування в межах ЄС, що супроводжує цей процес, є предметом окремого наукового аналізу його ймовірних наслідків для розвитку міграційних процесів в Україні [1]. Поглиблення правової та економічної інтеграції України до європейського простору об'єктивно знижує економічну виправданість рішення про повернення для частини мігрантів, що ускладнює реалізацію виключно репатріаційно орієнтованої демографічної політики.

У цьому контексті дилему «інтеграція–репатріація» доцільно розглядати не лише в площині демографічної політики, а й у зв'язку із завданнями сталого розвитку, визначеними як пріоритетні для післявоєнного відновлення України. Результативність демографічної політики в умовах структурних економічних трансформацій тісно пов'язана з принципом економічної рівності, що формує

підґрунтя для узгодженого демографічного відгуку суспільства на виклики війни та відбудови [4]. Водночас саме та частина населення, яка під час вимушеної міграції набула трудового досвіду в економіках країн ЄС, що перебувають на більш просунутому етапі переходу до сталих моделей виробництва та використання зелених і сталих фінансових інструментів, об'єктивно становить релевантний ресурс компетенцій для реалізації завдань зеленого переходу та розбудови системи сталих фінансів в Україні.

Відповідно, інструменти, орієнтовані на фінансування сталого розвитку та зеленого переходу, — зокрема ресурси міжнародної технічної допомоги, цільові освітні програми (за моделлю Erasmus+ Jean Monnet) та механізми залучення коштів через зелені фінансові інструменти відбудови, — доцільно спрямовувати не виключно на стимулювання фізичного повернення мігрантів, а на формування механізмів циркулярної, а не лише зворотної, інтеграції набутих ними компетенцій у вітчизняну економіку. Важливою складовою реалізації такого підходу є інституційна спроможність державного управління до роботи в умовах міграційної кризи, зокрема психологічна та управлінська підготовленість кадрів, відповідальних за супровід міграційних процесів [5], що дозволяє забезпечити системність програм циркулярної інтеграції та перекваліфікації мігрантів, які повертаються, відповідно до потреб сталої економіки.

Отже, соціально-економічна адаптація вимушених мігрантів у країнах ЄС об'єктивно знижує реалізованість виключно репатріаційно орієнтованих цілей довгострокового демографічного розвитку України, причому ризик є особливо вираженим стосовно молодшого покоління мігрантів. Водночас включення завдання інтеграції людського капіталу діаспори до системи інструментів фінансування зеленого переходу та сталого розвитку відкриває альтернативний, економічно обґрунтований напрям демографічної політики, що не залежить виключно від темпів фізичного повернення населення.

Список використаних джерел:

1. Малиновська О. Вірогідні наслідки євроінтеграції для розвитку міграційних процесів в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 55(1). С. 94–113. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.094>
2. Українські діти та молодь за кордоном: чисельність, чинники та перспективи повернення, ризики для держави. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/ukrayinski-dity-ta-molod-za-kordonom-chyselnist-chynnyky-ta>
3. Kapinus O., Petrukha N., Plaksun A., Velykyi Y., Havrik R. State Institutions and Their Role in Supporting the Integration of Internally Displaced Persons: A Management Perspective on Migration Processes. *Ius Humani. Revista De Derecho*. 2025. Vol. 14(1). P. 80–113. DOI: <https://doi.org/10.31207/ih.v14i1.407>

4. Mikhaylichenko M., Trubnik T., Petrukha N., Velykyi Y., Pylypchenko O. Social Stability through Economic Equality and Demographic Response. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*. 2025. Vol. 90. P. 128–154. DOI: <https://doi.org/10.33788/rcis.90.8>

5. Petrukha N., Zahorskyi V., Serhieiev V., Huba M., Velykyi Y., Tikhonov H. Psychological Training of Managers for Working in the Conditions of Migration Crisis. *TPM – Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*. 2025. Vol. 32. № S2. P. 427–434. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17347148>

Писаренко Надія

кандидатка економічних наук, доцентка,

завідувачка кафедри маркетингу,

Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

КОНВЕРГЕНЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ, ESG ТА МАРКЕТИНГУ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

У сучасних умовах глобальної трансформації економічних процесів особливого значення набуває інтеграція принципів сталого розвитку у міжнародну економічну діяльність. Реалізація Цілей сталого розвитку ООН передбачає формування нової моделі економічного зростання, яка базується на збалансованому поєднанні економічної ефективності, соціальної відповідальності та екологічної безпеки. Важливу роль у цьому процесі відіграють територіальні громади, які дедалі активніше інтегруються у міжнародні економічні зв'язки, залучають інвестиції, реалізують міжнародні проекти та впроваджують сучасні механізми сталого управління.

Європейський вектор розвитку України визначає необхідність адаптації національної економіки до сучасних вимог ESG (Environmental, Social, Governance), які сьогодні стають одним із ключових критеріїв оцінювання діяльності бізнесу, органів місцевого самоврядування та інвестиційної привабливості територій. Водночас маркетинг перестає виконувати виключно комерційну функцію та трансформується у стратегічний механізм формування сталих моделей споживання, відповідального виробництва та розвитку людського капіталу.

Особливого значення набуває соціальний маркетинг, який спрямований на зміну поведінки суспільства шляхом популяризації екологічної відповідальності, ресурсоефективності та принципів циркулярної економіки. Як зазначають Н. Писаренко, О. Базарна та Р. Марков, сучасні маркетингові комунікації стають важливим чинником підвищення резильєнтності товарних ринків та розвитку циркулярної економіки, забезпечуючи ефективну взаємодію бізнесу, держави та суспільства [1].

У міжнародній економіці ESG-фактори дедалі більше визначають конкурентоспроможність підприємств, регіонів та держав. Інвестори оцінюють не лише фінансові результати діяльності, але й рівень екологічної відповідальності, соціального розвитку, корпоративного управління та прозорості. Саме тому розвиток територіальних громад сьогодні нерозривно пов'язаний із формуванням позитивного ESG-профілю, що сприяє залученню міжнародного капіталу, грантових програм та інноваційних проєктів.

Важливим напрямом реалізації Цілей сталого розвитку виступає впровадження принципів циркулярної економіки. Перехід від лінійної моделі виробництва до повторного використання ресурсів забезпечує зменшення екологічного навантаження та підвищує економічну ефективність територій. Логістичне забезпечення циркулярної економіки передбачає формування ефективних систем управління матеріальними потоками, розвиток реверсивної логістики та оптимізацію використання ресурсів. Саме ці підходи розглядаються як один із базових інструментів сталого розвитку сучасних виробничо-розподільчих систем [2].

Водночас важливим чинником розвитку громад виступає міжнародний маркетинг, який забезпечує інтеграцію місцевих виробників у глобальні ланцюги створення вартості, просування територіальних брендів, розвиток експорту продукції та залучення іноземних партнерів. У сучасних умовах саме маркетингові інструменти дозволяють формувати позитивний імідж територіальних громад, підвищувати їх інвестиційну привабливість та стимулювати розвиток малого і середнього бізнесу.

Таблиця 1

*Конвергенція міжнародної економіки, ESG та маркетингу у реалізації
Цілей сталого розвитку громад*

Напрямок	Основні інструменти	Очікувані результати
Міжнародна економіка	міжнародне партнерство, експорт, грантові програми, інвестиції	економічне зростання громад
ESG	екологічні стандарти, соціальна відповідальність, корпоративне управління	сталий розвиток та інвестиційна привабливість
Маркетинг	соціальний маркетинг, брендинг територій, цифрові комунікації	формування позитивного іміджу та розвиток місцевого бізнесу
Циркулярна економіка	повторне використання ресурсів, реверсивна логістика, ресурсоефективність	зниження екологічного навантаження та підвищення економічної ефективності
Конвергенція	інтегровані ESG-стратегії розвитку громад	комплексне досягнення Цілей сталого розвитку

Джерело: сформовано автором на основі [1–3]

Аналіз сучасних тенденцій свідчить, що найбільш ефективною моделлю розвитку територіальних громад виступає синергія міжнародної економіки, ESG та маркетингу. У такій моделі міжнародна економіка забезпечує фінансові та інвестиційні можливості розвитку, ESG визначає принципи сталого управління,

а маркетинг формує комунікаційний простір, який забезпечує взаємодію всіх зацікавлених сторін.

Соціально відповідальний маркетинг дедалі більше інтегрується із системами управління якістю, цифровими технологіями та ESG-стратегіями підприємств. Це дозволяє формувати довгострокові конкурентні переваги як окремих компаній, так і територіальних громад. Як підкреслюють Н. Писаренко, С. Шолудченко та Р. Марков, поєднання принципів сталого маркетингу, соціальної відповідальності та управління якістю створює основу для ефективного функціонування підприємств на міжнародних ринках та забезпечує реалізацію сучасних моделей управління продажами [3].

Таким чином, розвиток територіальних громад потребує комплексної інтеграції економічних, екологічних та соціальних механізмів управління. В умовах європейської інтеграції України особливого значення набуває гармонізація національної політики зі стандартами ЄС щодо ESG, сталих фінансів та циркулярної економіки.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що конвергенція міжнародної економіки, ESG та маркетингу формує нову парадигму розвитку територіальних громад. Її впровадження забезпечує підвищення інвестиційної привабливості, розвиток міжнародного партнерства, формування конкурентоспроможних територіальних брендів та реалізацію Цілей сталого розвитку. Використання інструментів соціального маркетингу, циркулярної економіки, ESG-стратегій і міжнародного економічного співробітництва створює умови для довгострокового економічного зростання, підвищення якості життя населення та зміцнення резильєнтності громад в умовах глобальних трансформацій.

Список використаних джерел:

1. Писаренко Н., Базарна О., Марков Р. Роль соціального маркетингу та маркетингових комунікацій у підвищенні резильєнтності товарного ринку на засадах циркулярної економіки. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління*. 2026. № 8. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2026-08-01-01>.
2. Середа Н. М., Писаренко Н. В. Логістичне забезпечення циркулярної економіки: моделювання зворотних потоків ресурсів у виробничо-розподільчих мережах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2026. № 2. С. 173–183. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2026.2.173>.
3. Писаренко Н., Шолудченко С., Марков Р. Синергія соціально-відповідального та сталого маркетингу й управління якістю у формуванні стратегій ціноутворення та управління продажами на світовому ринку. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління*. 2025. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2025-06-04-06>.

Якимчук Антон

*Освітньо-наукова програма «Менеджмент», 1 курс,
ННЦ «Інститут Аграрної Економіки», Україна*

Губанов Олександр

аспірант,

Західноукраїнський національний університет, Україна

ПЕРЕПОНИ НА ШЛЯХУ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ESG-ПРИНЦИПІВ У МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ. ШЛЯХ ДО ВИРІШЕННЯ

Інтеграція засад екологічної, соціальної та управлінської відповідальності (ESG) у господарську практику суб'єктів малого та середнього підприємництва аграрної сфери України постає не лише як відповідь на глобальні тренди сталого розвитку, а й як об'єктивна передумова збереження конкурентоспроможності вітчизняного агросектору в умовах посилення міжнародних вимог до якості продукції та прозорості виробничих процесів. Водночас шлях до повноцінної імплементації ESG-стандартів у діяльність аграрних МСП позначений низкою системних ускладнень, природа яких потребує ґрунтовного дослідження та вироблення дієвих механізмів їх подолання.

Незважаючи на загальновизнані переваги корпоративної соціальної відповідальності як інструменту довгострокового економічного зростання, її практичне втілення в операційній діяльності малих і середніх аграрних формувань наштовхується на суттєві перепони організаційно-економічного характеру [3, с. 81]. Дослідження свідчать: підприємці аграрного сектору переважно ідентифікують економічний ефект від соціально відповідальної поведінки передусім із приростом ділової репутації, що, своєю чергою, відкриває доступ до нових партнерських мереж, міжнародних інвестицій та зміцнює довіру з боку працівників і місцевих громад, зокрема в питаннях пролонгації орендних угод на земельні ділянки.

Конкретизуючи спектр перешкод, варто виокремити кілька ключових площин, у яких вони найбільш рельєфно проявляються: по-перше, це брак системного розуміння сутності ESG-критеріїв, що нерідко зводить їх у свідомості керівників до ситуативного «модного тренду»; по-друге, критичне обмеження фінансових ресурсів, особливо гостре для представників малого бізнесу; по-третє, відсутність узгодженої методологічної бази, яка б давала змогу

уніфіковано оцінювати ефективність соціальних та екологічних ініціатив [3, с. 81].

Фінансовий аспект імплементації ESG-стандартів заслуговує на окрему увагу. Як засвідчують емпіричні дані, близько трьох чвертей малих аграрних підприємств стикаються з відмовою у кредитуванні, а наявні міжнародні платіжні механізми часто супроводжуються надмірними транзакційними витратами та низькою операційною ефективністю [1]. Це породжує своєрідне «замкнене коло»: відсутність належного ESG-профілю унеможливорює доступ до пільгового фінансування, а обмежений доступ до капіталу, своєю чергою, блокує необхідні трансформаційні зміни.

Не менш відчутною є проблема слабкої мотиваційної спрямованості менеджменту аграрних МСП на участь у програмах сталого розвитку. Така ситуація, на думку дослідників, зумовлена як нерозумінням довготривалих економічних дивідендів від ESG-впроваджень, так і домінуванням короткострокових операційних пріоритетів, що в умовах воєнного стану додатково загострюється необхідністю зосередити зусилля на фізичному виживанні бізнесу [1].

У науковій літературі слушно зауважують: сприйняття ESG як конструкту, тісно пов'язаного з корпоративною соціальною відповідальністю, залишається розмитим; водночас його впровадження об'єктивно супроводжується зростанням операційних витрат і потенційним перерозподілом прибутків акціонерів [2, с. 90]. Проте ігнорування цього аспекту загрожує втратою репутаційного капіталу, зниженням інвестиційної привабливості та звуженням ринкових можливостей, які у довгостроковій перспективі забезпечують позитивну оцінку з боку ринків капіталу [2, с. 90]. Ця дилема - між поточними витратами та майбутніми перевагами - набуває особливої гостроти саме для суб'єктів малого та середнього бізнесу з їх обмеженими фінансовими резервами.

Формування стратегії подолання окреслених бар'єрів передбачає комплексний підхід, що охоплює низку взаємопов'язаних напрямів. Першочергового значення набуває цілеспрямована просвітницька робота, спрямована на формування чіткого уявлення про ESG не як абстрактну вимогу, а як реальний чинник підвищення стійкості бізнесу. Дослідники констатують: низька поінформованість та зведення ESG до поверхневого тренду є одним із найбільш вагомих чинників опору [3, с. 81]. Подолання цього інформаційного вакууму вимагає системної організації навчальних заходів, семінарів, консультаційних супроводів для управлінців та профільних спеціалістів аграрних підприємств.

Другим критичним вектором є розробка адаптованих, доступних методичних інструментів для оцінювання рівня ESG-зрілості МСП. Як слушно наголошують науковці, оцінка відповідності критеріям ESG стикається з відсутністю уніфікованих підходів до вимірювання показників та їх порівняння [3, с. 82-83]. Саме тому створення галузево-орієнтованих, простих у застосуванні

методик, враховуючих специфіку агровиробництва, стає необхідною умовою практичного впровадження ESG-стандартів у діяльність МСП [3, с. 82].

Ефективні механізми фінансового стимулювання є ще одним ключовим елементом стратегії. Дослідження взаємозв'язку між ESG-показниками та обсягами викидів вуглецю крізь призму «зеленого» кредитування свідчать про наявність прямого зв'язку: суб'єкти з вищими ESG-рейтингами отримують суттєво кращі умови доступу до позикових коштів [1]. Отже, інтеграція ESG-критеріїв у програми державної підтримки агросектору, створення окремих кредитних продуктів для «екологічних» проєктів та впровадження податкових стимулів могли б значно прискорити трансформаційні процеси.

Паралельно необхідно формувати комплекс стимулів, здатних підвищити внутрішню мотивацію управлінського корпусу аграрних МСП. Результати аналітичних оглядів переконують, що хоча українські агровиробники виявляють значний інтерес до співпраці з міжнародними партнерами та залучення іноземного капіталу, їхня фактична готовність до виконання жорстких ESG-вимог залишається низькою через ресурсну обмеженість та інформаційну недостатність [2, с. 96]. Отже, крім економічних важелів, потрібна глибинна трансформація корпоративної культури, усвідомлення довгострокових вигід від ESG-трансформації та органічне вплетення ESG-критеріїв у систему прийняття рішень на всіх рівнях управління.

Нарешті, не можна оминати проблему адаптації ESG-підходів до реалій воєнного часу. Війна вносить додаткові корективи: безпекові загрози, дезорганізація логістичних ланцюгів, необхідність миттєвого реагування на зміну зовнішніх умов - усе це ускладнює впровадження довгострокових програм сталого розвитку [2, с. 96-97]. Водночас саме в таких екстремальних обставинах ESG-інструменти можуть виявитися дієвим засобом підтримки життєздатності бізнесу та його потенціалу до посткризового відновлення.

Таким чином, процес інтеграції ESG-принципів у діяльність малих і середніх аграрних підприємств стримується комплексом бар'єрів: інформаційним дефіцитом, фінансовою обмеженістю, методологічною невизначеністю та слабкою мотиваційною основою. Їх подолання вимагає збалансованого поєднання освітніх ініціатив, розробки доступних оцінювальних інструментів, запровадження цільових фінансових стимулів, використання цифрових технологій, гнучкої адаптації до умов воєнного стану та цілеспрямованої роботи з формування мотиваційного середовища. Реалізація такої багатовекторної стратегії здатна не лише підвищити конкурентний статус вітчизняних аграрних МСП, а й розширити їх доступ до «зелених» фінансових ресурсів та посилити їхній внесок у досягнення Цілей сталого розвитку. Попри всю складність, впровадження ESG-стандартів залишається принциповим кроком на шляху до стійкого майбутнього українського агробізнесу [2, с. 96].

Список використаних джерел:

1. Kong, X., Li, Z., Lei, X. Research on the impact of ESG performance on carbon emissions from the perspective of green credit. Scientific Reports. 2024. Vol. 14 (1), 10478. DOI: 10.1038/s41598-024-61353-3
2. Ковтун О., Гопка М. Особливості впровадження управлінських критеріїв ESG у сільському господарстві України в контексті глобальних викликів та ЄС інтеграції. Економіка і управління бізнесом. 2024. Т. 15, № 3. С. 87–99. DOI: <https://doi.org/10.31548/economics/3.2024.87>
3. Лагодієнко О.В., Руденко С.В., Лагодієнко Н.В. Оцінка відповідності підприємств критеріям ESG: основні виклики. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 66. С. 78–83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-26>

Co-funded by
the European Union

*Європейська зелена політика та сталі фінанси: ключові аспекти, орієнтація на сталий розвиток,
уроки для українського суспільства, 25 червня 2026 року*

Наукове електронне видання

**ЄВРОПЕЙСЬКА ЗЕЛЕНА ПОЛІТИКА ТА СТАЛІ
ФІНАНСИ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ, ОРІЄНТАЦІЯ
НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, УРОКИ ДЛЯ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**
ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(25 червня 2026 року)

Видавець

Академія праці, соціальних відносин і туризму

Кільцева дорога, 3-А Київ, 03188

Тел. (044) 513-74-18

Електронна пошта:

info@socosvita.kiev.ua